

**APHTONII
SOPHISTAE
PROGYMNASMATA.
PARTIM À
RODOLPHO...**

Aphthonius, Reinhard Lorich,
Giovanni Maria Cattaneo, ...

6

9-c

17

~~C. 69. f.~~

C. 69. f.

APHTHONII SOPHISTAE PRO GYMNASMATA.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

*Partim à Rodolpho Agricola, partim à
Ioanne Maria Cataneo la-
tinitate donata.*

Cum luculentis & vtilibus in eadem
Scholiis Reinhardi Lorichij
Hadamarij.

*Nunc verò omnia multo quàm antea & emen-
tiora. & meliori artificio disposita.*

LVGDVNI,
Apud Antonium Gryphium.

M. D. XCI.

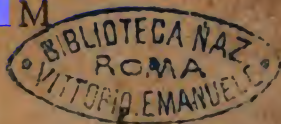
Com. de Maria de Sola

INDEX PROGY- MNASMATVM

APHTHONII.

F abula	
Fabulae exempla	1.2.3.4. 5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.
Fabularum tractatio	15
Alia Fabulae exempla	16.17. &
deinceps.	
Narratio	36
Narrationis exempla	37. & deinceps.
Chreia	53
Chreia exempla	54. & deinceps.
Sententia	107
Sententiae exempla.	109. & deinceps.
Destructio siue Refutatio.	139
Destructionis siue subuersionis exem- pla	148. & deinceps.
Confirmatio siue asseueratio	173

Confirmationis exempla.	174. &
deinceps.	
Locus communis	199
Exempla communibus locis.	200. &
deinceps.	
Laus siue laudatio.	235
Laudis exempla	ibid. & deinceps.
Vituperatio.	335
Exempla vituperationis.	336. &
deinceps.	
Comparatio.	360
Comparationis exempla	ibid. & deinceps.
Ethopœia	377
Ethopœiæ exempla	378. & deinceps.
Descriptio	411
Descriptionis exempla	ibi. & deinceps.
Thesis.	444
Exempla Thesis	446. & deinceps.
Legislatio.	476
Legislationis exempla: ac primum ac-	
cusationis legis	478. & deinceps.
Deinde exempla confirmationis legis.	
488. & deinceps usque in finem.	

INDEX RERVM ET
verborum in hoc libello expli-
catorum.

A

	Chaia	262
	Achilles	386. & 361
	Achillis mors	363
	Acropolis	423
	Actium	419
	Adiuncta	323
	Adonidis horti	214
	Adonis	41. & 42
	Adulatio	473
	Adulterij pœna	483. & 484
	Æacus	361. 362. & 366
	Æta	408
	Ægina	264
	Æneas	94
	Æqualitas	227
	Æsopi fabulæ	10. & 11
	Ægesilaus	61. & 306
	Agrigentum	346

Alcibiades	383
Alcinoifyluæ	244
Alexander	421
Alexander Magnus	58.59.90.94.135.
222.456.& 438	
Alexandriæ	423
Alexandriæ arx	423.& 413
Ambracia	263
Amicis quid tribuendum	22
Amicitia	227
Amicitia ollaris	472
Amilcar	352
Amor	147
Amor cæcus	187
Amphion	278
Amphipolis	343
Amplificandi exempla	320.& 326
Amplificatio	206
ἀνασινὴ	139
Andromache	405
Andromede	424
Annibal	486.350.& 328
ἀντιπελαργίῳ	279
Antiope	401
Antisthenes	64
S. Antonij habitatio	427
Apollo	144
Appij Cæci filia	230
Aquila	

I N D E X.

Aquila	18
Arces quasi arctrices	413
Archefilaus	128
Archidamus	165
Argumentum	385
Argos	340
Arion vectus à Delph.	148.& 188
Aristides	271.& 383
Aristippus	436
Aristoteles	132.& 179
Arnaus	122
Artaxerxes	134
Asdrubal	352
Athenæ	260.& deinceps.
Attica	262
Attilius Regulus	352
Auaritia	231.464.& 472
Auguria	114
Augustinus	166

B

B acchanalium ritus	169
Basilus	165
Bellona	267
Bias	431
Bononiensis Academia	325
Bos pulcher	244
Bucephalus	ibid.

Cœneus	393
Cæsaris Commentarij	324
Caligula	116
Cambyfes	99
Capanaus	94
tria Cappa pessima	9
Carbunculus	460
<i>καρβουνιά</i>	173
Catilina	84
Cato	469
Cato Uticensis	186
<i>κατόρδικα</i>	67
Causa	445. & 453
Causarum locus	321
Cecropida	262
Centauri	368. & 369
Chimerion	421
Chiron	369
Chronographia	420
Cicero	84. & 371
Ciceronis mors	375
Ciceronis oratio p̄ M. Marcello	326. 327
Ciconia	279. & 495
Cilices	9
Circe	152
Cleanthes	474. & 132
Clementia	458
P. Claudius	

I N D E X.

P. Claudius		48
Clytemnestra		185
Cocles		198
Codrus		106
Cœlestis iniuria		460
Cœlibatus		463
Cœranus		194
<i>κέλευς</i>		67
Commiseratio		206
Comparatio		360
Conclusio		206
Concordia		65
Confirmatio		173
Confutatio		137
Coniectura		207
Coniecturalis causa		ibid.
Consuetudo		225
Consuetudo contagiosa		117
Consultatio	444. &	453
Continentia		459
Contumacia	217	Corcyra 264
Coronæ victorum		461
Cortina		147
Cotys rex Thraciæ		57
Crassus		432
Crates	66. &	129
Cretenses		96
D. Curtius		107

I N D E X.

Cyclops	271
Cyllarus equus	244
Cypros	10
Cyrus rex	47.271.433.90
Cysseis	400

D

D Aphne	140.145.174
D Dardanus	361.362.367
Decij	107
Delphini	189
Delphinorū amor erga homines	191.192
Democratia	117
Democritus	456.489
Demosthenes	371
Demosthenis labores	68
Demosthenis laus	272
Demosthenis mors	375
Deorum nomina	425
Descriptio	411.416
Desidia	86
Dicendi genera	388
Dido	182
Dij	269
Diogenes	56.61.64.65.66
Dionysius	63
Diuitiæ	232.471
Diuitiæ veræ	440.441
Diuitiarum affectio	62.63
Diuitia	

Diuitiarum mala	126
Doctrina	54
δύσκολοι	227

E

E Brietas	60.2'4
Echerus	345
Ætior	403
ἑλεγχ	385
Eloquentia	277
Elpenor in porcum	152
Empedocles 346.	Encomion 242
ἐνέργεια	419
Ennius	72
Enthusiasmus	178
Eobanus Hessus	71
ἐπαινο	247
Epaminondas	275.461
Ephesij	10
Ephori	165
Epilepsia	210
Epimythium	14
Equestris fastus	62
Ethnicorum librorum lectio	155.156
Ethopœia	377.378
ἠδ	387
Euclides	132
Eupolis	382
	Euri

Euripides	474
Eurystheus	3 ^o 381.396
Eutrapelus	129

F

F Ab Maximus	84
Fabula vnde dicta	4
Fabula Demosthenis	5
Herodis Attici	ibid.
Menenii Agrippæ	4
Themistoclis	ibid.
Fabula de accipitre & Luscinia	31
Agricola & Ciconia	14
Barbaro ruris colendi ignaro	5
Cassita.	21
Formicis & cicadis	2.24
Fure	13
Iuvene desidiofo	29
Leone & vulpe	13
Lupis & ouibus	5
Medico & ægroto	12
Membris & ventre	4.5
Mure urbano, & rustico:	19
Simiis	15
Venere & rosa	37
Voluptate & dolore	16
Vulpe hircinibus obsessa	11
Vulpe muscis obsita	5
Fabulæ definitio, & species	1

Fabulæ

I N D E X.

Fabulæ Libycæ	9
Fabulæ Sybariticæ.	7
Fabularum inuentor	4
Fabularum vsus	3.4
Facta laudandi ratio.	320
Fastus	64
C Flaminius	359
Fons Pisistratarum	425
Forma	179
Fortitudo:	272.457
Fortuna.	116.209
Fruſtro, fruſtror.	340

G

G Erhardus Nouiomagus	391
Glauce 409	Gnathones 398
γυμνασιον	207
Grandines 460.	Gratitudo. 492
Gyari	231

H

H Adamarix incendium	440
Hanno. 354.	Hector 361
Hecuba.	245.348.400.
Helena.	380
Ἡρακλῆς	58
Heraclitus philoſophus.	89.186.380
Hercules.	32.85
Hesiodus.	244.
Hesperidum horti.	

I N D E X.

Hieronymus	155.159
Historia	39
Hominis laus à bonis Fortunæ	439
à Corporis	247
Animi	251
Mortem secutis	256
Hominum miseria	116.459.460
Homo	66
Homo bulla	119.394
Honesti partes	458
Horatius Cocles	198
Hospitalitas	113
Hymnus	242
Hypothesis	453
Hypotyposis	418.412
I	
I Ason	407
I Icon	418
Idolopocia	381
Ignavia	26
Ilias Homeri	4
Illyris	381
Imitatio	380
Improbatio	143
Incendiarii	211
Ioseph	69
Irus	122
Isocrates	54
Iulius	

INDEX.

Iulius Cæsar	486
Iuno cur pronuba, & Lucina	267

L

L Abor	2
L Lacedæmonii	62.96
Laconum conuiuia	62.63
Lactantius 165. Lador	145
Lanus	285
Laomedon	348.366
Lapitha	222
Latona	390
Laus	235
Legislatio	476
Lesbos	1263
Leucosia	28
Lex	216.475.484
Lex Æmylia	489
Cincia	487
Cornelia	111
Fusia	487
Heluætorum de ebrietate	498
Iulia	485
Licinia	489
Oppia	488
Roscia	487
Sumptuaria	ibid.
Talionis	ibid.
Voconia	ibid.

I N D E X.

Liberi parentes alant	401
Libya	28.
Locus communis	199. 204. 242.
Locus communis à Thesi differt.	454
Lucretia	16
Lycurgus	2790

M

M A caria	106
M M acedones	336 342
Macedonia	341
Magistratus officium	133
Magnesia	344
Mali corui majum ouum	136
Marpurgensis Academia Encomion	279
Marpurgum	284
Mars.	267
Marrimonij laus	446
Marrimonij mala	459. 460
Marrimonij vituperatio	462. 463.
Mausolus	307. 308
Medea	407
Memoria	468
Menander.	385
Metellus Numidicus.	461
Mezentius	94
Mida	25
<i>Mimnois.</i>	380
Milesij	

I N D E X,

Mileſij	10
Milo	49
Minerua	267
Modestia	459
Monarchia	116
Mori bonum	104.105.470
Mors	ibid.
Mors qualis optanda	486
Moyſes	129
Mulier	466.488
Muſa.	177.178
<i>μουſαγυτῆς</i>	145

N

NArrationis poëticae tria genera
37.

Naupaetus	262
Neptunus	268
Nestor	ibid.
Niobe	378.388.390
Non omnia poſſumus omnes	101
Numa Pompilius	94
<i>Νηδωία</i>	67
Nyctæis	401

O

O bediendum Deo	91
Obedientia	227
Obses	342

Odyſſea Homeri	4
Oenone	349
Officium	67
Olea	245
Oligarchia	117
M. Oppius	488
Oratores	38
Orpheus	278

P

P ædagogia	66
Pagafa	344
Palamedes	268
Pallas	267
Pallene	343
Παράδεισος	67
παράδεισος	ibid.
Parentes honorandi	492.493
Paris	347
Parricidij pœna	497
Parthenope	28
Pasiphaë	185
πάβος	387
Patriæ amor	114
Patroclus	386
Paulus Apostolus	166
Paupertas	120.475
Paupertas laudata	119.125.127.186
Pecunia	114
	Pecu-

I N D E X

Pecuniæ corruptela	121
Pecuniæ obediunt omnia	77
Pelafgia 262. Peleus	366.369
Pelias	409
Pella	336.341
Peloponnesus	262
Peneus	146
Periclès	265.266
περὶ κήρυτος	417
Perseus	424.425
Phalaris	346
Pheræ	344
Philippi dictum. 351. Philippi mors ibid.	
Philippus Macedonum Rex	122.275
338.341.342	
Philippi Macedonum Regis genealogia	
342	
Philosophia 162. Phœbades	147
Phœbus	145
Phormio	354
Phrygia	347
Phthia	365
Pietas in parentes	491.492.495
Pisistratarum fons	425
Platæa	262
Plato	26.81.87.97.130
O. Plemminius	135

I N D E X.

Poëtæ	178
Pollio Romulus	494
Pompeius	52.422
Porci Acarnanij	197
Portunus	272
Portus descriptio	421
Positio	453
Potidæa	344
Præexercitamenta quatuordecim	3
Priamus	348.366
Primitiæ	182
<i>Πρόβωλος</i>	370
Procastes	347
Profopographia	417
Profopopœia	377.383
Prouidentia	458
Prudentia	468
Ptolomæus Lagi	134
Pulchritudo triplex	179
Punica fides	351
Puniendi causæ tres	35
Pylos	263
Pyramides	425
Pyramus & Thyſbe	43
Pythagoras	61
Pythia	146
Pythius	ibid.
Python	ibid.
	Re-

R

R Efutatio	139
Reinhardi Hadamarij domus	428
Reipub. status triplex	117
Rhetores	38
Romani ciues	261
Rubigo	460

S

S Acrilegus	223
S aguntini	356
Samiij	97
Sapientia	81.269.270
Sapientia laus	82.83.266
Satietas omnium rerum	103
Saturnus	27
Scarabeus	18
Scilurus	64
Scipio	245
Senectus	495.496
Senectus laudabilis.	467
Sententia 207 Sententia composita	116
Sententia simplices	115
Seriphus	261
Serpentum descriptio	442
Sirenes	28
Sobrietas	217
Socrates	64.75.87
Solon	ibid.

Somnolentia	131
Somnus nimius	86
Sophistæ	38
Sophocles	495
Σοφοιστῶν	218
Sparta	456.284
Sphaacteria	263
Stadium	425
Stilpo	87
Stoici	244
Stoicorum Apathia	5
Sybaris	7
Sybaritæ	ibid.
Sybaritas mollities perdidit	8

T

T Antalus	389
T Tarquinij	137
Tarquinius	59
Taxiteles	58
Temeritas	272
Temetum	197.215
Tempe	146
Temperantia	458
Tempus	304
Temulentia	215
Terentius Varro	84
Tethys	268
Themistocles	261
Theo	

I N D E X.

Theodorus	76
Teognis	106
Theses civiles	455
Theses contemplatiuæ	ibidem.
Thesis	444
Thetis	368
Thraces	76
Thracia	343
Thraso	418
Thucydides	261.420
Thucydidis laus	236
Tiberius Cæsar	133
<i>Tupia</i>	67
Tomyris regina	48.433
Topographia	421
Topothesia	ibid.
Triballi	343
Tripodes	147
Troiæ conditores	366
Troianorum fata	370
Tyrannidarum præmia	209
Tyrannis	135.200
Tyrannus	208

V

M Valerius Coruinus	198
• Valerius Publicola	485
Venus	10
Virgilius	100
Vigi	Vigi

I N D E X.

Vigilantia	112.123
Vinum	197.302
Virginitas	457
Virtus labore comparatur	175
Vita humana	117
Viruperium	259.335
Vlyffes	123.28
Vnus vir nullus vir	101
Volupras	16.29.459
Urbes laudandi ratio	30
Vulcanus	267
Vulgi peruersitas	61
Vxor non ducenda	462
Z	
Zeno	244

Tabulæ Finis.

APHTHONII DECLAMATORIS PRÆ
exercitamenta.

FABVLA, QVÆ GRÆCE
MYΘΟΣ.

Fabula traxit à poetis originem qua Rhetores etiam communiter vtuntur, quòd admonitionibus fit idonea, & erudiendis imperitiioribus apta. Est autem Fabula sermo falsus, veritatem effingens.

Varias sortitur appellationes. Nam modò Sybaritica modò Cilix, modo Cypria dicitur, receptis pro Inuentorum varietate nominibus. Obtinuit tamen ac euicit, vt potius Aesopica vocaretur, quòd Aesopus omnium optimè fabulas conscripserit.

Sunt autem fabularum alia rationales, alia morales, alia mixta. Rationales sunt, quibus fingimus hominem aliquid facere. Morales, qua ratione carentium morem imitantur. Mixta, in quibus vtrunque, rationale, & irrationale iunguntur. Quòd si admonitionem, cuius causa fa-

bula inuenta est prapofueris, *πρὸ μύθου*, id est, vt ita dixerim, *Præfabulare*: si verò postposueris, *ἐπιμύθου*, hoc est, *Ad fabulationem appellabis.*

EXEMPLVM FABVLÆ
Formicarum, & Cicadarum,
Iuniores ad laborem
adhortantis.

Flagrans ætatis erat feruor, cum Cicadae continuus indulgebant cantilenis, lætòque inter arbusta strepebant carmine. At Formicæ laboribus intentæ, victum querebant, colligebantque fructus, quibus hyberno tempore vescerentur. Ingruente igitur hyeme, partus formicæ nutriebantur. Sed inertibus cicadis obiectans illa voluptas cessit in inopiam atque famem. Sic qui laborem in inuenta subterfugunt: in senectate tabescunt egestate.

SCHOLIA.

Quintilianus optimus eloquentiæ magister, præcipit, adolescentes in minoribus dicendi facultatis operibus antè exercendos esse, quàm ad magnum illud Declamationum opus perducantur. Sunt autem opera minora quatuordecim.

Fabula, Narratio, Chreia, Sententia, Confutatio, Confirmatio, Locus communis, Laudatio, Vituperatio, Comparatio, Ethopœia, Descriptio, Thesis, Legislatio.

Quæ, vt pueri memoria faciliùs tenere possint versiculis hisce tribus sum complexus.

Fabula, Narratur, Chreia, Sententia, Futat,

Confirmat, Locus haud prius, Laus, Crimina, Confert, Fictio, Descriptum, Thesis, ac inductio legum.

Fabulæ, autem, secundum Marcum Varronem, à verbo Fari nomen, habent. Has primas tradere pueris solent Oratores, quia animos eorum adhuc molles ad meliores facilè vias instituunt vitæ, vt ait Priscianus. Delectant autem vehementius & efficacius persuadent. Delectât, quia morum faceta quadam imitatione capiunt imperitiorum animos. Fidem faciunt, quia verum veluti ponunt ante oculos, vt Ærasmus inquit in Copia. Nō solūm autem conducunt ad oblectandum; sed etiam vim maximam habent ad permouendum atque persuadendum, Hinc Aristoteles 2. Rhetoricorum eas ponit inter probationes Rhetoricas.

A Poetis, &c. Hesiodus (authore Suida) primus omniū fabulas conscripsit. Qui annis centum atque tribus superior Æsopo fuit. Quintilianus lib. 5. cap. 11. Fabularū, inquit, primus auctor Hesiodus videtur. At qui poetæ figmentis quidē vtuntur, sed iisdem altissimam continēt Philosophiā. Exemplo sit Homer⁹, cui⁹ Ilias ostēdit, quātū calamitatis afferat libido. Odyssæa virtutis exēpla expressit. Vide Hora. 1. Epistolarum 2.

Qua Rhetores etiā, &c. Vt Menenius Agrippa, qui plebem cū patribus in gratiam traditur reduxisse. Nota illa de mēbris humanis

manis aduersus ventrem discordantibus fabula.

Item Themistocles, qui admoniturus Athenienses ne magistratus innouarent, fabulam de vulpe muscis obsita denarravit.

Item Demosthenes, aduersus Philippū, ab Atheniensibus decem oratores postulantes: Lupi, inquit, suaserunt pastoribus vt in amicitiam conuenirent. Cūque hoc pastoribus placuisset, petierunt lupi vt prima sibi vice securitatis canes traderent, in quibus videbatur occasio iurgiorum consistere. Quo factō lupi, omni adempta formidine, omnem gregem non solum pro satietate, sed etiam pro libidine, lacerauerunt. Sic, inquit, sublatis Oratoribus, in populo Atheniensium facturus est Philippus, qui populi Oratores postulauit, vt facilius spoliata custodibus urbem possit opprimere.

*Fabula
Demosthenis.*

Item Herodes Atticus contra Stoicorum ἀπάθειαν: Thracius, inquit, homo, ex vltima Barbaria ruris colendi insolens, cū in terras cultiores, humanioris vitæ cupidine commigrasset, fundum mercatus est, olea atque vite cōsitum: qui quia nihil admodum super vite atque arbore colenda sciret, videt fortè vicinum rubos latè, atque altè obortos, excidentem, fa-

*Apathia
Stoicorū.
Fabula
Attici.*

xinos ad summum prope verticem deputantem, soboles vitium è radicibus caudicum super terram fusas reuellentem, stolones in pomis aut oleis proceros atque decerptos amputantem: acceditque propè, & cur tantum ligni atque frondium cædem faceret, percontatus est. Et vicinus ita respondit: vt ager, inquit, mundus purusque fiat, eiusque arbor, atque vitis fecundior. Discedit ille à vicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi atque securim capit, atque ibi homo miser & imperitus vites suas sibi omnes, & oleas detruncat, comasque arborum latissimas, vberrimosque vitium palmites decidit, & fruteta, atque virgulta simul omnia, pomis frugibusque gignendis fecundicia cum sentibus & rubis, purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic inquit, isti aparthæ sectatores, qui videri se esse tranquillos & intrepidus, & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioribus animi affectibus amputatis, in corpore ignauæ, & quasi eneruatæ vitæ confesescunt. Hæc Gellius libro 19. cap. 12.

Nec oratores tantum fabulis vtuntur, sed etiam philosophi, à quorum sacrario tamen in cunas nutricum eliminantur, quæ solas aurium delicias profitentur. Admittuntur autem, quæ legentis intellectum adhortantur ad virtutes. Vide Macrobi. de Som. libro 1. cap. 2. Eiusmodi fabulæ exemplum habetur apud Platonem lib. 2. de Repub. Et Ciceronem Offi. 3. de Gygis annulo.

Sermo falsus, &c. Quamuis fabulosa sint argumenta & nullam veritatis vim continere videantur: tamen rationem habent, vt iuxta eam veritas possit manifestari, ficta quidem narratione, sed veraci significatione.

Sybaritica, &c. Sybaris oppidum fuit vicinum Crotoni, vt testis est Herodotus, lib. 5. Stephanus in Italia constituit, atque postea Theurion appellatum. Vnde Sybaritæ dicti gens in voluptatum architectura operosissima.

Nam Suida teste, luxu, deliciisque adeo notabilis fuit, vt quicquid effæminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgò Sybariticum diceretur. Hinc Sybariticæ fabulæ, quales fermè apud Æsopum aniles, & parum pudicæ vocantur à Suida, propter nimium luxum, ac libidinè Sybaritarum,

Sybaris.

Sybaritæ.

Fabula

Sybariti-

ca.

apud quos nugæ ac voluptates in pretio, frugalitas odio fuit. Hos ex Africano Polianus Miscellaneorum 15. narrat, eò deliciarum venisse vt equos in conuiuia introducerent, ita institutos, vt audito tibie cantu, statim se tollerent arrectos, & pedibus ipsis prioribus vice manuum gestus quosdam chironomiæ motûsque ederent ad numeros saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiã cõtumelia affectus transfugit ad Crotoniatis hostes, paulò antè prælio superatos à Sybaritis: & quod è Repub. foret illorum, pollicetur (si fidem modò habeant) sua opera Sybaritarum cunctorum equites in ipsorum venturos potestatem. Credita res, & belli dux creatus à Crotoniatis tibicen, cõuocat omneis quotquot eiusdè forent in vrbe artis, artificium modulamētumque eis indicat, atque vt visum tempus, procedere in hostem iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præurgidi, quòd equitatu superabant, eunt contra, prælium conferunt. Hic autem repentè dato signo tibicines vniuersi conspirant. Ecce tibi igitur confestim modulamine agnito, cantûque illo vernaculo, tollunt, eriguntque semet in pedes equi Sybaritarum, sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerant, etiam in acie exhibent. Ita capti omnes

Sybaritas mollicies perdidit.

Tripudium equorum.

omnes equites, sed humi iacentes omnes equi, sed tripudia representantes. De Sybaritis plura apud Erasimum in Chiliadibus. Idem Apophthegmarum sexto refert ex Athenæi libro 1. tantam Sybaritarum fuisse molliciem, ut nullum opificium in ciuitatem admitterent quod cum strepitu exerceretur: quod genus sunt fabrorum ferrariorum, & lignariorum. Atque adeò, ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate fas erat alere, ne quid esset, quod illis somnium interrumperet.

Modò Cilix, &c. Cilix à Cilicia minoris Asiæ regione Syriæ proxima, ut meminit Plinius libro 5. capite 27. Cilicum autem vanitas & mores olim fuerunt notati. Hinc prouerbum: *κίλιξ & παδίας ἀληθινός*, Cilix haud facillè verum dicit. Item, tria kappa pessima, quo notatæ gentes, Cappadoces, Cretenses, Cilices. Priscianus in præexercitamentis suis fabulas ponit Libycas. Libya, quæ ut variarum ferarum, ac monstrorum est ferax, ita gentis ingenia fuerunt ad fabulas propensa. Et prouerbio, Lybicum feram appellabant hominem uafrum, callidum, versipellem, variis moribus, ancipitique ingenio, ut ait Erasmus. Et Lybicum Apologorum meminit Aristoteles in Rhetoricis.

Modo Cypria, &c. Dicta à Cypro, quæ inter Syriam, & Ciliciam insula, in mari Carpathio, famosa luxu. In qua sunt Cypros, Cythera, Paphos, Veneri consecrata. Vnde Venus *Κύπρις*, Cytherea, & Paphia dicitur, Fuerunt & Fabulæ dictæ Milesiæ, à Milesiis, Ioniæ populis, qui luxu difflebant, ex eoque proverbum Græcè fertur, *οἶκοι τὰ μιλῆσια, μὴ γὰρ ἰσθᾶδε*, hoc est, domi, non hîc. Milesia. Recenset Politianus Miscellaneorum capite 17. Vide Erasimum in proverbio, Domi Milesia. Apuleius in principio *Metamorphoseos* totius, At ego, inquit, tibi sermone isto Milesio varias fabulas conferam, hoc est, iuxta Beroaldi interpretationem, fabuloso, lepidò, iocoso, delicato, ludicro, à Milesiis, & vt dixi, luxu, fuère notabiles. Quorum est illud memoratissimum: Nemo nostrum frugi esto, alioqui cum aliis eiiciatur. Simile Ephesiorum dictum. Qui cum Principem Hermodorum ciuitate expellerent, ita locuti sunt, Nemo de nobis vnus excellat, sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. Auctor Cicero *Tusculanarum* quinto.

Aesopica, &c. Apollonius Tyaneus apud Philostratum lib. 5. ait: Ego verò fabulas
Æsopi

Cypros

Milesii.

Æsopi ad sapientiam accommodatiores, quàm cæterorum esse censeo. Quas à Mercurio docet acceptas, Æsopumque in numero sapientum habitum. Vnde eius fabulæ in tanto fuerunt vsu, vt qui eas non legisset indoctior reputaretur. Vide Erasmus in prouerbio, Ne Æsopum quidem triuisti. Quintilianus loco suprâ citato, Fabulæ, quæ etiam si ab Æsopo originem non acceperunt, (nam videtur earum primus author Hesiodus) nomine tamen Æsopi maximè celebrantur, ducere animos solent, præcipuè rusticorum, & imperitorum, qui & simplicius quæ ficta sunt, audiunt, & capri voluptate, facilè his, quibus delectantur, consentiunt. Cuius rei meminit Lancilotus libro sexto capite 14.

*Æsopi
Fabula.*

Sunt autem Apologi maximè compositi ad popularitatem, atque vim persuasionis, cuius generis ille, qui fertur ab Æsopo cõpositus, in ea oratione, in qua Sami primum quendam capitis postulatum, iudicio defendebat. Vulpes inquit, fluuium transiturâ, in foueam cecidit, inde cum egredi non posset, longo tempore afflictata est, atque hirudinibus obsessa. Errabat illac forte fortuna erinaceus: despexit: misertus est: tum interrogat, nunquid sciret:

*Apologus
Æsopi.*

vellet:

veller: opem atque operam suam pollicetur pessimis animalibus euellendis. Negante illa suscitatus est causam. Quia inquit, hircines hæ, quæ me habent, iam expletæ sunt sanguine, atque depactæ, parùm que à plius hauriunt: quòd si abegeris, inanes aliæ, & famelicæ irruent, quæ reliquum mihi sanguinem ebibent. Idem vobis, viri Samij, censeo cogitandum esse. Hic, quem vos morte multandum putatis, nihil vobis officit amplius, iam locupletatus est, iam satur est. Quòd si medio illum sustuleritis, inuadent alij pauperes, qui rem vestram publicam depopulabuntur. Cuius meminit Aristoteles 2. Rhetoricorum, cap. 38.

Rationales, &c. Quibus homines finguntur aliquid operari, cuius generis illa: Medicus ægrotum curabat, ægro mortuo ille efferentibus dicebat: Homo hic si vino abstinuisset, & clysteribus fuisset vsus, non interiisset. Ad ea respondit quidam, Non oportet hæc te nunc dicere, cum nulla est vtilitas, sed tunc admouere decebat, cum ægrotus his vti poterat. Fabula significat, oportere amicos tempore necessitatis succurrere, & auxilia præbere.

*Apologus
de Fure.*

Item, Puer è ludo literario condiscipuli librum furatus domum tulit. Mater non

non corripuit filium, sed exosculata laudauit. Puer ætate prouectus maiora cœpit furari. Furto deprehensus rectâ ducebatur ad mortem. At sequente ac lugente matre carnificem orabat ille, vt in aurem matri quiddam narraret. Cùm mater ori filij se admouisset, ille aurem dentibus demorsam abscidit. Matre aliis accusantibus, quod non solùm fur, sed etiam impius haberetur, respondit ille: Mater meæ causa perditionis est. Nam si cùm olim furatus eram librum, me corripuisset, non ad hæc flagitiosa crimina venissem. Quæ significat, ea quæ non in principio puniuntur, in maius augeri malum.

Moralis, &c. Cuius generis illa. Leo *Fabula de Leone.*
senio confectus, cùm vires non suppetere-
rent ad victum parandum, callidum cepit
consilium. Itaque in antro, quasi periculo-
so morbo correptus decumbens, quod ad
ipsum visendum passim animantes reliquæ
aduenirent, prehensas illas deuorabat.
Atque ita magna bestiarum multitudine à
Leone absorpta, accedit tandem & vulpe-
cula ad antrum, & ante illud subsistit hæsi-
tabundè & circumspectans: Tum leo, quid
esset, cur non adeat ad se, rogat. At illa, id
quod in Epistolis Horatius retulit, respon-
disse fertur.

Quia

Quia me vestigia terrent:

Omnia te aduersum spectantia, nulla re-
trorsum.

Fabula docet, prudentes ante pericula
cauere sibi, & ea signa, quibus mala por-
tendantur, notare, & hæc effugere.

Mixta &c. Qualis illa de agricola & Ci-
conia.

Inter grues cepit Agricola & Ciconiam.

*Agricola
& Cico-
nia fabu-
la.*

Hæc deprecata ab illo vitam, non solum
innocentem, sed etiam piam se, & homini-
bus prodesse commemorat. Nam & no-
strum genus, inquit, venenatas bestias ve-
natur ac diglutit, & effætos senecta paren-
tes gestat atque subleuat. Huic respondit
Agricola: Credere se vera omnia, quæ re-
censuerit, sed inter nocentis captam, ean-
dem oportere pœnam sufferre, quam illi.
Fabula significat similem quemque habe-
ri iis cum quibus consociatus, & inter
quos deprehensus fuerit.

Ἐπιμύδιον, &c. Cæterum, quod *Ἐπιμύ-
διον*, id est, Apologi interpretationem ap-
pellant, non admodum refert initio ponas,
an in fine. Quanquam & hinc incipere li-
cebit, & in hanc desinere, modo sermonis
accedat varietas. Sunt qui velint, eiusmodi
fabularum expositiones in fine ponendas,
ab iis, qui fuerint earundem inuectores.

Ab aliis in principio, vel in fine.

DE TRACTATIONE

Fabularum.

BReuius fabulæ tractantur, si narratione simplici proferantur: fusiùs auté si personis inductus sermo fingatur, quemadmodum Priscianus ait. Exempli causa: Simiæ conuenerunt, & consilium habuerunt de vrbe condenda, & quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem. Sed vetus inter eas prohibuit ab incepto, eas docens, quod facile capiantur, si intra muros concludantur. Fusiùs, autem sic: Simiæ conuenerunt, & consiliabantur de vrbe condenda, quarum vna in medium veniens concionata est: quia oportet ipsas quoque ciuitatem habere. Videtis enim aiebat quod ciuitates habendo homines, habent etiam domos singuli & concionem vniuersi, & in theatrum ascendentes delectant animos spectationibus, & auditionibus variis. Et sic proferes orationem, dicens, quòd & plebiscitum scriptum est. Et finges etiam orationem veteris Simiæ.

Aliud

Voluptatem aiūt, atque dolorem quodam tempore coram Ioue se mutuò accusauisse. Cùmque ille nihil non tentaret, atque experiretur quo in gratiam litigantes redigeret, frustra omnia conatum, ipsos tandem adamantina quadam catena inter sese copulasse atque deuinxisse. Itaque durante nihilominus dissidio & contraria voluntate, necessariò coniuncti & sociati manserunt.

I A M, qui latius hanc fabulam, tractare volet, ab initio proœmiò excogitabit, quod rei laudē contineat, vt quod non vanum sit anicularum deliramentū, sed nobile philosophorum, non modo futurum oblectamento, sed etiam vsui magno, documentum. Deinde voluptatis orationem, qua dolorem, accusat, & è contrario doloris, qua criminatur voluptatem, effinget: atque vtriusque rationes aliis vel fabulis vel exemplis illustrabit. Dicit dolorem maximum malum. Quòd sit res tristis, aspera, amara, & inimica naturæ, quemadmodum ait Cicero secundo Tusculan. quæstionum. Contrà voluptatem escam malorū, pestemque capitalem, quod Circes atque Sirenum
fabulæ

fabulæ cōfirment: Hinc ea referri poterūt, quæ sunt apud Silium Italicum lib. 15. contra voluptatem. Postremò, Iouis explicabit iudicium, quo voluit, inhonestæ voluptatis inseparabilem esse comitē dolorem, atque pœnitētiam, ac mœrorem æternum: At doloris & honesti laboris, gloriam. Etenim ex paululo incommodi, atque molestiæ, summū maximūque bonū colligi. Vide proverbum: Exiguum malum, ingens bonum.

P O R R O qui in hoc scribendi genere volunt stylum exercere, duo potissimū vitabunt. Primò, ne orationem faciant omnino aridam, sed temporum, locorū, aliarūque circumstantiarum, velut succo plenam reddant. Deinde ne dum hoc vitant vitiū, in contrarium incurrant, & immodico descriptionum ambitu fastidium ingerant, vt ait Petrus Mosellanus. Principio autem dilatabunt præfatione cōmendationis. Commendabunt autem iuxta Erasmi sententiam, cū auctorem ipsum, tum Apologorum genus. Deinde in describendis animantium, aut rerum formis ac naturis, qua inducent, logiūs immorabuntur. Quandoquidem hoc iam ipsum & cum voluptate accipitur, & ad eruditionem liberalem pertinet: veluti, si scarabæi formam, deinde, quemadmodū è stercorebus

nascatur, & quo pacto posterioribus pedi-
 bus erectis stercora protrudat, atque id
 genus alia describent. Ad eundem mo-
 dum, aquilam regnum in avium genus
 obtinere, armigeram esse Iouis, non offun-
 di fulmine, non conuiere ad ardentissi-
 mos Solis radios, perniciosissimo volatu ultra
 nubes ferri. Denique, quæcunque vel ad
 scarabæorum humilitatem exaggerandam,
 vel aquilæ generositatem attollendam per-
 tineant. Atque hac in re non prætermi-
 tendum, si quid animanti cuiquam fabu-
 lis poëtarum est attributum. Quod ge-
 nus è Lycaone natos lupos: Ex adole-
 scente perdicem: Cygnum Apollini sa-
 crum esse, sub fatalem horam suauissi-
 mè canere: Coruum eiusdem fuisse nun-
 tium; & ob cessationem ex albo ni-
 grum factum. Aut si quid proditum est
 historiis insigniter ab his factum. Ve-
 lut de aquila, quæ virginem adamauit
 apud Plinium libro 10. capite 5. De del-
 phino apud Gellium libr. 7. capit. 8. Apud
 Plinium Epistolarum 9. de Bucephalo Ale-
 xandri Magni equo apud Gellium lib. 4.
 cap. 2. Atque item de cæteris. Deinde cum
 ad ipsum Apologum fuerit ventum, fusiùs
 ac latius enarrare licebit. Id fiet citra tæ-
 dium, si facera quadam imitatione, quod
 est in

est in hominum vita, ad fabulæ mores accommodabunt. Præterea, si ad eandem rationem, sermones, sententias, dictaque adfingamus. Exemplum aptissimum est dilatati Apologi, apud Apuleium, de coruo & vulpe.

EXEMPLVM APOLOGI

Breuiter expositi.

MVs rusticus urbanum hospitio excepit, & amicum, quibus potuit cibus exquisitis refeçit. Urbanus agrestia fastidians obsonia, rusticum in urbem secum duxit. Ineunt, quod opiparè fuit instructum conuiuium: inter epulandum auditur strepitus in sera, & latratus canum. Ambo trepidare, & fugitare, rusticus maximè, qui viarum ignarus ægrè se tueri. Sed ad sese reuersus ait: Malo cum securitate meam inopiam, quàm istam cum tali anxietate copiam.

EXEMPLVM EIVSDEM

dilatati apud Horatium.

Rusticus urbanum murè mus paupere fertur
 Accipisse cauo veterem vetus hospes amicū
 Asper & attentus quasitis, vt tamen arctum
 Solueret hospitii animum: quid multa? neque ille
 Sepositi ciceris, nec longæ inuidit auena:

*Aridum & ore ferens acinum, semesaque lardi
Frustra dedit, cupiens varia fastidia cæna*

Vincere, tangentis malè singula dente superbo.

*Cùm pater ipse domus palea porrectus in herna
Esset ador, loliumque dapis meliora relinquens.*

*Tandem urbanus ad hunc: Quid te iuuat, in-
quit, amice,*

Prærupti nemoris patientem viuere dorso?

Vis tu homines, urbemque feris præponere syluis?

Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria quando

Mortales animas viuunt sortita, neque vlla est

Aut magno aut paruo lethi fuga, quo, bone, circa

Dum licet, in rebus incundis viuere atus:

Viue memor, quam sis aui breuis: Hæc tibi dicta

Agrestem pepulære domo, leuis exili in le,

Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes

Mœnia nocturni subrepere, iamque tenebat

Nox medium cæli spatium, cum ponit vterque

In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco

Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Multaque de magna superessent fercula cæna,

Quæ procul extructis inerant hesternæ canistris.

Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit

Agrestem, velut succinctus cursitat hospes.

Continuatque dapes, necnon vernaliter ipsis

Fungitur officiis præ lambens omne quod affert.

Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque

Rebus agit letum conuiuam, cum subito ingens

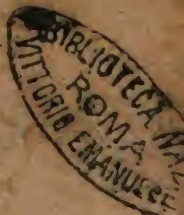
Valuarum strepitus lectis excussit vtrumque.

Currere

*Currere per totum pauidi conclaue, magisque
 Exanimis trepidare, simul domus alta molossis
 Personuit cambus: tum rusticus, haud mihi vita
 Est opus hac, ait & valeas, me syiua cauusque
 Tutus ab insidiis tenui solabitur aruo.*

ALIVD DILATATÆ FABV-
 la exemplum, ex Gellij lib. 2. cap. 19.

AEsopus ille è Phrygia fabulator haud
 immeritò sapiens existimatus est:
 quum quæ vtilia monitu suasuque erant,
 nō seuerè, nō imperiosè præcepit & cēsuit,
 vt philosophis mos est: sed festiuos, dele-
 ctabilēsque apologos commentus, res sala-
 briter, ac prospicienter animaduersas, in-
 mentes, animosque hominum cum audiē-
 di quadam illecebra induxit: vel vt hæc
 eius fabula de auiculæ nidulo lepidè atque
 iucundè præmonet, spem fiduciãque re-
 rum quas efficere quis possit, haud vn-
 quam in aliis sed in semetipso habendam.
 Auicula, inquit, est parua, nomē est cassita:
 habitat, nidulatúrque in segetibus, id fer-
 me temporis, vt appetit messis pullis iam
 iam plumantibus. Ea cassita in sementes
 fortè cōcesserat tēpestiuiores, propterea
 frumētis flauescētibus pulli etiam tunc in-
 uolucres erant. Cùm igitur ipsa iret cibum

pullis quæsitū monet eos vt si quid ibi noue rei fieret, dicereturue, animaduertent: Idque sibi, vbi redisset, renunciarēt. Dominus postea segetū illum filium adolescentem vocans, Vidēsne, inquit, hæc ematuruisse, & manus postulare? Idcirco die crastino, vbi primum diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operamque mutuā dent, & messem nobis hanc adiunēt. Atque vbi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere, orarēque matrem, vt statim iam properet, atque alium in locum sese asportet: Nam dominus inquit, misit, qui amicos rogaret, vti luce oriente veniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus inquit, messem ad amicos reiicit, crastino seges non metetur: neque necesse est hodie vti vos auferam. Die igitur postero mater in pabulum volat: dominus, quos rogauerat opperitur, sol feruet & fit nihil & amici nulli erant. Tum ille rursum ad filium: Amici isti, inquit, magnā in partem cessatores sunt, quin potius imus, & cognatos, adfinēsque nostros oramus, vt adhuc cras tempori ad metendum; Iridem hoc pulli pauefacti, matri nunciant. Mater hortatur, vt tum quoque sine metu, ac sine cura sint. Cognatos adfinēsque nullos fermè tam obsequibiles esse ait, vt ad laborem

capessendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant. Vos modo, inquit aduertite, si modò quid denuò dicetur. Alia luce orta auis in pastu profecta est, cognati & affines operam, quam dare rogati sunt, supersederunt. Ad postremum igitur dominus filio: valeat, inquit, amici cum propinquis. Adferes prima lucē falces duas, vnam ego met mihi, & tu capies alteram, & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id vbi ex pullis dixisse dominū mater audiuit: Tēpus inquit, est credēdi, & abeundi: fiet nunc dubio procul, quod futurū dixit. In ipso enim iam vertitur, cuius est res, non in alio, vnde petitur. Atque ita cassitā nidū migravit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Æsopi fabula, de amicorū & propinquorum leui plerumque & inania fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri Philosophorum monent, quā vti in nobis tātūm ipsis nitamur: alia autē omnia, quæ extra nos extrāque nostrum animum sunt, neque pro nostris, neque pro nobis ducamus. Hunc Æsopi Apologum Q. Ennius, scitè admodū, & venustè versibus quadratis composuit. Quorum duo postremi isti sunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium esse hercle puto: Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,

Ne quid expectes amicos, quod tu per te
agere possis.

FABVLA DE FORMICIS AT-
que Cicadis breuiter narrata.

Appetente hyeme frumentum in ar-
culam ad Solem trahebat formica:
videns id cicada, accurrit, rogitat gra-
num. At formica, cur non, inquit, & tu
meo exemplo æstate trahis quodcunque
potes atque addis aceruo? Respondit illa,
sibi id temporis cantando transactum fuis-
se. Ridens formica: Si, ait, æstate cantitare
soles, meritò nunc esuris.

Monet fabula, vt dum adhuc robur cor-
poris adest, quæramus ea, quibus imbe-
cilla sustentetur senectus. Per hyemem se-
nectutem intellige: per æstatem, adolescē-
tiam, & florem illum ætatis.

E A D E M P A V L O F V S I V S
tractata

QVoruscquisq; Philosophorum ratione
sua quantūvis bonarum ad literarum
studia iuueturē potētius adhortatur, quàm
Æsopus hoc lepidissimo, de formicis atque
cicadis, figmento? Etenim nullo tam effica-
ci, ad

ci, ad labores honestos capeffendos pellici potest, quā argumento formicarū. Quæ laboris exempla, trahunt ore quodcunque possunt, atque addunt aceruo, quem struūt haud ignaræ, ac non incautæ futuri: Quæ, simul inuersum contristat Aquarius annū, non prorepunt, & illis vtuntur antè quæsitis potientes. Nec mirum. cūm homines olim fuerint agrorum cultores, & in formicas trāsformati: nihil præter corporis figurā amiserint: antiquos enim mores obtinēt, veterem naturā seruāt, rei pub. rationē habēt atq; curam, rura frequētāt, prata pererrāt, arbores cōscendūt, frumēta colligunt atq; recondūt. Nā in eis (vt dixi) mens præfaga futuri. Vnde olim Midæ cuius imperio Phrygia fuit subiecta, puero dormienti in os grana tritici congestisse leguntur: vt apes Platonis dormientis in cunis paruuli labellis mel inseruisse, atque ita magnæ felicitatis indices extitisse non futiles. Hymnis igitur vêturæ memores, adeo pertinaciter laborāt, vt earū itinere silices attritos videamus, & in opere semitā factā: nequis dubitet, qualibet in re, quid possit quantumque sedulitas. Ad eas igitur tanquam vitæ magistras Rex Salomon iubet abire pigrum, earūmq; memores contemplari, vt sapientior fiat. Illæ tamen nec Prin-

cipem, nec præfectum, nec ducem habeant, tamen æstare cibum pro veteri consuetudine parant, & in messe colligunt alimenta. Ad dissimilem naturam ignauæ referunt cicadæ, quas Socrates apud Platonem dicit procreatas ex hominibus. Qui natis ab initio Musis cantuque monstrato, vsque adeo deliniti fuerunt voluptate cantus, vt canentes cibum, potumque negligerent. Et adhuc hodierno die messis tempore cantilantes, hyeme tabescunt egestate. Harum stulti sunt imitatores, qui iuuenes à labore procliues ad libidinem in æstate florida veterno torpent, in senectâ premuntur rerum penuria. At prudentes collaudantur, qui formicarum exempla secuti laboribus honestis quærunt viatica, miseris cicadis ante oculos assiduo ponentes ignauia comitem esse paupertatem, vt voluptatis dolorem: atque desidiosos non solum ab hominibus habitos odio, sed etiam à Diis immortalibus, qui industrios adiuuant ac spectant magnos viros collectantes cum aliqua calamitate. Vnde rectè Demetrius ille dixit: Nihil infœlicius eo, cui nihil vnquam aliquid euenit aduersi. Cuius rei meminit Seneca, in libro de diuina prouidentia. Hinc est quòd Saturnus olim foliis stillantia mella decusserit,

cufferit, ignem remouerit, & passim riuis currentia viua represserit, non torpere graui passus sua regna veterno Et Lycurgus pueros non in forum, atque deliciis affluentia loca, sed in agrum duci iussit, vt primos annos non in voluptatibus more cicadarum, sed in omni opere & labore agerent, formicas imitati. Quippe negotia sunt horrida nomine, sed Reipub. mores in statu prospero continent. Contra, blandæ appellationis quies ex pluribus vitiis & periculis respergit. Exemplo sit Roma, cuius præpotens imperium, agitatio rerum excitabat ad virtutem capesendam, nimia quies in desidiam resoluit ac interitum. Hinc Appius ille Claudius crebrò solitus fuit dicere: Negotium populo Romano melius committi, quam otium. Blanda quidem & facilis initu voluptatis est via: Virtutis autem, quam formicæ videntur ingredi, nimis laboriosa & aspera. Sed vt huius vltima meta iucunda simul ac beata est, sic illius miserabilis & infaustus exitus.

*Nam qui desidiam luxumque sequetur inertè,
Dum fugit oppositos incauta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget aui.
At quisquis duros casus, virtutis amore
Viserit, ille sibi laudemque, decusque parabit.*

Res quidem blanda nimis est, mellitus canor atque voluptatis illecebræ, sed quos præstigiis suis ceperunt, disperdunt. Ouidius 3. de arte.

Monstra maris Sirenes erant, qua voce canora.

Quaslibet admissas detinuerunt rates.

Harum vna Parthenope, humana voce: Alia, cui Leucosia nomen, tibiis. Tertia Ligya canebat lyra, atque tanta carminis dulcedine transeuntes nautas adficiebant, ut alto somno premerentur, & cum sopitos persentiscerent, submergebant atque deuorabant. Quare cum iuxta illas transitus esset prudens Vlysses, cera sociorum aures obturauit, & ipse se ad nauis malum alligari iussit, ut ea ratione saluus euaderet. Vnde Martial libro 3.

Sirenas hilarem nauigantium pœnam,

Blandasque mortes gaudiûmque crudele,

Quas nemo quondam deserebat auditas.

Fallax Vlysses dicitur reliquisse.

Et Horatius.

Sirenium voces, & Circes pocula nosti,

Quæ si cum focus stultus, cupidusque bibisset,

Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.

Quid aliud sapientissimi viri per amœnas Sirenium voces intelligi voluerunt, quàm blandæ voluptatis præstigias? quibus inescati homines submergi soleant at-

que

que funditus interire? Et quid aliud Æsopus per molles cicadarum cantus significare voluit, quàm popinonum turpitudinem, miseriam, infelicitatem, & breuiter corporum atque animarum interitum, quæ pestifera secum trahit voluptas. Proinde studiosa iuuentus, vtile propositum virtutis exemplar Vlysses imitabitur, vt tanta pericula, declinet, atque fugiat perniciosam voluptatem, quod ipsissimum melle litum venenum est. Quo nihil damnosius, cum virtutes atterat, animique pariter & corporis vires expugnet, vt luxuria Campana, quæ inuisum Annibalem illecebris suis complexa vincendum militi Romano tribuit. Vide Liuium de bello Punico. Valerium lib. 9. cap. 1.

Imitabitur item P. Scipionem:

Qui iuuenis plenus monitis ingentia corde.

Molitus, visæ calui virtutis amore,

Spreuit (voluptatem) Achamenium spirantem vertice odorem. Ambrosias diffusa comas, vt Silius Italicus inquit.

Non imitabitur illum cum cicadis otia sectantem iuuenem, quem dormientem in *Iuuenis* medios semper dies obiurgabant sui, & *desidiosus.* quidnam faceret in lecto tandiu, quarebant. Quidnam igitur censeatis? (ille inquit)

quit) dicere iussus : Quoties inquit , manè euigilo , adfunt ad lectulum meum puellæ duæ, quarum altera ad surgendum, & operis aliquid faciendum me hortatur, & ostendit , quàm turpe sit iuueni optimã diei partē in lectulo cōterere: atque interdum Græcum versiculum accinit semisomni , cuius vt opinor sententia est : Aurorã tertiã operis partē perficere. Ibi tum altera, Nugari hãc ait, & turbatricem esse quietis, qua nihil fit neque melius, neque dulcius , & qua vita hominũ carere nequeat. Bonum si adipiscẽdum sit, quouis tempore rectè surgit malũ si impendat, nimis citò surrexeris, inquit, quamuis serò reliqueris lectũ. Hæc ego inquit, adolescens, inter conuitia mutua & altercationes grauissimas, disceptãtes has audiẽs cũ dubitẽ vtri assentiar, diuini soleo in lectulo immorari. Nec imitabitur illũ qui sacris in prouerbiis italoquitur: Paululũ modò dormiã, paululũ modò dormitabo , paululũ modò somno vacabo, paululũ modò manus conserã & componã me ad recubendum. Neque illos, qui in libro Sapientiæ sic proclamãt: Venite, fruamur bonis quæ sũt & utamur creatura tanquam in iuuentute, celeriter, vino pretioso, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis.

Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratium sit quo non pertranseat luxuria nostra: vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Non inquam imitabitur, ne interea ceu viator veniat inopia, atobruat eum paupertas ac miseria. Quicunque ergo ad veras opes & æternam, quæ virtutem non aliter atque corpus umbra comitari solet, gloriam aspirant, formicas magis Æsopicas studebunt imitari quam cicadas, hoc est, virtutem potius, quam voluptatem conabuntur amplecti.

FABVLA HESIODI DE ACCIPITRE & LUSCINIÀ, BREVI-
ter prolata.

Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc vnguibus trãssixa miserè plorabat: ad hanc raptor horrenda voce sic inquit: Quid exclamas misera, à multo quàm tu sis fortiore detenta? Huc adsis, quò ego te pertraham? Sua uè licet vsque canas, cœna tamen mihi futura es vbi voluero. Desipit qui potentioribus repugnat.

E A D E M

Tanta sapientia & præclaris animi dotibus excelluit antiquissimus poëtarum Hesiodus, vt etiam vita defunctum honore summo prosecuti sint viri sapientes, ac veluti numen aliquod certum venerati. Quemadmodum enim Homeri natiuitatem vrbes permultæ sibi vendicabāt: ita sepulchrum Hesiodi diuinum asserabant sibi Nemei simul & Orchemenij. Dignissimus autem honore tanto tantus poëta, qui pretiosa diuini ingenij multa ad omnium hominum vtilitatem spectantia reliquit monumenta: in quibus vt gemma nobilissima relucet, quam de accipitre, atque luscinia protulit Fabula.

A præfabulari.

Qua sapienter docuit eos stultè facere, qui potentioribus reluctantur, certantque cum iis, quos tyrannos nequeant vincere. Quod ipsum est contra torrentem niti, contra stimulos calcitrare, & iuxta prouerbum *Θεομαχίη*, hoc est, cum Dijs pugnare.

A natura accipitris.

Non iniuria scripsit Ouid. Odimus accipitrem, quia semper viuit in armis. Et enim Harpyis omnibus rapacior, ad unco rostro, & vnguibus incuruis, ad vim inferendam

natus. Cui tanta est insita atque à parentibus ingenita rapiendi ac dilaniandi fames, ut nulli auium generi parcat, nec ab vllis etiam cognatis sanguinolentos abstineat vngues. Qui alitum saeuissimus, auiculas insontes aut humi volantes, aut circa arbores in sublimi sedentes persequi, rapere, & discerpere solet. Nec in minores solū crudelis, ac iniuriosus, sed etiam populator impius bellum internecium cū Aquila, cum cūctarum auium Rege non expauescit gerere, ut cohærentes sæpeprehenduntur. Quo genuinæ rabiei propulsus instinctu crudelissimus hostis, sanguine, quæ assiduò sitit, se satiaturus, innoxia adoritur lusciniã, atque comprehendit. Capta imbellis & insons auicula victorẽ dulci qua plurimū pollet voce, rogare cœpit, & obsecrare, ut innocẽti parceret, inquis:

Fer mansuetè fortunam. Noli extinctã extinguere. Parce mihi per ea, quæ tibi dulcissima sunt in vita. Miserere infælicis. Respice innocentiam meam. Neminem vnquam violauit, nunquã rapto vixi, ut iã par pari debeat referri. Quòd si nulla mei te misericordia commouerit, eximia qua nobilitor, permoueat virtus mea, noli perfectum musices organum disperdere. Te permolliat, flectatque vox tam dulcis,

*A Sermo
cinatione
per Proso-
peiam.*

atque magna tam paruo in corpusculo
 meo regnans, & tam pertinax spiritus,
 iram tuam frangat in tam absoluta musi-
 cæ scientia modulatus sonus, quem sæ-
 pius audisti continuo spiritu trahi nunc
 variè, inflexa, nunc distingui conciso, co-
 pulari intorto, promitti, reuocari, insulca-
 ri ex inopinato. Interdum plenum, gra-
 uem, acutum, crebrum, extètum, summū,
 medium, imum. Breuiter, omnia tam par-
 uulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibia-
 rum tormētis ars hominum excogitauit:
 Quorum ex interitu maiorem tibi & in-
 uidiam & infamiam cōflaueris, quàm uti-
 litatem perceperis. At ille, quin tu, inquit
 auribus meis opplorare desinis? Quid tu
 rere clamoris tui gratia te omissum iri?
 Nihil gemitus, nihil lachrymas tuas mo-
 ror, aut curo. Quiritatio tua nisi forsitan
 animo placuerit, te meis de vnguibus
 nunquam eripiet ac conseruabit. Exple
 meas inimicitias, & iracundiam sanguine
 tuo satura. Et statim eo dicto miseram
 discerpfit.

*A col-
 tione.*

Quid hoc facto poterit immanius esse?
 Captiuis aliis tempus relinquatur, quo cri-
 men obiectum diluere, aut aliquam cau-
 sam in excusationem queant adducere.
 Sed huic infœlici omnis exclusa fuit mi-
 seri-

sericordia, omnisque negata purgandi facultas. Et quis tyrannorum tam fuit impius, ut aliquem occiderit, nisi vel leui aliqua ratione permotus? Sed alia nulla causa propulsus accipiter tantum facinus designauit, nisi sola nocendi libidine. Animalium ferociscimus Leo traducitur: huic tamen ex feris tanta est in supplices clementia, ut in prostratos non sauiat: est enim nobilioris animi Parcere subiectis, & debellare superbos. At Tyranni verso pollice vulgi quemlibet occidunt populariter, omnibus sanguinolentas manus iniiciunt, nihil homines, nihil Deos ipsos curando.

Quemadmodum igitur praeda insolenti victori visa gloriosa fuit ac suavis, sic aerumna miserimae calamitatis acerbissima: ut poena, quae venerat indignè, magis esse dolenda videatur.

Quae crudelitas accipitris ostendit, ipsam innocentiam apud maleficos Tyrannorum greges numquam fore tutam. Nobis igitur ante omnia curandum, ne, in Melampygos (iuxta prouerbum) incidamus. Et impendente malo patienter feramus, quod non poterimus mutare vel effugere.

A contrario.

Conclusio.

APHTHONII
DE NARRATIONE
qua Gracè Διήγημα.

CAP. II.

*N*arratio est expositio rei facta, vel tanquam facta. Diuiditur autem in poëticam, historicam, & civilem. Poëtica est, quae habet expositionem in fictam. Hystorica, quae vetustam rerum commemorationem continet, atque veterum gesta narrat. Civilis, quae in controuersis Oratores vtuntur.

Narrationi ac
sidunt sex.

Virtutes eius
quatuor.

Persona faciens

Res gestæ.

Tempus, circa quod.

Locus, in quo transacta.

Modus, quo pacto.

Causa, propter quam.

Claritas seu perspicuitas.

Breuitas.

Probabilitas, quae πιθανότης
dicitur.

Electorum verborum proprietas.

EXEMPLVM NARRATIONIS
 nis ab Angelo Politiano
 translatum.

Qui rose pulchritudinem demiratur, plagam Veneris consideret. Amabat Adonin Dea: Mars ipsa: Quodque dea foret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus Deam adamabat, Deaque hominem sequebatur. Par cupido tamen si genus di spari. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, sinem putans amoris Adonidis necem: ferit Adonin Mars, accurrit auxilio Venus. festinans in rosas incidit, ac se spinis implicuit, plantamque pedis perstrinxit. Qui vulnere manarat cruor, de se rosam colorauit. Sic rosa, quae prius candida, rubrum in colorem, qui nunc cernitur est conuersa.

S C H O L I A.

Primo Rhetoricorum libro Trapezontius tria ponit Narrationum genera, Ciuile, Digressorium, Remotum. Hoc pueris vtilissimum ita vocatur: quod à causa ciuili remotum sit, in quo conueniat iuuetutem exerceri, quo commodius illas superiores narrationes in veris causis possit aliquando tractare. Eius duo sunt, iuxta Ciceronem, genera: Alterum est positum

litum in negotiis, quod habet partes.

Tres } *Fabulam*, quæ neque veras, neque verissimiles continet res, ut ea, quæ tragædiis tradita sunt.
 } *Historiam*, quæ est res gesta, sed ab ætatis nostræ memoria remota.
 } *Argumentum*, quæ est res ficta quæ tamen fieri potuit, veluti argumentum comædiarum.

Alterum in personis, quod habere debet sermonis festiuitatem, animorum dissimilitudinem, leuitatem, spem, metum, suspicionem, desiderium, dissimulationem, misericordiam, rerum varietates, fortunę commutationem, insperatum incommodum, subitam lætitiã, iucundum exitum rerum, ut in Comædiis videre licet.

Diuiditur in Poëticam, &c. Quintilianus lib. 2. cap. 4. Narrationes poëticas Grammaticis attribuit, Rhetoribus historicas. Erant autem (auctore Fabio Victorino) rhetores qui literas docebant, atque artes tradebant eloquentiæ. Quemadmodum Sophistæ, apud quos dicendi discebatur exercitium: Et oratores, qui in causis priuatis & publicis plena & perfecta utebantur eloquentia. Porro narrationis poëticę faciunt tria genera: Aut enim actiuum est,

est, vel imitativum, quod Græci δραματι-
κόν, vel μιμητικόν appellant: Aut enarrati-
vum vel enunciativum, quod Græci ἐξηγη-
τικόν, vel ἀπολογητικόν, Aut commune vel
mixtum, quod Græci κοινόν vel μικτόν.

Historicam, &c. Quæ rei gestæ continet
expositionem. Est autem Historia res ge-
sta, ab ætatis nostræ memoria remota.
Quam earum propriè rerum esse volunt,
quibus rebus gerendis interfuerit is qui
scribit, authore Gellio lib. 5. cap. 18. Histo-
riam Cicero de Oratore secundo elegan-
ter vocat testem temporum, lucem veri-
tatis, vitam memoriæ, magistram vitæ, &
venustatis nunciam.

Civilem &c. Quæ ab Oratoribus in ex-
ponendis sumitur causis: vt ait Priscianus:
Qui fabularum adiicit narrationem, ad
fabulas supra dictas pertinentem.

Narrationi accidunt sex, &c. Narratio
consumitur circumstantiis, quæ hoc ver-
ficulo comprehenduntur: Quis, quid, vbi,
quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.
Fit enim copiosa, si circumstantiis ampli-
fices, atque dilates, & à quo tempore, quò-
que loco, quomodo, quo instrumento,
qua denique causa factum aliquid sit, di-
ligenter persequaris.

Claritas, &c. Huius virtutis narrationem alibi Cicero vocat lucidam, alibi apertā. Nec refert, an pro lucida perspicuam, pro verisimili probabilem credibilēque dixeris, vt ait Quintilianus lib. 4. cap. 2. Eodem auctore, aperta dilucida erit narratio, si fuerit primū exposita verbis propriis & significantibus, non sordidis & ab vsu remotis: tum distincta rebus, personis temporibus, locis, causis. Item si vt quicquā primū gestum erit, ita fuerit primū expositum, non ab vltimo repetitū.

Breuitas, &c. Narratio breuis erit si nihil extra rem dixerimus. Si resciderimus omnia superuacanea, si non ab vltimo initio repetuerimus, nec ad extremum fuerimus profecuti.

Probabilitas &c. Hanc Cicero verisimilem narrationem, Quintilianus appellat credibilem. Erit autem credibilis ante omnia, si prius consuluerimus nostrum animum; no quid naturæ dicamus aduersum. Si causas ac rationes factis, de quibus queritur, præposuerimus. Si personas conuenientes, his quæ facta credi volemus, constituerimus: præterea loca, tempora, & similia. Quintilian. lib. 4. cap. 2.

Electorum verborum proprietates, &c. Hic considerandum erit, ne quid contor. è, ne quid

quid ambiguè, ne quid nouè dicamus, sed utamur vſitatis verbis, & propriis. Vſitata ſunt ea, quæ verſantur in ſermone, & in optimorum auctorum conſuetudine recepta. Propria ſunt, quæ eius rei verba ſunt, aut eſſe poſſunt, qua de loquemur: ut ait Cicero.

Qui roſa, &c. Narrat, quo pacto lacteus roſæ candor, mutatus ſit in colorem purpureum.

Adonin Dea &c. Adonis auctore Torrellio filius fuit Cynaræ Cypriorum Regis, ex Myrrha, eius filia paſtor pulcherriſſimus. Vergilius in Gallo,
Et formoſus oues ad flumina pauit Adonis.

Hunc ardentiffimè Venus amauit. Ouidius in Phædra.

Sepe ſub ilicibus Venerè, Cynaraq; creatũ
Suffinuit poſitos quælibet hora duos.
Plura apud Eraſinum in prouerbio: Adonidis horti, qui Veneris ſacri propter Adonideam eius amaſium.

Mars ipſum &c. Martis ac Veneris amores Metamorphoſe s 4. refert. Ouid.

Idem ſecundo de arte.

Mars pater inſano Veneris turbat amore,
De duce terribili factus amator erat.

Ferit Adonin Mars, &c. Ouid. decimo

Metamorph. scribit: Adonin ab apro interfectū, eiūsque sanguinē mutatū in florē. Idem asserit Macrobius libro Saturnaliū primo. capite 21. Adonin, inquit, Solē esse nō dubitatur. Ab apro autem tradūt interceptū, hyemis imaginem in hoc animali fingētes, quōd aper hispidus & asper gaudeat locis humidis & lutosiss, pruināque cōtectis, propriēq; hyemali fructu pascitur glande. Ergo hyems veluti vulnus est Solis; quæ & lucē eius nobis minuit, & calorem.

Plantam pedis perstrinxit. &c. Vnde Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ scribit de Venere, inquiens, sic facta doloris Carpit signa sui, id est rosas purpureas Veneris amori tinctas. Huius meminit Politianus Miscell. II.

EXEMPLVM NARRATIONIS

poëtica copiosius apud Onidium

Metamorphosews. 4. tra-

ctatum.

Docet autem ea fabula nimis infelicē exitū habituros, qui parētibus immorigeri fœdis amoribus sese contaminarint.

Pyramus & Thisbe, iuuenum pulcherrimus al-

ter.

Alteram

Altera quas oriens habuit pralata puellis,
 Contiguas habuere domos, ubi dicitur altam
 Coëtilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
 Notitiam primosque gradus, vicinia fecit:
 Tempore creuit amor, tade quoque iure cois-
 sent:

Sed vetuere patres, quod non potuere vetare:
 Ex a quo captis ardebant mentibus ambo.
 Consciis omnis abest, nutu signisque loquun-
 tur.

Quoque magis tegitur, tanto magis aestuat i-
 gnis.

Fissus erat tenui rima quam duxerat olim
 Cum fieret paries, domus communis verique.
 Id vitium nulli per secula longa notatum.

Quid non sentit amor? premi vidiſtis amantes:
 Et vocis feciſtis iter, tutaq; per illud
 Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
 Sape ubi conſtiterant hec Thyſbe, Pyramus
 illinc,

Inque vices fuerat captatus anhelitus oris:
 Inuide, dicebant paries, quid amantibus obſtas?
 Quantũ erat, vt ſineres toto nos corpore iungi?
 Aut hoc ſi nimium eſt, vel ad oſcula danda pa-
 teres:

Nec ſimus ingrati, tibi nos debere, ſatemur,
 Quod dat eſt verbis ad amicas traſitus aures.
 Talia diuerſa nequicquam ſede locuti.
 Sub noctem dixere Vale, partiſque dederunt

Oscula quisque suæ, non peruenientia contra.
 Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
 Sólque pruinosas radiis siccauerat herbas:

Ad solito rediere locū tum murmure paruo,
 Multa prius questi, statuunt sub nocte silenti,
 Fallere custodes, foribúsque excedere tentant.
 Cúmque domo exierint, urbis quoque tecta
 relinquunt.

Néue sit errandum lato spatiantibus aruo,
 Conueniant ad busta Nini, lateántque sub um-
 bra.

Arboris arbor ubi niueis vberima pomis,
 Ardua morus eras, gelido contermina fonti:
 Pacta placent & lux tardè discedere visa
 Precipitatur aquis, & aquis nox exit ab iis-
 dem.

Callida per tenebras versato cardine Thyſbe
 Egreditur, fallitque suos, adopertaque vultum
 Peruenit ad tumulum, diētaque sub arbore se-
 dit.

Audacem faciebat amor. venit ecce recenti
 Cade læna bouum spumantes oblita rictus,
 Depositura sitim vicini fontis in vnda.

Quã procul ad Luna radios Babylonia Thyſbe
 Vidit & obscurū timido pede fugit in antrum.
 Dúmque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
 Ut leo saua sitim multa compeſcuit vnda,
 Dum redit in syluas, inuentos fortè sine ipsa
 Ore cruentato, tenues laniamit amiētus.

Serius egressus vestigia vidit in alto
 Pulvere certa fera, totóque expalluit ore
 Pyramus: vt verò vestem quoque sanguine tin-
 ctam

Reperit, vna duos inquit, nex perdet amâtes,
 E quibus illa fuit longa dignissima vita.

Nostra nocens anima est, ego te miseranda per-
 emi,

In loca plena metus qui iussi nocte venires,
 Nec prior huc veni: nostrum diuellite corpus:
 Et scelerata fero consumite viscera morsu.

O quicumque sub hac habitatis rupe leones.
 Sed timidi est optare necem: velamina Thysses
 Tollit, & ad pacta secum fert arboris umbram.
 Utque dedit nota lachrymas, dedit oscula vesti,
 Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis
 haustus,

Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum
 Nec mora feruenti moriens è vulnere traxit:
 Et iacuit resupinus humo, cruor emicat altè:
 Non auster quàm cum vitiato fistula plumbo
 Scinditur, & tenui stridente foramine, longas
 Eiaculatur aqua, atque iclibus aëra rumpit,
 Arborei sætus aspergine cadis in atram
 Vertuntur faciem, madesactaq; sanguine ra-
 dix

Purpureo tingit pendentia mora colore.
 Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
 Illa redit, iuuenemq; oculis animóque requirit.

Quan-

Quantaq; vitari, narrare pericula gestit.
 Utque locum, & visam cognoscit in arbore for-
 mam.

Sic facit incertam pomi color, hæret an hæc sit,
 Dum dubitat, tremebundâ videt pulsare cruen-
 tum.

Membra solû, retroq; pedem tulit, orâque buxo
 Pallidiora gerens, exhorruit aquoris instar:

Quod fremit, exigua cum summum stringitur
 aura.

Sed postquam remorata, suos cognovit amores,
 Percutit indignos claro plangore lacertos,

Et laniata comas, amplexaq; corpus amatum,
 Vulnera supplevit lachrymis fletumque cruore

Miscuit, & gelidis in vultibus oscula figens,
 Pyrame, clamanit, quis te mihi casus ademit?
 Pyramo, responde, tua te charissima Thybsæ

Nominat, exaudi, vultusque attolle iacentes.
 Ad nomen Thybsæ oculos in morte granatos
 Pyramus erexit, visâque recondidit illa:

Quæ postquam vestemque suam cognovit, &
 ense

Vidit ebur vacuum: Tua te manus, inquit, a-
 mörque

Perdidit infelix, est & mihi fortis in vnum
 Hæc manus, est & amor, dabit hic in vulnere
 vires:

Persequar extinctum lætique miserima, dicar
 Causa comesque tui, quique à me morte reuelli

Hæc

*Heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum verbis esio te rogati,
O multum miseri que mei, illiusque parentes,
Ut quos certus amor, quos hora neuissima iud-*
xit.

*Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu, quæ rænis arbor miserabile corpus
Nunc regis vnus, mox es testura duorum,
Signa tene cadis, pullosque & luctibus aptos
Semper habe factus, gemini monumenta cruoris.
Dixit, & aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes:
Nam color in pomo est ubi permaturuit, ater,
Quodque regis sapere est, vna requiescit in vrna.*

EXEMPLVM NARRATIO-
nis historicæ, ex Orossi lib. 2 cap. 8.

CYrus Persarū Rex Scythis bellū intu-
lit, quem Tomyris Regina quæ tunc
genti præerat, cum prohibere transitum
Araxis fluminis posset, transire permisit
primū propter fiduciam sui, dehinc pro-
pter oportunitatem ex obiectu fluminis,
hostis inclusi. Cyrus itaque Scythiam in-
gressus, procul à transmissio flumine ca-
stra metatus, insuper astu eadem instru-
ta vino epulisque deseruit, quasi terri-
tus

tus refugisset. Hoc comperto Regina tertiam partem copiarum, & filium adulescētulum, ad persequendum Cyrum mittit. Barbari veluti ad epulas inuitati primū ebrietate vincuntur, mox reuertente Cyro vniuersi cum adulescente obtruncantur. Tomyris exercitu ac filio amisso, vel matris, vel Reginae dolorem sanguine hostium diluere promptius, quā suis lachrymis parat. Simulat diffidentiam desperatione cladis illatae, paulatimque cedendo superbum hostem in insidias vocat. Ibi quoque compositis inter montes insidiis, CC.M. Persarum, cum ipso Rege deleuit, adiecta super omnia illius rei admiratione, quod nec nuntius quidem tantae cladis superfuit. Regina caput Cyri amputari, atque in vntem, humano sanguine opletum conici iubet, non muliebriter increpitans: Satia te sanguine, quem sitisti, cuius per annos triginta insatiabilis perseuerasti.

*Cyri
mors.*

EXEMPLVM NARRATIONIS
Ciuilis, ex Miloniana.

*P. Clodij
historia.*

P. Clodius cum statuisset omni scelere in Praetura vexare Rempub. videretque

que ita tractata esse comitia anno superiore, ut non multos menses Præturam gerere posset, qui non honoris gradum spectaret, ut cæteri, sed & L. Paulum collegam effugere vellet, singulari virtute ciuem, & annum integrum ad dilacerandam Remp. quæreret, subito reliquit annum suum, seque in annum proximum transtulit, non religione aliqua, sed ut haberet, quod ipse dicebat, ad Præturam gerendam, hoc est euertendam Rempub. plenum annum atque integrum. Occurrebat, mancam ac debilem præturam suam futuram Consule Milone: eum porro summo consensu populi Romani Consulem fieri videbit: contulit se ad eius competitors, sed ita, totam ut petitionem ipse solus etiam inuitis illis gubernaret, tota ut comitia suis, ut dictabat, humeris sustineret? conuocabat tribus: se int rponebat: coloniam nouam, delectum perditissimorum scribebat ciuium: quanto ille plura miscebat, tanto hic magis indies conualescebat. Vbi videt homo ad omne facinus paratissimus, certissimum Consulem, idque intelligit non solum sermonibus, sed etiam suffragiis populi Romani saepe esse declaratum: palam agere cæpit, & apertè dicere, occidendum Milonem, ser-

tuos agrestes , ac barbaros , quibus sylvas
 publicas depopulatus erat , Hetruriám-
 que vexarat , ex Apénino deduxerat , quos
 videbatis : res erat minimè obscura etc-
 nim palàm dictitabat , Consulatum Mi-
 loni eripi non posse , vitam posse . Signifi-
 cavit hoc sæpe in Senatu : dixit in concio-
 ne . Quin etiam Fauonio fortissimo viro
 quærenti ex eo , qua spe furceret Milone
 viuo : respondit triduò illum , ad summum
 quatriduò periturum : quam vocem eius
 ad hunc M. Catonè statim Fauonius de-
 tulit . Interim cùm sciret Clodius (neque
 enim erat difficile scire) iter solenne , legi-
 timum , necessarium , ante diem x i i i . Ca-
 len . Februarij Miloni esse Lanuuium ad
 Flaminem prodendum , quòd erat dicta-
 tor Lanuij Milo : Roma subitò ipse pro-
 fectus est , vt concionem turbulentam , in
 qua eius furor desideratus est , quæ in illo
 ipso die habita est , relinqueret , quam , nisi
 obire facinoris locum , tempusque vo-
 luisset , nunquam reliquisset : Milo au-
 tem , cùm in Senatu fuisset eo die , quo-
 ad Senatus dimissus est , domum venit
 calceos & vestimenta mutauit , paulif-
 per dum se vxor , vt fit , comparat , com-
 moratus est : deinde profectus est id tem-
 poris , cùm iam Clodius (si quidem eo
 die

die Romam venturus erat) redire potuisset: obuiam fit ei Clodius expeditus in equo, nulla rheda, nullis impedimentis, nullis Græcis comitibus, (vt solebat,) sine vxore, vt nunquam ferè, cùm hic insidiator, qui iter illud ad cædem faciendam apparasset, cum vxore veheretur in rheda penulatus, vulgiq̃ue magno impedimento, ac muliebri & delicato ancillarum, puerorúmque comitatu: fit obuiam Clodio ante fundum eius, hora ferè vñdecima aut non multò secùs: statim complures cùm telis in hunc faciunt de loco superiore impetum, aduersi rhedarium occidunt. Cùm autem hic de rheda reiecta penula desiluisset, seque acri animo defenderet, illi, qui erant cum Clodio, gladiis eductis partim recurrere ad rhedam, vt à tergo Milonem adorirentur, partim, quòd hunc iam interfectum putarent, cædere incipiunt eius seruos, qui post erant, ex quibus qui animo fideli in dominum erant, & præsentes fuerunt, partim occisi sunt, partim, cùm ad rhedam pugnari viderent, & domino succurrere prohiberentur, Milonem occisum esse, etiam ex ipso Clodio audirent, fecerunt id serui Milonis (dicam enim non deriuandi

criminis causa, sed vt factum est) neque imperante, neque sciente, neque præsente domino, quod suos quisque seruos in tali re facere voluisset.

ALIUD EXEMPLVM NAR-
*rationis breuis, dilucida & verissimi-
 lis, ex oratione Ciceronis
 Pompeiana.*

Atque vt inde mea proficiscatur oratio, vnde hæc omnis causa ducitur: bellum graue, & periculosum vestris vectigalibus, atque sociis, à duobus potentissimis Regibus inferitur, Mithridate & Tigraue, quorum, actus alter relictus, alter laceffitus occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitratur. Equitibus Romanis honestissimis viris afferuntur ex Asia quotidie literæ, quorum magnæ res aguntur, in vestris vectigalibus exercendis occupatæ. Qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum illo ordine, causam Reipub. periculæque rerum suarum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc vestra prouincia est vicis exustos esse complures, regnum Ariobarzani quod finitimum est vestris vectigalibus totum esse in hostium potestate: Luculum

lum magnis rebus gestis ab eo bello discedere: huic qui succurrerit non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum: Vnum ab omnibus sociis, Repub. & ciuibus ad id bellum Imperatorem deponci, atque expeti, eundem hunc vnum ab hostibus metui, præterea neminem.

Cap. 3. DE CHREIA.

Chreia est commemoratio breuis, alicuius personæ factum, vel dictum aptè referens. dicta autem est quòd sit utilis. Et Chreiarum alia verbales sunt, alia actiua, alia mixta. Verbales sunt, quæ utilitatem oratione demonstrant. Vt Plato dixit: Virtutis ramos è laboribus atque sudoribus produci. Actiua sunt, quæ actionem aut factum solum recensent, vt Pythagoras interrogatus, quanta nam esset hominum vita, cum per temporis breuius spatium se conspiciendum exhibuisset, latebras petiit, humana vita mensuram ex momentaneo conspectu designans: Mixta, quæ ex vtrisque conflata sunt, oratione & actione, vt Diogenes, cum vidisset adolescentulum lasciuientem ac indecorè se gerentem pædagogum illius baculo percussit: superaddens, quid talia doces, aut sic instruis? Chreiam verò consicies hisce capitibus,

ibus, atque tractabis à

Laudatiuo. Parabola.

Paraphrastico. Exemplo.

Causa. Testimonio veterum.

Contrario. Breui Epilogo.

EXEMPLVM VERBALIS

Chreia, quo Isocrates doctrina radicem
amaram esse dicebat, fructus verò
dulces: Oreditur autem ab en-
comio hoc modo.

Encomia
sticon.

Merito laudandus est Isocrates, propter exi-
miam dicendi facultatē, quæ sibi nomen
clarissimum comparauit, & quanta vis eloquē-
tiæ esset, ipsam exercendo demonstrauit, eam que
illustre fecit, non ipse ab illa illustratus. Quibus
autem vel Reges admonens, vel instituens pri-
uatos, bene de hominum vita meruit, longum
esset recensere. Verum, quòd de eruditione pro-
tulit, haud abs re fuerit commemorare.

Amator, inquit, eruditionis, à laboribus au-
spicatur sed laboribus desinentibus in utilita-
tem: quod quàm philosophicè dictum ab eo sit,
hinc licet perspicere.

A Para-
phrasi seu
expositio-
ne.

Qui enim bonarum artium amore capiun-
tur, his sanè cum professoribus, ac ducibus studio-
rum cōuersantur, ad quos accedere vt formido-
losum est, ita relinquere stultissimum. Et pueri
quidem nunquam meta vocant, & cum adsunt
præcep

praeceptores, & cum v̄turos expectant. Succedū praeceptoribus pedagogi, visu terribiles, sed cum verberibus, saevius, formidabiliores. Qui etiam priusquam verberent, timentur. Metum panitio subsequitur, dum omnia puerorū errata vindicantur, & rectè facta, opera virtutis, tanquam ad ea nati sint, exactissimè requiruntur. Iam verò pedagogis ipsis sunt molestiores asperioresque patres in deambulationes atque vias inquirentes & vitantes in publicum egredi: forum ipsum habētes suspectū. Quod si opus fuerit in filios animadvertere, ita excandescunt, ut natura obliuiscantur, ne se parentes esse meminert: verū huiusmodi rebus exercitatus puer cum in virū euaserit, merita coronatur virtute.

At, qui veritus ista, fugerit magistros, deuita rit parētes, & pedagogos fuerit auersatus, profusus eruditionis expers, sciētia priuabitur. Nam metū declinans simul cum ipso doctrinam relinquet. Hac igitur omnia Isocratē sentire persusulerunt: Eruditionis radicem amaram esse.

Nam quemadmodum agricola summo cum labore terra semina mādant, fructus verò maiore cum voluptate colligunt: ita qui ad studia accinguntur, sibi laboris multi comitem gloriam comparant.

Respice Demosthenis vitam, qui ut oratorū omnium laboriosissimus, ita clarissimus evasit, qui fuit adeo studiis intentus, ut eorum nativum

A contrario.

A simili.

Ab exēplo.

capitis ornamentum, exeundi potestatem sibi præripiendo detonderet, ratus id pulcherrimū decus, quod à virtute promississet. Quæ igitur alij profundunt ad voluptates, ille continuas lucubrationibus impendit.

A testi-
monio ve-
terum.

Idcirco præclare hoc, ut omnia, Hesiodus, Asperam esse ad virtutem viam cacumen verò molle. Nam idē quod Isocrates, protulit Hesiodus enim viam: Isocrates autem radicem appellavit, diuersis verbis eandem vterque sententiam demonstrantes.

Ab Epi-
logo bre-
ui.

Quæ si rectè considerabimus, meritis laudibus euehemus Isocratem, ut qui sapienter de eruditione conscripserit optima.

SCHOLIA.

C Hreia, &c. Quæ ab aliis vtilitas, à Prisciano vocatur vsus. Et est, eodē auctore commemoratio orationis alicuius, vel facti vel vtriusque, celerem habēs demonstrationem, quæ vtilitatis alicuius plerunque causa profertur.

Verbales, &c. Orationales eas appellat Priscianus, quibus oratio sola inest ut Plato dicebat, Mussas in animis esse ingeniorum.

Item Diogenes Cynicus ait: Nihil omnino in vita absque exercitatione, perfici:

fici : Eam omnia exuperare posse. Laërtius lib.6.

Item , Seneca dixit , Nulli sunt tā feri, suiūque iuris affectus vt nō disciplina perdomentur. Vide Erasmus in prouerbio, Exercitatio potest omnia.

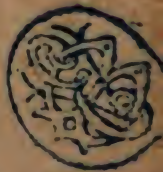
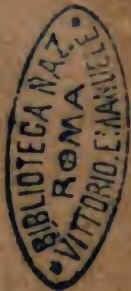
Item , Xenocrates : Dixisse me pœnituit aliquando , tacuisse nunquam. Valerius libr. 7 cap 2. Est silentij tutum præmium. Vide Erasmi prouerbium.

Item Anacharsis dixit : Leges aranearum telis similes esse, Valer. libr. 7. cap 2.

Idem protulit : vitem vuas tres ferre, primam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiam mœroris , vt ait Diogenes Laërtius libr.3.

Virtutis ramos, &c. Hoc est , ad bonarum literarum, atque virtutis fructum esse viam arduam atque asperam. De qua re carmen extat elegans Virgilij de litera Pythagorica. Ostendit non cessantibus ac inertibus, sed industriis paratam esse gloriam, cum Dij, iuxta prouerbium, facientes adiuuent , atque labore sua munera vendant. Etenim qui vitat molam , vitat farinam. Neque mel , neque apes. Vide Chiliades Erasmicas.

Actina, &c. Sunt auctore Prisciano, in quibus actus inest solus. Vt Cotys Thraciæ

cia Rex, ei qui dono miserat *πάριον*, vicissim dono misit Leonem, nihil addens, Sed malam bestiam mala pensando, prudenter ostendit, par pari, iuxta prouerbiū, referendum esse. Meminit Plurarchus in Apophthegmatibus.

Item Heraclitus Philosophus *Ἡρακλῆος* dictus, in seditione rogatus, vt apud populum sententiam diceret, quo pacto ciuitas redigi posset in concordiam, consensu suggestu, poposcit calicem aquæ frigidæ, & paululū farinæ insperxit, mox de glechone admiscuit, id est, vel pulegij syluestris, vel leguminis genus. Deinde epoto calice discessit, nec verbum addidit. Hoc facto innuens, ita demūm ciuitatem carituram seditionibus, sic repudiatis deliciis, assuescerent paruo contenti esse. Refert Erasmus 8. Apophthegmarum.

Item Lacones, si quando stratagemate superassent hostem, Marti bouem immo labant: sin aperto prælio, gallum, Quo facto innuebant, præclarius esse hostem ingenio, citra sanguinē deiicere, quàm pugna, vtrinque plerumque cruenta.

Item apud Gymnosophistas olim magnæ fuerat vnus æstimationis: Huic Taxiteles persuasit, vti ad Alexandrum se conferret gentibus exteris iam bellū illaturum.

turum. Veniens proinde ad regē, bubulam pellem aridam in medium coniecit, obābulansq; eius extrema pedibus premebat. Pellis cum ad vnam tantum partē calcaretur, reliquis in altū attollebatur. Eo facto, media deinceps firmitus institit, atque ita pellis vndique immota cōquieuit. Tali exēplo Alexandrum ille cōmouit ne in lōginquis locis tempus tere-re, sed imperij mediū tueretur: ita enim in eius finibus quietura omnia. Vt refert Diodorus Siculus in Alexandri vita.

Item Exemplum est Actiux Chreix, sed Tyrannicum de Tarquinio papaue-rum summa decutiente, quod describit Livius libr. 1. Et carminib. hisce Ouidius, secundo Fastorum.

Vlyinfa Tarquinius Romana gentis habebat

Regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen:

Ceperat hic alias, alias euertat vrbes,

Et Gabios turpi fecerat arte suos.

Namq; triū minimus proles manifesta Superbi

In medios hoſtes nocte ſilente venit.

Nudarunt gladios, occidite dixit inermes,

Hoc cupiunt fratres, Tarquiniūſque Pater.

Qui mea crudeli lacerauit verberare terga,

Dicere vt hoc poſſet, verbera paſſus erat.

Luna fuit, ſpectant iuuenem, gladiōſque recon-

duit.

Tergo

Tergaq̄z deducta veste notata vident.

*Flent quoque, & vt secum tueatur bella, pre-
canur,*

Callidus ignaris annuit ille viris.

*Iamq̄z potens, misso genitorem appellat amico,
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.*

*Hortus odoratis suberat pulcherrimus herbis,
Septus humum riuo lene sonantis aqua.*

*Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgā lilia summa metit.*

*Nuntius vt rediit, decussa q̄z lilia dixit,
Filius, agnosco iussa parentis, ait.*

*Nec mora, principalibus casis ex vrbe Sabina,
Traduntur Ducibus mænia nuda suis.*

Ebrietas.

Extat amabilius exemplum, quo pue-
ris Lacones ostendebant seruos, qui vino
essent temulenti, quo magis abominarentur
ebrietatem, videntes, quàm deforme
spectaculum esset homo immodico ma-
dens vino, quàmque demēti similis. Imò
cogebant Helotas, hoc est agrestes homi-
nes, quàm plurimum bibere. Deinde in-
gurgitatos mero, saltationes ineptas sal-
tare, & carmina quædam ridicula canere.
Ita quod alij prolixo sermone vix persua-
dēt, sobrietatem esse rem honestissimam,
ebrietate nihil esse homine indignius, il-
li compendio ponebant ob oculos, sed in
mancipiis, ad quorum mores degenerare
inge

ingenuis turpissimum est. Refertur à Plutarcho in Demetrii vita. Meminit item Eras. 2. Apoph.

Pythagoras interrogatus, &c. Pythagorã idcirco appellatũ asserit Diogenes Lãcrtius libr. 8. quòd veritatem perinde atque Pythius ipse loqueretur. Hic est qui vitam quoque humanam similem esse dixit Panegyri, hoc est, solemni hominum conuentui.

Idem fertur discipulos admonere solitus, vt ista quoditie, cùm domum ingrederentur, dicèrent:

Πῆ πρὸς δὲλω, τί δ' ἐρέξα, τί μοι δεινὸν ἢ ἐπιλήσθῃ,

Hoc est, Quòd prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?

Mixta, &c. Vt, Diogenes die quodam cùm populus theatrum egrederetur, aduersus populum ingredi nitēs, dixit: Hoc in omni vita facere studeo. Sētiebat Philosophum à populo dissidere; cum Philo-
phus ratione, populus agatur cupiditatibus, rapiatúrque variis persuasionibus. Hinc ab Horatio vocatur, Bellua multorum capitum.

Vulgi peruersitas.

Item Rex Agesilaus aliquando arundine pro equo conscensa, vnà cum filiolis colludens, ait amico interueniēti: Ne cui dicas, priusquam ipse quoque liberorum parens

parens sis factus. Festinè subindicans, eum
 lusum non esse leuitatis, sed pietatis. Nec
 hoc, quod agebat, videri posse ineptum
 ei, qui modò expertus esset, quàm insons
 sit affectus charitatis parentum erga fi-
 lios. Auctor Plutarchus in vitis. Refert
 Eras. Apophrh.

*Equestris
 fastus.*

Item: Quum aliquando conscendisset
 equum, Plato mox descendit, dicens se
 vereri μή ἰππολυξία λαφύει, id est, ne eque-
 stri fastu corripetur. Superbum animal
 est equus, & equitare quiddam habet
 magnificum, parùmque philosopho di-
 gnum.

Item: Lacedæmoniis ad publica con-
 uiuia ingredientibus, qui natu erat ma-
 ximus, singulis ostendebat fores dicens:
 Per has nullus egredietur sermo: admo-
 nens nihil effutendum, si quid liberius
 dictum esset in conuiuio. Hunc morem
 instituit Lycurgus.

Item: Laconem hospes, quem pri-
 die declinauerat, postridiè stragulis com-
 modatò sumptis splendidè excepit: at ille
 stragulis conculcatis, dixit: propter has
 heri ne storiis quidem indormire licuit.
 Lepidè risit illorum morem, qui cum
 sint tenues, tamen affectant videri diui-
 tes, corrogata aut conducta suppellectile.

Quod

Quod maximè solent in excipiendis hospiti-
 bus, in nuptiis, aut alioqui solēnibus
 epulis. Porrò cum ineptum sit, tuas osten-
 tare diuitias, quantò magis ridiculum
 est, ostentare supellectilem alienam, ab
 vsurariis sumptam?

Alius Lacon quidam, noctu præter-
 iens monumentum, cum sibi visus esset
 videre spectrum, accurrit lancea traiectu-
 rus, & in hoc nitens. Quò me fugis, in-
 quit, anima bis moritura? Menem audis
 verè liberam omni formidine, quæ nec
 larvarum ac lemorum occursum terri po-
 tuerit.

Item. Cùm Dionysius in conuiuio ius-
 sisset vt singuli in veste purpurea salta-
 rent, (Purpura verò tum Regum erat ge-
 stamen, nunc sutoribus etiam communis)
 id Plato facere recusauit his trimetris è
 fabula quapiam.

Οὐκ ἄνδρα πομπῶν θέλω ἰσθύναι σοὶ δὲ,
 Ἀρπύρῳ περικνηστὸς καὶ γένος ἐξ ἀρπύρων.

Id est,

Muliebri ego haud quaquam indui
 queam stola.

Vir natus ipse, & ex virili germine.

Aristippus verò non recusauit, sed in-
 dutus purpura saltaturus, hos versus reci-
 tauit:

καὶ γὰρ ἐν βασιλείαισι ὁ υἱὸς ὁ σώφρων ἔδει-
φθαι ῥίσιται.

Refert Diogenes Laërtius lib. 2. de vita Philosophorum.

Item, Plato frugalis erat, sed tamen a-
mans munditiei. Contrà Diogenes sordi-
dus. Itaque calcans Platonis culcitrum,
præsentibus aliquot Dionysij amicis quos
Plato inuitarat ad conuiuium, dixit: Cal-
co fastum Platonis. Calcas, inquit Pla-
to, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus
erat, quod iactabat munditiei contemptū.
Et qui sordibus gloriantur, non minus
ambitiosi sunt, quàm qui splendide ve-
stiuntur, sed aliter. Turpior est autem am-
bitio, ex fuco virtutis laudem captans.
Vnde Socrates animaduertens Antisthe-
nem ambitiosius ostentare vestem lace-
ram & detritam, facetè hominem incre-
pauit, ἔπαύση, inquit, ἰγκαλλοπιπέμενος ἡ-
μῖν, id est, non desines te nobis comere?
Significans eiusdem esse ambitionis vi-
litem amictus ostētare, & delicato cul-
tu se venditare, vt refert Erasmus 3. & 8.
Apothegmarum.

Scilurus

Item, Scilurus Scytha liberos octogin-
ta masculos habens, cùm esset moriturus,
fasciculum iaculorum singulis porrexit,
institque rūpere. Id cum singuli recusaf-
sent

sent, eo quòd videretur impossibile, ipse
singula iacula exemit, atque ita facilè cõ-
fregit omnia. Quo factò filios admonēs, *Cõcordia.*
Si concordēs, inquit, eritis, validi inuicti-
que manebitis: contra si diffidiis & sedi-
tione distrahemini, imbelles eritis, & ex-
pugnati faciles. Recenset Plutarchus in
Apophtegmatis.

Itē, Cùm Diogenes Cynicus aliquãdo
vidisset puerum cõcaua manu bibentem,
Hic puer, inquit, me frugalitate superat,
qui suppellectilē superfluam mecum cir-
cumferam: & ductum è pera poculum li-
gneum abiicit, Nesciebam, inquit, & in
hoc nobis prouidisse naturam. Quum al-
terum puerum vidisset, vasculo fracto,
cauo panis excipere léticulam, abiicit &
catinum ligneum, vt superuacaneum: vt
scribit Diogenes Laërtius lib. 6. de vitis
Philosophorum.

Baculo percussit, &c. Idem refert Priscia-
nus & Erasmus Apophtegmatum tertio,
& Quint. lib. 1. cap. 9. Idem vel simile Cra-
teti attribuit, vbi sic ait, Chreiarum plura
genera traduntur. Vnum simile sententię.
quod est positũ, in voce simplici, dixit il-
le, aut dicere solebat. Alterum, quod est
respondendo, interrogatus ille, vel cùm *Pædago-*
ei dictum esset respondit. Tertium huic *gia.*
E non

non dissimile, cum quis non dixisset, sed fecisset, ut Crates, cum indoctum puerum vidisset pædagogum eius percussit. Sentiens primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum esse si adolescentes euadant malè morati, aut indocti.

Homo. Idem Diogenes in foro quodam stans, clamabat, Adeste homines, veluti concionaturus ad populum. Cùmque iam frequentes cõuenissent, nec ille desineret clamare: Adeste homines, quidam indignati: En adsumus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigès: Homines, inquit, adesse iussi, non sterquilinia. Non putauit hominis cognomen in eos competere, qui non viuerent iuxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus.

Idem adhibita interdum lucerna rogatus quidnam vellet, respondit: *εὐδραστὸν ἄνθρωπον*: hoc est, hominem quæro, quemadmodum testatur Diog. Laërt.

Isocrates, &c. Hunc Cice. de Oratore secundo, vocat eloquentiæ patrem, & Rhetorum ferè omnium magistrum. Cuius è ludo tanquam ex equo Troiano eloquentiæ principes extiterint innumeri.

Radicem, &c. Hanc sententiam Diomedes lib. i. exercitatione Chreiarum adscribit Catoni, inquit, M. Porcius Cato dixit

dixit, Literarum radices amaras esse, fructus iucundiores.

Reges admonens &c. In quorum numero fuit Nicoles, ad quem de regno scripsit Isocrates Orationem admonitoriam. Similiter ad Demonicum, λόγος παραντιάρ.

Punitio, &c. Apud Aphthonium habetur κόλασις. Sunt autem tres puniendi causæ, vna est, quæ νσθισία, vel παρὰίνισις, vel κέλασις, dicitur, id est animaduersio, cum pœna adhibetur, castigandi atque emendandi gratia, vt is, qui fortuito deliquit, attentior fiat correctus, Altera, τιμωρία, cum dignitas authoritasque eius, in quæ est peccatum, tuenda est, ne prætermissa pœna contemptum pariat. Tertia vindicandi ratio, παρὰδειγμα, cum punitio propter exemplum necessaria, vt reliqui metu cognitæ pœnæ deterreantur à peccando. Hæc Gell. lib. 6. cap. 14.

Opera virtutis &c. Aphthonius habet κατεργάματα Quemadmodum Græci rectam effectiōnem κατέρδωσιω appellant, sic recta, aut recte facta καίρτωματα vocant auctore Cicerone de Finibus quarto. Idem officiorum primo: Perfectum officium, inquit, rectum, opinor, vocamus, quod Græci κατέρδωσιω appellant.

Demosthenis vitam &c. Qui per maximos labores ad eloquentiæ culmen conscendit.

Hic, vt Plutarchus scribit, subterraneum locum sibi construxit, in quem per dies singulos descendens, corpus & ingenium exercitabat. Sæpe etiam duos vel tres menses continuos domi inclusus non cessabat, abrafa parte capitis, vt exeūdi facultatem sibi ipsi præriperet. Hic idem vadosis littoribus insistens, declamationes fluctuum fragoribus obluētantibus edebat, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia, duratis auribus in actionibus vteretur. Ferrur quoq; ore insertis calculis multum ac diu loqui solitus, quo vacuum promptius esset, ac solutius, vt ait Valerius libro octauo cap. 7.

Hesiodus, &c. Hesiodi locus extans primo *Georgicon*, hic est,

Τῆς δ' ἀρέτης ἰδρωτὰ θεῶν προπάροιθεν ἔθνη
 ἡμῶν ἀθάνατοι, μέγιστος κὴ ἄριστος οἶμος ἐπ' αὐ-
 τῶν, κὴ τρυχὸς τὸ πρῶτον, ἐπὶ δ' εἰς ἄλλοις ἰκνέ-
 ται, ῥαῖδιν δ' ἠπειρὰ πῖλαι, χαλιπὴ περιῖσσα.

CHREIÆ ACTIVÆ EXEM-
*plum, iuxta prædictos locos tractatum
 studio exercendi: cuius argu-
 mentum tale est.*

CUm patrem videret mortuū Ioseph,
 flens ruit super faciem eius, & deos-
 culatus est eum. Genesis. 50.

AB ENCOMIO FACIEN-
*tis, exordium ducitur
 hoc modo.*

QVis non laudibus condignis eue-
 re studeat factum hoc egregium vi-
 ri sanctissimi Ioseph, quo præclarum exi-
 miæ pietatis specimē exhibuit, atque vir-
 tutis exemplum, non ore tenus, sed pleno
 charitatis opere defunctum parentem
 profecutus est?

Cum benedixisset nepotibus suis Ia-
 cob ægrotus, ac imposuisset finem man-
 datis, quibus filios instruebat, colligit pe-
 des suos super lectulum, diemque suum
 obiit. Quod cernens Ioseph corruit super
 defuncti parentis charissimi vultum, ac
 mortuū defleuit. Quo facto vir piissimus
 admonuit nos ut nobis charos, vita defun-
 ctos lugeamus, nō tamen ut Ethnici, nul-

*Ab expo-
 sitione.*

lam spem habentes.

A causa. Quippe hanc vim non solum hominibus, sed etiam feris indidit, ac ingenuit diuina potestas, ut dissolutione naturæ perhorrescant, ac ipsa relinquenda luce moueantur, & dissesu à suis angantur. Quis igitur tam ferreus, quem non acerba charissimorum suorum funera prouocent ad luctum?

*A contra
rio.* Quòd si corda prauorum hominũ tangit luctus, hoc est, egritudo ex eorum, qui chari fuerunt, interitu acerbo: quis iniquũ duxerit, si boni viri, qui iuxta prouerbiũ, lachrymabiles sunt, charissimorum suorum funera fleuerint? & si populus olim in deserto nimis luxit impios, quòd murmurauerant, & insurrexerant contra Dominum Deum, cur fuerit à piis alienum, piorum funera lachrymis prosequi?

A simili. Quemadmodum corpora nostra doloribus adficiuntur, si membrum aliquod fuerit resectum, ita non iniuria morte conficiuntur atque luctu, qui dulcissimam aliquam familiæ suæ, atque generis partem amiserunt, hoc est patrem, aut amicum, qui fuerit alter ipse, ab eadem, ut Pythagoras inquit, anima.

*Ab exem
p.o.* Quis Prophetarũ Samueli vitio vertit, quod mortuum Saul Regem defleuerit?

Quis

Quis Regem Dauidem reprehendit, quod planxerit filiū Ammon, & ciularit in morte filii Absalon? Quis denique vniuerso Iudaico & Israëlitico populo succensuit, quòd in duro Iosifæ casu fuerit lamētatus?

Et diuinarum literarum monimenta nos instituunt & adhortantur, ne desimus plorantibus, sed cum lugentibus ambulemus. Et docent longè melius, esse in domum luctus ire quàm ad domum conuiuij, quòd in illa finis cunctorum admonet hominem vt viuens cogitet, quid futurum sit. Vnde cum Abner à Ioab esset interemptus, dixit Rex Dauid ad omnem populum: Scindite vestimenta vestra, & accingimini faccis, & plangite ante exequias Abner in Hebron.

*A testi-
monio.*

Rectè igitur Ioseph supra defuncti parentis faciem ruens, planxit eum: & quod imitemur, nobis omnibus proposuit egregium veræ pietatis exemplum.

*Abreui
Epilogo.*

CHREIÆ VERBALIS EXEM-

plum, quo eadem sententia contrariis locis est variata, & cuius argumentum eiusmodi est.

Helius Eobamus Hessus poëta, Mar- *Eobanus*
purgēsis Academię professor, moritu *Hessus.*
rus,

rus, hoc Ennij carmen potulit:

Nemo me lachrymis decoret, neque funera fletu

Faxit, cur? volito docta per ora virum.

EXORDIVM AB ENCOMIO

praclaræ sententiæ ducitur in hunc modum.

Dignissima profectò memoratu, ac laudatu sententiæ, quam duo poëte, Q. Ennius, & Eobanus Hessus celeberrimam reddiderunt: ille, quia fuit auctor, hic quoniam semper, vsurpauit. Vterque maximus ingenio: Ille patriam Rudias nobilitauit, creditus habuisse tria corda, quòd Græcè, Oscè, & Latinè sciret loqui. Vnde non immeritò charus fuit Scipioni Africano, & Q. Nobiliori, viris clarissimis. Hic eruditione sua variâ ue rerum cognitione patriam suam Hessiam, & innibi ciuitatem, vbi natus erat, Francobergiam fecit illustrem, id studio suo consecutus, vt innumeros Heroas atque principes illustrissimos sibi pararit amicos, æternamque nominis gloriam fuerit adeptus.

Cuius vt multa præclare scripta sunt, ita non pauca grauitè dicta, cuius generis illud Ennianum, quod supremo tempore veluti cantator Cygnus funeris ipse sui,

Ab expositione.

fui, suauiter emisit. Quo vates eximia sapientia præditus, noluit defleri hominum doctorum atque piorum mortem, quam à malis abducentem vita beata esset consecutura.

A Causa.

Sciebat, pias animas corporeis vinculis, atque omnibus humanis incommodis exutas, perpetuò victuras. Nouerat animos, hominum esse diuinos, iisque cum è corpore excessissent reditum ad cælum patere, optimoque & iustissimo cuique expeditissimum, vt ait Cicero de Amicitia. Videbat, res mundanas tot casibus atque periculis innumeris obnoxias. Animaduertebat, nullas domos esse in quibus non multi luctus olim fuerint, hodieque versentur. Videbat omnes vrbes nihil aliud esse, quàm miseranda, vt Solon apud Valerium inquit, cladium humanarum circumsæpta: vt multi extiterint, qui non nasci optimum consuerint, aut quàm ocysimè aboleri.

Quòd si lachrymis indulgendum est, ij solum flendi fuerint, quibus mors terribilis est, hoc est, iis quorum cum vita omnia extinguuntur: non autem deflendi, quorum virtutis gloria numquam est interitura, sed post mortem speciosior futura. Hinc, vt ait Cicero, Sapientissimus quis-

A contrario.

que æquissimo animo moritur stultissimus iniquissimo. Hic enim cui cæca mēs, qui nihil aliud considerat, quàm externa mortis opera, luget miserabiles sibi visos hominum casus: at ille metu mortis non exhorrescit, nec lamentatur, qui secū reuoluit, nobis ex hac vita discedēdum tanquam ex hospitio, non domo, cū nobis natura diuersorium commorandi, non habitandi dederit. Deinde perpendi internā mortis vtilitatē, quæ dicitur vltima linea rerum, malorum requies, & æternæ vitæ simul ac salutis origo. Sapienter Rex Ecclesiastes inquit: Laudauī magis mortuos, quàm viuentes, & fœliciorē vtroque iudicauī, qui non natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. In hoc ipsum, qui defixos oculos habet, alacrior audet dicere: Cūm volet illa dies, quæ nil, nisi corporis huius. Ius habet incerti spatium mihi fiat æui: Parte tamē meliore mei super alta perennis Astra ferar.

Quid enim habet vita commodi, quid non potius laboris? O præclarum diem, cū ad illud animorum conciliū cætūmque proficiscar, & cū ex hac turba & coluione discedā! Prō Dii immortales quā optabiliter iter illud incundum, quo confecto, nulla reliqua cura, nulla sollicitudo futura

futura: Hæc Cicero in Catone maiore, & primo Tusculanarum quæstionum.

Quemadmodum illorum vicem non dolemus, sed læti gratulamur, qui reduces è grauissimis præliorum crudelium periculis in patriã ad charissimos amicos cum triumpho reuertuntur: ita bono iure debemus (ne meliorem fortunã inuidere videamur) in illorũ discessu gaudere, qui ex hac lachrymarum valle atque vita quæ super terram perpetua, vt S. Iob ait, militia est, demigravit in cœlestem patriam, vbi vera charitas, & pax æterna regnat.

Quæ iam omnia delicta nõ solùm sancti patres; sed etiam Ethnicorum philosophi animis reputãtes, confirmarunt mortem non modò flendam non esse, sed voluptatis etiam loco ducendam, aut fortiter cõteinnendam. Exemplo sunt tot hominum piorũ millia, qui per vincula, verbera, flammæ, atque per atroces diuersorum generum cruciatus interempti, cùm gaudio concesserunt ad cælorum regna. Sed iis omiſſis, quid de Socrate loquar? cui mera fuit hilaritas in morte. Qui post sumptã cicutam, cùm frigerent membra: Debemus, inquit, gallum Æsculapio persolvere: iocans perinde, quasi sumpta porione medica conualuisset. Quid de Cyrenæo

Ab exemplo.

Socrates,

Theodotus.

Cyrenæo illo Theodoro philosopho? cui cum Lyfimachus Rex crudelia minaretur: lis, quæso, inquit, ista horribilia minutare purpuratis tuis. Theodori quidem nihil interest, humine, an sublimè putrescã: Quo dicto genus omne mortis contempnit, post hanc vitam longè meliorem expectando.

A veterum Testimonio.

Diuinæ literæ non mœroris plenam sed potius pretiosam esse mortem sanctorum in conspectu Domini, prædicant. Et eos, qui docti fuerint, post hanc miserabilem vitam fulsuros, vt cœli firmamentum. Quod licet non cognouerint

Thracæ. Thracæ: tamen exequias, & funera cum hilaritate celebrabant. Qui sine vllis doctorum præceptis humanæ conditionis (vt Valerius inquit) habitum præviderunt, nempe mortem homini optimam, & vt omnium malorum finem optandam esse, vitam autem desendendam, tot ærumnis refertam. Considerarunt nihil in terris homine miserabilius esse; quem natura tantum nudum, & in nuda humo natali die abiicit ad vagitus statim & ploratum, nullúmque tot animalium ad lachrymas: & has protinus vitæ principio. Ab hoc lucis rudimento, quod ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, & omnium

nium membrorum nexus, atque infœliciter natum iacet manibus pedibúsq; deuinctis flens: Animal cæteris imperaturum, & à supplicis vitam auspicatur, vnã tantùm ob culpam, quia natum est, vt ait Plinius.

Rectè igitur Eobanus Marpurgi iam moriturus Ennii versiculos proferendos censuit, vt nullius boni viri mortem, ita suam non esse deplorandam: quæ tot à malis eripiat, ac à miserrimæ seruitutis captiuitate bonos asserens, in vitam æternam perducatur.

Ab Epilogo breui.

ALIVD CHREIÆ VERBALIS

Exemplum, cuius argumentum tale est:

Ecclesiastes capite decimo dixit: Pecunia obediunt omnia Exordium ducitur à laude.

Rex Israel Ecclesiastes ex intimis diuinæ sapientiæ penetralibus deprompta multa dixit, ad rerum omnium optimarum cognitionem pertinentia, maximè veritatis, cuius est tanta vis vt contra hominum ingenia, fictasque omnium insidias, facile seipsam possit defendere. Opibus, inquit, vniuersa simul obediunt. Quo dicto, quid verius esse possit, non video.

Ab expositione.

video. Etenim pecuniam, quæ genus & formam donare poterit, reginam facimus omnes. Huic seruiamus omnes, huic palmam tribuimus omnes, huic omnia expensa: huic omnia feruntur accepta: & in ratione mortalium sola vtrunque paginam facit.

A causa.

Nec immeritò: Nam quicquid eximiũ, quicquid splendidum, quicquid venustũ, quicquid denique gloriosum hominibus contingit, id à solius pecuniæ beneficio proficiscitur. Huic libenter omnes opteramus, victi lucro: nec iniuria, cùm quicquid rerum vel bonarum vel malorum geratur inter mortales, id pecuniarum fiat gratia. Qua ratione permotus apud Euripidem Bellerophon, inquit:

Sine me vocari pessimus, vt diues vocer.

Nemo an bonus, an diues, omnes quarimus,

Non qua re & vnde: quid habeas, tantam rogant.

Vbiq; tanti quisque, quantum habuit, fuit.

Quid bibere nobis turpe sit, quaris? nihil.

Aut diues opto viuere, aut pauper mori.

Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.

Pecunia ingens generis humani bonum.

Cui non voluptas matris, aut blinde potest

Par esse prolis, non sacer meritis parens.

Tam dulce, si quid venerit, in vultu micat:

*Meritò illa mores cælitum, atque hominum mo-
net,*

Respice pauperẽ inopis viri culinam videbis omnia frigere. Contemplaberis paucissimos, & eosdem pannosos, sordidos, squalidos inibi delitescere ministros, neminem ibi regnandi palmam obtinere, quàm famem strigolam, cum canibus mures inedia consumentem. Considerabis loca cuncta squalentia situ, catilla cariota, patellas scabrosas, cibaria rãtida, suppellectilia rubiginosa, parietes fuligine, atque araneis oppletos, stragula pediculo-
sa, & breuiter omnia, quæ procul intuenti poterunt horrorem incutere, & ab accessu inauspicato deterrere. At vbi fueris ingressus aulam pecuniæ, videbis omnia luculenta, omnia feruere opera, greges hominum innumeros in officio esse, nec eos sordidos, sed argento atque auro coruscòs. Admiraberis apparatus magnificentiã, gemmis pauimenta, tapetibus pretiosis muros, sedilia cocco, purpureis angulos omneis aulais, opificio denique citreo lacunaria refulgẽtia. Præterea coquinam, genere ferinarum atque lautitiarum omni renidentẽ, vbi suppetat abũdè Iouis cerebrũ, Attica bellaria, & breuiter Deorum

rum (vt prouerbio dicitur) cibus. Etenim vbi regina pecunia regnat, ibi rerum omnium vberima copia redundat, inopia protinus expellitur: quemadmodum olim apud Græcos fames, quam viugis ex ædibus solebant eiicere, dicentes, *ἔξω σάλευον, ἔσω πρὸς ἄστυ, καὶ ὑγίαν*. Id est, foras famem, intrò diuitias atque sanitatem.

A simili. Quemadmodum in magnas, opulentasque beatorum Principum aulas recipi certatim homines adlaborant, vt dominorum gratia ad honores atque diuitias euehi possint: Sic quo potentior pecunia, tanto feruentius adfectat omnes sub eius imperio esse, cuius beneficio non difficulter & opes & honores maximos poterunt consequi. Porro,

Ab exemplo.

Prima ferè vota & cunctis notissima tēplis Diuitiæ vt crescāt, vt opes, vt maxima nostra sit arca foro. vt Iuuenalis ait. (to

Quem autem puduerit in pecuniæ castris militare, in quibus non modò priuatorum innumerabilis, sed etiam magnorum Principum, atque Cæsarium multitudo stipendia fecerit. Exemplo sit, vt alios innumeros præteream, ille, cuius vox in prouerbium abiit. Lucri bonus est odor ex re qualibet.

A Testimonio veterum.

Verum enim uerò, non iniuria seruiunt omnes

omnes pecuniæ, cum ea vis, atque anima sit mortalium, multosque amicos vulgò conciliet. Vnde Hesiodus.

Χρήματα γὰρ ψυχὴν πείλονται θελοῦσι βροτέϊσι.

Et Menander.

Δύοαμις πέφυκε τοῖς βροτέϊσι τὰ χρήματα.

Quæ perpendens Horatius, ex vulgi sententia dixit:

O ciues ciues, quærenda pecunia primum est:

Virtus post-nummos: hæc Ianus summus ab imo

Perdocet, hæc recinunt iuvenes dictata senesque.

Ergo verissima est, quam Ecclesiastes protulit, sententia: quæ tam nationibus omnibus in ore, quàm nunc etiam omnibus pecuniæ seruis in vsu.

A conclusionē.

ALIUD CHREIÆ VERBALIS

Exemplum: cuius Argumentum eiusmodi est.

Plato Philosophus dixit: Tum demũ beatũ terrarum orbem futurũ cum aut sapiẽtes regnare, aut reges sapere cœpissẽt.

A Platonis laude sumitur exordium hoc modo.

Valerius maximus prodidit memoriæ

apex Platonis dormientis in cunis paruuli
labellis mel inferuisse. Qua re audita pro-
digiorum interpretes singularem eloquii
suauitatem ore eius emanaturam dixisse:
indices illæ nequaquam vanæ nec conie-
ctores hi futiles extiterunt: Nam tantas
non solum eloquentiæ, sed etiam philoso-
phiæ facultates assecut⁹ Plato fuit, vt eius
sermone Iouem, si Græcè loqui velit, vfu-
rum prædicarent: & Platonem alii Philo-
sophorum Homerum, alii Philosopho-
rum Deum appellarent. Scripsit autè om-
nium & elegantissimè & grauissimè com-
plura, inter quæ relucet, quod de Reipub.
fœlicitate protulit.

*Ab expo-
sitione.*

Ingenii ac doctrinæ princeps tum de-
mum fore beatas Respub. putauit, si aut
docti aut sapientes homines eas regere
cœpissent: aut qui regerent, omne studiũ
in doctrina & sapientia collocassent. Ani-
maduertit nulla fortunata regna fore qui-
bus stulti fuerint prædominati, non eru-
ditione atque virtutibus præcellètes viri.

A causa.

Etenim fœliciter omnia succedent in
Republ. quã gubernât viri sapientes, im-
buti præceptis Philosophiæ. Hæc est vitæ
dux, virtutis indagatrix, vitiorum expul-
trix, sine qua hominum vita nihil poterit
esse. Illa peperit vrbes, illa dissipatos ho-
mines

mines in societatem vitæ conuocauit, illa
 eos inter se primò domiciliis, deinde con-
 iugiis, tum literarum & vocum commu-
 nione iunxit: illa inuentrix legum: illa
 morum & disciplinæ magistra, vt ait Ci-
 cero Tusculanarum 5.

Quis igitur ciuitates non fortunatas
 prædicet, quæ sapientum reguntur impe-
 riis? Contra, quis non infœlices arguat,
 quas cæca stultorum temeritas admini-
 stat, cùm è doctrinis sapientum plurima
 commoda proueniant? è stultorum autem
 ignorantia ea amittentes infinitæ? Etenim
 stulti stulta (iuxta prouerbium) loquuntur
 ac faciunt. Sapientes autem sapienter om-
 nia. Et viribus melior sapientia, & vir pru-
 des, quàm fortis. Sapient. 5.

Quemadmodum naues, quæ à naucle-
 ris excellentibus reguntur, subortis tem-
 pestatibus extra pericula sunt ac fortuna-
 tè vehuntur: Sic vbi Respub. à viris eru-
 ditione simul ac sapientia præditis admi-
 nistrantur, beatæ florent vel pacis vel bel-
 li temporibus. Porrò, vt quilibet nauta-
 rum vectorumque tranquillo mari gu-
 bernare potest: At vbi sæua suborta tem-
 pestas est, ac turbato mari rapitur vento
 nauis, tum viro & gubernatore opus est:
 Ita quilibet in tranquilla Rep. vtcunque

*A contrari-
 tio.*

A simili.

potest negotiis præesse, sed in perturbato rerum statu, summa cura prouidendum ac præcauendum est, quis ad gubernacula sedeat, ut ait Liuius lib. 4. secundi belli Punici.

Ab exem-
plo.
Fabius
Max.

Respice duos animorum diuersissimo-
rum Imperatores, Q. Fabium Maximum,
& C. Terentium Varronem, illum pru-
dentem, hunc stolidum: illum sapientia
conspicuum, cunctando res afflictas re-
stituisse: huius temeritatem perdidisse ad
Cannas: Et Rempub. inauspicata nobili-
tas Catilinaria contudisset, si non pruden-
tissimus Consul Cicero asseruisset in li-
bertatem. Vnde Iuuen. Sat. 7.

Cicero.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Rectè Phocylides.

Ἀγυρὸς καὶ πόλιος σοφία, καὶ οὐκ οὐδ' ἄλλο.

A testimo-
nio vete-
rum.

Epilogus.

Hoc est, Sapientia gubernat agros, na-
ues, atque ciuitates: quo præclaro dicto
significat omnia fœliciter administrari,
quæ sapientiæ præsidio reguntur. Dignis
igitur laudibus euehenda Platonis est sen-
tentia, qua Respub. eas fortunatas prædi-
cat, quarum rectores Philosophiæ studiis
fuerint exculti.

CHREIA PRIMA.

Hesiodus inter Poëtas eminentissimus, cuius in ducendo *ἡδονῶν*, hoc est, suauitatem, nullus est, candidissimi auditores, quin, vehementer admiretur: quī plurima quidem ad humanæ vitæ institutionem spectantia, diuino quodam instinctu cecinisse videtur. Nam & agrorum cultum, sub fratris titulo humanum genus edocuit, & quo pacto optimè, ac modestissimè sit viuendum, oppidò quam prudenter admouit. Sed & illud in primis non magis deorum monitu, quàm longo etiam rerum usu ab eo prolatum contenderim. Quo nobis significare haudquaquam dubitauit: deos scilicet virtutē proposuisse sudore parandam. Ait enim

*Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ παρεπάρειθεν ἰθνηαυ
ἀθανάτοι, μακρὸς τε καὶ ὄρθι. Οἶμος ἐπ' αὐτῶν, καὶ
τρυχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὶ δ' εἰς ἄνθρωπον ἰκναί, ῥη-
ϊδίη δ' ἠπειλὰ πείλει, γαλιπὴν περὶ εὐσσοῖα.*

Quibus meherculè verbis omnium prudentissimus Poëta innuere voluit socor-

diam ac segnitiam à nobis penitus reiciendam, nihilque esse, à quo immortales dij magis abhorreant, quam cum desidia pariter ac negligentia torpescimus. Quid enim ex ipsa desidia præter ignorantiam consequi possumus? Quæ si fortè inani sapientiæ opinione inflata, robur ac vires sibi comparauerit, ingentium, ac turpissimorum scelerum causam suggerit. At virtus, ex qua omnes honestæ voluntates, actiones, sententiæque proficiunt, laborem requirit, diligentiam desiderat, vigilantiam exigit. Somnus enim multus ut philosophorum sapientissimus Plato refert, nec corporibus humanis, nec animis, nec rebus agendis natura conducit. Nemo enim, quandiu dormit, à defunctis differt. Hinc est quod Plinius ait: profectò vita vigilia est. Quod & illa Græcorum sententia, quæ iam vulgò in omnium ore versatur, optimè indicatum est, ὕπνος θανάτου προσωδότης εἰς πᾶσι.

*Somnus
nimius.*

Vnde illud originem traxisse iure videri potest:

Stulte, quid est somnus. gelidæ nisi mortis imago?
Cum Socrates, apud Comicum Aristophanem, Strepsiadem senem ad Philosophiã exhortaretur, quæ summam diligentiam curam

curamque desiderat, hoc præcipuè senario usus est.

Υπνος ἀπὲς ἀγαλινύδουμος ἐμμάτηρ.

Hoc est, Oculis abesto leniēs animum sopor. Quòd si dormitando, ac desidendo virtutem consequi valeremus, nunquam ipsa apud Deos, ac mortales tanti fieret.

Apollo cui cæteri Dij diuinationem concessere, propterea Socratem à Charephōte interrogatus, omnium sapientissimum respondit, quòd cum virtute præditum nouerat. Quam Græci (vt Platoni placet) idcirco *ἡρετὴν* appellarunt: quòd omnium sit maximè diligenda. Nam generis nobilitas pulchrum quidem est, sed à maioribus per successionem acceptum bonum. Diuitiæ in maximo semper fuère pretio, sed fortunæ temeritati atque inconstantiæ subiectæ. Gloria honestatis quidem speciem præ se fert, at infirmam atque instabilem. Pulchritudo plurimi facienda, verùm haudquaquam diuturna. Bona valetudo optabile quid, sed mutatur facillè. Corporis robur magnum est quid, sed moribus senioque tandem conficitur. Virtus verò clara æternâq; habetur, vt pote, quæ diuina sit atque immortalis, omnesque fortunæ incurfus facillè cōténat atque despiciat. Stilpo Megarensis philosophus à

Socratis.

Demetrio, qui eius patriam solo æquaue-
 rat, interrogatus, nūquid amisisset, nihil,
 statim respondit: Πόλεμος γὰρ ἔλαφυρα γυγῆ
 ἀρετῶν. Quæ utiq; verba significāt animi
 bona nullo bellorū impetu diripi vnquā
 posse, solidamq; in ipsa virtute consistere
 fœlicitatem. Quod ita se habere philoso-
 phorū parens Socrates euidentissimè in-
 dicauit. Rogatus enim à Leontino Gor-
 gia, quid de magno Rege sentiret, utrū
 eum fœlicē existimaret? ἂν οἶδα, ἔφησε, πῶς
 ἀρετῆς καὶ παιδείας ἔχη. Quo utique respō-
 so prudentissimus Philosophus innuere
 voluit se de maximi atque opulentissimi
 Regis fœlicitate eo ad amissim iudicare
 haud quaquā valuisse, quòd vt erga vir-
 tutē ac disciplinas effectus esset, penitus
 ignoraret: vt pote qui fœlicitatem ipsam
 non in fortunæ, sed animi potius bonis
 positam esse existimaret, vnicāmque vir-
 tutem cæteris esse rebus præponendam
 arbitratus. Ἄπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν
 χρυσοῖς ἢ ἀνταξίως ἀρετῆς, καὶ πλάτων. Solon
 prættrea de dinitibus locutus dicere cō-
 sueuerat: Ἀλλ' ἡμῶς αὐτοῖς διευμηφόμεθα
 τῆς ἀρετῆς, τὸν πλάτων. Cuius quidem virtu-
 tis robore, parta atq; amplificata imperia
 perquam facillè retinētur. Hinc est, quod
 historicum princeps Salustius ait: Quòd
 si Re

si Regum, atque Imperatorum animi virtus, in pace, ita vt in bello valeret, æquabilius atque constantius sese res humanæ haberent, neque aliud aliò ferri, nec mutari, ac misceri omnia cerneret. Itaque minimè mirum est, si ad eam comparandam assiduo ac maximo opus est labore: καλεπὰ γὰρ τὰ καλὰ. Hoc est, quæ bona sunt non sine maxima acquiri possunt difficultate. Quod si mercatores, modò lucelli spes aliqua arrideat, ingentia, procellisq̄ue exagitata, maximo, cum vitæ discrimine, transeunt maria: si agricolæ fodiendis ac proscindendis aruis assiduè incumbunt, vt in breuissimū tempus fructus quos in calamitatibus fuerint intercepti, tandem metant: cur non, & nos omnem inertiam, desidiam, ac dilationē propellamus, quo virtutis perpetuos, nullique obnoxios calamitati, fructus consequamur? Herculem ferunt, cum adolescentulus esset, virtutis ac voluptatis oblati viis, utrā caperet, diu secum multūmque dubitasse: duas autem, dum in dubio erat animus ad ipsum accessisse matronas: Virtutē scilicet, & Malitiam, illarūmque etiam dum silentium continebant, notā fuisse extemplò diuersitatem. Videri enim altera accuratissimè

Hercules.

cōptam atq; exornatā, deliciis diffluentē,
 & omnium voluptatum examen post se
 trahentē. Hanc itaque multa ostentantē,
 longēq; etiā plura pollicentē, Herculem
 secum ducere tentauisse. Alteram verò
 asperam, ac duram, seuerēque intuentem,
 huiusmodi verba contra fecisse: Polliceri
 se nec voluptatem aliquā, nec quietem,
 sed labores, pericula, sudorēsque infinitos
 terra marique tolerandos. Præmium au-
 tem illorum immortalitatem fore. Qua-
 re omni sublata dilatione, huic Her-
 culem adhæsisse memorant. Alexander il-
 le Magnus interrogatus, quo consilio v-
 sus, tot, ac tanta, tam breui gessisset. Μυ-
 διν ἀναβελλόμενος, respondit. Quæ verba si-
 gnificant, moram ac dilationem, ipsam-
 que desidiam, rebus esse gerendis lon-
 gè perniciosissimam: quippe quæ maxi-
 marum sapè rerum prætermittant occa-
 siones. Vetus est adagium: Dij facientes
 adiuuant. Quod significat, diuinam opem
 nō cessantibus sed industriis, & pro virili
 conātibus, auxilio esse solere. Aristoteles
 nunquam tantum sibi inter Philosophos
 nomen comparasset, nisi sapientiæ studio
 diutissimè insudasset. Cyrus Medorū im-
 periū animi virtute ac solertia ad Persas
 transtulit. Lycurgus, Solon, Darius, im-

*Alexan-
 der Ma-
 gnus.*

mortales habiti. Quare cum cætera ferè omnia incerta sint ac caduca, virtus verò ipsa altissimis defixa radicibus, nulla unquam vi, labefactari possit: omneis subire labores, omnia perpeti incommoda æquo animo debemus, vt eam pro virili, consequamur. Estque poëta hic eminentissimus diligentissimè lectitandus atque in primis obseruandus, quòd certum nobis minimeque anticipem, ad comparandam virtutem, tramitem indicauerit.

CHREIA SECUNDA.

Cum intermissis negotiis familiaribus ad literarum studiù me tandem reuocassem, essetque in animo tam Græcos, quàm Latinos poëtas percurrere, Homerum statim, quòd inter vates, omnium eruditotum testimonio principatù facile obtineat, aggressus sum, extemplòque *ιαίδης* primo huic diuino occurrimus carmini.

Ὅσι θεὸς ἐπιπύηται μάλα τ' ἐκλύει αὐτῶ.

Quæ verba significant, Deo Optimo Maximo imprimis esse obtemperandum, si ab eo in aduersis rebus exaudiri concupiscimus. Quæ quidem sententia quanto perè sit ab omnibus probata, nemini esse du-

dubium cenſeo. Quis enim uſque adeo mente alienatus eſt, quin ſibi perſuadeat, Deo omnium moderatori omnium primùm obtemperandũ, quum facilius eiufdem præſens rebus anguſtis auxiliũ conſequamur, cùm præſertim diuinis morem gerere mandatis volenti, quàm facillimũ ſit, idque præter omnia faciendum videatur. Nam ſi potentioribus, imbecilliores ſedulò parere conantur, aſſiduamque ac diligentem eorũ in mādatis exequendis propterea operam exhibēt, ut longis ac frequentibus obſequiis boni tandem aliquid adipiſcantur: quanta uti diligētia debemus, ne quid præter eius voluntatem faciamus, cuius nutu tam cæleſtia, quàm terreſtria gubernantur, cuiuſque munera non modò non reiicienda, verum etiam ſummoperè exoptanda ſunt: quippe quæ (ut Troianus Alexander apud eundem Homerum teſtatur) nullus unquam Diis ipsis non præbentibus, ſponte ſua ſumere poſſet. Nam quod vulgò dici ſolet, Deus vndecunquē adiuuat, ſi modò ſit propitiuſ. Quid ſibi aliud vult, quam ut omni pietate, omnibus obſequiis, pura denique ac ſyncera mente Deum nobis conciliemus, cuius natura non cuiſmodi eſt, ut muneribus perinde atque improbus

bus fœnerator capiatur, sed sola vitæ integritate, pienssimisq̄ue placetur precibus, nec vlllo pacto iniquorū ac flagitiosorum muneribus corrumpatur. Hinc est quod Porphyrius ait: *Θεοῖς ἢ ἀρίστῃ μὲν ἀπὸρχῆν ἢ καθαρὰς, ἢ ψυχὴν ἀπαθῆς*. Quæ verba significant, nullas Deo Optimo Maximo gratiores offerri posse primitias, quàm puram mentem: & affectibus ac perturbationibus liberum animum.

Nam quod Ovidius ait:

Munera crede mihi placant, hominésque
Deósque,

Placatur donis Iupiter ipse datis.

Et Eurip. in Medea: *πείθειν δῶρα ἢ θεῶς λέγει*, id est, donis vel ipsos dicitat̄ flecti Deos: ad bonorum virorum dona referendum esse videri potest. Quòd si quis fieri posse nonnunquam crederet, vt Deus scelestorum hominum donis moueretur, is profectò canibus pecudum custodibus Deū ipsum assimularet, quibus lupi rapinæ particulam concedunt, vt his muneribus placati atque allecti, diripi greges patiātur: sed lōgè secùs res habet: solos namque bonos respicit Deus, iisq̄ue quam libentissimè opitulatur. Nec fieri potest, vt viro bonitate prædito mali quicquã accidat, nec dum vitã degit, nec post
mor-

mortem eius res à Deo Optimo Maximo
 vnquam negliguntur, Æsopus interroga-
 tus, Quid dii faciunt respondit, τὰ μὲν ἰο-
 δομαῖν, τὰ ἕ κατὰ βάλανον. Quod significat,
 Deum ipsum alios quidem extollere, ac
 celebrare: alios verò pro meritis obscura-
 re, ac deprimere. Vnde haud immeritò
 Aristoteles de magno Alexandro ad Anti-
 patrum scribens, ait: dicere ipsum non pro-
 pterea magis sibi placere quòd multis im-
 peraret quam quòd de Diis optimè sen-
 taret. Nam qui bonam habent de iis opi-
 nionem, illis que quam libentissimè obse-
 quuntur, pientissimi ab omnibus existi-
 mântur, & numinum vice coluntur. Æneã,
 quòd in Deos pientissimus fuisset, inter
 numina recésuit vetustas. Numa Põpilius
 cùm omnium maximè, ac religiosissimè
 Deos coleret, ac veneraretur, tutissimam
 finitimorum pacem diuinumque Egeriæ
 Nymphæ commercium meruit. At Deo-
 rum contemptor Mezentius, in prælio im-
 piè commisso fœdissimæ trucidatus est.
 Capaneus, Hipponi filius, cùm Thebana
 mœnia, diis etiam inuitis, se consensurum
 iactanter gloriatus esset, fulmine ictus,
 delapsus est. Quare vni esse Deo omnium
 maximè parendum censemus, summisque
 egregiũ hunc poëtam laudibus afficiendũ

*Alexan-
 der Ma-
 gnus.*

*Numa
 Põpilius.*

*Nexen-
 tius Ca-
 panaus.*

arbitramur, qui diuino afflatus spiritu, vnico versu nos quomodo Optimus Maximus sit placandus Iupiter, admonuit.

CHREIA TERTIA.

Magna est profectò Latinorum poëtarum cohors candidissimi auditores, multique nominis, sed longè maior ac præstantior haberetur, obliuionis situ, rerumque edaci tempore, quam plurima veterum poëtarum monumenta intercepta fuisset. Quorum iacturam ne perpetuò lugeamus, eorumque desiderio maceremur, diuinus poeta Virgilius causam præbet: quippe qui multorum instar habeatur: Cuius eximia opera, licet innumeris sint referta sententiis, quæ prouerbiorum vice in omnium ore fungantur, hæc tamen imprimis memoratu digna visa est: *omnia vincit amor.*

Quæ vsque adeò omnium cōsensu iam probata est, vt nullus sit tam literarum ignarus, quin eam & memoria teneat, & quam sæpissimè prædicet, cum præsertim non modò cuncti mortales, sed & bruta ipsa immania, amoris violentiæ cedant, eiusque imperiū etiam inuita patiantur, cuius mehercule rei nulla adduci admiratione debe-

Amor.

debemus. Magnus est enim Deus Amor, nec minùs apud Deos, quam apud homines mirandus, cum multis aliis de causis, tū vel maximè ob eius vetustissimam originē: nā inter antiquissimos Deos recēsetur. Hesiodus: Omnium (inquit) primum nat⁹ est chaos, inde terra, tartara, & Amor. Parmenides ante Deos omneis natum Amorem autumat. Acusileus Hesiodo astipulatur: Euripides Tragicorum præstantissimus omnium, Deorum supremum esse amorem his trimetris indicat:

Ἐρωτὰ δ' οὐκ ἴσθις μὴ θεῶν κρείνεια μέγαν,
καὶ τῶν ἀπάντων δαιμόνων ὑπέργατον.
ἢ σκεπὶς ἴσθιν, ἢ καλῶν ἀμοιβῶν ὄν,
ὅκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεῶν.

Ovidius quoque de amore locutus addit:

Regnat & in dominos ius habet ille deos.

Quid de Lacædemoniis, ac Cretenſibus dicam? Nōne & ipsi, quantam inesse amori vim arbitrarentur eidentissimè indicarunt, quorum alteri priùs quàm cum hostibus manus confererent, Amori ante structas acies sacra faciebant, perinde atq; in instructarum cohortium amicitia ipsa esset victoria collocata? Cretenſes verò formosissimos in acie pueros exornantes, Amori per eos sacra faciebant, vt Socratices

tes scriptum reliquit. Samii (vt Erxias au-
ctor est) Amori gymnasium consecrarūt,
cui⁹ festū Eleutheria propterea cognomi-
nabant, quòd per ipsum Deum Athenien-
ses libertatem consecuti fuissent: Apud
Thebanos (vt Athenæus testatur ὁ ἱερεὺς
λόγῳ appellatus, ex amatoribus atq; ama-
tis constabat, τὴν τῷ θεῷ σεμνότητι ἐμπαίνον.

Alexis Cupidinem ipsum, nec fœminam,
nec marem, non Deum, non hominem, sed
multas in vnâ formam compactas species
esse indicans, eòsq; qui amoris simulachrū
effingere conātur, maximè arguēs: de A-
more in Phædro hæc scribit: ἔστι γὰρ ἕτε-
ρος θεὸς, οὐτ' ἀρέτω, πάλιν ἕτερος θεὸς, ἕτ' ἀνθρώπων,
οὐτ' ἀβέλτερῳ, ἕτ' αὐτίς ἐμπαίνον, ἀλλὰ σιωνη-
γμένῳ παντοχόθεν ἐνὶ τύπῳ πῶλλ' εἶδη φέρων.
ἢ τόλμα μὲν γὰρ ἀνδρῶν, ἢ δειλία γυναικῶν, ἢ δ'
αὐδία μαυρίας, ὃ ἢ λόγῳ φρονεῖν, ἢ σφοδρότης ἢ
δυσπρῆξις, ὃ ἢ πῖνον ἀράμαντος, φιλοτιμία ἢ δόλιχος.

Plato igitur omnium philosophorum
præstantissimus maximā Amoris vim ac
sapientiam cupiens indicare in conuiuio
hæc dicit: Amor poëta est adeò sapiens, vt
alios quoque poëtas efficere possit. Qui-
libet enim licet antè rudis, in poëtā eua-
dit egregium, cū primūm Amor affla-
uerit. Ex quo perspicuè cōiectare licet, a-
more peritum esse poëtā, omneisque mu-

ficos poësis numeros cōtinere Idē de eodē: Sagittandi, medendi, diuinādi peritiā duce Amore inuenit Apollo, qui amoris est discipulus, Musicē similiter Musæ, fabricam ætariam Vulcanus, texendi artificium Minerua, Iupiter Deorū hominūque gubernationem. Quare, cū Deorū vetustissimus ac Maximus sit Amor, nō immeritō æquē in cæteros Deos, atque in omneis homines suū sēper exercuit imperium. Nā Iouē ipsum modò in cygnū, modò in taurum transformauit, quandoque in aurum conflauit Neptunum equi, Mercuriū hirci in formā induere coëgit, Apollinē, vt Admēri pasceret armēta cōpulit. Venerem, vt ad Idæ montis radices Anchisen quæreret, quā sapissimè adegit. Quātopere autem miseros sit ludificatus mortales, veterum scriptorum monumenta eidentissimè indicant. Vnde colligere licet, numquam ferè humanum genus in extremas tā publicè, quā priuatim incidisse calamitates, quin Amor ipse causam ac materiā suggesserit. Nam vt à publicis, ac perniciosis bellis exordiamur Iliacum incendium mutus atq; incestus Alexandri & Helenes amor excitauit Græcorū exercitum illa exitiosa pestis propter Chryseida grauitè inuasit.

Achilles

Achilles ad irā plurimis Græcorum per-
 niciosissimam Briseidis desiderio commo-
 tus est Belli inter Thebanos ac Phocen-
 ses per decēnium conflari, quod *ispèu*, hoc
 est, sacrum appellatum est, Thebano The-
 bana mulier à Phocense quodam amoris
 stimulis rapta, causam præbuit. Chrysa-
 cū quoque bellum nuncupatum, quod inter
 Cyrrheos & Phocenses, vt Callisthenes
 scriptum reliquit, decennium tenuit: pro-
 pter Magistro, Pelaguntis Phocensis filiā
 à Cyrrheis raptam, imprimis contractum
 perhibetur. Cambyfes Persarum rex mu-
 lieris impulsu (vt Ctesias credit) in Ægy-
 ptum expeditionem fecit. Nam cū Æ-
 gyptias mulieres in nocturnis congressi-
 bus à cæteris mirum in modum differre
 intellexisset, Amasidis Ægyptiorū regis
 gnatā, vxorem petiit. At Amasis veritus,
 ne filia pro pellice vteretur, eius loco Hi-
 tetim Apriæ filiā misit, qui à Cyrrhēsis
 superatus Ægyptiorum regno exciderat,
 & ab Amaside fuerat occisus. Quare co-
 gnita Cábifes puellæ etiam exhortatione
 quæ patris vltionē expetebat, Ægyptiis
 bellū intulit. Quid fuit in causa, vt Philip-
 pi Macedoniæ Regis domus euerteretur?
 Népe Cleopatrx importunæ nuptiæ. Vt
 Herculis familia dissiparetur, Iole Eurvti

Cábyses.

filia causam præbuit. Thesei domus propter Phædræ ad nihilum redacta est, Athamatis propter Themisto, Hypseo genitam. Iasonis, propter Glaucem, Creõtis filiam. Aganemnon, post consecutam apud Ilion victoriam, cum in patriam sospes reuersus esset, à Clytemnestra vxore, quòd Cassandram miserè deperiret, interfectus est. Nonne nostris quoque temporibus maxima hominum pars, quotidie amoris suasu digladiatur, ac passim trucidatur? Quare, cum multis iam periculis compertum sit, Amorem ipsum tam apud Deos, quàm inter homines plurimum valere, illi omnino, quàm commodissimè fieri potest, cedendum est: Virgilio, poetarum principi, per quàm assiduè studendum, quòd huiusmodi vndecunque sca-teat sententiis.

CHREIA QVARTA.

Quantò sæpius ac frequentius Mantuani Virgilij volumina repeto, tantò illò magis & suspicio & admiror. Vnus enim Virgilius characterum diuersitate, ea complexus est, quæ viri tres, Græcorum præstantissimi, vix consequi potuère. Nã Bucolico carmine Theocritum æquauit,
Geor

Georgico Hesiodum antecessit, Heroico diuinum illum Homerū ad amissim expressit. Quæ quidem omnia cunctis fuisse Græcis præstantiorem Virgilium, eo indicant, quòd Græcorum nullus triplicem hanc dicendi materiam ausus adhuc fuerit, sed vnusquisque intra suum scribendi genus sese continuerit. Est præterea in Virgilio dicēdi facilitas, & in rebus enarrandis candor, vt nemo sit tam rudis, & à re literaria alienus, quin Virgiliana lectione mirum in modum oblectetur: cum præsertim aureis ac diuinis inter legendū quàm sæpissimè occurratur sententiis, quæ legentium animis vsque adeo blandiuntur, vt vix dum perlecta memoriæ inhaereant, nec vnquam amplius excidant: qualis est, Non omnia possumus omnes.

Quæ verba significant mortalium neminem tanto esse ingenio præditum, vt solus omnia sapiat atque intelligat, nihilque eum penitus lateat: cuncta enim seire diuinum esse potiùs quàm humanum nouerat poeta. Nam quandoque bonus dormitat Homerus. Hinc celebratū est apud Græcos prouerbium. *Εἷς ἀνὴρ, ἔδῃς ἀνὴρ.* Hoc est, Vn^o vir, nullus vir: quasi velit inuere, nihil egregiū ab vno homine præstari posse, si aliorum auxilio fuerit desti-

tutus. Quod autem legitur apud Euripidē
 Εἰς ἀνὴρ ὁ πᾶσι δ' ὄντων, id est, vnus vir haud
 videt omnia: id sanè significat, neminem
 vnū, ne maximo quidē rerum vsu atque
 experientia tantā vnquam consequi posse
 peritiam ac solertiam, vt omnia per se di-
 spiciat, nec vlla in re hallucinetur atque
 decipiatur. Socrates, qui Apollinis oracu-
 lo suæ ætatis sapientissimus iudicatus est,
 se nihil omnino præter exiguam quādam
 amandi disciplinam scire ingenuè fate-
 batur. Hercules Ioue genitus, quem Ma-
 rathonis vt Pausanias, omnium primi in
 Deorum numerum propterea recensuere,
 quod non minùs animi quàm corporis
 virtutibus excelleret, eodem tempore &
 aduersus Hydram, sophisticam mulierem
 certare non valuit, cui, vt Plato refert,
 propter sapientiam pro vno sermonis ca-
 pite amputat, multa repullulabāt: Et ad-
 uersus Cancrum, sophisticam quendam ex
 mari aduentatē, à quo cum ad sinistram
 vrgeretur, verbis que acriter morderetur
 nepotis sui Iolai auxilium implorauit: cu-
 ius opē vehementer adiutus; victoriam
 vix tandem consecutus est. Quare, cum ij
 quoque quibus ne calum quidem nega-
 tum est, per se omnia non potuerint, poe-
 tarum præstantissimo proculdubio cre-
 den-

dendum est, Virgilianæque lectioni est omnium maximè interuendum, vnde hu iusmodi sententias haurire quàm sæpissimè licet.

CHREIA QVINTA.

Nihil est profectò, quod hominum quispiam tam propenso ac libenti agat animo, quin quandoque fastidium pariat, si modò nulla adhibita intermissione, diutissimè in eodem versatus fuerit: Hinc factum est, vt Aristophanis illud iam diu apud vulgum Prouerbij vicem, obtineat: *ἀπ' αὐτῶν πλοσμένη*, hoc est, omnium rerum satiètas. Quod ita esse cùm sæpe alias, tum vel maximè nudiustertius supra modum expertus sum. Nam cum in prædio nostro, quod haud multùm ab vrbe distat, vnà cum amicis Dianæ studiis, quæ à teneris vnguiculis mihi semper plurimum placuère toto animo incumberem, ceterarùmque rerum oblitus venationi operam impenderem, tanta me venationum extemplò cœpit satiètas ac fastidium, vt relaxandi animi causa, ad Mineruæ studia me statim contulerim, Virgiliùmque què fortè mecum attuleram, aggressus sum: in quo quidem lectitando, multæ mihi memoratu dignæ passim occurrerunt sen-

tentia, inter quas hæc maximè, & quàm sæpissimè memoranda visa est.

Vsq̄ue ad eõne mori miserum est?

Qua poetarum prudentissimus nos admonuit, mortem etiam ipsam minimè forti viro recusandam: quippe quæ, modo honesta sit, vitam quoque turpem quandoque soleat exornare, cum contrà vita turpis, ne mortì quidem honestæ locum relinquat.

Quis, nisi penitus mente captus, honestæ mortì turpem præferat vitã, cū præfer tim in tot ac tantis humanæ vitæ procellis ac tempestatibus tutissimus nobis portus appellanda sit? Hinc est: quod Ajax ille Telamonius apud Sophoclem ait:

Οὐκ ἂν προαιμῶ ἐστὲν ὁ λόγος βροτῶν,
 ὅστις ἰσοκῆσιν ἐλπίσιν θερμαίνετ' αἶ.
 ἀλλ' ἢ ἰακῶς σὺν ᾧ ἰακῶς τεινιίναι
 τὸν ὄγυνη χρῆ.

Quid enim in morte est, quod sit iure formidandum? quam, si Euripidem divinum poetam sequi voluerimus, animi pariter ac corporis interitum existimabimus: cuius, hæc verba sunt:

Ἄλλοτε ὡς σοὶ τέρψιν ἐμβαλῶ φρεσὶ,
 Τὸ μὴ γυῖνθαι θανάτῳ ἴσον λέγω.

Quod si fas est credere, non magis esset post mortem metuendum quàm prius: quam

quam nasceremur, vnquã timuimus. Sin autẽ in morte ipsa non interitus, sed animi corpore migratio est, cur non potius meliora, bonis præsertim viris speranda, quàm deteriora verãda sunt? Neque enim fieri potest, vt viro bono mali quicquam accidat: nec viuo, nec mortuo, nec eius res à Diis immortalibus negliguntur. Plato in Socratis Apologia: Mortem (inquit) timere nihil aliquid est, quàm sapientem videri eum, qui non sit sapiens: quippe cùm id sit, scire videri, quæ nescias. Nemo enim scit, vtrum mors omnium bonorum summum homini contingat: Metuunt autem perinde, ac si eam malorum esse maximum non ignorarent. Cui verò dubium esse debet, quin hæc ipsa inscitia sit maximè vituperanda, per quam aliquis se putat scire, quæ nesciat?

*Mori vo-
num.*

Stultum est igitur, id temerè formidare quod & quale sit omnino nescias, & nullis precibus ac muneribus: nullisue maximis quidẽ viribus declinari vnquã potest. Omnibus enim ex æquo moriendum est, quod Horatianum facilè illud indicat.

Pallida mors a quo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumque turris, ò beate Sesti

Et Homerus hoc carmine non inficiatur.

ἰδέ γ' ἰδέ φίλιν ἠρακλεῖον ὄφρα λήρα,

id est:

Nec vis Herculea fatum euitauit acerbum.

Quod autem horrida mors muneribus non capiatur, senarius hic indicio est:

Μένος δ' αἰὼν γὰρ δάει Τῆς, ἢ δ' αἰὼν ἔρα.

Id est, Mors sola donis non euitatur.

Itaque forti libenti est animo obeunda, & vt gradum acceleret, nec vltimam atque imbecillam expectet senectutem, summis est precibus optandum ἐν γὰρ φιλαίθεός, ἀποθνήσκωμος, id est, quem enim Deus diligit, iuuenili moritur etate. Quae utique verba significant optimè atque pulcherrimè, cum illo actum esse, qui huiusce miseræ atque infœlicissimæ vitæ calamitatibus quàm celerrimè creptus fuerit, & ad sempiternam illam fœlicitatem, qua animi post mortem fruuntur, quàm primùm migravit. Quod cygni, vt pote qui ab Apolline, cui dicati sunt, diuinationē accepere, planè prouidentes, tunc dulcissimos, ac suauissimos edunt cantus, cum se citò sentiunt morituros. Codrus ille Atheniensium Rex, & Macaria, Herculis ac Deianiræ filia, non propterea tantùm voluntariæ se morti diuersis bellis obtulere, vt ciuibus suis aduersus

sus Lacædemonios pugnantibus victoriã
 relinquere famãque apud posteros
 assequerentur, sed quòd in morte nõ mo-
 dò nihil mali, verùm etiam summam esse
 mortalibus fœlicitatẽ arbitrarẽtur. Quod
 apud Romanos & M. Curtius, iuuenis
 bellè egregius, qui se armatum in altissi-
 mam illam voraginem inmisit: & duo il-
 li Decii, qui cùm Coss. essent, se pro legio-
 nibus Romanis deuouerunt, mihi procul-
 dubio sensisse videntur. Neque enim ala-
 cri animo se perinde ac victimas Reipu-
 blicæ præbuisserent, si quid mali post mor-
 tem sibi futurum sperassent. Quare &
 mortem minimè miseram esse, creden-
 dum est, & Virgilius non modò assiduè in
 manibus habendus, sed & memoriæ the-
 sauro commendandus: quippe qui suos
 studiosos tam bellè instituat.

DE SENTENTIA.

que Græcè Γνώμη dicitur.

CAP. IIII.

Sententia, est oratio, breui comple- Sententia
 xu aliquid quod ad hortandum de- ex eo no-
 hortandumque pertinet, explicans. men acce-
 Sententiarum verò, alia exhor- pit & simi-
 tans, alia dehortans, alia nuntians. Est i- lis fit cor-
 tem

filiis, aut tem alia simplex, alia composita: præterea alia
decretis, probabilis est, alia vera, superlata alia.

sicut &
v. 6. p. 11

EXHORTANS SENTEN-
tia est, vt:

Quint.
ls. 8. c. 5.

Oportet amicum præsentem amare, volen-
tem verò amittere.

DEHORTANS VT:

Turpe quiete Ducem totas deperdere nossetes.

ENVNTIANS, VT:

Pecuniis opus est, sine quibus nihil eorum,
quæ necessaria sunt, r. Et è fiet.

SIMPLEX, VT:

Optimum id augurium est, patriam tutarier
armis.

COMPOSITA, VT:

Multos esse malum Reges, Rex vnicus esto.

PROBABILIS, VT:

Quales amicos quisque habet, talem scias.

VERA, VT:

Expers malorum vita nulli contigit.

SUPERLATA, VT:

Infirmius nihil homine.

Hoc ergo pacto sententiæ diuiditur, Tracta-
bis verò ipsam eisdem capitibus, quæ in vsus ex-
plicatione diximus. Laudabis primùm, d. inde
explicabis, tum confirmabis, ex causa, Contra-
rio, Similitudine, Exemplo, Tesimonio veterũ.
Demùm breui Epilogo concludes. Differt autẽ
sententiæ ab vsu, eò quòd vsus persape actiuus
est:

est. Sententia verò semper in oratione consistit.
Deinde quòd vsus semper habet additam per-
sonam: Sententia sine persona effertur.

EXEMPLVM SENTENTIÆ Exhortatiuæ, Theognidis.

In mare cetiferum ne te premat aspera egestas,
Desili, & à celsis corruet, Cyrne iugis.

Indignum Theognidi visum est Poëticam ve-
lut rem ineptam aëcusari. Itaque reliëtis fabu-
larum commentis, ipse ad formandos mores, vi-
tamque instituendam ipsam traduxit. Cùm vi-
deret enim Poëtas compositis fabulis, veluti præ-
claro aliquo inuento gaudentes, ipse satius du-
xit, quomodo rectè viua, carmine complecti.
Laudandus certè ob vtrumque: & quod me-
tri gratiam obseruauit & quo meliorum admi-
nens, institutionis attulit fructum Sed huius
ut alia omnia, ita hoc imprimis merito quis lau-
dauerit, quod de paupertate dixit.

A lau-
dabili.

Quidnam igitur dixit? Qui vitam in mise-
ria ducit, mori potius amet. Multo enim melius
à vita discedere, quàm à sole sui dedecoris testè
habere Hac sùt quæ ex Philosphorum dogma-
te protulit: Licet autem considerare, qua ratione
motus, idè tam prudenter ediderit.

Expositio

Degēs enim in paupertate, cùm adhuc minor **A** Cau-
natus est, nequit exerceri ad virtutē: ut verò ad su-

virilem peruenerit etatem, improbiſſima faciet. Legatus enim pro patria pecunia corrumpetur: concionaturus, quò ſpes lucri duxerit, eò ſe et orationem. Ius verò dicturus pro largiente pronuntiabit, ſuſcipiet que pro ſuffragiis dona.

A Cõtra
rio. Vacuit autem paupertatis curis, & pueri ad ſpem protinus honeſtiſſimam virtutis attolluntur, & viri facti cuncta ſplendidè adminiſtrant. iam in pace ſumptum edèdis publicè muneribus faciendis que ludis prabentes, iam in bello impenſas intoleranda militiæ ouera conferentes.

A ſimili. At verò quemadmodum grauius aſtricti vinculis, quò minus liberũ iſtis ſit, quod velint agere, vinculis prohibet: ſic in paupertate degentibus obſtat, quò minus exercere libertatem poſſint, ipſa paupertas, & inopia rerum.

Ab exem
plo. Irum vides, qui cum Ithaceniũ vnus eſſet, non tamẽ id iuris ſibi, quod reliquis ciuibus erat. Gai tam moſta paupertas ſuit, vt nomen quoque inopia permutaret. Arnaus enim primò vocatus eſt. poſtea Iru appellatus, id ab adminiſtratione cognomentum aſſutus. Et quid oportet Irum dicere? Ipſe qui Ithaca quoque poſſidetur Ulyſſes, poſt quàm domum rediẽs paupertatem ſimulabat, ipſius etiam ſenſit mala, domi ſua à temulentis miniſtris percuſſus. & in-

A teſtimo
nio vete
rum. iuria affectus, ad eò paupertas meo iudicio dura res eſt.

Præclarè ergo, rectè que Euripides inquit,
Ma-

Malum esse nihil habere, neque paupertatem
nobilitati leuari posse.

Quomodo ergo qui satis & pro dignitate
laudabit Theognidem, talia tamque grauiter de
paupertate monentem? *Epilogus.*

SCHOLIA.

Sententiam authore Quintiliano, ve- *Li 8. c. 5.*
teres, quod animo sensissent, vocaue-
runt. Nos aut hoc loco dicimus oratione,
quæ ad mores & cõmunem hominum vi-
tam pertinet, ostenditque quid aut fiat in
ea plerunque, aut fieri oporteat. Ut:
Feras, non culpes, quod vitari non potest.
Comes facundus in via pro vehiculo est.
Furor fit læsa sapius patientia.
Nimium altercando veritas amittitur.

Harum Publii sententiarum meminit
Gellius lib. 17. cap. 14.

Aliquando refertur ad rem. Cicero pro
Ligario: Nihil est tam populare, quàm bo-
nitas. Aliquando ad personam, vt illa Afri
Domitii: Princeps, qui vult omnia scire,
neesse habet multa ignoscere. Quint. lib.
8. cap. 5.

Oport. t amicũ, &c. Locus desumptus est
ex Homeri decimoquinto *Odyssæ*: vbi
Menalus ad Telemachum ita loquitur:

Ἐγὼ ξένου παρόντα φιλέω, ἰδιόοντα δὲ πέμ-
πειν.

Non ego te longius, inquit, hic mora-
bor redire cupientem.

*Aegrè vtrūq; feram. si me nimis hospes amabit,
Oderit aut nimis: at medium seruantia laudo:*

*Nam semel exceptum vt nolentem impellere
durum,*

Sic retinere malum fuerit properare volentem.

Oportet igitur hospitem præsentem
amare, & volentem dimittere: vt interpre-
tatur Raphael Volaterranus. Admonet au-
tem Menelaus, in ciuilem eum esse, qui non
sit hospitalis. Inciuilem item qui nimium
hospitalis, abire contendenti penulam, vt
aiunt, sciderit, atque nolentem pertina-
cius retinuerit. Inuitum seruare nec est
mentis puto sanæ, vt ait Erasmi. in expo-
stulatione Iesu.

*Hospita-
litatis.*

*Turpe quiete, &c. Locus habetur in Ili-
dos libro 2.*

Ἐγὼ πάντοτε δὲ δευ βελιφίρου αἰδέομαι.

Haud dignum duce est, noctem dormire
per omnem, vt reddit Erasmi. in Prouerbio:
Non decet principem solidam dormire
noctem. Docet, vigilantiam ac sollicitudi-
nem maximè conuenire principibus, vt
qui tantam negotiorum sarcinam susti-
neant humeris. Sapienter ille iudicij sub-

tilis Rex, qui traditum sibi diadema, priusquam capiti imponeret, retentum diu consideravit, inquiens : O nobilem magis quam felicem pannum, quem sit quis penitus cognoscat, quam multis sollicitudinibus, & periculis, & miseriis sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet. Hæc Valerius lib. 7. cap. 1.

Pecuniis opus est, &c. Locus exprimi Demosthenis Olynthiaca, quem in proverbio, Pecuniæ obediunt omnia : sic vertit Erasmi. Breuiter opus est pecuniis, neq; citra has quicquã eorum, quæ faciendæ sunt, confici potest. Quippe mortalibus nihil est charius pecunia. Hæc vna inter mortales plurimum valet. Vnde 1. Epist. Horat. *Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos, Et genus, & formam regina pecunia domat.* *Pecunia.* *Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.*

Bellerophon apud Euripidem inquit, pecuniarum vsum contemplatus: Sine me vocari pessimum, vt diues vocer. Nemo an bonus, an diues omnes quarimus.

Non quare & vnde, quid habeas tantum rogant.

Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.

Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.

Sine quibus &c. Fuerunt enim qui dixerunt: Impossibile pecuniis indigentem bene principari, studioque vacare posse. Atqui ubi non honoratur virtus ibi non est possibile firmum optimorum esse in Republicæ statum. Cuius rei meminit Arist. 2. Politic. cap 9.

Optimum id augurium &c. Eis dicitur ἀγορεύειν ἡμετέρας ἀγορεύειν πατρὸς. Sumptus est ex Homeri 12. Iliados: ubi Hector auguria reliqua negligens loquitur (Erasmo interprete) ad hunc modum:

Auguria. Aligeris aurbus tu me parère iubes nunc,
 Quarum nulla mihi cura aut: respectus, virum-
 ne
 Ad dextram Eoi veniant mihi Solis ad ortum,
 An lauam: ad Solem occiduum, noctisque tenebras.
 Verùm nos Iouis arbitrio parère necessum est
 Altitonantis, hic imperium tenet vnus in omnes,
 Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.

Vna ovis optima, pro patria pugnare tuenda.

Et Q. Fabius Maximus cum augur esset, dicere ausus est: Optimis auspiciis cægeri quæ pro Reipub. salute fierent: quæ
 contra

contra Rempub. ferrentur, contra auspicia fieri, vt ait Cicero in Catone maiore.

Cæterùm olim apud Gentes auguria vel auspicia summis studiis obseruabantur ac maior illis adhibita fides propter miraculum Actij Nauij. Quo tantus honor accessit, vt nihil belli domique postea, nisi auspiciatò gereretur, vt ait Liuius libro primo. Hinc damnatus fuit L. Iunius, quòd auspiciis neglectis, classem tēpestate amisit: Et P. Claudius, quòd cùm auspicia more maiorum petenti pullarius non exire pullos cauea nuntiaffet, eos in mare iusserit abiici, dicens: Quia esse nolunt, bibant. Valer. lib. 1. cap. 4.

Sunt autem sententiæ simplices, quæ simpliciter sine rationis subiectione proferuntur, vt liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini seruit.

Item: Egens æquè is est, qui non satis habet, & is cui nihil satis potest esse.

Item: Optima viuendi ratio est eligenda, eam iueundã consuetudo reddet. Quæ sententiæ non sunt improbandæ, propter ea quòd habet breuis expositio, si rationis nullius indiget, magnã delectationē. Sed illud quoque probandum est, genus sententiæ, quod confirmatur subiectione rationis, hoc modo: Omnes bene viuendi

rationes in virtute sunt collocandæ, pro-
pterea quòd sola virtus in sua potestate
est, omnia præter eam subiecta sunt for-
tunæ dominationi. Vide Ciceronem 4. ad
Herennium. & Quint. lib. 8. cap. 5.

Fortuna.

Composita, &c. Sunt sententiæ quo dupli-
ces efferuntur, hoc modo, Sine ratione:
Errât qui in prosperis rebus, omneis im-
petus fortunæ se putant fugisse: Sapienter
cogitât, qui tēporibus secundis casus ad-
uersos reformidant. Cum ratione, hoc pa-
cto: Qui adolescentium peccatis ignosci
putant oportere, fallūtur, propterea quòd
ætas illa non est impedimento bonis stu-
diis: At hi sapienter faciūt, qui adolescen-
tes maximè castigant vt quibus virtuti-
bus omnem vitam tueri possint, eas in æ-
tate maturissimâ velint comparare.

*Monar-
ghia.*

Multos esse malum, &c. Vlysses Iliados
secundo loquitur ad Therfitem: *ἄν ἀγαθόν
πολυνηγαρις, ἄς ἑσὶ παρὸς ἔσω.* Quod Eras-
m. (in prouerbio: Imperatorū Multitudo Ca-
riam perdidit) ita vertit: Multos imperita-
re malum est: Rex vnicus esto. C. Cæsar
Caligula, cum audiret fortè Reges, qui of-
ficij causa in Urbem aduenerât, concertâ-
tes apud se super cœnâ de nobilitate ge-
neris exclamauit: *ἄς ἡσὶ παρὸς ἔσω, ἔτι βασι-
λέως,* vt ait Suet. Vnus dominus sit, vnus
Rex.

Rex. Est autē triplex Reip. status *Δημοκρατία*, id est, principatus populi, *μοναρχία*, id est, unius principatus, & *ὀλιγαρχία*, id est, status Reipub. à paucis administratæ. Atqui nihil peius licentia multitudinis, qua nulli paretur, sed pro sua quisque libidine rem gerit. Hanc Græci vocant *ἀναρχίαν*, malum fermè tyrannide peius. Pār malum *πολυαρχία*.

Probabilis, &c. Priscianus verisimilem appellat. Vt si quis cum malis conuersatur libenter, numquam de hoc bene interrogauit viro: sciens quoniam talis est, quales illi, cum quibus conuersatur.

Quales amicos, &c. Vnde Psalm. 17 Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Celebratus & hic senarius à Græcis *καλοῖς ἐμιλεῖν καὶ κατὰ ἐκδοσηλικαῖς*, id est, malus ipse fiet, si malis conuixeris: Corruptū enim mores bonos colloquia praua. Et, si iuxta claudum habites, subclaudicare disces. Vide Erasmi prouerbia. Plutarchus in commentario de ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit tantam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudētes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum viuimus. Sic Pla-

Consuetudo contagiosa.

tonis familiares eius gibbum imitabantur

Expers malorum, &c. Aphthonius ἄλυ-
πυβίον, habere vitam, inquit, sine tristi-
tia nulli licet inuenire. Rectè Hesio-
dus:

Ἄλλοτε μητρὸν πέλει ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoque parens, quando-
que nouerca est. Proinde Plinius se dubi-
tare dicit, vtrum natura sæpius nouerca
sit, an mater, vt quæ tot venena, tot item
remedia progignat. Vide Chiliades Era-
sini. Nemo, est, qui semper in tran-
quillitatis portu nauiget. Quotusquis-
que est hominum, quos non teneat aliud
atque aliud tanquam in Panegyre ma-
lorum, infortunium? Vt sapienter Solon
protulerit: Si in vnum locum cuncti
mala sua contulissent, futurum, vt propria
deportare domum, quàm ex omni mi-
seriarum aceruo portionem suam ferre
mallent, vt ait Valerius libro septimo
cap. 2.

Superlata, &c. Priscianus superlatiuas
sententias vocat: vt Fama malum, quo
non aliud velocius vllum, Mobilitate vi-
get, &c.

Infirmius nihil, &c. Versus Homericus
est: ὀδύνη, ἀνιδύνητος γαῖα τρέφει ἀνδράσιν.

Quem

Quem Erasmus in prouerbio, Homo bul- *Homo*
 la est, ita transtulit: Nil homine enutrit *bulle.*
 cellus infirmius alma. Catanæus: Debi-
 lius nil terra facit mortalibus ipsis. Glau-
 cus Iliados sexto verè loquitur in hanc
 sententiam. Tale genus est hominum,
 quale foliorum, &c.

Indignum Theognidi, &c. Nomen est poëtæ
 Græci, cuius (vt Tertullianus ait) sæpe
 meminit in legibus Plato: Et Erasmi in
 prouerbio: Optimum non nasci, carmen
 hoc eius citat:

Ἀρχὴν μὲν μὴ φῶσαι ἑποχθονίοισιν ἄριστον.

Idem prouerbiali figura dixit:

ὅτι γὰρ ἐν σκιάδῃς ῥέθα φύεται, ἢ ἴσκιος.

Qui vitam in miseria, &c. Hoc argumen-
 tum & styli, & ingenij exercendi causa
 tractari solet, Non vt paupertati (quæ iux-
 ta prouerbium sapientiam sortita est) su-
 spendio si arbor deligenda, aut desilien-
 dum à quinque scopulis, vel rupibus in
 vndam, Verius est, quod S. Chrystomus
 in Epistola ad Hebræos scriptum reliquit:
 Paupertas est manu ductrix in via, quæ
 ducit ad cælum. Sed hoc malum influxit
 humanis mentibus, vt honori sit pecunia,
 & nemo, nisi diues, honore dignus habeat-
 tur, vt ait S. Ambrosius 2. Officiorum cap.

*Nequit exerceri ad virtutem, &c. Etenim,
vt Iuuenalis Saty. 3. inquit.*

*Haud facîle emergunt, quorũ virtutibus obstat
Res angusta domi.*

Et Satyra septima.

Neque enim cantare sub antro

*Pauper-
tai.*

Pierio, thyrsũmue potest contingere sana

*Paupertas, atque aris inops, quo nocte diẽque
Corpus eget.*

Quippe, vt Aristoteles primo Ethicorum inquit: fieri non potest, aut non facîle fit, vt is agat res præclaras cui facultates defunt. Multa nanque per amicos, per diuitias, per ciuilem potentiam, tanquam per instrumenta aguntur. Et in decimo, scribit sapientem & iustum rebus his indigere, quæ necessariæ sunt ad vitam. Idem (vt Laertius Diogenes scribit lib. de Vita philosophorum quinto) dixit: Virtutem ad beatam vitam sibi minimè sufficere, quippè corporis bonis exterioribusque indigere.

*Improbissima faciet, &c. Vnde Horat. in
Odis: lib. 3. Oda 24.*

Magnum pauperis opprobrium, iubet

Quiduis & facere & pati

Virtutisque viam deserit ardua.

Mantuanus in Bucolicis.

Pauperies inimica bonis est moribus omne

Labi-

Labitur in vitium: culpa, scelerumq; ministra est.

Pecunia corrumpetur, &c. Sed hæc sunt exercitii gratia dicta, cum è contrario diuitiæ malorum sint irritamenta, stimulos maiores subdant, atque fenestram aperiant criminibus, vt præstiterit honesta paupertate laborare, quàm iniustis diuitiis affluere. Hinc Menander:

ὁ καλὸς πτωχὸν καὶ μὲλλον ἢ πλοῦτον ἰσχυρῶς.

Id est, honestius est pauperem esse, quàm iniuste diuitem.

Duo sunt, vt inquit in nouis Rhetoricis Cicero, quæ possunt ad turpe compendium permouere, inopia, & auaritia, Vnde fit vt legati, atque causidici pecuniis sæpe corrupti causam deteriore[m] foueant, ac tueantur. Ergo lex erat apud Corinthios ne legatione fungentes acciperent munera. Et lege Cornelia cautum: Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret, vt ait Pompeius Lætus. Inter cætera fuit obiectum Æschini, quòd munera legatus acceperit, vt ait Quintil. lib. 4. ca. 4. Et Demosthenes ipse, accepta pecunia cõtra Milesios loqui noluit, argentanginam se pati dicens. Vide Gellium lib. 11. cap. 9. & Erasmum in prouerbiis. Porrò nihil est tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non ex-

pugnari pecunia possit. Vnde Philippus Macedonum Rex an præsidium tam esset difficile accessu rogauit, vt asinus auro onustus accedere non posset.

Non tamen id iuris, &c. In repub. diuites plus & honoris & autoritatis habent, quàm pauperes: dat enim census honores, pauper vbique iacet. Quippe quemadmodum timiditatem atque contemptum paupertas adfert, sic opulentia *παρήνοια*, hoc est, loquendi confidentiam adducit, & ornamentum popolare: Vulgus diuitū dulci, vt ait Horatius, fortuna ebrium, hoc putat suis diuitiis deberi, vt quicquid dixerint, id protinus quasi Apollinis oraculum omnes suspiciant, & approbent, vt ait Erasmus in prouerbio:

Ἀργύρου κρήνη λαλῶσιν.

Arneus, &c. Homerus Odyssææ 12 loquitur in hanc sententiam: Prodiit pauper publicus, qui per urbem Ithacam mendicabat, cuius erat insigne, vacuum continuo ventrem cibo potūque explere, vis alia ei nulla, seu virtus. Aspectu fuit procerus, cui nomen Arno ex ipsa genesi mater indidit. Iuniores verò cuncti Irum vocabant, quoniam si quis vellet, nuntium ferebat more Iridis. Ad id respiciens Ouidius, in Ibin inquit:

Qualis

Qualis erat nec non fortuna binominis Iri.

Paupertis sensit mala, &c. Vlysses mendicus visus multa patiebatur, contumeliis adfectus à Melanthio, qui calce quoque eum percussit. Antinous scabello petiit, Odissæ. 17. Et cum proci cibus vinoque essent obruti, in Vlysses debacchari sunt. Etenim Minerua, ut Vlyssis animum adhuc magis iniuriis exerceret, procos ab iniuria non permisit abstinere. Unde Ctesippus pedem bubulum è canistro corripiens iecit in Vlysses, ut habetur Odysseæ vigesimo.

Paupertatem nobilitate, &c. Extat & Menandri senarius: *πῶς δὲ ἀτιμὸν καὶ τὸν ἀτιμὸν ποιεῖ*, id est, paupertas autem inhonoratum & nobilem facit. Vel, clarum reddit paupertas inglorium, id est, claro loco natos, obscuros atque contemptos facit. Illustre genus sine diuitiis magis deprimitur, quam exaltatur.

Paupertas nobilem alioquin reddit inglorium, unde illud Horatis Ser. lib. 2. Sat. quinta. Et genus & virtus, nisi cum re vilior alta est.

EXEMPLVM SENTENTIAE

desumptum ex Prisciano, cuius argumentum est:

Non oportet per totam noctem dormire virum multis consulentem.

Lauda-

Laudabis igitur eū qui dixit, breuiter: Deinde, simplici expositione explicabis sententiam, vt: Non decet virum in summa potestate multis præsentem, ab occasu solis vsque ad ortum opprimi somno, aut veterno torpescere.

A causa. Debet enim præses semper vigilare, & subditorum suscipere curam, quam somnus aufert, & officii reddit immemorem.

A cōtrario. Contrarium est enim Rex & priuatus, & somnus & vigilia. Sicuti ergo molestum non est, si priuatus homo per totam dormiat noctem: sic intolerabile, si Rex non vigilet, consulatque sibi parentium saluti.

*A compa-
ratione.* Quemadmodum nauium gubernatores, si cæteri dormiant, soli pro communi vigilant salute: sic oportet Imperatores pro suis esse sollicitos.

*Ab exem-
plo.* Hector noctu vigilans, & Reipub. prouidens, speculatorem ad naues Græcorum mittebat Dolonem. Scipionis vigilantia Syphacis dormitantis castra expugnauit. Liuius lib. 10 belli Punico.

Quod Salustius quoque comprobatur, dicens, Multi mortales dediti ventri, atque somno, indocti, incul tique vitam, sicuti peregrinantes, transigunt,

Hæc habet exhortationem plerunque, *Cæclusio.*
 vt: Oportet & nos necessarias res susci-
 pientes, summa cura, vigilissque eis con-
 sulere quibus præfecti sumus.

ALIVD EXEMPLVM

*meum cuius argumen-
 tum est:*

*Est melius tumido mergatur vt equore Cyr-
 nus,*

Quàm leuium studiis sollicitetur opum.

Quæ sapienter dicta mores expoliunt, *Exordiū
 à laude.*
 & ingenia formant, laudem suam meren-
 tur, quale carmen illius, qui longè melius
 esse confirmabat, fluctibus obrui, quem
 honesta paupertate reiecta diuitiis con-
 gerendis iugiter insudare.

Quæ sibi quid velint consideremus. *Ab expo-
 sitione.*
 Vitam pauperis cum honestate coniun-
 ctam longè præstantiorem innuit esse,
 quàm quæ perpetua contrahendarum o-
 pum libidine diuexatur, imò longè con-
 sultius in mare præcipitem dari, quàm per-
 uersis opum coaceruandarum studiis di-
 storqueri.

Longè enim melius est, parum cum *A causa.*
 timore Domini, quàm thesauri magni,
 & insatiabiles. Et quid in se mali habet
 paupertas sacra? quid non potius boni?
 Hæc à Deo profecta, manuductrix quædã
 est in

est in via, quæ ducit ad cælum, vnctio athle-
tica, exercitatio quædam magna & admi-
rabilis, portus tranquillus. Et nihil opu-
lentius eo, qui paupertatem sponte di-
ligit, & alacritate suscipit, vt ait Ioannes
Chrysostronus sermone 18. super Episto-
lam ad Hebræos. Diuitis igitur paupertas
anteponenda, quæ securitatis asylum est,
vitiatorum expultrix, & ingenii repertrix,
vt Græci rectè dixerint, *πειρα τὴν σοφίαν
ἐλάττει* id est, paupertas sapientiam adinue-
nit Cicero quinto Tusculanarum: Dies
me deficiet, si velim paupertatis causam
defendere. Aperta res est, & quotidie nos
ipsa natura admonet quàm paucis, quàm
paruis rebus egeat, quàm vilibus. Quid
igitur prodest diuitiarum gloria fluxa &
fragilis? Fælices pauperes si sua bona no-
rint.

*A contra-
rio.*

Quantum hominibus diuitiæ incom-
modent, vel cæco manifestum, est. Plene
sunt curarum atque sollicitudinum.

*Pauca licet per es argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumq; time-
bis,*

*Et mota ad Lunam trepidabis arundinis um-
bram.*

Cantabit vacuus coram lustrone viator.

Et nulla aconita bibuntur.

*Fistilibus tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.*

Præterea stultitiam patiuntur opes,
tollit amicos opulentia. Satietas (ut pro-
uerbio dicunt) ferocitatem parit.

Diuitiæ superbos ac insolentes reddūt,
vim inferunt, libidini fomenta submini-
strant, largitionibus iura subuertunt, ty-
rannidem augent, ac tutantur. Breuiter,
vitiis omnibus fenestram aperiunt.

*Nunū crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas antiqua perit, hinc fluxit ad Istros
Et Sybaris colles: hinc & Rhodos & Miletus,
Atque coronatum petulans, madidūmq; quo
Tarentum.*

*Prima peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu.*

Diuitiæ molles, ut ait Iuuenalis Satyr. 6.
Contrà, paupertas est iuta securitatis ma-
ter omnis virtutis, atque sapientiæ pro-
ductrix, omnium ciuitatum conditrix,
omnium artium repertrix, omnium pec-
catorum inops, omnis gloriæ munifica:
cunctis laudibus apud omnes nationes
perfuncta. Eadem enim apud Græcos in
Aristide, iusta: in Platone, benigna: in Epa-
minōda, strenua: in Socrate, sapiēs: in Ho-
mero, diserta. Eadēmq; paupertas popu-
lo Romano imperium à primordio fun-
dauit,

dauit, próque eo Diis immortalibus Simpulo & Catino sacrificabant, vt ait Appuleius, oratione prima. Augustinus super Psal. 76. Omnis philosophiæ magistra nobis est inopia.

A simili. Quemadmodum vinum (vt prouerbio dicitur) senem vel nolentem saltare compellit, ita nihil tam ineptum, nihil tam à virtutibus omnibus alienum est, ad quod non incitet, atque pelliciat diuitiarum affluentia atque luxus. Et quemadmodum diuitiarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus est referta, sic paupertatis horridior aspectus, solidis & certis bonis abundat, vt ait Valer. Maximus. Et quemadmodum Campana luxuria inuictum armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi tribuit: ita Romanæ paupertatis frugalitas peperit victoriam. Archesilaus paupertatem comparabat ithacæ, patriæ Vlyssis, quòd iuxta Homerum aspera quidem esset, sed bona *καρπώδης* id est, iuuenam alitrix, dum eos consuefacit frugaliter & continenter viuere, & ad omnem virtutis functionem exercet eos.

Ab exemplo. Respice diuitem illū in Euangelio, qui pretiosis quotidie vestibus induebatur, splendidéque viuens, genio indulgebat.

Cui

Cui quid aliud perniciem attulit, quàm diuitiæ? Et quid aliud perdito illi-filio peccandi præbuit occasionem? Quid Iudæ Christum prodendi, nisi vis pecuniæ, atque iniquitatis mammona?

Hinc ille Eutropelus cuiuscunque nocere volebat,

*Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim iam
Cum pulchris tunicis sumet noua consilia, &
spes.*

*Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium: vt ait Horatius primo Epistolarum.*

Rectè Crates ille Thebanus, qui cùm ad philosophandum Athenas proficisceretur, magnum auri pondus in mare proiecit inquiring, Se non posse virtutes & diuitias simul possidere. Hinc Moyses natu grandior noluit vocari filius filia Pharaonis, potius eligens paupertatem pati, & simul affici malis cū populo Dei, quàm temporariis peccati commodis frui: maiores arbitratus diuitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros, Heb. 11.

Sapienter in Epistola Seneca Aude, inquit hospes contemnere opes, & te quoque dignum Finge Deo. Non aliud Deo dignus est, quàm qui opes contempserit. Et in Euangelio Christus ipse testatur,

*A testimo-
nio.*

Camelum facilius transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Proinde S. Bernardus in sermone de omnibus sanctis: Vis, inquit obtinere cælum, paupertatis vtilitatem complectere. Regnum cælorum est pauperum: beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amissa cruciant.

Epilogus

Quapropter cùm paupertas, multorum causa sit bonorum, diuitiæ autem complurimum fons & origo, malorum: quid aliud restabit, quàm vt illam laudibus euehendo amplectamur: has autem eleuando flocci faciamus?

ALIVD SENTENTIÆ

exemplum.

Argumentum.

Κοιμῶν οὐδὲν ἴσους ἔστιν ἄξιον. Hoc est.

Nemo dormiens vlla re dignus.

*Exerdiū
à laudis.*

Diuinis ingenij frugibus abūdans Plato eovsque fuit in eloquentia progressus, vt si ipse Iupiter cælo descendisset, nec elegantiore, nec beatiore facundia fuisset vsurus. Tantam enim vim tantamque copiam vndique collegerat, vt inuicem per totum terrarum orbem dispergi, atq; dilatari possit, vt ait Val. lib. 8. cap. 7. Multa autem præclara protulit, è quibus illud, quod

quod in legibus scriptum reliquit: Nemo dormiens vlla re dignus.

Quo somnolentos reprehendebat, & ad virtutis fructum nunquam peruerturos adfirmabat eos, qui non per studia, atque labores dextrum illum virtutis arduum & difficilem callem ingressi fuissent, sed in lato atque molli voluptatis hærentes, vitam desidiosam exegissent.

Ab expositione.

Etenim *ὁ φεύγων μύλων, ἀλλοτρίαν φύλα*, Qui fugit molã, fugit farinã. Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Nullus tibi contingeret honor nisi tuam adiunxeris industriam. Bonarum literarum studia sequitur gloria, ignauiam autem contemptus & inopia. Cùm igitur, quæ pulchra sunt difficilia sint, qui nucleum (vt aiunt) esse vult, nucem frangat oportet.

A Causa.

Optimum aiunt obsonium senectuti laborem esse: Laborandum, enim est in iuuenta, quo senectuti suppetat commodiùs viuendi facultas. Porrò non iniquè comparatum est, vt desides & veterosi iuuenes in summam ignominiam atque paupertatem incurrant. Honestis autem studiis intenti, & industrii, consequantur authoritatem, gloriam atque diuitias. Hæc virtutis sunt præmia, illa de-

A Cõtrario.

testabilis ignauix stipendia,

A simili. Quemadmodum qui in certaminibus Olympicis non pugnassent fortiter, nullis afficiebantur honoribus: Et agricolæ otio torpētes, & arua relinquentes inculta, nihil præter zizania consequuntur: ita desides adolescentes ad gloriam nullam euecti, bonis omnibus destituuntur. Etenim si quis apes, quòd sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quòd optat, fruetur.

Ab exemplo.

Aristotelem considera, qui si torpuisset otio, ad excelsum illud eruditionis & honoris culmen non fuisset euectus.

Cleāthes.

Contemplare Phanij filium Cleāthem, qui summa pressus inopia, noctu hausit in hortis aquam, ut interdiu studiis liberalibus operam impenderet. Vnde *φριάπτης* appellatus, hoc est, puteos exhauriens, secundum Diogenem Laërtium libro 7.

Euclides.

Item Euclidem respice: Qui summo literarum amore flagrans, nullos subterfugebat labores, inò graue periculum subibat, ut tempore nocturno Socratem audiret. Vide Gellium libro sexto cap. 10.

A testimonio.

Sapienter Græci dicunt: *Θεις τ' ἀγαθὰ πόνους πωλοῦσιν*, id est, Dij sua munera laboribus vendunt: quo docent sudore perueniendum esse ad gloriam.

Quisquis enim duros casus virtutis amore,
 Hausert, ille sibi laudemq; decu, que parabit.
 At qui desidiam, luxumq; sequetur inertem,
 Dum fugit oppositos incauta mente labores,
 Turpis inopsque simul miserabile transiget ævũ.

Rectè igitur Plato censuit: Nulla mu-
 nera desidiosis deberi, gloriam autem at-
 que virtutis præmia studiosis esse parata.

Epilogus.

ALIVD SENTENTIÆ

exemplum.

ARGVMENTVM.

Boni pastoris est tondere pecus, non
 deglubere.

Tiberius Cæsar merita laude celebra-
 dus esset, si quam bene cœpit vitam, be-
 ne transegisset, Qui, Diogene Grāmatico,
 ac Theodoro Gadareo Rhetore præce-
 ptoribus, in doctum virum euasit. Vn-
 de principatus sui initio miram pruden-
 tiam præ se ferebat. Et proculdubio fœ-
 liciter regnasset, si non cum viuendi li-
 centia, nec, quæ hominum teterrima pe-
 stis est, voluptas transuersum egisset. Ad
 quem scopulum priusquam fecisset nau-
 fragium, principis dignissimam protulit
 sententiam.

*Exordium
 à laude.*

Qua monuit pecunias à subditis ita e-

Ab expositione & causa. exigendas, esse, vt relinquatur fors, vnde res possit crescere. Damnat *δυναστος*, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum, & quocunque se conferunt, abradunt ita, atque spoliant, vt cum carne pellem detractam dicas.

Etenim boni pastores ita tondent vt lana detonsa possit renasci. At qui deglubunt, nihil reliqui faciunt. Quos expilatores crudelissimos non iniuria homicidas vocare possis, iuxta illud Eccl. 34. Panis egentium, vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

Expilator homicida est. Necare is dicitur qui a limēta auferit. Boni enim principis inter est, quam locupletissimos habere subditos. A. Cōtrario. Pauperibus omnes facultates eripere facinus est omnium reterrimum: at subditorum fortunas augere, præclarissimum. vnde Artaxerxes Xerxis filius, solitus fuit dicere: Regalibus esse addere, quàm adimere. Sentiens principe dignius, honorem & opes eorum, quibus imperat exaugere, quàm minuere. Et Ptolomæus Lagi filius, regalibus esse dicebat ditare, quàm diuitem esse.

A simili. Vt arbores frugiferæ, quarum radices euulserunt agricolæ, nullos poterunt amplius producere fructus: sic crescere non possunt populi, qui diuitem pascuunt, vo-

cantur, quorum oppressorum facultates Tyranni funditus exhauerunt, atque abstulerunt.

Exemplo sint miserabiles Christianorum populi, quos in suam potestatem redegit Turca, quos expilat, & funestat ita, ut omnis recuperandarum virium spes sit ablata. Et Locrensum opes sic attriuerat olim Q. Plemminius, ut de omnibus eorum facultatibus penè actum fuisset, nisi immaniter adhiectis Romana succurrisset iustitia.

Ab exemplo.

A testimonia.

Eandem Tiberii sententiam aliis verbis Alexander ille Macedonum Rex cognomento Magnus proferens inquit: κή-
πωρον μισῶ τὸν ἐκ τοῦ ἔδαφός ἐκλεμνοῦν τὰ λάχανα,
hoc est, Olitorem odi, qui radicitus excidit herbas, ac arbores ab ima stirpe reuel-
lit. Qua tyrannidis arguit eos, qui longè plus vectigalium, quàm subditorum fortunæ queant ferre, solent à ciuitatibus inclementer extorquere: quam impiam rapiendi cupiditatem Diogenes appellat omnium malorum arcem.

Epilogus.

Meritum igitur laudibus, dignam principe Tiberii sententiam celebrandam esse confirmabunt, qui perpenderit, iniquissimas exactiones esse, quibus ita plebis vires exhauriunt, ut ad se redire non possint.

Argumentum.

E Squilla non nascitur rosa, nec hyacinthus,

Ab Authoris laude.

Tanta sēper fuit Theognidis & doctrina & authoritas, vt eius scripta velut oraculi vicem obtinuerint apud omnes, cum nihil protulerit, nisi quod splendidissimum ac verissimum esset.

Ab explanatione.

Eius imprimis sententia præclara circumfertur, qua prudenter edocuit, è squilla rosam non nasci, è tribulis ficum, è sentibus vnam, ab ancillis filios liberos, ex improbis parentibus probos filios, è præceptoribus indoctis eruditos discipulos nõ productum iri.

A Causa.

Etenim quod in se nihil prorsum habet nisi sordidum ac ignominiosum, nihil dignitatis vel honestatis proferre potest. Quippe *μηκὴν κέραιον, μηκὸν ἴσον*: Mali corui malum ouum.

A contrario.

Constat ab herbis salubribus salubria germina, ab arboribus bonis bonos fructus expectari. Item à virtute præditis maioribus, honestam solobem: at nunquam ex arboribus malis bonos fructus, & nunquam

quam ex malo patre (iuxta prouerbiam)
bonum filium procreari.

Vt aquam ex pumice frustra postulaue- *A Simili.*
ris, & ficus è zizaniis: ita probos à vitiosis
parentibus liberos incassum expectaue-
ris, quippe vt nihil aridius pumice, nihil-
que ad fructus meliores producendos
ineptius zizaniis, ita malitiosi parentes
minus idonei sunt ad conferenda liberis
virtutem, qua carent ipsi.

Serpente ciconia pullos

Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta.

Illi eadem sumptis querunt alimonia pennis.

vt ait Iuue.

Respice Lucium Tarquinium Lucu. *Ab' exē-*
monem, qui vrbe Tarquiniis profugus, *plo Tar-*
Romam petiit, vbi pecuniis dignitatem, *quinij.*
& industria scelerata Regis Anci familia- *Liuius de*
ritatem consecutus erat, à quo tutor libe- *ca. 1. lib.*
ris relictis, regnum iniquis rationibus in- *1.*
tercepit, omnes finitimos miseris modis
afflixit, & potentes in Tusciae populos in-
numeris cladibus attriuit. Cuius pessimi
Regis pessimus filius erat, vt moribus Su-
perbi cognomen meruerit: qui Seruium
Tullum socerum suum in curiam prope-
rantem, gradibus doiecit, ac domum refu-
gentem, interfecit, mox regnum, patris
exemplum imitatus sceleste occupauit.

Huius item filius, Sextus Tarquinius: vt corpore patrem iniquum, ita pectore vitii omnibus corruptissimo, retulit: qui Gabios prodidit, & iure propinquitatis in Collatini domum receptus, in cubiculum Lucretiæ irrupit, ac pudicitiam expugnavit. Breuiter Tarquiniolorum progenies per malitiam à maioribus velut per manus traditâ, eò processit, vt profligata fuerit, & velut aurum (quod aiunt) Toloſanum funditus interierit. De qua re vide Aug. lib. 3. de Ciuit. cap. 10.

Quibus rationibus commotus Euripides ait,

A resti- Φὸν φῆν, παλαῖς δὲν ὄ, ὡς καλῶς ἔχει,
monio. ἐν αὖ γένει χρεῖς ἐν καλῶ πατρὶς, id est,
 Heus heus, vt illud dictitant rectè probum
 Patre ab improbo non posse nasci fictum.
 Et Horatius quarto Odarum quarta:
 Fortes creantur fortibus & bonis:
 Est in iuuençis, est in equis patrum
 Virtus nec imbellem feroces
 Progenerant aquilâ columbam.

Epilogus. Bono igitur iure laudandus est Theognis, qui protulit eam sententiam, qua vt nihil elegantius, ita nihil verius queat inueniri.

PROGYMNASMATA. 139
 DE DESTRUCTIONE
 SIVE SUBVERSIONE
 Græcè ἀναστροφή.

C A P. V.

Destructio vel Subversio, est proposita alicuius rei reprehensio. Subvertenda verò neque manifesta valde neque prorsus incredibilia, sed ea quæ re ut mediæ sunt conditionis.

Oportet autem, cum subvertere aliquid voles, primùm eos reprehendere, qui dixerunt: deinde subicere rei expositionem: postea ipsam subvertere capitibus hisce:

- Obscuro,
- Incredibili,
- Impossibili,
- Inconsequenti,
- Indecoro,
- Inutili.

Hoc autem præexercitamentum omnem pro-
 pmodum artis vim in se complectitur. Exem-
 plis argumentum erit, non esse verisimilia, quæ
 de Daphne dicuntur à pœtīs.

Poëtarum coarguere ineptiam, absurdum mihi Exordiū
 hi videtur, cum vel ipsi fidem sibi detrahant à repre-
 his maximè, præter alia, quæ de Dis impruden-
 tenfabulantur. Prorsus enim superuacuum vi-
 detur,

Destructio.

Subversio enim non tantum in fabulosis & carmine traditis fieri potest, verum etiam in ipsis a-
 ualiū mo-
 numentis.

Quint. l.

2. cap. 4.

detur, poetarum ullam nos habere rationem, quæ Deorum, quorum cura omnia gubernantur, nullam ipsi habeant curam. Et grave quidem videretur quisquis ab ipsis Deorum in fabulam missus esset: Apollin in verò, quem artis suæ ducem videri volunt, impudentia materiam esse, quis erit, qui a quo animo perpeti possit? Libet ergo audire, qualia de Appollinē & Daphne confingant.

Ab expositione.

Daphne, inquit, ex Terra Ladonēque fluvio procreata est. Hanc ob egregiam speciem eximiūque oris deorum, Phæbus adamavit, cupiēsq; Deus restringere desiderium suum, asperrimam fugientemque secutus est, sed comprehendere nequit. Verum terra mater, assumpta filia, florem, eo quo puella nomine, pro ipsa exhibuit, ipsam verò in arbutum vertit, cuius rami propter desiderium puella in coronam Pythio tripodi dicati sunt: flos verò in mercedem cessit diuinationis. Huiusmodi quidem sunt, quæ illi fabulantur, quæ quàm sit in promptu consutare, hinc facile liquebit.

Ab obscuro & non probabili.

Daphne ex Ladone & Terra procreata est. Quis oro, tam demens, ut ex his quæquam nasci posse credat? Ipsa homo fuit, illi autem diuersam & suam vterque habebant naturā. Quomodo verò Ladon Terra coniūctus est? an quòd aquis ipsam inundat: Quin omnes ergo fluvij terra maris dicantur cum nullus ipsam noaquis suis

suis irriget? Quòd si ex fluuio homo nata est, quidni ex homine fluum quoque nasci posse credim⁹? Qui minus enim tales ex filis poterūt gigni, quàm ex quilibus ipsi prodierunt? Ià quo pacto nuptias fluuij, terraq; nominat? Sentiētū enim coniugium est. Terra autē, fluuiusque sensus sunt prorsus expertes. Ipsa verò Daphne vtrum paternum sequuta genus, inter fluuios, nam randa est, an pater filia homo putandus?

Verū esto, concedatur poëtis natam Daphne A diffid-
neu ex Terra & Ladone. Nata ergo puella a- li.
pud vtrum educata est? Vt domus enim nasci ita potuisse, vt educaretur, fieri tamen non potuit. Vbi enim versata est puella? Hercule apud eum qui genuit ecquis ergo hominum vitam in fluuio ducit? Obluiscetur enim natura sua pater, citiusque submerget finitibus, quàm alet. Verū sub terra apud matrem habitauit. Latebat ergo nulliusque aspectui in occulto posita patebat: cuius autem latebat decor, nullius animum mouere desiderio potuit.

Vis & hoc assentiamus poëtis? Quomodo tādem amauit Deus, & impotenti adfectu à natura sua degenerauit? Amor omnium rerū, que Ab inde-
humanis sollicitant mentes, est pessima. Impium coro.
auem videtur grauisima natura nostra Diis quoque attribuere. Nā si omnis ex parte nostris Amor res
teneantur incōmodis, qua in re mortalibus præ- p. pessima.
stabunt? Nihil autem malorum esse quod non expe-

experiantur, certum erit, si amore quod omnium
peſſimam est, torqueatur. Sed neque diua natu-
ra hanc ægritudinem capit, neque credibile est
Phæbum adamasse.

Ab incon-
sequenti.

Insequens verò puellam Phæbus quomodo ab
ea victus est cursu? Deus ab homine? Viri enim
mulieribus præstant, & Deum fœmina supera-
uit? Et quæ reliquis hominibus par esse non po-
test, ei Deus cessisse creditur? Quamobrem au-
tem fugientem puellam mater excepit? An quia
malis nuptias putauit? Quomodo ergo ipsa fa-
cta est mater? An verò bonas credidit? Cur ergo
id bonum filia inuidit? Aut ergo mater non fuit
aut malam fuisse matrem constabit.

Ab inuti-
li.

Quid ita verò Terra secum suis ipsa operi-
bus dissensit offenditque Phæbum filiam aufe-
rens, rursumque reddita, eiusdem nominis arbo-
re ipsum oblectans. Non debebat gratificari il-
li, si offendere ipsum volebat. Quare demum
arbore illa tripodas coronauit? Arbor enim vo-
luptatis fuit merces, diuinatio verò virtutis est
indicium. Quomodo ergo Deus coniunxit ea,
quæ natura repugnant? Cur mortalis quidem
amica, immortalis verò amator?

Perora-
tio.

Sed finis sit: neque enim plura de Poëtis di-
cam, ne ipsorum ineptiam longius insectando,
in eandem quam in illis reprehendo, vanitatem
videar incidisse.

SCHOLIA.

Destructio, &c. Quam alij nūcupant improbationem, alij confutationem. Quintilianus lib. 2. cap. quarto, vocat opus destruendi. Idem libro quinto capite decimo tertio refutationem, Græci ἀνακρίσις, quibus ἀνακρίσις est eōdere, componere, struere ἀνακρίσις destruere, labefactare.

Subuertenda verò, &c. Hoc est oportet refutationes de illis rebus fieri, quæ ancipitem adhibent opinionem, vt ait Priscianus. Non enim, quæ planissimè falsa sunt vel vera, refutāda sunt. Quales sunt Æsopicæ fabulæ, vel historiæ indubitabiles. Vt si volueris refutare bruta animalia atque bestias more hominum aliquando fuisse locutas. Vel anno præterito flammis absumptam Hadamariam.

Mediæ conditionis, &c. Hoc est, quæ medium seruant ordinem, de quibus in vtranque partem oratio poterit institui. Vt si confutes Antipodas esse. Arionem Delphino vectum. Annibalis exercitum humanas carnes edisse.

Obscuro, &c. Ab incerto Priscianus ait: Vt, incertum est tempus, quo vixerit Narcissus. Non manifestum est, quot annulos post cladem Cannensem Annibal Carthagi-

thaginem miserit. Non constat vbi cerui
abiiciant cornua.

Incredibili, &c. Vt incredibile est Ario-
nem malis adfectū voluisse canere. Supra
fidē est, Daphnen à flumine Ladone pro-
creatam, aut Nioben in saxa conuersam.

Impossibili, &c. Vt impossibile erat Ario-
nem à Delphino seruari. Impossibile erat
Stentora quinquaginta alios sermone
æquasse, sonūque.

Non coherente, &c. Ab incōsequente se-
cundum Priscianum. Quod & contrarium
appellat. Vt cōtrarium erat noluisse per-
dere libertatem eum, qui eam seruasset.

Indecoro, &c. Hoc est, ab indecēte. Vt:
Indecens erat Apollinem, cū sit Deus,
libidinosam voluisse virgini vim inferre.
Non decuisset Imperatoriam Scipionis
dignitatem pulcherrimis (quas expugna-
ta noua Carthagine cepit) virginib. stu-
prum inferre: honestius erat iniuriæ mu-
liebri obnoxias, intactas custodire.

Inutili, &c. Hunc locum Priscianus ab
incommodo vocat, cū dicimus, rem
ineptissimam esse. quæ nulli vel vsui, vel
honori futura sit: vt, Otia sunt abroganda,
vnde nulla commoditas, vel laus vera
promanat.

Artis vim, &c. Etenim instrumentis
omni-

omnibus Rhetoricis opus habet, cum tota spes vincendi, ratioque persuadendi posita sit in confirmatione atque confutatione. Nam si adiumenta nostra exposuerimus, contraria autem dissoluerimus, absolute nimirum munus oratorium confecerimus, ut ait Cicero.

Coarguere ineptiam, &c. Duplicem huius declamationis formulam nobis proponit. Prioris est sententia, Absurdum esset ineptias poetarum reprehendere, aut vitiis contradicere, nisi ipsi in causa essent falsaque con fingendo nos aduersum se concitarent. Alterius: Stultum esset poetis parcere, cum ipsi Diis immortalibus non parcant, sed in Deos omnes, maximeque artis suae poetice praesidem Apollinem debacchentur.

Apollinem, &c. Hic Musarum princeps, & dux est. Vnde *μυσάρχων* appellant, autore Macrobio lib. 1. de Somnio Scip. cap. 3. Idem primo Satur. cap. 17 vocatum ait, ἀπὸ τῆς πάλλειν τὰς ἀπτινας, id est, à iactu radiorum. Eundem Phœbum, ἀπὸ τῆς φοιτᾶν φίαν, quod vi feratur. Tortellius deriuat à lumine vel nitore, ἀπὸ τῆς φωτῆς.

Daphne &c. Hanc Aphythionius ait filiam esse Ladonis, qui fluvius lauris circumseptus est in Arcadia. Ouidius autem

primo Metamorph. tradit filiam Penei. Vnde Peneiam, ac Peneida vocat: est autem Peneus Thessalię fluuius, inter Ossa & Olympum decurrens, apud quem est locus amœnissimus, qui Tempe dicitur: Vnde Virgilius ait 4. Georgicorũ: Fugiẽs Peneia Tempe. Ouidius primo Metamor. Est nemus Æmonię, prærupta quod vndique claudit Sylua, vocant Tempe per quę Peneus, &c. Fertur autem duas habuisse filias, Cyrenen & Daphnen. Vide Boccatium libro 7. cap. 29. Porrò poëtæ fluxerunt, Daphnen ẽ, Ladone procreatam, quòd lauri, & arbores proueniant nascanturque de fluuialibus vndis.

Item, Authore Fulgẽtio, laurum Apollini dedicarunt, quoniam si eam dormientibus ad caput posueris, vera somnia videbunt.

Pithio, &c. Python vel Phyton horrendę magnitudinis ẽ terra calefcente post Deucalionis diluuium procreatus serpens, quem Phœbus interemit, vnde Pythius est appellatus. Et in honorem eius ludii instituti, Pythia dicti. Ouid. 1. Metamorph. *Instituit sacros celebri certamine ludos; Pythia perdomita serpentis nomine distos.*

Sunt qui sic dictum asserant ἀπο τῆ πύθωνος. At Macrobius. 1. Satur. c. 17. πύθωνος.

hoc est, *σύνωκ*, trahit, quod nunquam sine vi aliqua caloris efficitur putredo.

Tripodi, &c. Tripodes, à tribus pedibus dicti fuerunt auctore Seruio super 4. Æneid. mensę in Apollinis Delphici templo, quibus superpositæ Phæbades vaticinabantur, vel ex quibus responsa dabantur. Dicebatur etiam Cortina. Virg. in 6. Neque te Phœbi Cortina fefellit. Fuerūt autem duo summæ fidei oracula, Delphica & Phytia. Vide Erasimum in prouerbio: Ex Tripode.

Iam quo pacto, &c. Non probabile est, inquit, nuptias factas esse inter res inanimatas, cūm Hymenęus eorum sit qui sensus habeant. Præterea cūm in dubio sit an inter fluuios filia Daphne, an Ladon præter inter homines recensendus.

Amor res pessima, &c. Vnde Euripides, *βγοτοῖς ἐρωτες ὡς λανὶν μέγα*. Mortalibus amores quàm magnum malum. Qui bonis hominibus non conueniunt, nedum Apollini Deo. Rectè apud Diogenem Lærtium Zeno: Amor est inquit, concupiscentia quædam, in præstanti ingenio viros non cadens.

Viri mulieribus præstant, &c. *ὕψις ἄνδρῶν* viri superant, vincunt fœminas. Etenim fœminæ debiliores sunt maribus, quia

frigidioris naturæ, vt de animalibus ait Aristoteles.

REFUTATIONIS EXEM-
plum, cuius argumentum
tale est.

*Arion
uocatus à
Delphi-
no.*

*Exordium
à reprehē-
sione. Est
enim lu-
men veri-
tatis hi-
storia.*

*Ab expo-
sitione.*

Falsum esse, quod Herodotus libro 1. scripsit super Arione Fidicine. De quo vide Gellium libro 16. cap. 19. Ouidium 1. Fast.

Primam historiarum legem Cicero tradit esse, vt vera sit, nec admisceat aliquid falsi, quam Græci non seruando, sed creditu indigna turpiter confingendo fecerunt, vt fidem emiserint, & Græcia mendax credatur, & Herodoti scripta vana, atque mendacis consuta, maximè ea quæ super Arione prodita circumferuntur.

Arion inquit, Citharædus grandi pecunia, & re bona multa copiosus, Corinthum ex Sicilia, & Italia constituit redire. Nautas igitur Corinthios delegit, qui prædæ pecuniæque cupidi ceperunt consilium de necando Arione. Hinc pernicie intellecta, pecuniam insidiatores haberēt, si vitam darent, orauit Atqui nauis imperarūt, vt iam statim coram desiliret præceps in mare. Homo ibi territus, spe om-

ni vitæ perdita id vnum rogauit, vt priusquam mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi vestimenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sibi consolabile. Quod orauerat, impetrat, atque ibi mox de amore cinctus, amictus, ornatus, stansque in summæ puppis foro, carmen, quod, *Ἰσθμίου* dicunt, voce sublatissima cantauit. Ad quod delphinum inter vndas adnauisse, & dorso super fluctus edito Arionem vectauisse, incolumique cum corpore cum cithara atque vestimentis illæsis, Tanarum in terram Laconicam deuexisse confirmat Herodotus.

Ecquis asserat conspicuum atque planum esse, Arionem in mare præcipitatum fidibus cecinisse, ipsum fluctibus non obrutum, nec citharam humoris impatientem aspergine marina corruptam, neque vestes à procellis absorptas, sed omnia integra, ipsumque citharædum saluum euasisse beneficio marinæ bellæ.

Ab obscuro.

Ab Arione fidicine magnam pecuniæ vim collectâ admitto, licet id ipsum multis difficillimum creditu: cum iuxta prouerbium, bonus cantor, bonus cupediarius, promusque magis quàm condus. At quis, oro, tam demens, vt persuasum habeat fidicinem in tanta calamitate, & in

Ab incredibili.

tantis vitę periculis constitutum se ornare, & canere potuisse? Porro quemadmodum nemini fidem feceris, Priamum in filiorum funeribus plausisse, & Nioben in tanto natorum luctu saltauisse: sic nemo crediderit hominem in extrema necessitate, capitisque periculo fidibus delatum cecinisse carmen non vulgare, rebus scilicet requirentibus habitum potius lugubrem, aut Musam, quam vocant Caricam.

Ab impossibili.

Verum esto, concedatur illum potuisse canere, & Delphinum musica demulsum: sed cum sit omnium non solum marinorum animalium velocissimus Delphinus, ocyor volucre, & telo acrior, iuxta Plinij sententiam, quomodo eiusdem dorso potuit Arion pendere, vbi si commoda etiam fuissent retinacula, iis tamen fidibus intentę manus vti non potuissent. Sed esto, non sit excussus: at quomodo vortices perferre potuit, & semper æstuantis, furentisque maris imperus, æquoreosque turbines, atque procellas, quę remos frangere, proras auertere, & maximas naues deuorare solent atque submergere?

Ab indecoro.

Quid ab historico magis alienum quam ista mendacia confingere? Quid minus conuenerit humanę naturę, quam in summo

mo rerum asperimarum periculo canere? Quid in truculentarum belluarum adferitatem natarum naturam minùs quadraverit, quàm eas, natiua rabie deposita mansuescere, placidorúmque æquorum officiis fungi, mariáque super equitantem hominem dorso, portare?

Calamitatis dolor est comes atque luctus, prosperioris fortunæ cantus & lætitiæ: sed quomodo in summum vitæ discrimen adductus Arion lætitiæ vestimenta potuit induere, musicisq; cantilenis indulgere? At idem in mare præcipitatus, quomodo emerfit, quomodo marinis humoribus perfusus, & horrore percussus, fides, quas inutiles aqua reddit tractavit? quomodo societatis humanæ atque rationis expers Delphinus, equum domitum imitatus citharædum veluti equitem vexit, & monstrator itineris in portum, quem optavit homo, deduxit.

Quorsum ista tam absurda commenta, & inutilia, vel auditu, vel relatu figmentata, vnde nulla morum cultura, nulla item ingeniorum commoditas promanant?

Finem modò faciam, ne in Herodotum inuectus, calumniari videar, & prolixis verborum ambagibus vsus molestiis afficiam

affician eos, qui crudelitatis vitio non laborantes, nouerunt mera deliramenta esse, quæ de Arionis fabula memoriæ sunt prædita.

ALIUD REFUTATIONIS
exemplum.

Argumentum.

VAnum esse, Elpenora mutatum fuisse in porcum.

Exordiū.

Circes fabulæ explicat apud Xenophōtē, primo memo. Socrates. Ab expositione.

Vt fabulæ Poëtarum honestæ, delectandi gratia, vel docendi causa conscriptæ, laudem merentur: sic absurda, quorum nullus est usus, mendacia, carbonē notanda, minimèque sunt ferenda, cuius farinae sunt ea quæ finxerunt de Elpenore.

Quem sociorum Vlyssis vnum fuisse perhibēt, & à venefica Circe, Solis ac Persæ filia mutatum in porcum, atque ex homine per pocula bestiam quadrupedem factum: iuxta illud Iuuenalis Satyr. 14. Cū remigibus grunnisse Elpenora porcis. Circes, inquit, Horatius, pocula nosti. Quæ si (Vlysses) cum sociis stultus, cupidusque bibisset, Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.

Vixit-

Vixisset canis immundus, vel amica luto
sus.

Quod figmentum nemo præditus e- *Ab obscuro.*
tiam Attica eloquentia perspicuum, aut *ro.*
planum fecerit homini rationis compo-
ti. Obscurior enim res est, quàm vt vlla
dicendi facultate queat illustrari, & intel-
lectu tam difficilis, vt ne Apollo quidem
(vt prouerbio dicunt) intelligat.

Quis tanto crudelitatis vitio labora- *Ab incre-*
uerit; cui verum esse videatur hominem *dibi. i.*
in porcum transformari potuisse, idque
per fœminam, quæ vt viris infirmior est,
ac ineptior: ita minus idonea ad capessen-
das atque sibi vendicandas diuinæ virtu-
tis artes, quibus tanta miraculorum spe-
ctacula solent exhiberi, & virgula, vt a-
iunt, diuina suppeditari?

Ecqua ratione vel efficacia fieri potuit, *Ab im-*
vt humana facies in setosum porci caput *possibili.*
transformaretur, manus cum digitis in
pedes bifulcos transfirent, & breuiter in a-
nimal deforme, terram semper spectans
ac fodiens, conuerteretur homo?

Cui Deus os sublime dedit, cælumque
tueri

Iussit, & erectos ad sydera tollere vul-
tus.

Non decuisset Circen id attentare, *Ab Inde-*
centi.

vel sibi potenter arrogare: quod solus diuinæ virtutis est opificium Ad hæc indecens admodum fuisset, humani corporis figuram, Dei similitudinem factam, in porcina membra conuertere, naturamque ratione diuina præditam, sordidissima pecoris carne dehonestare.

*Ab Inco-
herenti.*

Veneficiis potēs Circe fuerit, esto. Sed quomodo à triuenefica porrectum, quod haustum in stomachum traici, deinde in visceribus absumi, atque confici solet poculum, potuit totum Elpenoris corpus immutare? Quis vnquam audiuit, sumpta pocula secutas fuisse corporum transeuntium in alia transformationes, & non potius pristina membrorum figura permanente, sanitatem, vel aduersam valetudinem concomitam?

*Ab inuti-
li.*

Quæ malè feriatorum hominum deliramenta, cum nihil bonæ frugis adferant, miror, quid Herodotum iuuerit ista confingere. Quid item vates impulerit scriptis suis rata facere atque committere vt verum perduret prouerbum: πολλὰ ψεύδ' ἔστι καὶ ἀπίδοι: Multa mentiuntur poëtæ. Quibus quidlibet audendi semper fuit æqua potestas, vt Horat. ait.

Cōclusio.

Delinā plura de rebus vanissimis verba facere, ne diutius in iis immorato, mihi aliqua

aliqua vaniloquentiæ nota possit inuri.

ALIVD REFVTATIONIS

exemplum.

Argumentum.

QUòd vana sint, quæ iactant barbari de Hieronymo ob libros Ethnicorû, in primis Ciceronis, lectos, flagris cæso.

Politiorum literarû hostes Cerite, quod aiunt, cera digni sunt, quod lapidem moueant omnem, vt studiosos à bonis literis retrahant. Etenim multa comminiscuntur, vt bonos in erroris tenebras secum abducant. Sed videamus quam inter cætera, quorum infinitus est numerus, phantasmata confingant, ac immensa cui spirent mendacia folles.

*Exordiũ
à dicētũ
reprehensione.*

Diuus Hieronymus, inquiunt, cum singulari disciplinarum, studio flagrans, Ethnicos scriptores, imprimis Ciceronem, lectitaret, nec prophani studij finem faceret, per somnium ad Dei tribunal raptus est, vbi accusatus ad flagra damnatus fuit, vt documento esset libros Ethnicorum non esse legendos.

Ab expositione.

Quod hominũ à Musis alienorum figmentum à veritate remotissimum, Cimmeriisque (vt aiunt) tenebris obuolutum est.

Ab obscuro.

est. Etenim cui poterit apertum atque clarum, videri hominem mortalem, non in modo somno, sed etiam carne & ossibus grauatum, in cœlos rapti, in Dei conspectum produci, atque ibi ad maiestatis summæ tribunal virgis cædi, propter lectos cum iudicio libros Ethnicorum? A quorum studiis nemo bonus vnquam, nemoque pius abhorreere solitus, sed potius omnia probare, quod bonum est tenere. Quomodo manifestum ergo fuerit, virum sanctum vapulasse, quod velut è luto gemmas, hoc est, quod in Ethnicorum libris optimum erat, collegerit, ac inde libris suis plurimum conciliarit leporis, atque dignitatis.

Ab incredibili.

Ultra fidem est singulari sanctimonia virum conspicuum, è lectulo suo raptum in cœlos, vt flagris cæderetur: deinde virgis percussum, in terras relatum fuisse. Quod si verè contigisset, proculdubio semper à poëtarum lectionibus post datam tergo pœnam abstinuisset. At id ipsum minimè fecisse eius scripta testatur. Sed per somnium fuit accusatus, per somnium damnatus, atque cæsus. Per somnium igitur res debet credi, quæ meræ verborum vmbre sunt.

Ab impossibili.

Quomodo carnalis homo super æthera ferri: quomodo imbecillitas humana

præfulgidos cælestis splendoris atque
flammarum radios perpeti, fulguranteis-
que terribilis iudicis vultus sustinere po-
tuit? Sed esto, potuerit id tolerare. Quo-
modo autem dormiens, nihilque sen-
tiens verbera potuit sentire? Quomodo
se tanta formidine perculsum, & in peri-
cula coniectum fuisse recordans, ad Eth-
nicorum libros redire?

Omniū pessimi sunt homines, qui no-
bis fingunt, Deum illorum tortorem esse,
quos e libris Ethnicorum, quod habetur
inibi salutare, non piget excerpere, & in
utilitatem piorum memoriæ proderet: il-
lis interim parentem, qui segnes & igna-
ui bonas omnes disciplinas, quæ Dei Opt.
Max. sunt munera contemnunt, prauaque
sua & viuendi consuetudine & docendi
ratione bonos offendunt, atque secum
trahunt in perniciem. Et viro sancto pa-
rum conuenerat, authorum prophanorū
scripta legere, si cognouerat, ea sacris li-
teris incommodare, aut legentibus nihil
utilitatis suppeditare. Esto, sint in iis non-
nulla praua dogmata, magis tamen de-
cuerit mala præterire, & aures obturare,
quàm omnia ex æquo damnare.

*Ab inde-
core.*

Scriptit quidem D. Hieronymus, ob
lectos Ciceronis libros se flagra passum,
sed

*A Repu-
gnanti.*

sed puellæ teneriori, quàm à nimio poë-
tices studio volebat retrahere, scripsit per
somnia accidisse. Quis inde, precor,
colligendum iurauerit, eloquentissimos
Ethnicorum libros non esse legendos?
Quod per somnium, quo rem actam in-
telligunt, pij credituri sunt, vel vt Græci
dicunt *à N. v. p.* Quo antiquo prouerbio
significarunt, id quod nulla ratione, nullo
tempore audeas sperare.

Sed quæ suis hisce mendaciis turpissi-
mis commoda nobis adferunt bonarum
literarum hostes? Commoda non vide-
mus, experimur autem incommoda. Ete-
nim dum omnes sui similes, hoc est indo-
ctissimos cupiunt habere, talibus terricu-
lis iuuetutem à literis syncerioribus auo-
cant, vt similes habeant labra lactucas. Ita
grandiores hi facti nulli vel rebus priua-
tis, vel publicis vsui poterunt esse.

Faceffant igitur elegantiorum litera-
rum osiores, ac desinant per vanissimas de
D. Hieronymo confictas nugas iuuentu-
tem ab Ethnicorum vtilissimis, & mores,
&c. ingenia formantibus scriptis deter-
rere.

IDEM ARGUMENTVM

Petrus Mosellanus & copiosius, & elegantius tractauit, cuius verba non piguit adscribere.

SI vnquam hoc dubium fuit, hoc vitij mortalium mentibus natura insitum esse, vt quantum quisque vel ipse iam sit assequutus, vel post se assequi posse speret, tantum probet, & nihil nisi quod ipse facit, rectum putet: nunc certè dubium esse desinet, posteaquàm existunt, qui, quoniam ipsi optimos quosque scriptores aut non legunt, aut, si legunt, non intelligunt, alios quoque ab eorum lectione deterrent: & quia errorem suum veris rationibus persuadere nequeunt, muliercularum more effictas superstitionum exemplorum minas confingunt. Nam quis desidiosissimis istis desidiæ patronis credet, propterea diuum Hieronymum, vt diuinarum ita humanarum literarum peritissimum, quod Ethnicorum scripta legerit, cælestis iudicij sententia condemnatum, de tergo satisfecisse? Opera pretium autem est, quibus verbis bellam hanc suam, scilicet historiam narrèt, exponere. Nam si veri quid haberet res, longè aliam faciem narratio ipsa haberet.

Nam

Nam qui bene natos adolescentes hac fabula ab honestissimarum rerū studiis abducere conātur, quamquā mendaci veritatis rectorio abducere se posse profitentur, (sophistæ enim & sunt, & appellantur) tamen infœlici adeò sunt ingenio, vt cautè mentiri, & fictionem celare non possint. Sic enim aiunt: S. Hieronymus cum singulari quodam liberalium disciplinarum omnium studio flagraret, non satis habuit philosophiam & theologiam didicisse, insuper curiositate quadam prouectus, Ethnicos scriptores, & imprimis Ciceronem subinde legit. Placebant enim ei pulchra verba, quibus paganus ille in suis libris frequenter est vñs. Coniuebat ad hæc aliquandiu Deus: sed cum finem non faceret inutilis studij, per somnium ad Dei tribunal accersitus, de Ciceroniana lectione accusatur. Quid multis? Damnatuſ est ad flagra. Quibus multum diūque cæsus, satis docuit, non esse legendos libros Ethnicorum, præcipuè Ciceronis. Hæc est illa terrificæ historia, quam vbi-que aduersum bonarum literarum studiosos decantant. Nam vt indocti medici vno collyrio omnium oculos sanant, ita miseri isti vnum hoc habent, quo inscitiaz suæ patrocinantur. Sed nunc quantum

effi-

efficiant, videamus. Sanctus Hieronymus, inquit, singulari quodam liberalium artium studio flagrauit. Quid ego audio? Sanctus erat Hieronymus, & tamen liberalium artium studio flagrabat? Sancti sanctè, omnia & faciunt, & dicunt. Vos verò hoc nomine in ius vocatum iactatis, quòd liberales disciplinas auidius legendo sit sectatus. Aut ergo Sanctus non erit Hieronymus, & disciplinae liberales erunt fugiendæ: aut si sanctus Hieronymus, sanctum erit liberales artes tractare. At quis est tam impudens, vt Hieronymo sanctitatis gloriam detrahat? Nisi fortasse dicitis tum eum Sanctum non fuisse, cum prophanos autores legeret? Dicite ergo mihi vllum tempus, quo à prophanis literis in totum abhorruerit. An est aliquis liber, aliqua epistola, aliquis commentarius eius scriptoris, in quo non prophana sacris adiunxerit? Quòd si in scribendo ad prophanos autores sæpe respexit, quanto magis in legendo idem hoc fecisse eum putabimus? Aut ergo sanctitatis opinionem, quam ille sibi summa eruditione, summâque pietate comparauit, ei detrahetis, aut, si hoc non audetis, mendacium vestrum ipsi prodetis. Deinde si artes ab Ethnicis potissimum, &

inuentæ, & nobis traditæ, liberales sunt, flagitium erit eas didicisse. Vix me contineo quin hîc sophistis istis insultem. Hoc cine vester vos docuit Aristoteles, liberale quod sit, hoc idem & flagitium esse posse? Nû virtus est liberalitas? O nouum acumen! Nam cûm quod liberale appellant, hoc idem vitiosum esse dicant, nonne ex virtute faciunt vitium? Vt cûm vitium omne sit fugiendum, idem sit istis & liberale & illiberale fugiendum pariter, & experendum. Vide quàm bellè cohæreant, quàmque formalis sit, vt Gotthi isti loquuntur, hæc narratio? Sed Philosophia ac Theologia contentus esse debebat, sicut doctor sanctus, & doctor subtilis, qui non curauerunt istas nouitates. Quam tu hic philosophiam mihi somnias egregie philosophiæ magister? Neque enim credibile est vigilare eos, qui vllâ artem liberalem à philosophia separant. Miseri homines non didicere philosophiam non esse dictata quædam nuper à nescio quibus, quæ postea & in scholis alij aliis velut per manus tradidere, de inuentionibus, de formalitatibus, de obligationibus, & similibus nugis, sed latius patere augustissimæ huius disciplinæ fructum. Nam cûm totum philosophiæ corpus ex tribus velut

S. Tho-
mas A-
quinas:
Subtilis,
Ioannes
Scotus.

Philoso-
phia om-
nis ex qui-
bus con-
stat.

Iut primariis membris constet, sermonis facultate, naturalium rerum cognitione, & vitæ instituendæ ratione, singula hæc deinceps plurimas in se complectuntur partes. Etenim in sermone desideramus, vel vt cum rectè loquentium exemplo consentiat, id quod pollicetur grammatica: vel vt naturam cuiusque rei explicet, nunc, quæ obscura sunt definiendo, nunc quæ multa & confusa sunt, diuidendo, nunc, quid cuique vel consequens vel repugnans sit, colligendo, quam vim dialecticem vocant: vel vt propriè, distinctè, copiosè, ornatè de quavis re proposita cum quadam audientium admiratione dicamus, quæ facultas propriè est oratorum. Sed naturæ cognitio latius etiam fines suos porrigit, cum eælum pariter, elementa, atque adeò, quæ in elementis sunt omnia ambitu suo circumscribat. Vitæ verò humanæ moderatio non in hoc est tota, vt quis suos ipsius mores ad virtutis præscriptum formet, sed maius etiam quiddam præstet, nimirum vt primùm nos ipsi, vitamque nostrâ: deinde domus, familięque curam: postremò civitatis ac Reipub. administrationem recta ratione instituamus. Et cum ex vno philosophiæ velut fonte innumerabiles disci

plinarum humanarum riuu promanarint, & nullus scriptor, quantumuis Ethnicus, tam sit inanis, vt non scripture sua in aliquam philosophiæ partem incurrat, quæ (malum) insania est, eum, qui Ciceronem in omni philosophiæ parte summa cum laude versatum, diligenter legat, perinde criminari, ac si philosophiæ terminos sit egressus? Quod si philosophiæ pars est Cicero, & qui philosophiæ student, vel vestro iudicio, non solû non flagra, sed præmia merentur: qua quæso, fronte fingitis nobis Hieronymum, cui præmium debebatur cæsum flagris? Neque verò liber hic quicumque exprobare vel Thomæ Aquinati, vel Ioanni Scoto, quos tantopere venerari cuique per me sanè licet: illud tantum dico, me nec sanctitatem detrahere Thomæ, nec Scoto subtilitates inuidere: sed quod additis, non curæ fuisse uis nouitates, videlicet per nouitates Ciceronis lectionem intelligentes: Agnosco Atticâ istam vestram eloquentiam, & acumen miror, quod, quæ annis supra mille sexcētis in eruditorum manibus fuerūt, ea præ nugis vestris nuper natis existimetis noua: Atque vtinâ vobis, quibus tantû displicent noua, nunquam nouus contingat cucullus, nūquam nouæ crepidæ, sed semper pannis

*A consu-
lato enim
Cicer ad
Christi
nata. è en-
ni. & in
tercessere.*

pannis annisque oblitis, putridi pisces, & antiquata oua sint cibus. At suauius etiam est, quod quo probabilius esset mēdaciū, causam lecti Ciceronis adiungunt, quia, inquit, placebāt ei pulchra verba. Ecce vero alterū sermonis sophisticī florē. Quid autem peccatum est, malle pulchra quam spurca? Video quorsum tendatis, Hieronymum vestri simīle optatis, hoc est, infantem. Deinde, vllūmne verbum per se est pulchrum, an potius vt quodque rei vel pulchræ vel turpi inditum est, ita vel pulchrū vel turpe habetur? Quod si pulchra sunt verba, quæ pulchras res velut vestiūt & ornant, nonne in contrarium res vobis exit, vt quæ pro vobis adduxistis, hoc maximè vos oppugnet? Iā vt demus causam hanc aliquid valere, illud quomodo consistet, quod, quæ in aliis laudat Hieronymus, eorum culpa ipse plectatur? An non idē in epistola ad Magnum oratorem, & fatetur se prophana, legere sacrisque intertexere, & qui hoc ante se fecerant, subue etiamnum tempore facerent, eorum exempla non modò non reprehendit, verum etiā imitanda proponit. Nonne Lactantium hoc nomine miratur quod ad Cicer. eloquentiam cæteris propiùs aspirauerit? Num Basilius summus mea senten-

tia Theologus, nepotibus suis adoleſcen-
 tibus, quos ad diuinæ ſapientiæ perfe-
 ctionem erudiebat, omne genus prophā-
 norum ſcriptorum prudenter legendum
 ſuaſit? imò non Auguſtius in futuro
 Theologo omnium penè humanarum li-
 terarum cōgnitionem deſiderat? Nonne
 idem Ciceronis Hortenſio (ſic enim inſ-
 criptus eſt liber) velut ducē, ad ſapientiæ
 Deo dignæ ſtudio primū ſe perueniſ-
 ſe palām teſtatur? Et Hieronymum lecti
 Ciceronis pœnas graues adeò dediſſe, cre-
 di vobis adhuc poſtulat? Illi laudib⁹ at-
 tollunt induſtriam eorum, qui æternæ ſa-
 pientiæ templum ornandum, populi Iſraë-
 litici exemplo, peregrinas conferunt opes,
 vobis non ſatis eſt vos ipſos velut fucos
 quosdam, in aluearium nihil importare,
 inſuper alijs in hoc genere laborantibus
 obſtrepitis, & ficti exempli horrorem op-
 ponitis. Sed quid ego horum exempla
 commemoro? Ipſe adeò, Paulus, qui Chri-
 ſti ſuo ore loquentis periculum minatur,
 Ethnicorum poëtarum verſibus in Euan-
 gelij gloriam abusus eſt. Quid autem, ſi
 oſtendam, quod vos impudenter adeò af-
 ſeueratis, hoc ne fieri quidem potuiſſe?
 Quid ſi hoc ex veſtris ipſorum verbis
 conuincam? Quid ſi hoc veſtrum com-
 men-

mentum ab ipso adeò Hieronymo palam
 nderi alicubi comprobem, deincepsue ta-
 le aliquid studiosis hominibus obganni-
 re audebitis? Per somnium vobis Hiero-
 nymus accusatur, per somnium dam-
 natur, per somnium cæditur. O nouum
 iudicium! In Areopago olim iudicia no-
 tu habebantur, sed vigilantibus reis: hic
 reus cum altum adeò dormiat, vt etiam
 somniet, ad tribunal protrahitur, accusa-
 tur, damnatur, cæditur, & qui fieri potest,
 vt dormiens causam dicat: vt omni senti-
 di facultate destitutus, flagrotum ictus
 sentiat? Nonne ipsa somnij vox totum
 hoc quod iactatis, somnium, aut si quid
 somnio vanius est, esse ostendit? Atqui ve-
 nit in mentem, quo potissimum nitantur
 fabulæ illius decantatores. Hieronymus,
 inquit, ipse scribit tale quid sibi acci-
 disse. Fateor, sed scripsit iuuenis, calenti-
 bus adhuc in eo Rhetorum studiis, quo-
 rum professio est, fictis etiam narrationi-
 bus ad suum negotium abuti. Scripsit
 puellæ, cuius ingenium parum firmum,
 talibus terriculis ab immodico Ethicæ
 lectionis studio absterrere, prudentis erat.
 Scripsit aptis verbis, aptis figuris, ea præ-
 fatione somni pariter & febriculæ, vt cau-
 to firmoque lectori commentum ne pos-

set quidem imponere. Scripsit in familiaris priuatâque epistola, stylo ad puellarum infirmitatem accommodato. Alioqui temperiurum facietis Hieronymum. Primû, qui post iudicium illud vestrum, quo lectionem Ethnicorum abiurauit, ad libros prophanos toties redierit: deinde, qui aliis eius generis libros non modò legendos permittat, verùm etiam suadeat. Postremò, qui in defensione sua multis annis, posteaquàm ad Eustochium de somnio hoc scripserat, exactis. Rufino lectionem Ethnicorum pro crimine obiicienti responderit somnium esse, quod Eustochio scripssisset: somniis autem scripturarum autoritate fidem non habendam. Quid expectatis amplius? ipse Hieronymus iam non minus eruditione vitæque sanctimonia, quam ætate perfectus, quod iuueni vbi ad Eustochium scribenti exciderit, merum fuisse somnium confiteretur. Sed vereor planè, ne sint, quibus proluxa hæc de somnio disputatio quendam tadij somnium adduxerit: tantùm abest, vt ne cui fabulam hanc persuadeam, me tuam.

ELEGANTISSIMA M. POR-

*cij Catonis Consulis ad populum oratio: qua
 fœdum Bacchanalium ritum re-
 prendit, ex T. Livio.*

NVlli vnquam concioni, Quirites, tã *Baccha-*
 non solum apta, sed etiam necessa- *nalia hæc*
 ria hæc solennis comprecatio Deorum *Sp. Post-*
 fuit, quæ vos admoneret, hos esse Deos, *humio Al*
 quos colere, venerari, precarique maiores *bino &*
 vestri instituisent, non illos, qui pravis & *Q. Mar-*
 externis religionibus captas mentes, ve- *tio Philip*
 lut furialibus stimulis ad omne scelus & *po Coss.*
 ad omnem libidinem agerent. Equidem *viguerūt.*
 nec quid taceam, nec quatenus prolo-
 quar, inuenio: si aliquid ignorabitis, ne lo-
 cum negligentia dem: si omnia nuda-
 uero, ne nimium terroris offundam vo-
 bis, vereor. Quicquid dixerò, minùs
 quam pro atrocitate & magnitudine rei
 dictum scito te esse. Ut ad cauendum satis
 sit, dabitur opera à nobis. Bacchanalia to-
 ta iam pridem Italia, & nunc per Urbem
 etiam multis locis esse, nō fama modò ac-
 cepisse vos, sed crepitibus etiam, vlulati-
 búsque nocturnis, qui personant tota vr-
 be, certum habeo. Ceterùm, quæ ea res sit,
 ignoraret: alios Deorum aliquem cultum,
 alios concessum ludum & lasciuiam cre-

dere esse: & quaecumque sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum attinet, si dixero multa millia hominum esse, illicò necesse est exterremini, nisi adiunxero, qui, qualésque sint. Primum igitur mulierum magna pars est, & is fons mali huiusce fuit: deinde simillimí fœminis mares stuprati, & constupratores, fanatici vigiles, vino, strepitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. Nullas adhuc vires coniuratio, cæterum incrementum ingens virium habet, quòd indies plures sunt. Maiores vestri, ne vos quidem, nisi cum aut vexillo in arce posito comitiorum causa exercitus edictus esset, aut plebi consilium Tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem vocasset, fortè temerè coire voluerunt: & ubicumque multitudo esset, ibi & legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primùm nocturnos cœtus, deinde promiscuos mulierum ac virorum esse creditis? si quibus ætatibus initientur mares, sciatis: non misereat vos eorum solùm, sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos iuvenes, milites faciendoscensetis, Quirites? iis ex obscœno sacrario eductis arma committenda? hi cooperti stupris suis, alienisque, pro pudicitia

citia coniugum ac liberorum vestrorum ferro decernerent? Minus tamen esset, si flagitiis tantum effœminati forent (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, mentem à faucibus abstinuissent. Nunquam tantum malum in Repub. fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quicquid his annis libidine, quicquid fraude, quicquid scelere peccatum est, ex vno illo sacrario scitote ortum esse. Nec omnia in quæ coniurauerunt edita facinora habent, adhuc priuatis noxiis, quia nondum ad Rempublicam opprimendam satis virium est, coniuratio sese impia tenet. Crescit & serpit quotidie malum: iam maius est, quàm capere id priuata fortuna possit: ad summam Reipublicæ spectat, nisi præcaueritis, Quirites. Iam hic diurnæ legitimæ ab Consule vocatæ, par nocturna concio esse poterit. Nunc illi vos singuli vniuersos concionâtes timent: iam vbi vos dilapsi domos & in rura vestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salute, simul ac vestra pernicietum singulis vobis vniuersi timendî erunt. Optare igitur vnusquisque vestrûm debet, vt bona mens suis omnibus fuerit: siquidem libido, si furor in illum gurgitem abripuit, illorum cum cum quibus

in omne flagitium & facinus coniurauit, non suum iudicet esse. Ne quis etiam errore labatur vestrum quidem, non sum securus. Nihil enim in speciem fallacius est, quam praua religio. Vbi deorum numen prætenditur, celerius subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis diuini iuris aliquid mixtum violemus. Hac vos religione innumerabilia decreta Pontificum, Senatusconsulta, aruspicum denique respõsa liberat. Quoties hoc patrum, auorumque etate negotium est magistratibus datum, vt sacra externa fieri vetarent? sacrificulos, vatesque foro, circo, Vrbe prohiberent? vaticinios libros conquirerent, comburerentque? omnem disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano, abolerent? Iudicabant enim prudentissimi viri, omnis diuini humanique iuris, nihil æquè dissoluendæ religionis esse, quam vbi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur. Hæc vobis prædicenda ratus sum: ne qua superstitio agita- ret animos vestros, quum demolientes nos Bacchanalia, discutiētēsque nefarios cœtus cerneretis. Omnia Diis propitiis, volentibusque ea faciemus: qui quia suū nomē sceleribus libidinibusque contami- nari indignè ferebant, ex occultis ea te-
nebris

nebris in lucem extraxerunt: nec patefieri
 vt impunita essent, sed vt vindicarentur
 & opprimerentur, voluerunt. Senatus
 quæstionem extra ordinem de ea re mihi
 collegæque meo mandauit: nos ipsi, quæ
 nobis agenda sunt, impigrè exequemur;
 vigiliarum nocturnarum curam per vr-
 bem minoribus magistratibus mandauim-
 us. Vos quoque æquum est quæ vestra
 mœnia sunt, quo quis loco positus erit,
 quod imperabitur, impigrè præstare, &
 dare operam, ne quid fraude noxiarum
 periculi, aut tumultus oriatur.

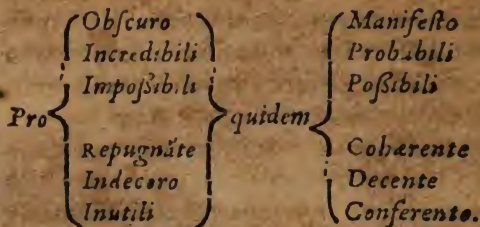
DE CONFIRMATIONE

*sive Adseueratione, quæ Græcis
 ὑπαρκουσι dicitur.*

C A P. V I.

 Onfirmatio, vel Assseueratio, est
 propositæ rei comparatio. Confir-
 manda verò sunt, quæ neque pror-
 fus manifesta sunt, neque omnino
 firmam, vt fieri possint, habent, sed quæ me-
 diam ordinem seruant. Qui autem confirmare
 intendunt, omnibus capitibus confutationi con-
 trarius vtentur. Primùm enim laudent eum,
 qui dixit, quod confirmandum est: Deinde rem
 expo-

exponant : Pōste à contrariis eorum , que diximus, comprobent ipsi sum.

Sanè hæc quoque confirmationis exercitatio omnem vim artis intra se complexa est : cuius exemplum, verisimilia esse que de Daphne referuntur continens tale erit.

Exordii
à laude
dicentium.

Poëtas quisquis vituperat, ipsas mihi vituperare Musas videtur. Si enim quæcunque canunt Poëta Musis instincti profundunt, quidni planè Musis bellum indicit, qui poëtarum reprehendere conatur inuenta? Ego quidem omnium poëtarum sententiam comprobo, illius autem maxime qui Daphnè ab Apolline esse amatam, sapienter protulit. Sed quam sunt quibus fidem non adhibent? Daphne, inquiunt è Terra nata est, & Ladone.

Expositio
rei à ma-
nifesto.

Cur hoc apud Deos incredibile? Nónne rebus omnibus aqua & terra sunt origo? Nónne semina rerum omnium elementa præbent? Si verò quicquid gignitur, procedit ex terra & aqua,

aqua, nimirum Daphne eisdem orta est, quibus omnia, principis, Ladone & Terra, genita scilicet inde, unde cuncta procreantur. Superabat autem Daphne facie reliquas omnes: rectè quidem. Quaecunq; enim primò è Terra emittuntur, cum naturæ pulchritudine producuntur, & primo velut natiuo, proprioque conspicua decore, pulcherrima videntur. Multa enim mutationes corporibus speciosissimis tempore accidunt: quæ verò recens nata primum apparuerunt, ea formosissima, veluti quæ nullum adhuc decoris sui damnum passa sunt, blandissimè oculos nostros morantur. Rectè igitur Daphne forma præstabat primum ex Terra procreata.

Ob cuius admirandam pulchritudinem Py- A proba
 thius amore captus est, non iniuria. bili.
 Quicquid enim in terris est, quo res vlla sunt conspicua, at
 que admiranda, id omne à Diis ipsis tributum
 est. Si verò bonorum omnium amabilis in pri-
 mis est pulchritudo, quid mirum si iucundissi-
 mum Deorum munus, Deum quoque habuit
 amatorem? Quæ enim Dij donant, ea omnes
 amore prosequuntur.

Conabatur autem amans Deus suo deside- A possibi
 rio mederi: sic enim res habet: li.
 Virtutes non sine labore comparantur, & opus est sudore,
 quisquis eas assequi velit. Hinc ergo laborabat
 amator, nec tamen desiderans amicam compre-
 hendit

hendit. Ingens enim est virtus, nec ad extremam ipsius metam quisquam potest peruenire. Aiunt igitur amare Phœbum, non Terram scilicet, nec Deorum maiestatem vauis commensis dehonestantes, sed virtutis ostendentes, naturam, ut Apollo sit qui virtutem quærit, ipsa verò virtus, Daphne.

A coherenti.

Fugientem puellam mater excepit. Cuncta enim quacunque sunt, mortalem sortita naturam, ad ea, vnde orta sunt, festinant reuerti. Idcirco in terram cecidit Daphne, ex terra prognata.

A decenti.

Accipiens autem puellam mater, pro ipsa reddidit arbuslum. Virumque opus terre proprium, ut in hanc homines cadant, & arbores ab ea nascantur.

A conferti.

Procreatum autem arbuslum Apollinis honori dicatum est: Dij enim extra prouidentia sue complexum ne arbusla quidem reliquerunt: sed coronantur è natis, & primitia prodeuntium è terris, ipsis sacranur. Sed & arbor diuinationis facta est merces atque symbolum. Hoc autem conueniens puto. Daphnen enim prætarum multi *σνσπιλω*, id est, temperatam appellant, & oracula dare, à temperantia prouenit.

Conclusio.

Itaque quoniam puella voluptatum expers fuit, virtutibus consecratur. Neque enim pisset futurorum esse capax, qui laborat intemperan-

*tia, contaminatum habens fœda libidine pe-
ctus: quas ob res poëtas admiror, & laudo,
ipsum veneror carmen.*

SCHOLIA.

Confirmationem Græci vocant κατασκευή, à verbo κατασκευάζειν, quod est parare, fabricari, quo utitur Apostolus ad Heb. 9. Σκηνὴ γὰρ κατασκευάσθη ἡ πρώτη ἐν ἡλιουχίᾳ, &c. id est, tabernaculum factum fuit primum, in quo lucernæ. Est & probare, & cōfirmare. Vnde κατασκευή, probatio, astructio, demonstratio, item structura vocatur ab Halicarnassæo, hoc est, opificium Rhetoricum, & artifex compositio.

Quisquis vituperat &c. In Aphthonio habetur πομπαῖς ὑπεριῶν, αὐταῖς αὐτιγῶν δοκῆταῖς μέσους, vnde locum hunc sic alij vertunt. Quisquis vatibus contradicit, ipsis Musis videretur contradicere.

Musis instincti, &c. Socrates apud Platonem de recta nominum ratione dicit, Musarum & musicæ nomen deductum ἀπὸ τῆς μῦθοσσι, id est, inquirere: si quis enim vult Musis familiaris esse, ei opus est indagine, & studio sapientiæ. Etenim qui ad Musas aspirant, opus habent non parua in-

quisitione atque labore. Vnde Propertius lib.3.

Non datur ad musas currere lata via.

Musis autem instinctos, ait, hoc est, diuino furore concitatos, & impulsos. Diuinum enim poëtarum genus est, atque Dius agitur, vt ait Plato de Legibus tertio. Idem de furore poëtico: Non arte, inquit, sed diuino afflatu mente capti, omnia præclara poëmata canunt: Quem furorem *ἰνδσοιχομῆν*, appellant, numinis adflationem, quam Budæus de Aſſe primo interpretatur vim dicendi, & scribendi diuinitus inferuefactam. Hanc lib. 1. de Rapt. Proserp. Claudianus intelligens, inquit:

Raptoris thalamos audaci promere cantu

Mens congesta iubet, gressus remouete prophani:

Iam furor humanos nestro de pectore sensus

Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.

Huc item Ouidius sexto Fastorum respiciens, ait,

Est Deus in nobis, agitante caleſcimus illo.

Impetus hic sacræ semina mentis habet.

Idem libro de Arte tertio:

Est Deus in nobis, sunt & commercia cali,

Sedi-

Sedibus aethereis spiritus ille unit.

Cur hoc apud Deos, &c. Græcismus est, *πρὸς τοὺς θεοὺς, πρὸς τὰ θεοὺς.* Hoc est, per deos, per Iouem.

Superabat facie, &c. Quoniam Daphne omnium pulcherrima fuit, non dubium est, quin Apollinem potuerit in amorem sui sollicitare. Certè pulchritudinem Aristoteles dicebat quavis epistola efficaciorē ad commendandum. Theophrastus silentem fraudem appellabat: Plato prerogatiuam naturæ, quæ paucis soleat contingere. Carneades dicebat, *ἀδορυφύπητον βασιλείαν*, id est regnum absque satellitio. Meminit Erasmi. Apophthegmar. 6. Sunt qui pulchritudinem in tria distinguunt: aliam referunt laudabilem esse, ut formosam faciem: aliam vsui deservire, ut instrumentum & domum, quæ præterquam quòd speciosa sunt, vsibus nostris commoda etiam sunt. Tertiam legibus studiisque constare, eamque humanæ vitæ commodis maximè consulere. Cuius meminit Diogenes Laërtius libro tertio, de Vitis Philosophorum. Hæc in æternum perdurans omnium est pretiosissima. Vnde Ouid. 3. Tristium eleganter ait:

Nempe dat, & quæcumque libet fortuna, rapitque:

*Irus & est subito, qui modo Cræsus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tene-
mus,*

Pectoris exceptis, ingenique bonis.

*Multi mutationes, &c. Hoc est, pulchri-
tudo recens producta peramabilis est,
temporis autem cursu vitiatur. hinc pul-
cherrimè Ovidius de arte amandi secun-
do ait:*

*Forma bonum fragile est: quantumque accedit
ad annos,*

Fit minor, & spatio carpitur illa suo.

Nec semper viola, nec semper lilia florent,

Et riget amissa spina relicta rosa.

Et tibi iam venient cani, formose, capilli,

Iam venient ruga, quæ tibi corpus arent.

*Iam molire animum, qui duret, & astrue for-
mam.*

Solus ad extremos permanet ille rogos.

Idem tertio Tristium ad filiã Perhillam:

Ista decens facies longis vitiabitur annis,

Rugaque in antiqua fronte senilis erit.

Iniicietque manus forma damnosa senectus,

Quæ strepitum passu non faciente venit.

*Notabis obiter, Aphthonium iuxta suas
præceptiones, non ea confirmare, quæ
omnino fidem, vt fieri possint, non ha-
bent. Et Quintilianus lib. 3. cap. 6. Illud fre-
quens est, inquit, vt ea quibus minus con-
fidimus,*

fidimus,omittamus. Hinc silentio præterit,ac transit Daphnen in vndis educari, aut in medijs terræ matris visceribus vitam exigere potuisse. Tractari tamé exercitationis gratia possunt , cùm confirmatio atque refutatio sint veluti quædam imagines rerum illarum , quæ in veras & iustas causas incidunt,hic seorsim , quasi per lusum,tractatæ,vt in his iuuetus exercita possit ad veras ac graues causas agendas accommodatior reddi.

Qua dij donant, &c. Sic argumentatur:

Qui amat pulchritudinem , non hominum, sed deorum munus amplectitur.

Pythius amat pulchritudinem:

Ergo non hominum, sed Deorum munus amplectitur.

Virtutes labore comparantur , &c. Transit ad eam fabulæ partem confirmandam, qua poëtæ dicunt,Daphnen ab insequente Phœbo , tenerâinque puellam à Deo non fuisse comprehensam. Quod difficile confirmatu visum reliquit, & ad allegoriam transit. Per Daphnen, inquit, virtutem intelliges, per Apollinem virtutis sectatorem. Quemadmodum is qui virtutem sequitur, non facilè comprehendit eam, ita Daphne captu difficilis erat Apollini. Etenim difficilia quæ pulchra.

Et via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilémque aditum primo spectantibus of-
fert:

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Terra om-
nium com-
munis ma-
ter.

Mater excipit, &c. Etenim terræ propter
merita indiderunt venerationem mater-
ni nominis. Nascentes enim excipit, susti-
net, postremò complectitur gremio, vt
Plinius ait lib. secundo capite sexagesimo
quinto.

Apollinis honori, &c. Triplicem inquit,
potissimùm vtilitatem affert Daphne in
laurum conuersa, honorem & decus Apol-
lini, Diis reliquis coronas, quibus exor-
nantur, & diuinandi artis indicium insigne.

Primitiæ, &c. Nouæ fruges. Quas olim
veteres non degustabāt, nisi prius τὰς ἀπ-
ρχαίς, Diis Sacerdotes immolassent. Vi-
de Erasmus in prouerbio, μηδ' ἀπὸ χυτρο-
πίδαρ ἀνεπὶρρήκτων ἀνιλέντα ἴσθαι μηδ' ἰ λόγι-
σαι.

CONFIRMATIONIS EXEM-

p. um paulò copiosius à Petro Mo-
sellano tractatum: cuius
Argumentum est.

Q Vòd verum sit, quod Virgilius scri-
ptum reliquerit, Didonem amoris
im-

impatientia mortem sibi consciuisse: confirmationis exemplum.

Quanta fuerit priscorum hominum industria in comparandis sapientiæ monumentis, quæ posteris suis relinquerent, cum aliis rebus multis constat, tum vel eximiè per hoc indicatur, quòd quæ maximè cuiusdam philosophiæ documenta existimabant, ea non temerè literis mandabant, sed Musica numerorum suauitate condita, posteris legenda tradebant. Cuius laudis, ab Hebræis ad Græcos deriuatæ, ut Latini quoque homines participes, fierent, si quisquam alius, Virgilius certè effecit. Nam is cum humanarum rerum imaginem in Ænea suo mortalibus proponere, ac per hunc, quòd cuique vel sequendum vel fugiendum esset, docere statuisset, non satis habuit fictis interim personis veros affectus, representare, id quòd alioqui poëtæ spectare solent, verum etiam vera pleraque admiscuit, inter quæ verissima esse censenda sunt, quæ ut ab insano amore adolescenteres deterreat, de Didone Carthaginensium Regina, amoris impatientia mortem sibi consciscente, commemorat: grauiusne an iucundius, nec dum statuo. Narrat enim Æneam parte classis naufragio

amissa, Carthaginem in Africam delatum, ubi cum hospitio Didonis vteretur, Reginam pulcherrimi viri primum admiratione, deinde & amore captam? Postremo amorem consuetudine mutua adeo confirmatum, ut cum Æneam alio vocantibus rebus persequi non liceret, amoris impatientia furere inciperet, seque ipsa interimeret. Quid, obsecro, apertius probabiliusque narrari posset? Quid omnino est in toto hoc narrationis contextu tale, quale in fictis argumentis esse solet? Cohærent omnia, vilitata sunt omnia, & iam multis consimilibus exemplis probabilia. Nec ullum est verbum quod mendacij suspicionem facere possit. Constat enim, Troia capta, Æneæ una cum sociis domo profugi classem mari sursum ac deorsum iactatam. Constat Didonem fratris iram fugientem in Africam venisse, Carthaginem condidisse, regnum novum instituisse. Et quid novi si regina similibus casibus iactata profugum Æneam hospitio excepit? Si tanti Herois virtutes tum ex ipsius formæ dignitate, tum verborum gravitate mirata est? Si quæ admirabatur, eius etiam amore paulatim ardere cepit? Primum mulier annis pariter & corpore virens? Deinde regalis luxus strepitu

pitu lasciuæ, & cui quod libuit etiam li-
 cuit? Postremò gustatæ quondam genia-
 lis dulcedinis desiderio iam dudù estuans,
 ac meritum sibi destinans? Ipse muliebris
 sexus per se infirmus natura sua lubricus
 est, & cùm aliis affectibus, tum verò ma-
 ximè amoribus est obnoxius. Nam ij quā-
 quam tristem ferè exitum habent, tamen
 cùm ad se homines incautos inuitant, pri-
 ma specie mirum quantum suauitatis,
 quantum deliciarum, quātum mellis pol-
 licentur. Et quid attinet hîc exēpla com-
 memorare multarum, quæ non, vt Dido,
 ignoscendo, sed illiberali planè, & puden-
 do amore superatæ sunt? Quis nescit Pasi-
 phaën, Cretensis Regis filiam tauri amo-
 re correptam insaniuisse? Quis ignorat
 Clytemnestram Ægypti adulteri amore
 pollui, quàm Agamēnonis mariti lauda-
 tissimi principis triumphalem reditum ex-
 pectare maluisse? Et credibile non erit Di-
 donem ab omni parentū ac maritali iure
 liberam, Reginam luxu barbarico dif-
 fluentem, Æneæ regij hospitis amore ta-
 ctam fuisse? Sed datis Æneam Carthagi-
 nē appulisse, hospitiō Didonis vsum, Di-
 donem hospitis amore inflammata. At
 flammæ eius tantam vim non fuisse,
 vt, cùm Ænea suo potiri illa amplius non

*Amoris
furor.*

posset, tum vim ipsa sibi attulerit: hoc verò incredibile vobis videtur? Quasi verò non sit tantus amoris furor ut ad moriendum viros etiam compellat, ne dum fœminas. An non audistis Herculem ipsum fortissimū Heroëm, quo nomine in Deorum numerum à supersticiosa antiquitate positus est, amoris impatientia incendium sibi ipsi struxisse? Et qui affectus fortissimum viri pectus expugnauit fœminā ad suam ipsius necem adigere non poterit? Vanum autem si hoc exemplum, nisi minores etiam affectus hoc à viris sapientia opinione clarissimis impetrarūt. Quis inter philosophos laudatior Aristotele? At is cum quamobrem toties se reciprocaret Euripus, inuenire desperasset, ipso desperationis mœrore scribitur extinctus. Quot autē nobiles Romani gloria studio mortem voluntariam suscepere? Nō Cato Vti censis superatarū partiū ignominia, ad suā ipsius cędē impulsus est? Nō Lucretia erepta pudicitie dolore, ferrum in se ipsa defixit? Quid autem quòd & leuissimi affectus, nēpe gaudij immoderatus sensus matronas aliquot Romanas extinxit? Credēdū est enim incorruptis Titi Liuij grauissimi rerū humanarū scriptoris monumentis: Quod ergo viris & fortitudinis, & sapientia

pietia gloria spectatissimis leuiore animo-
 moru motus extorserunt, hoc vehementis-
 simus omnium affectuum amor non effi-
 ciet? Quis ita desipiet, ut hoc credat? Quis
 non audit vulgo iactari prouerbum, A-
 amanti nihil esse difficile? Quis non videt
 hac causa caecum pingi Cupidine, quod
 qui huius sagittis sunt saucij, sine sensu
 vel mortis viuant, nihil reuerentur, ne-
 que parentes neque amicos, nihil exhor-
 reant, neque infamiae probra, neque vitae
 pericula, sed caecorum more ipsi se praeci-
 pitent. Sed enim poeta fuit Virgilius, &
 vulgare est, poetas fingere omnia: ridiculum
 vero non quid, sed a quo quid dicatur, at-
 tedere, perinde ac si dictorum factorum-
 que veritas a dicentium scribentiumve
 persona pendeat. Poetam esse Virgilium
 non negamus: sed nihil veri ab eo scriptum
 esse, hoc vero contendere magna est im-
 pudentia. Quid enim eorum quae in Aeneae
 sui clypeo de Romanis expressit, vanum
 est? Neque si aliquoties fictis imaginibus
 veritatem adumbrant poetae, propterea &
 quicquid versu scribitur, pro ficto habend-
 um est. Alioqui si versuum mensura non
 nisi mendacis adhibetur, quid faciemus
 Empedocli, quid Lucretio, qui rerum na-
 turas versibus sunt profecuti? quid Lucano
 belli

*Cupido
 cur caecus
 pingatur.*

belli ciuilibus historiam hexametris numeris canenti? imò quid Dauidi, & quibusdam aliis qui diuino spiritu afflati, diuinæ sapientiæ arcana vario carminum genere cõtexuere? Eant ergo qui veri fidem poëtis detrahunt, in primis Virgilio, vt quem cum alia multa, tum quæ de Didonis amore commemorat, verissimè tradidisse posthac non nisi impudentissimus negare possit quisquam.

ALIUD CONFIRMATIO-
nis exemplum.

Argumentum.

Arion.

Verum esse quod Herodotus scripsit, Arionem Fidicinem à Delphino Tenarum deuectum.

*Exordiũ
ab autho-
ris laude.*

Iniquus rerum æstimator, & ad faciendam iniuriam natus videri potest, qui mendacij coarguere audeat Herodotum. Cuius historiæ magna semper cum voluptate atque commodo sunt lecta. Quem dulcem & candidum acerrimi vir iudicij Quintilianus prædicat. Huius vel vnus censuram lōgè pluris, quàm iniqua multorum Zoilorum iudicia, facere meritò debent omnes studiosi, & credere omnia, quæ

*Libro 10.
cap. 1.*

quæ memoriæ prodiderit Herodotus, vt candidissima, sic verissima esse, maximè quæ super Arione conscripserit.

Citharædum Arionem multas arte mu- *Ab ex-*
 sica diuitias contraxisse memorat, eum- *positione.*
 que, ab inhiantibus prædæ nautis Corin-
 thiis in mare desilire compulsum, cecinisse.
 Præcipitem autem datum, à Delphino
 exceptum, & cum pretiosis vestimentis,
 atque cithara saluum in terram Laconicam
 deuectum.

Satis admirari non queo, tam obtusi *A mani-*
 quempiam ingenij esse, cui subobscuram *festo.*
 videatur Citharædum ditari, maximè
 eum, qui in summo pretio habitus ob sin-
 gularem artis Musicæ cognitionem, ocu-
 los omnium in se conuerterit, qui non de-
 litiis diffluens, nec prodigus, sed virtutis
 studiosus fuerit, amans patriæ, & amico-
 rum, ad quos redire vt copia sua illorum
 inopiam subleuaret, decreuerat. Et ele-
 ctro pellucētius est, nautas hominum
 eiusmodi sentinam esse, qui lucri gratia *Nauta*
 omnium facinorum genera patrare non *sceleratis-*
 exhorrescant. Delphinos autem placidif- *simi.*
 simos hominum amore capi, atque gesta-
 tores peramico vehendi studio patienter
 hominem ascensorē ferre, non est nouū,
 nec obscurum. Nam & Athenæus refert,
 dile-

dilectum à delphino puerum, qui vbi cum aliis ex palæstra ad mare processisset, natabat, natanti autem ex pelago delphinus occurrebat, & dorso susceptum in altum ferebat, deinde continenti restituebat. Et Pausanias lib. i. memorat. Melicertam in mare cadentem, susceptum à delphino, & vectum vsque ad Corinthiacum Isthmū. Hæc si cui nondum aperta satis videbuntur, paulo post adiiciam, quibus intelliget longè planiora facta.

*A credi-
bili.*

Atqui non verisimile est, inquit, hominem in supremo capitis periculo, summoque luctu canere potuisse. Sed ignorant stolidi, virum (qualis sine controuersia fuit Arion) sapientem, nullis aduersis casibus succumbere, nec animum despondere, sed omnia fortunæ truculentioris ludibria, velut iocos meros, ac ludos æstimare solitum, vt non immeritò Horatius dixerit.

*Ad summum sapiens, vno minor est Ioue, di-
ues,*

Liber, honoratus pulcher, Rex denique regum:

*Quem neque pauperies, neque mors, neque vin-
cula, terrent.*

Fortis & in seipso totus teres, atque rotundus.

Cur igitur à fide alienum videatur ad-
uersitatis tempore talem Arionem appa-
ruisse,

ruisse, qualis fuerit in prospero? Cur non verisimile, sit in mortis contemptu, se velut ad nuptiales epulas iturum, vestimento exornasse, cecinisse item voce lata, quo viri fortioris intrepidū animum declararet. Imbutus philosophico studio didicit mortem non fore timendam, nec malam putandam, quam bona vita præcessisset. Arridebat exēplum Socratis, qui moriens etiam iocatus est. Nam cūm frigerent ei præcordia, Debemus, inquit ô Crita Gallum Aesculapio; perinde quasi sumpta portione medica conualuisset.

Sed quo pacto fieri potuit, inquit ut ^{A possibi-} à bellua & eadē velocissima potuerit per ^{li.} fluctuum procellas deportari? memorabilem cunctarum rerum expertes viri, nimis ignorēt dorsum Delphini repandum esse, quo veluti receptaculo Arionem à procellarum impetu atque impulsu tutū confedisit. Ignorant Delphinum, nō tantum hominis amicum animal, verum & Musica arte mulceri symphonix cantu, & præcipuè hydraulii sono capi. Hominem non expauescit ut alienum, pro voce gemitus humano similis, obuiam nauis venit, alludit exultās, certat etiam, & quamuis plena præterit vela. Diuo Augusto principe, Lucrinum lacum inue-

ctus

Etus Delphinus, pauperis cuiusdam pue-
 rum ex Baiano Puteolos in ludum litera-
 rium itantem, cum meridiano immorans
 appellatum cum Simonis nomine sæpius
 fragmentis panis, quem ob id ferebat, al-
 lexisset, miro amore dilexit, quocumque
 diei tempore inelamatus, à puero (quam-
 uis occultus, atque abditus) ex imo ad-
 uolabat, pastusque è manu præbebat as-
 censuro dorsum, pennæ aculeos velut va-
 gina condens, receptumque Puteolos per
 magnum æquor in ludum ferebat. Simili
 modo reuehens pluribus annis, donec
 morbo extincto puero subinde ad con-
 suetum locum ventitans, tristis, & mæ-
 renti similis ipse quoque (quod nemo du-
 bitauit) desiderio expirauit. Alius in A-
 phrico littore Hipponis Diarrhyti simi-
 li modo ex hominum manibus vespens,
 ferensque se tractandum, & alludens na-
 tantibus, impositusque portans, vnguen-
 to perunctus à Fauiano Proconsule Afri-
 cæ, & sopitus, vt apparuit, odoris noui-
 tate, fluctuatúsque similis exanimi, caruit
 hominum conuersatione, vt iniuria fu-
 gatus, per aliquot menses, mox reuersus,
 in eodem miraculo fuit. Similia de puero
 in Iasso vrbe Cariæ memorantur, cuius
 amore captus Delphinus, dum abeunt em
in

in littus auidius sequitur, in arenam inue-
ctus, expirauit. Puerum Alexander Ma-
gnus Babylone Neptuni sacerdotio præ-
fecit, amorē illum numinis propitiij fuis-
se interpretatus. In eadem vrbe Iaffo Ege-
sidemus scribit, & alium puerum, Her-
miam nomine, similiter maria perequitan-
tem (cūm repentinæ procellæ fluctibus
exanimatus esset) relatum, delphinūque
causam lethi fatentem, non reuersum in
maria, atque in sicco expirasse. Hoc idem
& Naupacti accidisse Theophrastus tra-
dit. Nec modus exēplorum. Eadē Amphi-
lochij & Tarentini de pueris delphinis-
que narrant Quæ faciunt, vt credatur esse
possibile, Arionem citharædicæ artis, in-
terficere eum nautis in mari parantibus,
ad intercipiendos eius quæstus, eblandi-
tum, vt prius caneret cithara, congregatis
cantu delphinis, cūm se iecisset in mare,
exceptum ab vno, Tænarūque in littus
peruectum, vt ait Plin. lib. 9. cap. 8. Plura
apud Plinium lib. Epist. 9. ad Caninium.
Eadem habet Gellius lib. 7. cap. 8.

Quare non hiulca, nec dissoluta videan *A Confe-*
tur Herodoti scripta, veluti puluerem, vt *quenti.*
aiunt, oculis offudentia, quibus asserit
infracti pectoris Arionem in summo dis-
crimine rerum cecinisse, præclarūque

virtutis suę specimen atque documentum dedisse. A musices item amatore delphino citharædum per maria vectum, incolumémque conseruatum.

*A Decd-
ro.*

Iam inter vehendum quid magis Arionem decere potuisset, quàm grati animi specimé exhibere, atque animalium amicissimum homini vectorem dulcedine cātus oblectare? Et quid delphino magis cōuenire, quàm quod cum hominibus habere gaudet amicitiaę fœdus, ipsis rebus cōprobare, officioque vehendi gratiã, quàm optimè nouit, atque potuit, referre? Testimonio sit Coëranus ille Milesius, qui delphinum à piscatoribus captum, iam interficiendum pretio redemptum, mari reddidit. Postea nauí, in qua Coëranus erat, submersa, & omnibus necatis, ab eodem delphino conseruatus fuit. Deinde, illo in patria Mileto mortuo, ac in littus elato, delphinorum agmen apparuit non procul, tanquam funeri præsens, & opem laturam, vt scribit Athenæus.

Ab vtili. Quòd si præsentis historiae memoratu dignissimè nullus alijs esset vsus, aut cōmoditas, tamen magna satis illa, quòd non solùm minimarũ, verùm etiã maximarũ bestiarũ naturas scrutati nos, disceremus ipsum rerum conditoré Deũ Opt. Maxim.

Maxim. in suis operibus admirari, atque in mirabilibus eius exercitiis glorificari. Etenim, cui tã Bœotica (quod aiunt) auris est, vel ingenium, qui contemplatus formicarum, aut apum naturas, non admiretur ipsum creatorem? Et qui considerans docilitatem, clementiam, & intellectum in elephantis, atque delphinis, non rapiatur ad Dei omnium productoris observantiam? Deinde iudicij sanioris adolescens, cum perpenderit, tantam in bestiis mansuetudinem, statim colliget, se cum homo sit, humanitate singulari præditum, hominẽque non homini lupum esse debere, secum reputando, cætera animantia rationis expertia non tantum in suo genere probè vivere, sed etiam dissimili tantam benevolẽtiam exhibere. At (quod turpe relatu) nulla rabies maior, quàm homini. Bruta congregari videmus aliquando, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpentem. At hercule plurima homini sunt ex homine mala, vt Plinius ait lib. septimo.

Finem dicendi faciam, nihil ambi- *Conclu-*
gens, quin apud omnes veritatis, rerum- *sio.*
que memorabilium studiosos, Herodoti
scripta sacrosancta, velut Apollinis ora-

cula sint futura.

ALIUD CONFIRMATIO-
nis exemplum.

Argumentum.

Verum esse, cum remigibus grunnisse
Elpenora porcis.

*Exordium
à laude.*

Cum in pœtis numen quoddam efful-
geat, & eorum spiritus sedibus æthereis
veniat, quis tam impudens vitiligator,
qui maledictis audeat illos proscindere,
diuinósque homines genuino dente mor-
dere? Ego certè vates vt sacros veneror &
exosculator eorum scripta, maximè quæ
memoriæ prodiderunt de Elpenore.

*Ab expo-
sitione.*

Quàm pulcherrimo veritatis inuolucro
fixerunt vnum sociorum Vlyssis, in por-
cum à Circe per pocula transformatum?

*A Mani-
festo.*

Et puero perspicuum est, *ἡ γὰρ τοῦ φλῶ δὲ λέου*
id est, & cæco clarum, belluinis moribus
ac ingenio ferino præditos homines ab
omni humanitate atque ratione vacuos
in brutorum animalium naturas transire.

*A credi-
bili.*

Ratio præstantissima hominis pars est,
atque lumen vnicum. Quam si libido vel
ebrietas extinxerit, quid aliud, quæso, nisi
sub humana specie latitans Epicuri de

gre-

grege porcus relinquetur? Etenim in pecudum ferarumque animalium numero habetur quisquis est ferinis voluptatibus prauinctus.

Cum dolosus luctator vinum non modo pedes soleat constringere, sed etiam omneis animi vires profligare, atque mente captos tenere, ut antiquis significantissimo vocabulo temerum sit appellatum. Præterea, cum animi clauo cupidini transfixi, rationis omnes expertes euadant, cur quæso, Elpenor ad pocula & libidinem procliuis, sub hominis figura porcus, hoc est, ratione carens animal esse non potuit?

Sus gaudet volutabro luti, fœdus ut Elpenor, homo voluptates belluinas sectatur, ac porcina vorandi auiditatem, cumque Philoxeno gruis collum exoptat. Vide Gellium lib. 19. cap. 2.

Porci natura maximè quadrat in libidinosos & ebriosos quo prouerbio porco, Arcanianos vocant qui sensus tantum cum bestiis communes habent, in pecudes sua sponte conuersi per libidinem, & quam Seneca vocat insaniam voluntariam, ebrietatem.

Iam, quæ commoditas ex præclaro isto poetarum figmento promanet, audi.

A possibili.

Vinum dolosus luctator.

Temerum enim ex eo appellatum est, quod tenet, atque labefactet mentem.

A Coherenti.

A Decenti.

A Cōferenti.

Elpenor in pecudem transformatus moner omnes bonarū litterarum atque virtutis studiosos, vt pocula Circes, hoc est, voluptatis illecebras, tanquam nocentissimam pestem fugiant, ac ipsum Elpenora, non secus atque Helotarum Spartiatarum vnum, detestantes, turpissima libidinis & ebrietatis crimina deuitent. Illud Virgilij semper fixum in pectoribus habentes:

*Compedibus Venerem vinclis constringe Lyæi:
Ne te muneribus perdat vterque suis.*

Epilogus. Merito igitur honore prosequi debemus, vt alia, sic præsentia de Elpenore scripta poëtarum, quos non in iniuria sacros, & diuūm curam Ouid. appellauit.

Exempla variis ex authorib. multa consimilia, & ingenij & styli exercendi gratia poteris colligere, atque iuxta præscriptos ab Aphthonio locos, tractare, vt; Verum esse, quòd Hor. Cocles armorum pondere grauatus, Tyberim tranauerit. Cuius meminit Liuius libro secundo ab vrbe. Valerius libro 3. cap. 2.

Itē: verum esse, quòd M. Valerius Coruius pugne victoriam auxilio corui obtinuerit. De quo Liuius ab vrbe septimo. Val. lib. 8. cap. 16. Gellius libro 9. ca. 11. vel etiam falsum esse, ex Quintil. lib. 2. cap. 4.

PROGYMNASMATA. 199
DE LOCO COMMUNI,
qui Κοινὸς τόπος.

C A P. V I I.

Locus communis, est oratio bona aut mala, qua alicui insunt, augmentans. Dicitur autem est communis, quòd omnibus, qui eius rei, de qua agitur, participes sunt, communiter conveniat, atque congruat. Oratio enim in proditorem omnibus in commune proditori obnoxiiis aptatur. Deuterologia, id est, argumentationi iam peracta, & epilogo similis est. Quare locus communis non habet proœmium, attamen iuniorum exercendorum causa, quandam proœmii formam licebit fingere, cui subdere capita, primùm ex contrario, hinc rei expositionem, non tanquam doceas, res enim nota est, sed ut auditorem incites aut exasperes. Post hanc afferes compassionem, qua ex collatione id, de quo agitur, in maius extollas. Postmodum collocabis sententiam, vel mentem, caput sic vocatam, exprobrās, aut calumnians agentis intentionem. Deinde coniecturali digressionem vitam præteritam in criminum suspicionem devocabis: deinde misericordiae exclusionem. In fine autem huius præexercitationis, pones capita finalia.

Legitimum,
Iustum,
Vtile,
Possibile,
Honestum,
Euenturum.

EXEMPLVM LOCI COM-
munis contra tyrannidis affecta-
torem: cuius proœmium
primum tale est.

Quemadmodum legibus constitutum est
ipsaque apud nos iudicia censuerunt, le-
gibus pœnas luatis, cuius scelere leges nullæ fue-
rant amplius permansura. Quòd si presenti li-
beratus suppl. ^o. foret æquabilior em sese præbi-
zurus, aut virum popularem ducturus, illi forsi-
tan aliquis pœnam remittere possit: cùm verò
elapsus in præsentia, sit longè violentior euasu-
ru, iniustum certè fuerit insecutura tyrannidis
initium præsentis delicto condonari.

SECUNDI PROOEMII
forma.

Ex aliorum absolutione reorum non magnū
fortasse iudicibus, periculū fuerit emerisu-
rum. Verum si Tyrannus abierit impunitus, cer-

tum est, ad ipsos Iudices præcipuum discrimen deuolutum iri, quos cum ipsi legibus è medio tolent, possentes rerum Tyranni.

A contra-
rio.

Videmini autem mihi, Iudices, in eius solùm quod in præsentia est, contemplatione mentem habere defixam virtutis, seueritat; que maiorũ nostrorum obliti, quorum iustus erat reputare, animo que proponere sententiam, qui nobis velut maximum incomparabile que munus, Rempublicam omni dominatione vacuam, solutamque reliquerunt. Optinè quidem illi atque rectissimè. Quando enim fortuna ipsa varietate sua inconstãtem se, diuersamque hominibus præbet: proinde mentes quoque hominum ad rectè se-cusque agendum multiplici flexu trahuntur. Hinc inæqualitati fortuna legum æqualitatem opposuerunt, instituerunt que Republicæ, velut vnã civium omnium sententiã facientes, vt fortunam nunc prementem res cuiusque, nunc extollentem legum constantia æquaret, essetque in ciuitatibus lex, correctio malorum que fortuna patraisset.

Cuius iste aut inmemor, aut contemptor potius scelestissimo secum consilio instituit, vt Republicæ deleat taliãque secum diserebat: Quorsum hoc ergo per deos immortales? Supra omnibus positus omnibus me patiar æquari? Frustrãque permitto cumulare diuitias, mihi fortunã si eadem que vulgus faciã, eadem ferã? & collecti

Ab expo-
sitione.

pauperes iudicant: quòdque multis videtur, id mihi tanquam lex obseruandum erit? Quòsque ergo hæc? Quis modus erit, aut horum qua liberatio? Occupabo arcē & pessimè perituras longe abigā leges, eròq; reliquis ego lex potius quàm reliqui mihi. Hæc ipse secum reuoluebat, nõdum verò votorum suorum finem assequutus. obstitit enim beneuolētia Deorum. Quid ergo? non iniquissimum est, si propter ea qua frustra conatus est summam Deus gratiam debemus, propter eadem hæc hunc hodie conseruari?

A compa-
ratione.

Sceleratus est homicida sceleratior, tamē multo Tyrānus. Ille enim vnū, quisquis is fuerit, perimit: hic verò totis cõuellit ciuitatis fortunas.

Quanto ergo minùs est, parū offendere aut vnū necare, quàm omnes occidere tãto minus est homicida malum, quàm atrox Tyranni crimen.

A sentē-
tia.

In aliis autem reis euenit plerunq;e, vt tametsi grauisissima admisserint, mentem eximant delicto animòque defendantur. Solus autem Tyrannus fiduciam non habet, vt inuitum se dicere queat tantum scelus suscepisse. Itaque si inuitus tyrannidem fuisset aggressus, esset fortasse ratio aliqua huius ipsum conatus absolũere. Verum cum ante rem attentam ipse multum secum diũque deliberauerit, quomodo iustum cuiquam videtur culpa carere ipsum, qui ante opera, mente quoque factus est Tyrannus?

Alij ergo, quicumque in ius vocatur rei, præ-
sentis

sentis solum criminis rationem repositur, & propter prioris vitæ rectè facta sapius absolvitur, presentibusque delictis ignoscitur. Solus vero Tyrannus utriusque temporis iudicium subeat, oportet. Liqueat enim quàm immoderatè vitam præteritam & quàm crude iter præsertim exegerit ipse. Itaque virorumque det pœnas & eorum qua antè, & eorum qua præsentis sceleris conatu deliquit.

Libet autem videre cuius preces præsentibus discrimini sint exemptura. Liberi nempe Verùm cum supplicantes vobis, stentésq; illos videbitis, putate vobis assistere leges, quarum vos respectu moveri multò rectius est, quàm libero-rum ipsius. Illos enim sperata dominationis fuerat relicturus hæredes: leges verò quòd indicandi, decernendique de ipso potestatem habetis, præstant. Itaque per quas, quod Iudices estis, vobis datur, pro eis iustus fuerit vos sententiã ferre.

Si enim rectè leges iubent eos, qui patriam in libertatem asserunt honoribus afficiendos esse, necessario relinquitur eos qui in servitutem redigere conantur, esse puniendos.

Iustum autem est, ut tantum vobis det pœnarum, quantum ipse scelris admisit.

Quòd si Tyrannus occubuerit, id magno vobis usus futurum est. Quoniam firma præstru-
Ello consi. mand. leges erit.

Facile autem & expeditum erit, de ipso sumere

A digres-
sione in
coniectu-
ralè cau-
sam.

Ab ex-
clusionè
miseri-
cordia.

A legiti-
mo.

A iusto.

Ab utili.
A facili
& possi-
bili.

mere supplicium. Neque enim quemadmodum ipse ad asserendam tyrannidem satellitibus, ita vos ad opprimendum ipsum auxiliis opus habetis. Sed sufficiet (Iudices) sola vestra sententia, cuius cum à Repub. ius potestatemque acceperitis, pulcherrimum quoque erit, pro Reipub. salute ipsam experiri.

*Conclusio
ab even-
turo.*

Qua facili cognitione totam hanc presentem tyrannidis potestatem auferetis.

S C H O L I A.

Locus communis, &c. Principio loci cōmunes sunt, quas rerum formas appellant, quæ ferè in vsum rerum humanarum & literarum cadunt, vt fortuna, opes, honores, vita, mors, virtus, prudentia, iustitia, liberalitas, tēperantia, & his contraria, vt ait Melanchthō primo Rhetoricorum. De quorum vfu optimè scripserunt, Rodolphus Agricola in Epistola de ratione studij. Et Erasmus secundo Copiæ.

Sunt item, qui alia in causa à defensoribus, alia ab accusatoribus communiter tractantur. Horum locus communis, augere peccati atrocitatem, & dicere, malorum non oportere misereri: Illorum misericordiam captare, & illata crimina extenuare.

Item:

Item: communes loci cùm accusatorum, tum defensorum, A testibus, contra testes, à quæstionibus, contra quæstiones, ab argumentis, à rumoribus, & contra: de quibus Cicero ad Herennium 3. Et Georgius Trapezuntius Rhet. 1.

Item: communes loci (de quibus potissimum Aphthonius loquitur) sunt, quibus citra personas in ipsa vitia moris erat perorare, vt in adulterum, aleatorem, peculatorem, vt ait Quintilianus libro 1. cap. 4.

Communes autem dicti sunt ideo, quia quamuis contra hunc aut illum dici videantur, tamen ad vniuersos criminis reos efferantur necesse est, vt ait Trapezuntius.

Augmentans, &c. Hoc est, per locum communem amplificamus vel augemus virtutes, quæ bonis, vel crimina quæ sceleratis insunt, illic per conuestionem misericordia captatur, hic peccatorum atrocitas exaugetur. Quod quibus rationibus fieri debeat, ostendit Cicero in fine libri secundi ad Herennium.

Deuterologia, &c. Agricola secundam orationem reddidit. Quoniam locus communis post accusatorum argumentationes quibus primò noxij manifestantur, &
con-

Lib. 2. ca.

4.

conuicti suppliciiis digni relinquuntur, so-
 ler tractari. Vnde Quintilianus ait, ex me-
 diis iudiciis esse. Et Priscianus ita definit:
 Locus communis exaggerationem ha-
 bet manifestæ rei quasi ex argumentatio-
 nibus iam peractis. Non enim quærimus,
 in hoc an iste sacrilegus, vel vir fortis sit,
 sed rei conuictæ, & manifestæ exaggera-
 tionem facimus, cui tamen legibus sup-
 plicium sit definitum, vel præmium. Ro-
 dolphus Agricola libro secundo capite
 14. Loci communes, inquit, vt Rhetores
 vocant, non sunt aliud quam maiores
 ratiocinationum propositiones, vt quæ
 in proditorem, in veneficum, adulterum,
 sicarium dicuntur. Cùm volumus enim
 probare, Cælium damnandum, ostendi-
 mus veneficum esse: quod vbi explica-
 tum est, quid restat aliud, quod ratio-
 cinationi desit, nisi maior? veneficus est
 damnandus.

Epilogo similis, &c. In Conclusionem, præ-
 ter enumerationem sunt Amplificatio &
 Commiseratio. Illa per locos præscriptos
 à Cicerone cōmunes, instigationis audi-
 torum, augendiq; criminis causa sumitur:
 Hac item per locos suos cōmouetur mi-
 sericordia animus auditoris. Ergo con-
 clusioni similis est locus communis, quē
 item

item bonorum & malorum, quæ alicui in-
sunt, nos amplificatiuum sermonem ap-
pellamus λόγον αὐξήτικόν Græci.

Res enim nota est, &c. Hoc est postquam
forma quædam proœmij fuerit posita, &
à contrario locus tum subiunges ἐνδίοιν
id est expositionem, vt auditorem in odiū
maleficij rapias, ac instiges, non probes,
nec doceas rei declaratum crimen.

In maius extollas, &c. Hoc est flagitium,
in quod fuerit inuectus, ostendes longè
gravius esse atque atrocius illo cum quo
contuleris, vt sacrilegum peculatore de-
teriolem.

Sententiam vel mentem, &c. Sententiam
veteres quod animo sensissent, vt suprà
dictum est, vocauerunt, Græci γνώμην ap-
pellant. Quod concilium mente conce-
ptum, atque voluntatē quoque significat.
Vult igitur Aphthonius, vt aperiamus,
quo animo, vel rationis impulsu, & qui-
bus cōsiliis reus ad maleficium accesserit.

Coniecturali, &c. Coniecturam à conie-
ctu, id est, directione quadam rationis ad
veritatem, appellatam ait Quintilianus
libro 3 cap. 7. Hinc coniecturalis causa,
cuius Cicero ponit sex partes. Et pri-
mam vocat argumentationem probabi-

*Coniectu-
rali.*

*Coniectu-
ralis cau-
sa.*

ratiocinationem, hæc ex antè factis suspiciones administrat.

Misericordie exclusionem, &c. idem iubeat.
amouendam ait misericordiam esse, & neminem iustum oportere malorum misereri.

Leges nulla, &c. Tyranni periphrasis est in quem præsens hic locus communis est institutus. Verùm Tyrannus olim dicebatur, fortis & dominus bonus, plenam in subditos potestatem habens. Vnde Virgilius in 7. Æneam suam, quem pium semper esse voluit, Tyrannum dixit, inquiens.

Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.

Postea viribus imperij per superbiam cœperunt abuti. Vnde tyranni nomen ad eos restrictum est, qui per insolentiam abutuntur imperiis, & Remp. opprimunt, rediguntque in seruitutem. Cum his (inquit Cicero Officiorum 3. nulla nobis est societas, sed potius summa distractio.) Omne hoc genus pestiferum atque impium ex hominum communitate exterminandum est, &c. Idem 2. Philippi. Satis est viris fortibus didicisse, quàm sit pulchrum beneficio gratum, fama gloriosum, tyrannum occidere. Idem pro Milone Græci homines Deorum honores tribuunt

buunt iis viris, qui Tyrannos necauerunt. Quæ ergo vidi Athenis, quæ aliis in vr-
 bus Græciæ, quas res diuinas talibus in-
 stitutas viris? quos cantus? quæ carmina?
 propè ad immortalitatem, & religionem,
 & memoriam consecrantur, &c. Præterea
 lex olim erat: Tyrannicide imago in gym-
 nasio ponatur. Cuius meminit Quintilia-
 nus lib. 7. cap. 8.

Videmini, &c. Aphthonius *ἀρκῆτε δὲ μοι
 μᾶλλον περὶ τῆς τῶν ἀργύρων διαουσίας ἀκριβέ-
 στερον κρίνειν, εἰ τὰς τῶν προγόνων λογισθεὶς γνώ-
 μαις:* Longe, inquit diligentius, & exactius
 (mea sententia) iudicaretis in re præsentī,
 si maiorum nostrorum iudicia ante ocu-
 los vestros ponere velletis. Iudices ni-
 mium indulgentes ac remissos arguit.
 Maiores autem econtrariò diligentiores
 asserit enituisse. Illos pati Rempub. op-
 primi, hos in libertatem adseruisse, & le-
 gum iustitiam opposuisse iniustis fortu-
 næ impulsibus ad maleficia. Est enim lo-
 cus à contrariò.

*Fortuna
 Hic illud
 Horat. lib.
 3. car. od.
 29. Fortu-
 na seuo la-
 ta negotio*

Fortuna varietate sua, &c. Fortuna potēs,
 ac variabilis appellatur à Virgilio, quam
 Deam veteres arbitrati, in tota ratione
 mortalium solam vtramque paginam fa-
 cere credebant, & omnes casus humanos
 adsignabant illi, vt hominum mentes im-

Ludum
inso entē
ludere
pertinax,
Trājmu-
ratincer-
tos hono-
res, &c.

pellenti, nunc ad maleficia, nunc ad virtutum studia. Vnde Quintus Curtius lib. de rebus Alexandri, inquit, Etiā naturam plerunque fortuna corrumpit, & libro. 8. Quis neget eximiam quoque gloriam sapius fortunæ quàm virtutis esse beneficium? Hinc Aphthonius ait, prudenter à maioribus institutum, vt leges decernerent malis pœnas, bonis autem præmia virtutis.

Attentatam rem, &c. Id est, Misericordiam Tyrannus mereretur si peccasset imprudenter & inconsultò: sed cum factus sit studiosè, atque dedita opera Tyrānus, erit puniendus, voluntariò enim crimini nulla debet esse veniæ spes, nec ignoscendi facultas parata.

Inuitum se dicere, &c. Hoc est, crimini suo nihil poterit prætexere, non dicere, quòd inuitus, vel per imprudētiā scelus susceperit. Et in testamēto veteri legimus iis urbem profugij paratam fuisse, qui nescientes aliquem percussissent, vt si ferum in sylua manum succidentis ligna fu-gerit, & occiderit hominem. Deut. 19.

Liberorum ipsius, &c. Hoc est, filiorum atque filiarum. Vide Gellium lib. 2. cap. 13.

Quarū respectu moueri &c. τῶν ψήφων ἰπε-
ρυκῶν; id est, suffragia ferre. Multò iustius est,

est, inquit, pro legibus suffragia ferre, easque defendere, quàm Tyrannorum liberos favore prosequi. Illarum enim beneficio iustitia floret, & Iudices liberè sententiam pronuntiant, sed horum maleficio, cum Iudicibus æquitas è medio tollitur.

LOCVS COMMVNIS IN

villarum ac vrbum incensores.

Exordium.

HOminum impiorum nulli grauioribus suppliciis affiendi sunt, quàm ij, quorum maleficio contingit, vt funditus per incendia pereat, quod à iustitia suum vnicuique fuit attributum.

Quorsum attineret Deorum clementia *A contra* datas esse facultates, si liceret impunè *rio.* maleficis eas per crudelissima scelera tollere, vel omnino flammis abolere?

Quid in rerum natura poterit atrocius *Ab expa-* esse, quàm omnia loca miserabilibus *sitione.* lamentis cunctasque domos eiulatio querulis complere, vrbes incendio interneccione ciues, vastitate ruina crudelissima Respub. per uiter omnia, quibus humanum non potest, flammis absumeri.

*A cōpa-
ratione.*

Quibus longè mitiores sunt fures, aut
ficarij. Hi vnus atque alterius bona diri-
piunt, aut, rerum inopia protrusi, vnum
aliquem occidunt: at illi Respub. omnes
euertunt, & vniuersa tollunt è medio.

*A Senten-
tia.*

Facinori voluntario nulla esse debet
parata excusatio, imprudentiæ iusta est
deprecatio. Nulla igitur venia digni sunt
isti, qui consultò maleficia susceperunt,
ac sua sponte omnia immaniter excusse-
runt sola nocendi libidine, & peruersitate
mentis impulsii.

*A conie-
cturali di-
gressione.*

Cùm vitam præteritam adeo turpiter
exegerint, vt nulla spes melioris sit inse-
quentis. Iudices, iniuste facietis, si eos di-
miseritis. Quippe vix vnquam ad bonam
frugem peruenturi sunt, quos ad omnia
flagitiorum genera rapuit assidua peccan-
di consuetudo.

*Ab exclu-
sione mise-
ricordiæ
impulsi*

Quis poterit istorum misereri, quos nõ
publicus luctus ad misericordiã traxit, nõ
tot matronarum ac puëtorum eidelatus fle-
ns non tot virorum singultus atque ca-
tes maximæ permonere, nedum à
crimine potuerunt deterrere?
ira sinunt, voluntque, vt ij pœ-
nis exoluant, qui iustitiæ leges
fideliter vniuersam Rempub.
fortunasque omnium irrepã-
tabili

rabili damno funditus perdidierunt.

Quis tam peruersi iudicij poterit esse, cui videatur iniquum, eos tantis incommodis atque pœnis adficere, quanta bonis innocentibus intulerunt, tantisque suppliciis excruciare, quanta meruerunt eorum maleficia?

A iusto.

Sumpto de sceleratissimis hominibus supplicio fiet, vt Respub: liberata possit respirare: item boni ciues quibuscunque rationibus valuerint, sua tecta restaurare & in meliorem aut saltem pristinam conditionem, atque dignitatem restituere.

Ab utili:

Tanta vobis, Iudices, & diuinitus concessa potestas, vt citra magnum negotium maleficos tollere, tanta item facultas, vt pro iure vestro Remp. afflictam suffulcire possitis, & in libertatem asserere.

A possibili, & honesto.

Nihil magis poterit Iudices æquissimos decere, quàm rerum publicarum hostes opprimere: nihil magis gloriosum æstimari, quàm prospicere, ne quid damni boni ciues capiant.

Hoc enim est proprium eius officij qui ad

Postquam pœnas de reis hisce dignas sumpsertis, fenestram criminibus relictis clausuri estis. Nam eorum exemplis multi deterriti cessabunt à peccando, qui alias ad nocendum promptiores sunt futuri: Resipiscant multi, vbi cognouerint

Respub. administratione accedit. Ab euenturo.

mala consilia consultoribus pessima cecidisse.

ALIUD LOCI COMMVNIS

exemplum, in ebrium.

Exordium.

IN Repub. vestra, Iudices, prudenter instituta, non ferre soletis vlla etiam leuia crimina, quanto minus vobis toleranda est ebrietas omniũ scelerum terribissima, vnde velut alto gurgite profluunt omnia vitiorum genera, promanátque corporum & animarum pernicies certa.

Ebrietas.

In homine rem præstantissimam nouimus esse rationem, bonámque valetudinem: vtrumque obnubilat, imò disperdit fœda temulentia, vtrumque conseruat diuina sobrietatis virtus, quæ omnium bonorum est origo, sicut illa malorum.

*A cõtra-
rio.*

*Ab expo-
sitione.*

Tolerabilior rei præsentis esset causa, si vino rarius sese ingurgitaret, sed nullam meretur veniam, cum bestia quotidie cõthonissans sese poculis obruat. Qui toties ab amicis admonitus non desinit, ab adfinibus obiurgatus non cessat ebrietatem sectari, & iuxta prouerbum, canis ad vomitum reuerti, & sus ad volutabrum cœni. Noctes atque dies in gancis, in Iustis

stris pergracatur, clamat, rixatur, pugnat.

Quemadmodum amor turpis nihil bo- *A compa*
 ni procreare, sic item ebrietas, ingenio- *ratione.*
 rum teterrima pernicies. Et reliqui mor-
 bi partem aliquam corporis solent corri-
 pere, non diuinam in homine particulam
 adoriri: pestilentissimus omnium est e-
 brietas, hoc est, rationis priuatio, quæ te-
 mulentia dicta, quòd animi vigorem de-
 bilitet. Veteres enim temetum appella-
 uère vinum ex eo, quòd tentet, atque la-
 befaçter mentem.

Alios imprudentia, casus, atque fata ad *A Sentē-*
 peccandum trahunt: ebriofì sponte sua ra- *tia.*
 piuntur ad malè faciendum. Vnde Seneca
 ebrietatem nihil aliud ait esse, quàm vo- *A vita*
 luntariam insaniam, Epistolarum 12. *antecedē-*

Non potuit vitam præsentem honestè *te.*
 tráfigere, qui præteritam turpissimè tra- *Incōtinē-*
 ducendo, se puto, quod atunt, argenteo *tia incom-*
 non desit ingurgitare. Documento sunt *moda vi-*
 libidines portentosæ, pallor, genæ pen- *de ex So-*
 dulæ, oculorum vlcera, tremulæ manus, *crate a-*
 quas aliquando vidistis effundere, plena *puđ Xe-*
 vasa: Hæc omnia præmia sunt ebrietatis, *no. Me-*
 & vitæ turpiter exactæ euidentia signa. *mo. I.*

Vide Plinium lib. 14. cap. vlt. *A miseri-*
 Nulla ratione parcendum est illi, qui *cordia ex*
 consultò facinus patrat, & sua sponte se *clusione.*

conuertit in bestiam: quod facit ebriosus homo, cuius turpissima flagitia sine vlla misericordia reprimere debetis, & exemplis in nocentem editis reliquos à peccando deterrere.

A legitimo.

Cùm iuxta Ciceronis sententiam, Lex sit recti præceptio, prauique depulsio, rectissimè feceritis, si (quod leges vestræ volunt) teterrimum hoc ebrietatis crimen à medio sustuleritis: quo facto, vitiiis omnibus repurgatâ Republicâ estis habituri.

Gladios cur gerât magistratus.

Vos ideo magistratu fungimini, & gladios geritis, vt fontes puniatis, & innocentes tueamini. Nihil igitur iustiùs, nihil honestiùs facere poteritis, quàm si fortiter officio vestro functi, in bestiam hanc ebriosam grauitè animaduèteritis. Nec erit quòd ab illo vobis metuere debeatis, cùm neminem sui criminis defensorem habeat, & eius omni vigore corpus exhaustum, vinòque debilitatus sit animus. Noxium igitur dignis modis tractate, quo non solum Republicæ vestræ futurum est vtile exemplum atque salutare, sed etiam gratum Deo, qui maximo odio persequitur ebrietatem. Vnde apud Esaiã inquit: Vx qui confargitis manè ad ebrietatem, & potandum vsque ad vesperam, vt vino ætuetis, &c.

A iusto, honesto, vtili, possibilibus.

Sed

Sed non opus oratione longa vobis, *Epilogus.*
 quibus persuasum esse scio, ebrietatem
 crimen esse teterrimum, nec leui suppli-
 cio tollendum.

IDEM ARGUMENTVM VE-
nustius ac copiosius tractatum à
Petro Mosellano.

VEreor plurimum, ne, qui sobrij sunt,
 operam hanc meam in ebrios dicen-
 di ceu superuacaneam rideant: dicēt enim
 sobriis castigatione hac nihil opus esse:
 ebrios autem sic vino sepultos, vt nullius
 vocē exaudiāt, nullius admonitionē intel-
 ligant, nullius obiurgationis asperitatem
 sentiant. Nimirum quòd, vt corpus mor-
 tui nullis punctis, sic ebrij animus nul-
 lis monitis excitari posse videatur.

Quanquam autem optabile esset, non
 sæpe operam ludi in corrigendis iis, qui
 in vitiis suis sic obduruere, vt omnē me-
 dicinæ spem excludant: tamen quia sunt
 qui certis interuallis ex tanti mali sopore
 expergefacti, ad se redeunt, seque sanabi-
 les per hoc, quod morbum subinde agno-
 scant, præbent, vel horum gratia quanta
 sit in hoc vitio pernicies, paucis ostendā.

-Nā vt pulchrius nihil est homine sobrio,

& ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato, ita nullum monstrum foedius ebrio, cuius, ut Terentianus Chremes ait, neque pes neque manus satis suum officium facit. Principiò mirari succurrit Græcorum prudentiam, qui suæ etiam linguæ proprietate quanta virtus, quàmque ingens bonum sit sobrietas satis declarant. Siquidem ut ostenderent mentem humanam in sua dignitate consistere sine sobrietate non posse, virtutem hanc insigni vocabulo *σωφροσύνη* nominauêre.

*σωφρο-
σύνη.*

Quid enim aliud sonat *σωφροσύνη*, quàm mentis conseruationem? ut quantum homo animalia rationis expertia mentis dignitate antecellit tantum quoque hæc virtus cæteris omnibus sit sublimior censenda. Quamquam autem Stoicorum disputatio est, qui vnâ virtutem habeat, ei & cæteras nõ deesse: tamẽ in ysu vitæ humanæ sæpe compertum est, fortitudinem habuisse eum, qui amicitia iura non præstiterit. At sine sobrietatis fundamento nullus vnquam virtutũ domiciliũ in animo suo construxit. Nam ut ea oculorum acies sola colorum discrimina discernit, qui nullo vitiosi humoris fluxu lippiant: ita quid quaque in re vel fugiendum, vel sequendũ sit, ea tantũ mens cernit, quã
cibi

cibi ac potas moderatio ab omni onere
 semper seruauit expeditam. Hæc pruden-
 tibus consiliorum omnium mater, hæc
 rectè consulta maturè exequitur, cū hac
 florent Resp. hac discedente sensim opti-
 ma quæque dilabuntur: vt vel hinc appa-
 reat quanto sit pestis in Repub. ciuis e-
 brius, qui neque virtuti vlli locū apud se
 relinquat, nec vllam in rebus consilium
 aut inuenire ipse, aut ab aliis inuentum
 recta ratione exequi possit: qui nec præ-
 terita recordari, nec præsentia moderari,
 nec futura præuidere rectè queat: qui de-
 nique nihil aliud sit, quàm quod de otio-
 sis ait Poëta, Telluris inutile pondus. Pin-
 ge autem tibi cogitationis penicillo ta-
 lis hominis vitam. A vespera ad multam
 noctem clamatur, bibitur, luditur, canta-
 tur, vlulatur, pugnatur, franguntur scyphi,
 mensæ vomitu conspuuntur: succedit
 somnus alij grauis, adeò vt morti plu-
 squam similis appareat: alij somniorum
 terrificis spectris irrequietus: tum equissi-
 mum ebrietatis supplicium, vehemens ca-
 pitis dolor, ac membrorum omnium de-
 bilitatio. Manè dolor, & nondum edormi-
 tum vinum surgere vetat, & in mediū vs-
 que diē in stratis detinet. Quod si qui ope-
 ris vrgeat nimis, fracti, & vel semi mortui
 ad

ad illud accedimus. Quis autem cum laude in negotio aliquo graui versatur, ad quod inuitus, fractus, ac totus languidus ingreditur? Quid expediet impeditus ipse? Quid fortiter faciet lāguidus? Quem laborem feret hesternō mero non solum fatigatus, verum totus fractus? Attrectandum est aliquid? tremunt manus. Eundem aliquo? genua labant. Res poscit eloquentiam? lingua hæret, vocis meatus est impeditus. Quid multis? inter tot morborum genera, quot humanæ naturæ miseria est obnoxia, vix vllum est, quod semel adeo totum hominem sibi eripiat, & animum pariter atque corpus prosternat. Bonâ morborum pars cum vel corpus, vel corporis aliquam partem affligat, tamen immortalem hominis partem, nempe animum, impetere non audet. Sunt qui soporem, sunt qui torporem, sunt qui frigus, sunt qui estum immittant, salua tamen interim rationis dignitate. Atqui illud ipsum, quod commune habemus cum Diis immortalibus, quo solo homines & sumus, & rectè appellamur, quo à brutis differimus, hoc verò labefactare ebrietas & potest, & solet. Atrox sanè, & horrenda pestis est *επιθυμία*, qua correpti plerique aliquoties vim sibi ipsi afferunt, dum sua

*Animum
cum Diis
cōmunem
habemus,
eōque solo
à brutis
differi-
mus.*

ipsorum membra pulsant, dum capillos
 sibi vellunt, dum se in luto voluunt ipsi.
 At nullis verbis consequi queas, quanto
 scædiori, quantoque immaniori malo la-
 boret ebrius. Quem *ἐπιληψία*, corripit,
 hunc paulo momento deserit, atque ei
 mentis usum reddit: ebrius autem cum
 diu multumque per ebrietatem iactatus
 fuerit, seque indigna multa tum fecerit,
 tum passus fuerit (si non, quod sæpenu-
 mero accidit, in totum extinguatur) to-
 tumque penè triduum sepulto similis ia-
 cuerit, vix tandem ad se utcunque redit.
 Illi mali sensum lenit, quòd nulla sua cul-
 pa, sed morbi vehementia pœnitenda
 multa tum dicit, tum facit: huic verò ma-
 lum conduplicatur, quando, quòd mali
 culpam à se transferat, non habet: & mi-
 nus premere solent, quæ nihil commerit-
 is graua accidunt. Tam inter animi vitia
 nullum est tam noxium, nullum ex quo
 tanta malorum aliorum seges pullulet.
 Quod enim tam est horrendum, quod
 non ebrij audeant? Fide & taciturnitate in
 rebus humanis nihil sanctius esse de-
 bet. Ebrio nihil rectè credideris, effu-
 dit omnia, neque quicquam tam reli-
 giosè arcanum est, quod celare is pos-
 sit, qui ad cuiusvis compotoris stultitiam
 inui-

*In vino
veritas:
hinc Ho-
ra Ser. 1.
Sa 4. &
10.
Condita
cum ve-
rax ape-
rit pracor
dia Li-
bor.*

*Vide
Curt. lib.
10 &
Plutar.
in vita
Alex.*

inuitatus mētis suæ dignitatem ipse pro-
dit. Quid enim non proderetis qui illud,
quod charissimum habet, ad alienum af-
fectum, eúmque stultum, amittere vel cū
aviditate paratus est? Cui autem ignotum
est, rixarum, vulnerum, stuprorum, adulte-
riorum, homicidiorū vberimum fontem
esse ebrietatem? Quis enim nescit pugná
Lapitharum factam, vt Horatius ait, super
mero? Quis nescit, Tarquinius mero ca-
lentes primùm ad stuprum nefandum
processisse, mox & regno amplissimo ex-
cidisse? Quis ignorat Alexandrum Mace-
donem. cætera quidem Regem laudatissi-
mum, compotandí studio eò prolapsam,
vt iis quibus familiarissimè utebatur, in-
terfectis, & per hoc procerum suorum
omnium animis à se alienatis, veneno
tandem extingueretur? Sed ne ego ine-
ptus, qui, quod vitium finem nullum no-
cendi habet, hoc orationis meæ angustiis
complecti studeo.

ALIVD EXEMPLVM LOCI

*communis in sacrilegum, iuxta prescriptos
ab Aphthonio locos, cuius bona pars ex Pri-
sciano deprompta est.*

Exordium.

IN omnes maleficos oportet animad-
uertere, maximè in eos qui cōtra Deos
aliquid audent, sacra violando.

ALIA EXORDII

Formula.

QUòd si vultis committere Iudices, vt
ceteri quoque homines vestra indul-
gentia pessimi fiant, sacrilegum impuni-
tum relinquit: sin hoc non placet, suppli-
ciis adficite.

ALIA PRINCIPII FORMA.

QU*i* in conspectum vestrum addu-
ctus reus, videtur solus in pericu-
lum venisse, sed vos quoque in discrimen
præcipitami. Iuris enim contemptio, &
religionis violatio impunita recta, deo-
rum iram in homines excitat.

Vt Dij placarentur, maiores nostri ce- A con-
remonias instituerunt, aras condiderunt, traria.
templa Diis immortalibus vouerunt, ho-
stiiis donariisque exornarunt, ac festis die-
bus redeuntibus celebrarunt: iste autem
vt Deos exacerbatos in capita nostra in-
stigaret, aras spoliauit, templa prophana-
uit, & omnia donaria crudeliter abstulit.

Et

*Ab expo-
sitione.*

Et quid aliud animo reuoluit, quid aliud machinatur sacrilegus, quàm Deos irritando vniuersæ ciuitati malum accersere, publicisq; ac priuatis rebus incommodare? Etenim ex sacrilegio, & Deorum contemptu solet agrorum sterilitas provenire, omniumque rerum penuria: item seditiones, prædia, regionum deuastationes, urbium excidia, atque pestes.

*A compa-
ratione.*

Ex reliquorum maleficiis tolerabilius malum videmus enasci. Latrocinium ac furtum in paucos committuntur: stupratorum adulterorumque crimina iis solum qui faciunt molesta & acerba fiunt, & eos maximè, quorum interest, excruciant: sacrilegus autem omnibus ex æquo plurimum incommodat, qui Tyrannis est simillimus, sed tamen ex illis non omnibus sed pessimis omnium. Illorum enim facinus est sæuissimum, quo Deorum immortalium donaria spoliant, sacrasque diuitias auferunt. Iniquissimum igitur esset, furem, vel iniuriosum adfici supplicio, sacrilegum verò absolui.

*A senten-
tia.*

Sed quid suis vt prætendat flagitiis habere potest? inuitus ad scelera non accessit, sed cum mala semper in eo mens, malus animus fuerit: non sine multis, sed impiis consiliis atque conatibus fores templorum

plorum effregit. Iam quali præditum animo censeatis eum, qui Deos immortales, quos omnes creaturæ venerantur ac adorant, contempserit, imò diuina sacraria profanando exacerbauerit? Quod designare solent, qui Bomolochorum pessimi, nunquam laboribus honestis ut victum acquirerent, operam impenderunt, sed per impias artes atque sacrilegia maluerunt ad diuitias peruenire.

Bomolochi.

Homines alij qui peccant, maleficij præsentis labem vitæ prioris melius exacta sanctimonia vel excusare, vel expugnare possunt: at qui tam horrenda crimina committunt in Deos satis ostendunt sese habere pectora, quæ ab ineunte ætate nulli pietati adsueuerunt, sed assiduo criminû usu tam cõtaminata sint, ut ad meliorem frugem, si cupiant etiam, nequeant reduci. Lignum enim tortum haud unquam fiet rectum. Et difficile est resistere consuetudini, quia assimilatur naturæ: quam licet expellas furca, tamen usque recurret. Quare nihil iam aliud restare constat, quam dignum meritis supplicium, ut sic arbor mala semel excidatur, ne malos fructus producere pergat.

A dignitate consuetudinis.

Imò natura potentiores consuetudinem asserit Qu. Curt. lib.

5.

A misericordia ex clusione.

Vnde si cum maximo eiulatu ad pedes vestros sese abiecerit, nihil opploratione

eius commoueamini oportet, ne crimen impunitum aliis similiter peccandi fenestram aperiat, & inconsulta misericordia vestra Deorum iram in publicæ dispendia calamitatis exacuat.

A legitimo.

Quòd si leges volunt, vt qui status hominum inquietant, pacemque publicam inturbant, puniantur: quantò magis animaduertendum erit in eos, qui nobis immortales Deos iniquos & hostes faciunt, vt eorum amicitia spoliati, funditus intereamus?

A iusto.

Et quid magis æquum esse poterit, quàm Deos placare, religionem tueri, ædiuimque sacrarum expilatores damnare, ac meritis suppliciis adficere?

Ab vili.

Quod si feceritis Deos placatos habebitis, & Reipublicæ statum longè tranquilliorē atque prosperiorē. Etenim in iis imperiis fœliciter omnia solent succedere, in quibus religio vera conseruata, scelera punita, & ante omnia regnum Dei fuerit quæsitum.

A pœfili.

Nec erit, quod vindictæ vestræ iustissimæ impedimento esse possunt: neminem enim iste habet, cuius patrocinio nitatur, nec credo fore aliquē, qui tam sit Diuim contemptor, istū ē manibus vestris vt cupiat eripere, sed potius omnes instabunt

&

& vrgebunt, vt reus omnium suffragiis morti destinatus, meritas pœnas exoluat, ne ex eo conseruato *κακῶν πάντων* impendeat.

Quid igitur moramini? quid cessatis in eo tollendo, qui iam pridem omnibus videtur esse damnatus? *Epilogus.*

ALIVD LOCI COMMVNIS

exemplum, In contumaciem

aut σύκοδος.

Exordium.

INter varia criminũ genera non infimũ est contumacia, atque morositas, omniũ dissidiorum vberimus fons & origo.

Contumacia.

Morum æqualitas amicitiaẽ vinculum atque glutinamentum est, vnde natum prouerbiũ: Æqualitas haud parit bellum Et obedientia vel sola virtus est, quæ menti ceteras virtutes inserit, insertasque custodit. At morositas, & contumacia pertinax amicitiaẽ pacta rescindunt omnemque concordiam è medio tollunt, vt Pythagoras rectè dixerit, Æqualitatem amicitiaẽ parentem & altricem: contrà inæqualitatem discordiarum, belloĩamque matrem esse.

A contrario.

Glutinamentum.

*Ab expo
siti. m.*

Ab omni mansuetudine & obedientia
dy scholus abhorrens, in animum induxit
bene monentibus nunquam obtempera-
re, neminè inque ad honesta vocantem au-
dire. Secum igitur assiduo loquitur, atque
exequitur ista: Ego satis sapio, satis est iu-
dicij, vt queam aliis certare, imò vincere:
nolo alicui morem gerere, cùm longè
melius, quàm alij, nouerim quæ conue-
niant ætati meæ: nec maximoperè alienā
sapientiam optarim: valeat monitorum
odiosa prudentia, ego, quod mihi visum
erit, aggrediar, præceptorib⁹, cùm se fero-
ces prætiterint, oppedam: quæ vetuère,
faciam, reiectis etiā libtis indulgebo ge-
nio, pergræcabor indices, & mihi nomen
insigne comparaturus, nocturno tempore
veluti grassator aut sicarius in plateis per-
uagabor, obuian: venientes laceffam, at-
que prosternam, aut, velut Achilles, in fu-
gam compellam, exclamabo etiam, vt
Stentora vincere possim,

--- aut propria mercede canoros.

*Curetum sonitus, crepitantiæque æra secutus,
Torna Mimallonis implebo cornua bombis.*

Hæcine digna sunt adolescentibus exer-
citia? Melancholicorum est studiis impal-
lescere, & demorsos sapere vngues.

Graue crimen est ambitio, sed multò

gravius obstinatio, & pertinacia procax, *A compa*
 quam *αὐδάδαυ* appellant. Illud subtile *ratione.*
 malum, secretum virus, & occulta pestis,
 infestans solos cupidos, quorum animos
 inuasit. At homo contumax, in peruersa ra-
 tione persistens, exemplo pessimo multis
 est aliis, quos veluti contagione virosa
 corrumpit, & ad seditionem Reipub. per-
 niciem instituit, atque trahit.

Nihil habet contumax, quod inflexibili *A senten*
 menti prætexat. Facile, si vellet bene *tia.*
 monentes audire posset: sed pervicax, &
 obstinatus animus reluctatur, ac velut asinus
 calcitrosus reuerberat. Cæterum ut
πυδάρχιον κίτηρ τῆς ἀπράξιας, sic inobedientia
 crimen & pertinacia scelus omnium
 in Reipub. peruersitatum origo.

Præsentis criminis poena remitti posset, *A digres*
 si non turpem ex vita præterita labem, *sione con-*
 adeoque *ἔξιν* contraxisset, nec vitium ex *iecturali.*
 praua consuetudine versum esset in natu-
 ram, ex cuius genuina malicia nihil, nisi
 quod Reip. pestilentissimum, potest nasci.

Quis iudicij tam peruersi vir esse pote- *A mise-*
 rit, qui rubo (quod aiunt) arefacto rigidior- *ricordie*
 es atque præfractiores à meritis poenis *exclusio-*
 liberatos velit, id effecturus ut omnis be- *ne.*
 ne monentium, ac grauium virorū autho-
 ritas in summum adducatur discrimen?

A iusto.

Quòd si non in facta modò, sed in vo-
ces etiam petulatiores olim publicè vin-
dicatum est, vt C. Fundanius & Tiberius
Sempronius Ædiles, Appij Cęci filix mul-
ctam ob inciuiia verba duntaxat dixe-
rint vt Gellius lib. 10 ca. 7. quanto æquius
erit constringere os intrane, & coërcere
pestiferam rebellandi libididem eius, qui
responsator teterrimus oblatratione, fa-
ctòque suo scelerato omnia ciuilitatis at-
que pietatis officia tollit?

A legitimo.

Quod si vestrùm nonnulli iudicauerint
vitium contumaciæ non capitale crimen
esse, arguerint igitur leges iubere, ne ma-
ior pœna sit, quàm culpa, Officiorum 3.
Non petam, vt in reum exempla crudelia
nimis edatis, sed per *νοῦθεσία* aut *τιμωρία*
occursum vitiiis, ita puniatis, vt accepto
malo resipiscat, peccandique licentiam
cohibeat, atque compescat.

A b vtili.

Ad crimina leuiora etiam nihil conni-
uere, sed aliquando ad viuum refecare,
quantum in Repub. bonæ frugis afferat,
vel cæco manifestum est.

A possi-

Res ardua non erit, de præsentis reo in-
dicium, censuramque facere, sola sufficit
authoritas vestra, qui nullis in hoc nego-
tio perficiendo copiis auxiliariis opus ha-
bituri estis, cum vel solo nutu confunde-

re possitis, cumque nemo sit, qui cupiat illi subuenire.

Si presentis peccati scelus reliqueritis impunitum, multos habebitis ad idem flagitium, alacriores factos, quos adhuc expectatio iudicij vestri remoratur.

Ab enen-
turo.

ALIUD LOCI COM-

*munis exemplum, In auarum:
cuius exordium.*

Vetus dictum est, Iudices, auarum, nisi cum moriatur, nihil rectè facere. Quod vel solum vobis persuadere poterit, ut hunc hominem, ipsam auaritiam, si non capitali pœna adficere, saltem extra patriam aliquò, vnde ad eos, vel contagio, vel hominis fama non possit accedere, statuatis oblegare.

Admodum bene ac prudenter olim Romani sapientes instituerunt, ut in Ægei maris insulam Gyaros noxij deportarentur, ne lacerent ac diu exarent innocentes, pauperum sudores, atque sanguinem hauriendo. Contrà, vos perpetam ac imprudenter feceritis, si hunc reum in patria reliqueritis, & non potius hominem pestiferum & iniurium ex hominum communitate exterminaueritis, ne eius præ-

A Cen-
trario.

*Deuoraturis,
inquit*

*Quintil.
lib. 6. cap.*

8. cuius

*patrimo-
nium con-
sumitur.*

*Ab ex-
positione.*

sentia pernicioſa miſeri ciues non modò violentur, ſed etiam perdantur Vniuerſum enim mortalium genus deuorare, & omnibus, vt ſibi ſolis profint, eſſe maximo detrimento ſolent auari, per omne genus iniuriarum ſuos explendo loculos, alienos expilando.

Cuius rei gratia ſecum animo reuolueret ſolitus: Quorſum virtutes? quorſum probitas? quæ laudatur quidem, ſed alget vnicum ego pecuniæ ſtadium amplectar. Hæc rerum omnium Regina, donat formam, nobilitatem, vxorem locupletem. Huic obediunt omnia, hæc vel Dij capiuntur. In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores, qui diuitiis parantur. Has igitur conſecutus ego, omnibus (qui nunc quæſtus vberrimus) aſſentabor, defraudabo, terminos proximi transferam, furabor, rapiam, nihil vel Deos, vel homines curaturus.

*A compa-
ratione.*

Luxurioſa quidem res eſt vinum, & tumultuoſa ebrietas, ſed longè nocentior auaritia fuerit, qua nihil ſceleſtius eſſe Rex ſapientiſſimus Solomon aſſerit. Et quo liberalitas gratior, omniumque ſtudioſorum encomiis celebratur atque laudatur magis, tanto deteſtabilior auarus eſt, qui non amicis, non patriæ, non reli-
quis

quis omnibus, sed sibi soli natus, quasi hominis portentum viuit. se solum pascit, & horrenum dicitu nunquam satiatur, quemadmodum infernus, & perditio non replentur, Prouerb. 28.

A Sententia.

Ebrius post factum agnoscit delictum, ac pœnitentiam agit: homicida in furoris vim ac iram transfert crimen & facti maleficio assignat Et vterque non semper, sed raro & casu quodam & inuiti peccant. At auarus nihil habet, quo noxium repurget animum, cum auaritia penitus insita permanet in venas, & in imis pectoribus inhæreat, vt auelli non possit, nullum relinquens pœnitentiæ locum, nullamque de hominum genere bene merendi facultatem.

A coniecturali digressionem.

Præteritæ vitæ sanctitas aliis sæpe reis non vulgarem apud Iudices æquos beneuolentiam conciliat: verum si totam huius rei vitam ad amussim excusseritis, ipsissimam, inuenietis *αὐτῆς ἰσχυροῦς*, monstrum, non vna graui correptione vel supplicio dignum.

A misericordie exclusione, atque iusto.

Quare neminem arbitror fore tam stolidum, quem huius rei miserescat Familiam quam sui simillimam habet, ad pedes fortasse vestros prouoluturam videbitis, sed vos legum & iustitiæ ratio ma-

gis permoueat, quàm iniqua sceleratorum hominum hypocrisis, & ipsissimæ Crocodili lachrymæ.

*A legiti-
mo.*

Cùm leges Reipub. gratia conseruandæ iubeant in fontes animaduertere, non illegitimum fuerit, imò iustissimum acriter hunc reum à vobis castigari, vel procul ablegari, cùm nihil eo scelestius, vt dixi, reperiatur.

*Ab hone-
sto & pos-
sibili.*

Quo facto, nihil officio vestro dignius effeceritis. Nec quod iudicium vestrum possit remorari, video: nam, modò volueritis, dictum ac factum reddetis.

Ab utili.

Duplicem inde Reipublicæ commoditatem promanaturam experiemini. Primum Iudices integri, teterrima peste Rempublicam liberasse prædicabimini. Deinde prudenter effecisse, vt præsentis rei supplicio deterriti reliqui, ad consimile maleficium non facile sint accessuri.

Plura dicere non arbitror operæ pretium, cùm ipsi satis intelligatis, non leuibus pœnis afficiendum auarum, cùm eo nihil sit in Republica pestilentius, atque magis perniciosum.

ἰκνώμιον Gracè dicitur.

C A P. V I I I.

Laus est Oratio, bona alicuius enumerans.

Laudanda vero sunt. {
Persona, ut Thucydides, aut
Demosthenes.
Res, ut iustitia, aut temperantia.
Tempora ut ver, æstas.
Loci ut portus, horti.
Ratione carentia animalia, ut
equus, aut bos.
Planta, ut vitis aut oliua.

Propria
est laudis
res ampli
ficare &
ornare.
Quint. l.
3. cap. 7.

Laudamus verò communiter & singulatim.

Communiter, ut omnes simul Athenienses.

Singulatim, ut Atheniensem vnum aliquem.

Hac verò diuisio est laudis.

Dispones autem ipsam hoc pacto:

Primum præmion pro qualitate rei pones:

Deinde subijcies genus, {
quod diuiditur in { Gentem
Patriam,
Maiores,
Patres.

Pòst educationem expli- {
cabis quæ continetur { Institutione,
Arte,
Legibus.

Hinc

Compa-
rationis
exercita-
tio dupli-
cat mate-
riam &
virtutum
vstiorum
que non
tantum
naturam,
sed etiam
modum
tractat.

Quint. li.
2 cap 4.

Hinc subdes precipuum
laudum omnium ca-
pat, res gestas, quas
diu des in ea qua
sunt.

Animi, vt que for-
titudinis sunt, que
prudentia.
Corporis, vt pulchri-
tudinē, velocita-
tem, robur.
Fortuna, vt princi-
patum, potētiam,
diuitias, amicos.

Addes deinde comparisonem, qua id quod
laudatur alteri collatū tollatur in mai⁹. Postre-
mō pilogo, qui precatōni similior sit, cōcludes.

EXEMPLVM IN THV- CYDIDIS LAUDATIONEM.

AEquum est eos, qui vtiliz nobis adinuenē-
re, suis ipsorum inuentis ornare, laudibus
prosequi, & quod ab illis est proditum, usilem
quōque ceu auctōribus cum gratia reponere, ac-
ceptūq; referre. Non igr̄ur iniuria Thucydi-
des oratione mihi celebrandus est, qui ipsis plu-
rimum attulerit ornamentis. Omnes enim de ali-
qua humanarum rerum parte bene meritos de-
cet venerari: Thucydidem verò eo magis, quòd
pulcherrimo omnium illustrando, curam suam
impendit. Neque enim quicquam eloquentia
pulchrius: neque Thucydide quenquam bene
discendi

dicendi gloria præstantiorem inuenire est.

Naëtus autem Thucydides eam est patriam, qua & vitam pariter sibi, & eruditionem præberet. Neque enim in alio loco natus est, unde omnis bene dicendi ratio profluxit, nemque vita sortitus Athenis.

Reges generis sui habuit auctores. Itaque ab vitima protinus origine, clariore maiorum fortuna est illustratus. Vtraque ergo habens, & generis amplitudinem & ciuitatis statum popularem, quo clarior vtrique fieret, est ab utroque adiutus. Etenim ne ad iniustas opes, potentiamque, deliberetur aequalitate legum prohibitus est ne in obscura reliqua plebis vilitate delitesceret, seu iocunditatis generis est consecutus.

Talibus igitur procreatus parentibus, in Republica Atheniensium, interque leges educatus, quas certe optimas esse vitæ magister, as in confesso est. Inter leges autem armæque viuere instituens, eruditioni simul atque rei militari operam dare decreuit, neque studia armis deferens, neque arma (vt præcipuam prudentiæ partem) relinquens, vnoque conatu diuerfarum artium curam habebat, coniungens ingenio pariter ea, que natura sunt separata.

Vt tandem ad virile peruenit robur, occasionem quasi proferendis eis, que pulchrè fuerat in ætate meditata. Nec defuit casus, bellum

A Pa-
tria. Athe-
nas inuen-
trices &
altrices bo-
narum ar-
tium vo-
cat Cic.
A maioribus.

Ab educa-
tione.

Leges vi-
tæ optima
magistra

A rebus
gestis.

que

que protinus ortum, ipsęque res ab vniuersa
gestas Græcia literis complexus posteritati man-
dauit conseruator eorum, & velut restaurator,
que bellorū deleuit iniuria. Nec passus est quod
quisque gessit, tēporum situ aboleri. Ex ipso er-
go cognoscitur captum esse Plataeam, scitur At-
ticam esse vastatam, tenetur Atheniensium clas-
sibus Peloponnesi oras esse nauigatas, certatum
esse nauali pralio apud Naupahton, non est nos
Thucydides id passus latere. Lesbū ab Atheniē-
sibus esse captam, id quoque ab ipso indicatur:
cum Ambraciotis pugnatum esse, hoc & ne diu-
turnitas aboleret, effecit. Iudicium Lacedæmo-
norum non ignoratur Sphaacteria & Pyles in-
gentes Atheniensium labores non latent. Cen-
cionantur Corcyræi Athenis, Corinthij ipsis cō-
tradiciunt. Æginates vt Athenienses accusent,
Lacedæmona proficiscuntur. Iam verò à belli
consilio Lacedæmonios Archidamus absterrens,
contra Steneleidas ad bellum suscipiendum im-
pellens. Ad hæc Pericles legationem Laconicam
contemnēs, neque passus deficere animo propter
pestilentiam Athenienses. Cuncta hæc Thucydi-
dis opera, ingenioque, in omne æuum ab obliuio-

*A com-
paratione.* ne vindicantur.

Herodoti Quis autem Herodotum illi comparauerit?
& Thucy Ille enim ad voluptatem legentium scripsit, hic
didis. cō- omnia ex rebus ipsis, atque veritate deprompsit.
Quāto vero quod ad alienam sit gratiam, infra

id est, quod fit ad veritatem, tanto post se Thucydides Herodotum reliquit.

Erant alia quoque permulta quae de Thucydide dicerentur, nisi, quò minus omnia dicemus, laudum suarum nobis obstaret multitudo.

paratione
pulcherrimam
vide apud
Quint. li.
10. c. 1. E-
pilogus.

ALIVD EXEMPLVM

Laus sapientiae.

PROOEMIUM.

Sapientiam adipisci felicitatis est: laudare autem pro dignitate ipsam maius est, quam ut nostris id viribus adsequi possimus. Tantum enim illi superat gloria, ut commune quoddam Deorum immortalium bonis esse credatur. Cum enim Deorum vnusquisque velut descriptam officij sui tueatur partem, Iuno nuptius praesit, bellis Mars cum Pallade, Vulcanus inter ignes fabrileis suas exerceat parteis, ducat Neptunus navigantes, & quisque alius aliud sibi vendicet. sapientiam in commune sibi afferunt omnes, praecipue verò pra omnibus Iupiter, quanto reliquis maior est, tanto omnium quoque sapientissimus aestimatur.

Vnaque sapientia est, quae vel maximè aeternam Ioui praestat potestatem. Et Dij quidem naturam ipsam cognatamque sibi habent, munere autem

A gene-
re.

autem ipsorum in terras quoque delata est, & Deorum filij sapientia sua maximam humana vite utilitate contulerunt. Quia propter poëtae laudem merentur, qui Palamedem & Nestorem, & si quis alius sapiens olim fuisse canitur, Deorum fuisse filios tradiderunt. Non quidem illi vano comento Deorum naturam velut permutare conati, quam ne Diij quidem ipsi permutare possent, sed generis permixtione communicationem indicantes virtutis, ut qui diuina quadam ceteris admiratione præstarent, Deorum filij crederentur. Nec immerito illorum in Deos referebant genus, quorum sapientia maior, quam humana, originem videbatur adfirmare diuinam.

*Ut Her-
culẽ, Mi-
noa, Per-
seum, &
reliquos.*

*A Sapiẽ-
tia effe-
ctis.*

Sola autem ipsa utroque rerum statu æquas habet rerum vires. Nam reliquarum alia bello solum præbentur, alia laudamus in pace. Sapientia verò præcipua est utriusque tẽporis moderatrix. Sic in bello versatur, tanquam prorsus artium pacis ignara sic pacem continet, tanquam nunquam agitata strepitu bellorum. Denique tam aperta utriusque sese accommodat, ut in utro horum acribus, et soli videatur esse dicata. Fert pacis temporibus vires, & omni tranquillitatis vititur more: in bello verò victoriam præbet. Neque armis solum superiorem facit, sed in concionibus quoque præstat inuictum. Itaque & inter bellantes, & inter pacatos sola præcel-

lit, primasque sibi vendicat sapientia. Sola quoque diuinitatis proximè exprimit similitudinem: sola enim, velut Deus: futura prospicit.

Quin ipsa quoque terram agricolis atiribuit: nauigantibus assignauit mare, adeo non fruges colligere sine sapientia, non nauim, nisi sapientis gubernatoris prasidio freti, ascendere auderemus. Itaque quicquid exhibet mare, quicquid hominum vsibus terra profert, meritò sapientia munus cuncta censenter. Ne calum quidem, & si quid in ipso latet, dimisit in occulto, quantum solis se porrigit ambitus, quod spatium stellarum vnaqueque circumscribit, ipsa peruestigauit. Despexit intra terras etiam & quo pacto vita defuncti agemus, ipsa nobis aperuit. Troiam quam capere temporis diuturnitas non potuit, sapientia astus subegit, & vnus consilium adepta, vniuersam Persarum potentiam dissoluit. Cyclopi oculis erutus est prudenti Vlyssis inuento, sicque quicquid est, quo quisquam vincat, ab ipsa sapientia deriuat.

Quis ergo ipsi fortitudinem comparasse velit, cum quicquid viribus fieri possit, ipsa etiam sapientia praestet? Adeoque si ip. am fortitudinis ademeris, per se fortitudo culpanda videatur. A comparatio-
ne.

Erant & multa alia, qua de sapientia dicentur, nisi maiora essent, quam qua possent Epilogus.

Q modi

S C H O L I A.

LAUS, &c. Alij laudationem vocant, hoc est, orationem bona exprimentem, quæ alicui insunt. Ε' *ἑὸς*. Græcè appellatur, quod iuxta Aphthonij sententiã dictam, eo quòd *ἐν κόμῳ*, id est, in viis antiquitus canebant. Nam antiqui *κόμῳ* angiportus dicebant. Differt ab hymno & Epæno, quòd hymnus Deorum sit, Encomion verò mortalium: præterea Epænus paucis verbis fit, Encomion autem secundum Rhetoricæ artem profertur. Postremo cùm in loco communi quoque laus fit, hoc differunt, quòd in loco communi pro viro forti dicentes, eo consilio dicimus, vt præmium petamus: Laus autem per se virtutis testimonium, aut ait Priscianus.

Laudanda sunt &c. Porro præterita, instantiãque, atque adeò omnia, quæ nunc laudamus, nunc contrà vituperamus, res sunt omnis generis, quæ aut cerni tangi- que, vt homo equus, vrbs, flumen: aut animo intellectuque cognosci, atque percipi possint, vt facta dictaque. Virtutum item vitiorumque, tum artium varia genera, vt
 pru-

prudencia, iustitia fortitudo, temperantia, eloquentia, medicina, architectura, scientia rei militaris, aliæque id genus multa. Vitia autē quæ sint, hinc cognosci facile possunt nempe iniustitia, luxuria, inuidia, &c. Ipsius autem Dei laus (quanquã quid huic aut nostra laude accedat, aut vituperio adimatur, nō video) tota huc pertinet. Rerum autem, quæ cerni tangique possunt, primas partes homines tenent, qui cum cæteris animantibus brutis rebusque mutis ratione & sermone, tum multis aliis animi naturæque dotibus antecellat, laudem imprimis sibi vendicant. Laudamus igitur præcipuè personas, vrbes, portus, loca, & his similia: præclarè itē facta dictaque, quæ cum virtutibus coniuncta, atque inde orta esse constat. Iam & iuxta virtutes artésq; aut in certis hominibus, aut seorsum suis ipsas laudibus exornamus.

Res, &c. Vt Erasmus laudauit Moriam. Et ad ingenij vires periclitandas, artémque ostentandam Phauorinus laudauit quartanam febrim. Eum enim constantius valiturum, qui febre liberatus vires integras recuperauerit. laudauit etiam Therisitem. Cuius meminit Gellius lib. 17. cap. 12. Et Politianus in Epistolis.

Loci, &c. Vt Baiæ, Tempe.

Portus, &c. Vt in Liguria Lunæ, vel Carthaginensium. Cuius meminit Virg. in 1. Item laudari poterit Stoa porticus Atheniensis, Pœcile ex varietate picturæ dicta, in qua Zeno philosophus discipulos docebat, vnde & secta Stoica. Item Aulis Bœotix, cuius meminit Ouid. 12. Metam.

Horti, &c. Vt Adonidis, qui prouerbio locum fecerunt. Item Hesperidū, quos amœnissimos in Aphrica fuisse memorant. Item Senecæ prædiuitis horti, vt ait Iuuenalis Satyr. 10. Item Alcinoi syluæ, quarum Virg. Georgicorum 2. meminit.

Idem.

*Adeste Musæ, maximi proles Iouis:
Laudes feracis prædicemus hortuli,
Hortus salubres corpori præbet cibos, &c.*

Equus, &c. Equos laudare poterimus, vt Pollucis equum Cyllarum, & Graij quorum meminere poëtæ, vt ait Virg. Georgicorum. 3. Item Buccephalum Alexandri, de quo Gellius libro 5. cap. 2. Item Solis equos, &c.

Bos pul-
cuer.

Bos, &c. Vir. in Georgicis:

Optima torua

*Forma bouis cui turpe caput, cui p'urima ceruix
Et crurum tenus à mento palearia pendent:
Tum longo nullus lateri modus: omnia ma-
gna:*

Pes

Pes etiam & camuris hirta sub cornibus aures.

Vitis, &c. Vt Thasiæ vites, sunt & Mærotides albæ, vt ait Virg. Vide Plinium libro 14. cap. 3.

Olea, &c. Quæ laudari poterit ab inuen-
trice Minerua, & quòd signum fuerit pa-
cis. Vnde Virg. in 7.

Ad mania Regis

Ire libet, ramis ve' atos Palladis omnes,

Item: Brassicam laudat Cato, maluam
& Albucum Hesiodus.

Subiicies genus &c. Sunt qui hoc loco iu-
beant addenda esse ea, quæ natiuitatem
vel miracula, vel prodigia præcesserunt: vt
si laudaturus Scipionem dicas in matris
cubiculo anguem visum, vnde conceptus,
& Iouis ille filius fuerit creditus, cuius
meminit L. Iulius lib. 6. belli Punici. Item in
Encomio Hecubæ recenseas facem, qua
prædixerit incendium, & excidium Tro-
ianum. Item, quid natis euenerit, enume-
res, vt Midæ formicas, apes Platonis. Val.
lib. 1. cap. 6.

DE LAUDIBVS DVCTIS

*Hominis
laus.*

*ab animi, corporis, atque fortune bo-
nis, ex Bucoldiano.*

*Aduertē
dum for-
tuna, or-
por, iſq; bo-
na nō ideo
laudari,
quod quis
habuerit
ea, ſed
quòd.*

LAVS HOMINIS A
fortunis.

DE fortunis, quæ externa bona sunt subinde nobis est dicendum. Hæ autem quantæ sint, quot numero prædia, quo sita in loco, quo tempore, siue dono data, siue suorum testamento legata, parentibusve relicta acceperit, emeritve, ex adiunctorum loco narrandū locupletandūmq; erit. Deinde ex descriptionis loco situm prædiorum, atque hortorum ad flumina, seu fontes, & factas hinc ad voluptatē structuras pluribus licet verbis depingas: quemadmodum Homerus Alcinoi hortos: & maximè si is, quem laudas Princeps sit, urbésque, in quas imperium habet, describas. Quin & huius fortunas cum aliorum facultatibus conferēdo, ex comparatorum loco mirè locupletabitur oratio: ostendendóq; aut genere, numero, fertilitatēque maiores ampliorésque putandas, aut situ ad flumina, seu fontes rebúque manu factis, atque ad voluptatē structuris inuadiōres amœniorésque.

Quòd

Quòd si verò eorum , quibuscum nostras conferimus , omniũ iudicio amplissimas esse copias constiterit , pares ostendisse contenti esse possumus. Spectandum etiam , atque cum materia deliberandum , et qua & à dissimili contrariisq; copia peti possit. A dissimili hoc pacto: nostra prædia esse , agròsque suburbanos , vnde certus ferè quotãnis fructus redeat: illos non modò longius domo , sed & aliena in ditione sitos , iisq; expositos fluminibus , quæ sæpius inundando sata omnia obruant , atque conuellant. A contrariis , nostros flumina fontèsque irrigant: o agros vtilitatē adferre maximam : illis in sata erũpendo , eadẽmque conuellendo incommodum adducere summum : huic aquarũ cursum prodesse , illis eundem ipsum obesse: huic voluptatẽ adferre , illis mœrorẽ tristitiãque dare : huic vel exorto bello omnem ex agris fructum redire , illis nullum : huius prædia vrbis horreum alimentũque in hostes esse , illorum contrà hostium in vrbem: his patriã defendi , illis oppugnari. Quòd si verò principem laudandum suscipias , potentiam quẽ eius , gentis suæ , vrbiũq; genere & numero prædices quo res maior illustriórque fuerit , hoc magis his ex locis extendas.

QVÆ CORPORIS BONA

*in homine ex locis amplifi-
candi ratio fit.*

HActenus de externis bonis eius quæ
laudamus: quæ quidē pro persona-
rum varietate alia atque alia existunt: quæ
persequi, cum infinitum, tum minùs fru-
ctuosum foret. Quare ad fontes ipsos du-
cere consilium fuit vsūque locorum in
iis, quæ omnibus cōmūnia sunt, laudē-
que merentur? monstrare, vt horum vsu
cognito, pro causæ conditione, quantam
quisque velit moram vbique facere in au-
gendo possit. Corporis autem bona esse di-
ximus, staturam, figuramque corporis: va-
letudinem, roburque: ipsam denique for-
mam. Hæc quanquam leuiora sunt, suā ta-
men laudē merētur, certaque interim ani-
morū indicia esse solent. Vnde Homerus
cum in Therfite garrulitatē animique vi-
tiū nobis depingi vellet, nescio quo mo-
do nō tā malefacta, quàm corporis defor-
mitatē vitiæque explicando vitiosissimū
ipsum introduxerit. Idem staturā grādio-
rem, roburq; in principibus magnopere
prædicat: vt qui Agamemnoni staturam
magnā, cui maiestas inesset regia tribuit,
Vlysem illo quidem minorem, sed latissimis

Vide

Quint.

dicto loco

lib. 7. ca.

7.

mis humeris & pectore describit. Iam vero Aiacem illum non ambobus modo his, sed cæteris Achiuis omnibus corporis statura & robore antecellentem introduxit. Nec noster Homerus hanc in suis laudem neglexit: qui cùm & in cæteris, tum maximè in Ænea & Turno principibus corporis dona laudat. Et Dareta cùm alta statura, latissimisque humeris, quod certum virium argumentum esse solet, in singulare certamen produxisset, eius tamen antagonistam Entellum vel senem, magnitudine corporis viribusque adeo superiorem facit, ut illū, non secus ac qui frustra urbem, aut castellum oppugnet, hunc temerè infelicitèrque aggressum dicat. Forma plus laudis meretur: præsertim in Principibus viris gravitas oris, maiestàsque in vultu: hæc in primis pondus, orationi auctoritatèmq; tribuit: tantūmq; in animis Gallorum hostium valuisse Ti. Liuius scriptum reliquit, ut cùm vrbe capta, auidi prædæ in principum atria irruerent, cernerentque hos cum ornatu habitūque paulò humano augustiore, tum maximè oris gravitate atque maiestate Diis simillimos, domi sedentes, ante horum ora, sicuti deorum simulachra, velut venerabūdi constiterint: nihilque in hos ferro gra-

*Liui. Dec
1. cap. 5.*

uius facturi fuerint, nisi M. Papyrius principum vnus prior iram mouisset. Atqui & hinc augendi modum, vsúmque locorum explicemus. Staturam, robur corporis, orísque decus quantum sit, vbi ab adiunctis satis expresserimus, à causis & euentis deinde dilatemus. Fuisse huius maiores, homines cum insigni statura & robore, tum quadam modestia orísque grauitate præditos sempérque operam dedisse hunc, vt quæ à natura ad sui nominis dignitatem amplitudinemque acceperit, certa viuendi ratione aleret proueherétque nulla vt Venus, Bacchúsque immoderatio corporis vires vigorémque auferret. Quare ea iam valetudine esse, vt nulla corporis imbecillitas obsit, quo minùs in rebus cum grauitate agendis suo, amicorum, & Reipubl. tempori seruiat. Quinetiam comparatione rem extendas, si cum aliis amplissimis hominibus conferas, ostendásque in hoc nostro aut similitudinem aut excessum esse, aut etiam dissimilitudinem: si aut proceritate, ipsóque robore, & valetudine, aut ipsius vultus grauitate, maiestatéque multis partibus sit superior.

QVÆ

QVÆ RATIO ANIMI BONA

ex locis amplificanda.

Restant animi bona, quæ ut cuiusque propria sunt, ita præ cæteris laudem mereri suo iure maximam solent. Hæc laudandi duplex via est: aut enim ad sua virtutum genera, ut supra visum est, quæque referentur: sua prudentiæ, iustitiæ, fortitudini, & temperantiæ tribuendo facta: aut, quod non minus commodè fiet, temporum servabitur ordo. Itaque dicendum, qui pueritiâ adolescentiâque transierit: quæ sequutus studia: quâ tumque in iis & quàm brevi sit assequutus. Atque hic, si fortè insigni ingenij specimè indolisque haud vulgaris bonitas eluxerit, pluribus erit verbis extollendum: quo videlicet tēpore, quo in loco, apud quos, qua in re, aliisque id genus additis circumstantiis, quas adiunctorum locus suppeditat. Quòd si fortè operæpretiū videatur, & hæc ipsa per plures ducendo locos plurimum extendas. Ætate autem iam magis inualescente, si qua scripta honesti sui studij, voluntatisque testimonia in lucem dedit, primùm qualia quantaque ipsa sint, narrandum, quantusque inde ad plures fructus redeat. Quæ item seu doctorum,

Idem
 Quin.
 lib. 3. a. c.
 7. Vera sit
 autē ha-
 rum via
 virtutis,
 inquit, cū
 materia
 delibera-
 bimus: diū
 sciamus
 gratiora
 esse au-
 diētibus
 qua fo-
 lus quis,
 aut prim^o
 aut certè
 cum pau-
 cis fuisse
 dicetur.

etorum, seu multitudinis, seu vniuerso-
 rum de iis testimonia iudiciáque existât.
 Quæ vbi ex adiunctorû testimoniorûm-
 que loco, quem eundem esse diximus,
 prosequutus fueris, à caussis subinde au-
 gebis: quòd à multis magnique no-
 minis hominibus siue rogatus, siue vltro
 iuuandi studio ad scribendum se contulerit.
 Ab euētis: non modò hominum de se
 expectationi respondisse, sed & vicisse: nec
 in vna atque altera, sed in pluribus natio-
 nibus ipsius scripta legi, laudarique. At-
 que hic & enarrandum, quoram expecta-
 tione maiora emiseric, quibûsque in pro-
 uinciis plurimùm probentur. Iam verò &
 huius cum probatis magnorû auctorum
 scriptis conferas: ostédâtque potiora mul-
 tò, melioráque hominum consecuta esse
 iudicia: aut maximis sumiorum aucto-
 rum monumentis paria esse, atque iudica-
 ri. A dissimili etiam amplifices: si in iis,
 quibuscum conferes scriptis, dissimilitu-
 dinem esse ostendas: vt si Hippocratis &
 Galeni medicorum opera, cum Pauli &
 Pomponij Iurisconsultorum scriptis con-
 feras: illos rerum naturalium, hos ciuiliû
 scientiam tradidisse: illos de vita, hos de
 fortunis sollicitis bene consuluisse: illos
 præcepta dedisse ne morbus vincat, &

æger moriatur: hos ne auarus triumphet,
 & suum alteri eripiat: denique illos ca-
 uisse ne ipsa præmaturè vita, hos ne sua
 cuique res iniuste auferatur. Hinc mirè
 Cicero non sine delectatione corpus ora-
 tionis auxit, dissimilitudinem studiorum
 Murenæ & Sulpicij pluribus verbis expli-
 cando. Hunc in modum singula quidem
 tam domestica quàm publica facta, quæ
 laudanda videbuntur, seruatò temporis
 ordine, enarranda amplificandaque erūt,
 qua ratione domi vixerit, liberòsque e-
 ducarit, ad quæ studia miserit, liberaliter-
 que aluerit, quos in viros aut abierint, aut
 se euasuros certâ de se spem patri patriæ-
 que præbuerint. Quæ si persequaris om-
 nia, ducâsque per locos, incrementum res
 ipsa sumet maximum. Iam & quid com-
 modi ipse siue re operaque, siue consilio
 Reip. præstiterit. Quale est, si dum ali-
 quando, vt saepe, maximis de rebus bene
 Reip. consulendum fuit, in ópique consilij
 multitudo ea facili momento sequenda
 putasset, quæ probata Reipub. statum euer-
 sura penitus fuissent, hunc in concionem
 prodiisse dicas: & prudenti oratione, quæ
 ex his aut illis inceptis cõmoda malaue
 Reip. impenderent, edocuisse, eaque sus-
 cipienda persuasisse, quæ cùm singulis

tranquillitatem, utilitatēque, tum vniuersis nomen gloriāque attulerunt. Atque hæc aperienda, pluribúsq; verbis ex locis aliis atque aliis explicāda erunt, quæ res ad ita consulendū animū potissimum impulerit: quæ si honesta, vrilisque fuit, euenta votis respondisse pulchrum erit. Quanta autem gloria emolumentaq; inde Reipub. euenerint, quis item ad cōsultorem fructus honóque ab vniuersis vicissim redierit, copiosè erit exponendum. Postremò cōparationibus rem extendas: cum vrbs conditoribus, aut munitoribus huius factum conferendo, & aut maius, aut simile, dissimiléque ostendendo. Illos urbem quidem condidisse, hunc conditā prudentia sua ab exitio conseruasse: illos partim fundamenta iecisse, partim mœnia turrésque, is hostes propugnacula nō sine summis oppidanorum impēsis laboribúsq; alterius edexisse: hunc vnū ipsa modò ratione consilioque, non mœnia solū, urbemque: sed & fortunas omnium, vitāque seruasse. Quantum etiam ciues grati vicissim postea huic honorem, gratiāque habuerint, cum iis conferas licet, quibus ab præclarissima in Rempub. merita non ingrati extiterunt: doceasque, aut maiora, aut paria huic contigisse

gisse omnia. Quòd si verò is, quem laudas, princeps sit, exercitúmque duxit, præterquàm quòd ex his locis omnibus, ab adiunctis quæ latè patent, passimque vsui sunt, à testimoniis, à causis, ab euèris ex comparatione maiorum, minorum, à simili, à dissimili, à contrariis copiam petas, etiam à descriptionis loco amplifices maximè: cùm aut stratagemata genúsque militum, & armorum, aut vrbes, quas cepit, regionésque & gentes, mores, aliáque id genus suo quæque loco describas. Porro cum temporis hic seruandus sit ordo, danda est opera, vt leuiores aut omittamus, aut paucis perstringamus. Quæ verò magna sunt, & prudenter, & iustè, & fortiter, modèstèque facta, laudémque in animis hominum maximam merentur, per plures ducenda locos, plurimúmque dilatanda erunt. Quæ autem laudari facta oporteat, horúmque numerum, personæ, quas laudandas suscipies, secum adferent, in quibus singulis augendis, cognitis his locis, quantam ipse voles, moram trahas.

V T E A E X L O C I S A V -

*genda, quæ post mortem
acciderunt.*

CUm igitur hunc in modum quæ toto vitæ cursu rectè fecit, verbis extulor-
ris, dilatauerisque nō negligendum quo-
modo excessit è viuis, & quæ, vita iam de-
functo, virtutis ergo magna acciderunt.
Nam cum magnis viris, dum vita manet,
laudèmq; sequentibus, comes sit inui-
dia, sit, vt morte iam sublata, ereptisque,
quos nocitura sequitur, sese auertat, pa-
tiaturque mortuis, quæ viuis noluit, suum
honorem deferri. Quare si & huic vita de-
functo, aut tumba publicè magnificen-
tius sit extructa, aut statua erecta, aut de-
nique quotannis ad sempiternam huius
memoriam, rerumque ab ipso gestarum
aliquid statis diebus fiat, quanta hæc sint,
quo tempore fiant, quo in loco, à quibus,
quantis impensis, quanto studio, aliisque
id genus explicatis circumstantiis, qua-
rum adiunctorum locus nos admonet,
copiosè erit exponendum. A causis item
& hæc si voles, amplifies: quæ ipsius in
Rempub. merita constant: cur tantum vel
mortuo honorem constituerint. Ab e-
uentis hic nihil sumas, cum explicata ex
ad-

adiunctorum loco causas suas præcesse-
 rint, nisi propterea hæc defuncto conti-
 gisse dicas, vt, statuto præclarè factis sum-
 mo honore, plures ad imitandum pellice-
 rentur, exponásque ea ita ex sentétiã eue-
 nisse: plurésque, honoris præmio incita-
 tos, ipsam virtutem sequendo, nominis
 immortalitatem venari. Quin etiam ex
 comparationis loco locupletari res po-
 test maximè: si virtutis præmia, monumén-
 táque huic post mortem constituta, cum
 Regum parentationibus funebribúisque
 honoribus conferas, atque ostendas, stu-
 dio hominum vltro hæc præstantium il-
 los superasse: rerum autem magnificentia
 æquasse. A dissimili item, illis à regiis, re-
 giáque pecunia funebria magnificentius
 adornata, huic ab vniuerso populo, æré-
 que publico splendidè instructa: illis, quia
 Reges vixerunt, mortuúque sunt: huic,
 quod patriæ conseruator extitit, mortuú-
 que sit, habitus est honos: illis, ne regium
 nomen leue in animis vulgi putaretur:
 huic, ne sua virtuti præmia deesse vide-
 rentur. A contrariis: Illos subditi maxi-
 mè oderunt, hunc sui summo honore
 prosequuti sunt: illos noua constituendo *Laus ho-*
 vectigalia, annonam, victúque com- *minú in*
 munem aggrauasse agnoscunt, hunc vir *triu sum-*
 R tute,

pori diui tute, prudentique consilio plurimum le-
ditur: in uasse intelligunt: illos uiuos Tyrannos
tempus execrati sunt, hunc patriæ patrem con-
quodante seruatorémque appellantes, amplexi sunt:
eos fuit, Illos post mortem, vel ab aliis honorari
quo ipsi ægré ferentes, quantū in sua positum po-
vixerunt, testate impediuerunt, hunc contrà vni-
quod uersi æquali studio summis honoribus vl-
fatum eo- trō affecerunt. Quæ ratio sit personas lau-
rum est dandi, ab externis corporis, animique bo-
insecuti. nis, atque adeò ab iis, quæ has tempore
Quint. l. antecedunt simul iuncta, & post insecuta
3. cap. 7. sunt, ostendimus. Antecedunt autem ho-
 mines tempore, patria, parentes: cum iis
 coniuncta sunt, fortunæ, corporis, animi-
 que bona omnia: post autem insecuta
 sunt, habitus post mortem honores, præcla-
 raque de iis hominum iudicia. Quæ autē
 via singula ex locis copiosè instrui, auge-
 rique possint, utcunque aperuimus, non
 quidem eo consilio, quòd tantam copiam,
 quanquam paucis rem perstrinximus, in
 cuiusuis hominis laudē (quis enim finis?)
 temerè adducendam putemus: sed ut mō-
 strato locorum usu pro causæ conditione,
 quantam quisque inde velit copiam pete-
 ret. Neque enim huic cuiquam, quid fieri
 debeat, præscribemus, sed quid possit.

EADEM QVÆ LAVDANDI

& vituperandi hominis ratio.

PORRÒ vituperandi quæ ratio sit, hinc
 facilè intelligi potest. Siquidem idem
 ordo, eadèmq; per omnia via in vitupe-
 randis externis, corporis, animiq; malis
 erit sequenda. Patriam igitur parentèsque
 bonos habuisse, atque inde degenerasse,
 patrimoniúmque dilapidasse, † tam vi-
 tium, dedecúsque est, quàm cui hæc mala
 obtigerunt. In corpore autem si qua sit
 deformitas, vt in Thersite, suis erit verbis
 exaggeranda: si nulla, forma, viribúsque
 malè vsus fuisse, odio, dedecórique erit
 magno. Ab animo autem profecta vitia,
 flagitiáque, seruato temporis ordine, nisi
 in sua vitiorum genera spargere quæque
 mauiis, perpetua oratione, quod in L. Pi-
 sone facit Cicero, erunt explicanda, atque
 exaggeranda. Quòd si fortè & iam vita
 defunctis aliquid accidit, quo turpitude
 odiúmque augeatur, non erit silentio præ-
 termittendum. Singula autem eadem ra-
 tione, qua superiora ex locis augenda am-
 plificandáque erunt.

† Vt Ca-
 tilina.

Hac in re
 idem præ-
 ceptum,
 quod in
 laudatio-
 ne seruan-
 dum.

Postremò epilogum, &c. Sunt qui præter-
 mittendum esse tradant vitæ modum, i-

tem mortis qualitatem, item quæ mortem sint consecuta, vt communem luctum, honores, exequias, statuas sepulturam magnificam.

DISPOSITIO LAVDIS
tetraſticho compre
henſa.

Principium ſequitur genus, vt gens, natio, patres.

Vita micans ſtudiis, legibus atque bonis.

Res geſtas animus, corpus, fortuna miniſtrant.

Comparat in maius, vota que ſinis habet.

Thucydi-
des quan-
tum dele-
ctatus
Demosth.
Offic 1

Thucydides, &c. Hic (vt ait Cicero de claris Oratoribus) erat Athenienſis ſummo loco natus, ſummusque vir, qui ad Olorum Thraciæ Regem, ceu ad progenitorem ſuum retulit nomen: affinem habuit Mitiadem, neceſſarium Cimonem, vt ait Marcellinus Græcus, & Plutarchus in Cimone. Hoc authore fuit adeo delectatus Demosthenes, vt eum octies tranſcripſerit.

Athenis, &c. Cice. de Oratore lib. 1. Omnium doctrinarum inuentrices Athenas vocat, vbi omnis dicendi vis inuenta ſit, & exulta: & ad filium ſcribens, ait vr-
bis,

bis, auctoritatem eam esse, quæ possit exemplis augere, &c. Quòd autem Attici sint acutiores, in causa aiūt esse tenue cælum, quod qui crassum habent, crassos censi, vt in libro de fato Cic. Porro Atheniensis patriæ celebritas multum faciebat ad nomen illustrandum: vnde apud Ciceronem de Senectute, Seriphius Themistoclem non suæ. sed patriæ gloria splendorem assecutum affirmabat. Et apud Romanos magnificum erat & gentibus venerabile, ciuem Romanum fuisse. Vnde Diuus Paulus se Romanum esse dicebat, quam urbem Tribunus maxima summa comparârit. Actorum. 22.

Eloquentia, &c. Nihil, inquit, admirabilius & magis populare, quam eloquentia. Hanc Cic. de Orat. 3. vocat vnam de summis virtutibus, & de Claris oratoribus, ingenij lumen. *Idē Cic. in epistol. ad Brutum, & Quint. l. 2. cap. 20.*

Vita magistras, &c. Leges enim conditas esse constat ad salutem ciuium, ciuitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quietam, & tranquillam, vt ait Cic. 2. de leg.

Posteritati mandauit, &c. Id est, memoriæ prodidit, idque libro 8. quos scripsit de bello Peloponnesiaco & Atheniensium.

Plataea.

Plataeam, &c. Plataea vel Plataeae pluraliter clarissima fuit Bœotiae ciuitas, quam Stephanus dictam ait, *παρὰ τὸ πλάττω*, hoc est, à remo. Statius lib. 7. Thebaid.

Nunciat excubis vigilas arsisse Plataeas.

De bello Plataensi Thucydides libro 2. & 3. Et Plutarchus in vita Aristidis, & Cimons.

Attica.

Atticam, &c. Ditio vel regio fuit Attica, in qua Athenae ciuitas, philosophorum alumna vbi primus omnium regnavit Cecrops, vnde Athenienses Cecropidae, vt infra patebit.

Peloponnesus.

Peloponnesi, &c. Peloponnesus Graeciae regio, alio nomine Achaia, alio Pelasgia dicta. Vide Plin. libr. 4. cap. 4. Nomen habet à Pelope Rege, Hippodamiae viro, Tantali filio quasi Pelopis insula. Sita fuit inter duo maria, Aegæum & Ionium, Platani folio similis. De bello Peloponnesiaco Thucydides libro 2. Plutarchus in Nicia.

Ναυπάκτιος.

Apud Naupacton, &c. Naupactus Aetoliae, quae Acarnaniae, Phocidi, & Locris contigua, ciuitas, nomen habens à nauium compaginatione: *ναυπηγίω*, nauium fabrico, *ναυπηγός*, fabricator nauium. Meminit Erasmus in Prouerb. Excubias agere in Naupacto, cuius nauale praedium

lium apud Thucydidem lib. 1.

Lesbos, &c. Celeberrima fuit *Ægæi* *Lesbos.*
maris insula ante Troadem. Vide Plinium
libro, quinto cap. 31. Athenienses, duce Ni-
cia, receptos Lesbios multarum, muros
demoliri, naues & agros ademerunt. de
qua re Thucydides lib. secundo.

Ambraciotis, &c. Ambracia vrbs Epiri
fuit aspero subiecta tumulo, vt ait Liuius
lib. 7. belli Macedonici. Huius ciues Am-
bracioteꝝ, quorum historiam Thucydides
lib. 2. complexus est: *Ambracia.*

Iudicium, &c. Huius meminit Thucy-
dides lib. 4 & 5. Aphthonius habet, *δίκην*
Λακωνικῶν ἐν ἀγροῖσιν παραπέμπος, id
est, Lacedæmoniorum sententia iniusta
scitur.

Sphaacteria, &c. *Σφάρτακται*, iugulo, vel ma-
cto est, vnde Sphaacteriam insulam ab
Heracleotarum maetatione dictam esse,
Stephanus ait. Historiã Sphaacteriæ, Thu-
cydides habet lib. 4. *Sphaacte-
ria.*

Pylos, &c. Hæc fuit olim vrbs Nestoris
à Neleo condita, vnde Ouidius: *Pylos.*

Nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arua,
Misimus.

Distabat à Sparte stadia circiter qua-
draginta, in agro Messenio. Hanc olim
Demosthenis cõsilio munitam, Lacedæ-

monij oppugnarunt. Meminit Thucydides loco citato.

Corcyra, Corinthiorum fuit colonia, quam h deduxerunt circa Olympia dem 18.

Corcyrae &c. Corcyra, secundum Thucydidem, Peloponnesi ciuitas fuit. Item insula Alcinoi patria Lucanus lib. 2. Vela ferantur in portus Corcyra, tuos. Huius ciues Corcyraei Athenis orationem habuerunt, qua contra Corinthios petebant auxilia: quibus compertis & Corinthij miserunt Athenas Legatos, qui Corcyraeorum orationes refellerent. Vide primum Thucydidis librum.

Aeginates, &c. αἰγινῆται, alij vertunt Aeginenses, qui Athenienses accusaturi Lacedaemona profecti fuerunt, vt ait Thucydides libro quarto. Aeginam autem Peloponneso contra Atticam ciuitatem adiacentem aiunt: & insulam Pyreo portui propinquam, ab Aegina Asepi Bæotiae Regis filia nomen trahens. Ouidius 7. Metamorphoseos:

Oenopiam veteres appellauere, sed ipse

Aeacus Aeginam gentricis nomine dixit.

Archidamum Rhe-toris me-morit

Quint. l. lib 3. c. 6.

Archidamus, &c. Huius meminit Thucydides libro primo & secundo. Hic fuit Orator, dictus quasi princeps populi. Fuit & rex Spartanorum, quem ciues multarunt, quod exiguae staturae foeminam uxorem duxisset, vt ait Plutarchus in vita

Agefi

Agefilai Et ab Archidamo Thucydides interrogatus, vter ipse, an Pericles, lucta præstaret, respon sit, vbi luctando illum vicerō, moy ille dicendo, se cecidisse negat, idque spectatoribus persuadet. Plutarchus in Politicis.

Absterrens, &c. Lacedæmonij bellum propter socios Corinthios iniuriis affectos illaturi erant Atheniensibus, quod Archidamus dissuasit, affirmans eorum vires pares esse aduersum Peloponnenses atque finitimos: sed aduersus hostes procul habitantes esse omnino impares. Quare legatos Athenas mittendos esse, qui nomine sociorum iniurias deprecarentur, atque pacem exposcerunt.

Steneledus, &c. Qui finita Archidami oratione apud Lacedæmonios verba fecit, adhortans eos, ne socios haberent contempni, nec vltionem differrent, sed protinus arma fumerent. Fuit autem vnus Ephrorum. Hi apud Lacedæmonios erant Tribunus plebis, Regibus oppositi, sicut apud Romanos Consulibus. Vide Ciceronem tertio de Legibus.

Pericles &c. Hic fuit Atheniensium Dux, Philosophus & Orator, discipulus Anaxagoræ. Vide Iustinum lib. 3. Valerium lib. 8. cap. 9. Quintil. lib. 12 cap. 2.

Pestilentiam, &c. Athenienses bello atque morbo pressi Lacedæmoniis erāt celsuri, sed oratione Pericles ad bene sperandum eos exhortatus est. Vide Thucydidem libro primo & secundo.

Ad voluptatem, &c. Quintilianus lib. 10. cap. 1. inquit: Historiam multi scripsere præclare: sed nemo dubitat, longè duos cæteris præferendos, quorum diuersa virtus, laudem est penè parem consecuta. Densus & breuis & semper instans sibi Thucydides; dulcis & candidus & effusus Herodotus. Ille concitatis, hic remissis affectibus melior. Ille concionibus, hic sermonibus. Ille vi, hic voluptate.

I N S A P I E N T I Æ

laudem.

*Sapientia
laus.*

EXordium ductum à sapientiæ præstantia, eamque laudandi difficultate. Eam Cicero Officiorum 2. scientiam appellat rerum humanarum atque diuinarum. Vide Tusculanarum Quæstio. 4.

Adipisci, &c. Sapientiam adeptum asserunt eum, qui cum vituperatur, non irascitur, & cum laudatur, non extollitur. Plato (ut scribit Laërtius Diogenes) interrogatus, quomodo quis sapientiam adipisceretur,

ceretur, respondit: si non expectarit quæ non euenire possunt, nec de præteritis recordatus fuerit.

Iuno, &c. Cicero de natura Deorum 2. *Iuno.*
dictam ait à iuuando: nuptiis præest, vnde pronuba. A parturientibus inuocatur, vnde Lucina. Apud veteres nihil aliud erat, quàm aër. Vide Macrobi. de somnio Scipionis cap. 17.

Mars, &c. Quem apud Thraces natum affirmarunt, hoc est, apud bellicosos atque feroces homines Cuius meminit Cicero de re militari. *Mars.*

Pallade, &c. Hanc alio nomine Bellonam vocabant. Laëtantius lib. 1. cap. 21. Mineruam à minuendo, vel minando, secundum Ciceronem. Pallada autem, quòd hastam vibret, ἀπὸ τῆς πάλλειν. Natam aiunt è Iouis cerebro, de qua plura Macrobi. 1. Satur. cap. 17. *Palas.*

Vulcanus, &c. Cicero de Natura Deorum tertio, scribit quatuor Vulcanos fuisse, Quorum primus Cælo natus, Secundus Nilò progenitus fertur, Opus dictus. Tertius Iouis & Iunonis filius, qui Læni fabricæ traditur præfuisse, de quo Aphthon hoc loco videtur intelligere. Quartus Menalio natus, qui Vulcanias prope Siciliam, insulas tenuit. *Vulcanus.*

Nep-

Neptu-
nus.

Neptunus, &c. Vt Portunus à portu, sic Neptunus à nando paulùm primis literis immutatis deriuatur. Saturni & Opis filius, qui & *παλαιμωρ* inter Deos celebratus. Vide Ciceronem libro de Natura Deorum 2.

Sapientia
vsus &
memoria
filia.

Δη cognatam sibi habent, &c. A Diis progenitam sapientiam asserit. Gellius autem libro 13. cap. 8 ex Afranij sententia. Sapientiam scribit Vsus & Memoriae filiam, quòd vsu vitæ, multaque rerum experientia paretur prudentia. Vnde prouerbium Solonis nomine celebratum, *γηράσκει δ' αεί πολλά διδάσκει μὲν* &c. quem sic vertit Erasmus: Quotidie addiscens plurima, fio senex.

Palamedes.

Palamedem, &c. Hic Nauplij Regis Eubœæ filius erat, vnde Naupliades. Ouid. in Ibin:

*Naupliadeque modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas, nec te non meruisse iuuet.*

Deorum filius habitus, quòd ingenio diuino præditus, ordinem aciei, & aliquot literarũ figuras inuenerit. Vide Plinium lib. 7. cap. 56. Philostratum lib. 4.

Nestor.

Nestorem, &c. Huius pater Neleus, & mater Chloris legitur. Deorum filius putatus, propter eximiam prudentiam & eloquentiam. Hunc Agamemnon sibi sem-

semper adhibuit consulem. Cicero de Senectute: Dux Græciæ non optat ut Aiaces similes decem habeat, at ut Nestores quinque.

Homerus Iliados α. τῶσι δὲ Νίστωρ ἰδὺναις ἀνίγει· σὲ λίγυς, πῦλινον ἀγορῆς.

Τῷ ἡγεῖ ἀπὸ γλώσσης μέλιθ' ἑλκύνει· ῥέει ἀνδρῶν.

Deorum filii &c. Ut Herculem, Æsculapiam, Mercurium, Æneam, Achillem, Liberum, Cæsares. Etenim gentilitas olim magnates atque Reges Deos appellabat, siue ob miraculum virtutis, siue ob prudentiam, siue ob beneficia, quibus etiam ad humanitatem compositi, siue in adulationem. Vide Lactantium lib. i. cap. 15.

Deorum naturam permutare conati, &c.

Sunt qui hunc locum ita reddunt ex Græco: Non illis Deorum naturam attribuentes, ita enim veri Dij fuissent, communionem generis commune bonum sortiti, sed quatenus id bonum sibi compararunt, Deorum filii existimati sunt.

Veriusque temporis, &c. Id est diuinum unum ac progenies sapientia principatum obtinet & pacis & belli temporibus. Nos exhorrescere metu non finit, & hac præceptrice in tranquillitate rectè vivere possumus. Vide Ciceronem de finibus bonorum

bonorum & malorum.

Futura prospicit, &c. Docet enim Sapien-
tia, nihil temerè & præcipitanter agen-
dum, sed omnia consultò & præmedita-
tò. Cuius proprium est, nihil, quo pœnite-
re possit, facere, vt ait Cicero Tuscul.
Quæst. 5. Et non committere, vt aliquan-
do dicendum sit, non putaram, vt inquit
idem Cicer. Offic. 1. Valerius lib. 7. cap. 2.
Porro sapiens assuescit futuris malis, &
quæ alij diu patiendo leuia faciunt, hic
leuia facit diu cogitando. Præcogitati
enim mali mollis ictus venit. Ideo stultis,
fortunæ cedentibus, omnis videtur no-
ua rerum inopinata facies, vt ait Seneca
ad Lucilium Epistola 77.

Calum, &c. Id est, sapientia nobis reue-
lauit, quæ sunt in cælis arcana, τὰ ἀπορρη-
τὰ ineffabilia mysteria.

Vita defuncti, &c. Vt & Galli sapientes,
qui persuasum habuerunt, animas homi-
num immortales esse, soliti pecunias mu-
tuas quæ apud inferos redderentur, dare.
Valerius lib. 2. cap. 1.

Actus sapientie, &c. Ad molem immen-
sis equi respexit. Virgilius in 2. Ænci.

*Instar montis equum diuina Palladis arte
Ædificant scellæque intexunt abiete costas.
Et vnus consilium, &c.* Aphthon. sic ha-
bet:

bet: καὶ περισσὴν οὐκ ἔστιν ἀδύνατον δι' ἑνὸς
 ὑπὲρ βελούχου. Rodolphus Agricola
 pro ὑπὲρ videtur legisse ὑπὲρ. Fuit qui-
 dem sapientissimus Persarum Rex Cy-
 rus, qui dicere solitus, neminem debere
 principatum suscipere, nisi melior his, in
 quos acciperet. Is Astyage, Medorum Re-
 ge, a quo materno victo, regnum Persicum
 auzerat, non ademerat. Vide Iustinum li.
 i. Sunt igitur, qui hunc locum referant ad
 Alexandram, qui legitur Persas in fugam
 conuertisse. Alij malunt ad Aristidem re-
 ferre, sub quo duce Persę victi, eorúmque
 dux Mardonius Arimnelto Spartiata saxo
 caput saucius, vt ab Amphiarai oraculo
 sibi prædictũ erat, occiditur, vt Plutarch.
 in vitis refert.

*Cyrus re-
 gnum à
 Medis ad
 Persas
 translu-
 lit c circa
 Olymp.
 56.
 Cyclops.*

Cyc'ops, &c. Dictus ab vno, quem ha-
 buit in fronte, oculo, quasi circularis ocu-
 lus, de quo apud Virgilium in tertio Æ-
 neidos libro.

*Nam simul expletus dapibus, vinóque sepultus.
 Cervicem inflexam posuit, iacuitque per antriũ
 Immensum, saniem eructans, ac frustra cruento
 Per somnũ commixta mero. Nos magna precati
 Numina, sortitĩque vices, vnà vndique circum
 Fundimur, & telo lumen terebramus acuto,
 Ingens, quod vorua solum sub fronte latet,
 Argolici Clypei, aut Phœbea lampadis instar.*

Propertius lib. 4.

*Cessit & Aetnae Neptunius incola rupis,
Vista Maroneo sedatus lumina Baccho.*

Vide Homerum 10. Odyss.

Fortitudo.

Fortitudo culpanda, &c. Sine sapientia, inquit, fortitudo non est fortitudo, sed est meritas, propterea quod fortitudo recontemptio laboris & periculi cum ra-

Temeritas.

tionem utilitatis, & compensationem commodorum: temeritas est, considerata dolorum perpeffione, gladiatoria periculorum susceptio, ut ait Cicero ad Herennium 4.

EXEMPLA LAVDATIONIS

& primò laus Demosthenis.

Exordiū.

Qui parentibus obscuris nati ad decus præclarum virtute propria ascenderunt, non inferiorem laudem merentur, quam qui nobilitate maiorum superbi se iactant. Maior enim est gloria, virtutibus propriis niti, quam alienis intumescere.

A genere.

Demosthenis quidem pater Demosthenes fuit, vir honestus atque probus, sed plebeius, ab officina gladiatorum Machæropæus appellatus, vix seculo suo notus, ut Valerius inquit. Atqui filius ad summum decus euectus, omnibus maioribus suis præluxit.

Diis ille aduersis genitus, fatóque sinistro.

*Quem pater ardentis missa fuligine lippus,
A carbone & forcipibus, gladiósque parante
Incude, & luteo Vulcano, ad Rhetora misit.*

Ut ait Iuuenalis Satyra decima.

Sortitus fuit patriam, vbi inuentæ & excultæ bonæ disciplinæ. Vnde velut ex equo Troiano complures viri celeberrimi prodierunt.

Maiores parum illustres habuit, sed eos ipsos eloquentia atque virtute sua nobilissimos reddidit, oratorum princeps æstimatus.

Honestè fuit educatus ac bonis disciplinis institutus, sub oratore clarissimo Isæo, & præceptore Platone, ad bonarum literarum studia inflammatus à Thrasio Eunomo.

Ingenij specimen sub prima iuuenta statim emicuit. Vis in eo dicendi mirabilis & gloriosa Rempub. tutata fuit. Nactus in Repub. materiam vberem & honestam pro Græcorum libertate aduersus Philippum, & in ea præclare decertans, confestim nomen & gloriam assecutus est, nec solùm vt disertus, verùm etiam vt fortis vir suspiciebatur, vt admiraretur ipsum Græcia, obseruaret Persarum Rex, plurimúsque apud Philippum sermo esset

A patria. Demosthenè lege orandi vocat Quint. l. 10. c. 1. A maioribus. Ab educatione.

A bonis animi.

In quem eius Philippicæ extant.

A bonis corporis, confiteretur aduersarij sibi aduersus preclarum virum esse certamen.
Humero- rum ia- Corporis quidem in eo fuit imbecillitas, quam ingenio atque doctrina compensauit, atque resarsit. Etenim commemorato nomine Demosthenis, maxima
ctatione pen- satione, atque resarsit. Etenim commemorato nomine Demosthenis, maxima
quomodo eloquentiæ consummatio audientis animi
ille emen- mor oboriebatur. Lateris quidem firmitate
darit, vi- te defectus, quas corporis habitus vires
de apud negauerat, à labore mutuatus est. Qui cū
Qu. l. 11. rerum natura præliatus & quidem victor
ca 3. abiit malignitatem eius pertinacissimo
A bonis animi robore superando. Itaque alterum
fortuna Demosthenem mater, alterum industria
& à mor enixa fuit, vt ait Valerius Maximus.
te. Ad- Patrimonium abundans relictum erat,
uersus tu- sed id tutores malè administrauerant.
tores suos Partem enim surripuerant, partem neglexerant. Ipse tamen satis opum studio
puer ad- Partem enim surripuerant, partem neglexerant. Ipse tamen satis opum studio
huc pu- consecutus, & iis præstantiora bona secum gestabat, non humeris, non oculis
pitares a consecutus, & iis præstantiora bona secum gestabat, non humeris, non oculis
ctiones visenda, sed æstimanda animo, quæ domesticis mentis inclusa, nec mortalium,
habuit nec Deorum manibus labefactari queunt, & vt manentibus præstò sint, ita fugientes
Demo- non deserant, vt de Bia Valerius scribit.
sthenis vt Pro salute Reipub. vitam amisit, vnde
testatur eius morte diem omnium mœstissimam
Plutar in egerunt, & iuxta sacra Cereris ieiunarunt
eius vita mulic-
& Qu.
li. 12. c. 6.

mulieres. Populus item Atheniensis, honorem illi reddens, statuam, utque maximus natu sui generis publicè stipendia haberet decreuerunt.

ALIVDEXEMPLVM IN
laudem Philippi Regis Macedonum.

EX Græcorum Regibus, meo iudicio, *Exordiū.*
 nullus fuit, quem non Philippus Macedonum Rex vel ingenij dexteritate, vel virtutum meritis exuperarit.

Patrem habuit Amyntam, summę prudentiæ virum patriam celeberrimam atque regnum adeptus centum & quinquaginta populorum, Plinius lib. 4. *A genere & patria.*

Epaminonda strenuissimo imperatore, & summo philosopho vsus est præceptore (Orosius lib. 3. cap. 12.) A quo & bellicis artibus & philosophiæ præceptis præmunitus ad regnum accessit. *Ab educatione.*

Thessaliam domuit, Græciam penè totam consiliis præuentam viribus vicit, nec ita bellicis tumultibus præpeditus, & victorius affectus, ut à liberali Musa & studiis humanitatis abesset. Quin lepidè comitèrque pleraque & fecit & dixit, & egregia ingenij monumenta reliquit. Argumento sunt Epistolæ, munditiæ, ve-

A rebus gestis.

nustatis, & prudentiæ plenissimæ, velut illæ quibus Aristoteli natum sibi filium, & ab eodem instituendum denuntiavit. Quibus omnibus ea, quæ fortasse iuueniliter patrasse criminari posset, abundè satis deleuit.

*Ab animi
bonis.*

Clementia singularis in eo fuit ac benignitas in victos: vnde quibusdam ipsi consulentibus, vt cum Atheniensibus asperius ageret, respondit, illos absurdè facere, qui homini, cuncta ad gloriam tum agenti tum patienti, suaderent, vt gloriæ suæ theatrum abiiceret, significans sese hoc agere, non vt Athenas euerteret, sed vt ciuitati celeberrimæ doctissimorum virorum copia florenti, suas virtutes probaret. Item, Quidam petulantioris linguæ maledicta coniicere solebat in Philipum, hunc amici hortabantur vt eiiceret in exilium: At ille negauit se hoc facturum, demirantibus quid ita, Ne inquit, oberans inter plures malè de me loquatur. Quod maledicum non egit in crucem, vel clementiæ erat: quod ignouit, vel magnanimitatis: quod contempsit, quod noluit expellere, prudentiæ: plus enim nocuisset. Vide Eras. 4. Apophthegmarum, Diodorum Siculum lib 3.

*A compa
ratione.*

Quis autem Hannibalem Carthagi-

nensium ducem Philippo censuerit comparandum? Ille multa quidem gessit, sed pleraque perfidiosè ac crudeliter, hic omnia sapienter ac cum animi summa moderatione.

Longè plura de tanto Imperatore dicenda essent, sed finem facio, contemplans meam dicendi facultatem longè inferiorem esse, quàm vt tantis Philippi virtutibus par esse possit.

Epilogus.

ALIUD EXEMPLVM IN
eloquentiæ Encomion.

CVM autore Gellio, turpius sit frigidè laudare, quàm insectanter vituperare, metuo ne non encomion eloquentiæ minus aptum ego dicturus, ingenij magis inopiam proditurus sim, quàm dignis illam laudibus euecturus. Attamen si libet principium considerare, reperiemus eam honestissima productam origine, optimisque rationibus profectam.

Exordij

Quæ cum vna sit de summis virtutibus, vt ait Cicero, nemini dubium esse debet, quin ab illo, qui fons omnium virtutum est, & origo, profecta sit, nempe à Deo Optimo Max. cuius, vt sacra Scri-

Agenere.

Quin. li.

2. ca. 20.

de eloquē

tia aut in

praeslatis

vide apud eundem lib. 2. cap. 26. pteura meminit, dona sūtlinguarū genera, omnesque sapientiarum ac scientiarum sermones, ex quo, per quē, & in quo sunt omnia.

Ab iis quas perficit rebus. Cœlitus igitur demissa admirabilem in rebus humanis potentiam recipit, & incredibilem efficaciam facultatē inque accendendi mentes ad honestatem, animos ad gloriam. Afflictos cōsolatur, perterritos timore vacuos reddit, seditioes cōpescit, & feros & agrestes homines ad humanitatem deducit. Vnde poëta Orpheus & Amphion finxerunt demulsiſſe feras, & cum arboribus montes traxiſſe, ait enim Horatius:

*Agrestes homines sacer interpretſque Deorum
Cadibus & fædo victu deterruit Orpheus.*

Diſtus ob id lenire feras, rabidōſque Leones.

*Diſtus & Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa mouere ſono teſtudinis, &c.*

Occupatio. Hac de re vberriſſimè apud Quinti- nio ca. 16. li. 2. Red- ditio. Sed inquis, Eloquentia ſceleſtos pœnis eripit, falſis veritatē expugnat: ſtatus Rei- pub. euertit, vt bono iure Lacedæmonij rhetores videantur expulſiſſe.

Esto, ſed eadem ratione omnes bonæ artes, omneis magiſtratus, cum vtriuſque aliquando proueniant mala, poſſent expelli. Item è medio tolli ignis & aqua, vnde ſæpenumero maxima oriuntur di-

spendia : atqui bonæ res malæ non sunt, si bene utamur.

Quis eloquentiæ prætulit liberalitatem? hæc paucis poterit prodesse: illa suas in omnium mortalium salutem vires extendit.

Comparatio.

Rerum magnitudine deterritus finem facio: etenim maximis eloquentiæ laudibus vix ullius dicendi facultas responderit.

Epilogus.

ENCOMIUM

MARPURGENSIS

Academiae.

Ingratissimus omnium haberi merito possem, si cōcionis huius hortiernæ authoribus, nempe iis quibus meipsum debeo, non in præsentiarum morem gererem, in dicendis, quæ scopum huius orationis esse voluerunt, beneficiorum laudibus, atque summis in nos omnes meritis. Romanis omnis expers volatile Ciconiam, nouimus omnes officij, mutuam rependere vicem solere, ut hinc ἀντιλαργίαν, natum sit proverbum. Quanto æquius ac iustius nos qui ratione ducimur, gratiam nobis benefacientibus, si propter culpam fortunæ iniquioris non parem referre potuerimus, tamē aliquam

A dicentis officio.

scribendo saltem, bene sentiendo, atque assiduis illos extollendo laudibus, & habere & agere non detrectauerimus? Cùm autem Academia Marpurgensis, veluti mater omnium nostra communis benignissima nos tanquam alumnos suos & charissima pignora sinu blãdiore foueat, nos bonis literis instituat, nos probatis moribus exornet, nos denique maximis honoribus afficiat, quis vel pietatis vllò tangi confirmet illum affectu, qui rogatus, aut iussus, parentem tam officiosam pro virili sua nolit, vt ingratitude morosæ filius, ad sidera ferre? Hæc cùm ipsi vos optimè teneatis meditata, nihil omnino dubitandum erit mihi, quin iam silētium pollicentes, vos omnes ornatissimi atque iidem integerrimi viri ac studiosa iuuentus, me patienter sitis audituri.

*Ab audi-
torum at-
ten tione,
& a gu-
mēti fer-
tilitate.*

Iniunctum est mihi Academiæ nostræ Marpurgensis Encomion dicere. In primis autem gaudendum ac lætandū mihi video, partim quòd vos ad audiendū tam avidos cōtempler: vos omnes tam attentos: quàm pudens ego, quàm hæsitās ego, quàm tremebundus ego, primūm huc ascenli: nunc autē vestro, quo me omnes prosequimini, fauore, atq; hilaritas aspe-
ctu

Et tu longè redditus alacrior : partim, quòd talis oblata sit dicēdi materies, in qua etiā erudito parum, hoc est, mei simillimo literaturæ leuioris homuncioni, non deesse possit oratio, vt longè difficilior videatur exitus inuentio, quàm principij, nimirum vt non tam copia mihi, quàm modus in dicendo quærendus existat.

Nam si protinus ab initio ipsos gymnasiij nostri celeberrimi authores ac patronos consideres, ac perpendas, siue Deū Optim. Maxim. cuius cælesti prouidentia, ac diuino nutu instituuntur, eriguntur, ac gubernantur vniuersa, quæ in terris sunt, siue illustrissimum nostrum Heflorum principem : statim tibi tam inundans verborum ac rerum flumen occurreret, vt te magis obrutum copia, quàm inopia pressum iri fatearis. Quid? (vt illum ἀνεκφώνητον, ὑπερδύνατον, ἀνεξίχνιατον, qui extra omnem eloquentiæ cælestis, nedum terrestris, aleam est positus, cuius gloriæ nullum principium, nullus finis existit Deum Optim. Maximum præteream) vel solæ huius terreni numinis, quo Domino ac fundatore nostra Academia merito gaudet, iubilat & exultat, Principis Illustrissimi doct., tantam dicendi copiam offundunt, vt spiritus di-

Ab authoribus ac fundatoribus Academia.

cturi citius defecerit, quàm incrementis beneficio rerum orationis cursus.

Ab illustri principis Hefforum genere, factis atque virtutibus.

Quid enim memorem tot antiquissima stēmata, tot maiorum imagines, tot belli clarissima facinora, atque parva trophæa? Quid tantam vitæ integritatem, clementiam, tantam prudentiam, tantam pietatis ac veræ religionis curam? Quid denique innumerabilia alia, quæ omnia ac singula, tam splendida, tam lucida, tam illustria sunt, ut si alienæ claritatis polites, ac nitore fuerint adiuncta, plus obscuritatis sint allatura quàm lucis? Ideoque tam fertilia, tam copiosa prædicatu omnia, ut ceterum linguas, imò cetera principum eloquentiæ millia fatigare possent.

Ad disciplinam militari.

Quis enim, ut alia transeam omnia, quis, inquam, vel Nestore, vel ipso Pericle facundior, eloquentia digna satis expresserit, quanta disciplinæ militaris arte contuderit horridos Sichiægiani terroris insultus? quanto pristinum in regni statum animo restituerit ducem Vittembergensem? quanto pectore compescuerit seditiosos rusticorum tumultus? quanto denique spiritu vicerit Duces Brunsvicenses, patrem & filium?

Quare digna satis laudatu, satis gloriosa Marpurgensis Academia videretur,

si vel solùm tot & tantis fundatoris sui decoribus & ornamentis conspicua floret. Sed, ut vniuersitatis nostræ amplitudo fiat admirabilior.

Accedunt complures, quos omnes enumerare longum esset, natalium claritate, facultatum laureis, ac virtutum meritis præstantissimi patroni, quorum facundia plurimum apud exterarum nationum promouit, quorum grauitatis excellentia protegit, dignitatis denique tituli protulerunt & exornauerunt Academiae nostræ pomæria. Quibus omnibus robustissimis veluti columnis suffulta, quibus tutelari- bus diuis Academia Marpurgensis vndique circummunita, quid vltèrius excogitare poterit, quod origini suæ & fortunarum primitiis, vel splendidius vel excellentius adiciere possit?

Iam si tempora, quibus instituta fuit, à primo diligenter excusseris, inuenies profectò Saturni seculis non infeliciora, quibus bonæ artes atque virtutes vbiq; gentium antea proculcatae, capita sua feliciter exeruerint, quibus homines nullis inquietati bellis, nullis intestinis seditio- nibus insauciati, nullis hæresibus Anaba- ptisticis, effascinati, nullis denique præliis funestati, sed velut optimis fortunatissi-
mi

*Ab aliis
Academia
presidi-
bus atque
Mæcena-
tibus.*

*A tempo-
ris oppor-
tunitate.*

mi fores pulsantis æui auspiciis. Atqui si qua tum prisca vestigia fraudis remanere, aut malorum lerna videbatur impendere: ea statim omnia ab Illustrissimo principe nostris procul à sinibus propulsata fuere.

*A quasi-
ta loci cō-
moditate.*

Quòd si locum, vbi Marpurgensis vniuersitas erecta, perscrutatus fueris, vix vllum profectò reperies vel amœniorem, vel commodiorem. Vbi Marpurgum, Hessiæ Metropolis, tot vetustis antiquissimorum ædificiorum structuris veneranda: prudentissimorum incorrupto Senatutum ordine conspicienda, florentissimo simul ac honestissimo rerum priuatarum ac publicarum statu nobilitata resplendet: cuius forum Curia speciosissima marmoreis quasi lapidib. excisa deuenustat: & aqua fontana, tot fistulis ac siphunculis iam recenter artificio mirabili factis, emissa, & murmure blandiore delectat, & aspectu pulchriore totum locum exornat.

*A cōtra-
dictione.*

Verùm, vt occasio reprehédendi semper est obuia, si quis calumnietur ipsam urbem plus æquo fragilibus cinctâ esse muris, responderi poterit, quod olim Agesilaus ille, Lacedæmoniorum Rex, percontanti, quam ob causam Sparta non cinge

cingeretur muris, responsum voluit ostendendo ciues armatos, inquiring: Hi sunt Spartanæ ciuitatis mœnia: quo significauit Respublicas, nullis munimentis, nullis vallorum propugnaculis tutiores esse quàm ciuium virtutibus. Marpur-gum ergo tutissimū est ac firmissimum, tot studiosorum, tot fortissimorum ciuium virtutibus: nam lapideo quod operi deest, id animorum robur, ac præsentia compensant: & quod hominum artificijs, id natura loci tot præruptis vndique montibus refarcit commodissimè circumsepiendo: vbi celeberrimus iste fluuius Lanus infractum orientali lateri dorsum accommodat.

Qui alias etiã, quasi Nilus fœcundās omnia, plurimæ delicatissimorum generapiscium educat, atque producit: Cuius itē tanta potentia medicā celebratur, vt cum multis nominum minimè vulgarium Thermis contendere possit. Etenim psoram ac impetigines omnes, quib⁹ cōmuniter studiosi. diuexātur, præsentissimè sanat, vt nemo tanta scabie laborās huc veniat, qui non semel atque iterum lotus, ocysimè curetur. Hinc cōplutes audias, qui, quē cutis glabellæ nitorem assiduis alibi lauacris experiri non potuerint, eū

fese

Ab aquarum salubritate & pisciū copia.

fese fateatur hic vel citra negotium affectos, solius beneficio Lani, maxime peculiarem pratorum & alvei Marpurgensis virtutem haurientis.

A loci amantate & vberitate.
 Vbi præter iam dicta, tot amœni prospectus, tot horroꝝ decora, tot agrorum lumina, vt illud, Nullus in orbe sinus Marpurgo, non Baiis, præluet amœnis dubio procul scriptum reliquisset Horatius, si modò cognitum habuisset, & verius non reluctatus: equidem.

Aureus hic annus, biferique rosaria Pesti,

Hic propius adductum credas frondere Tarentum.

Hic denique Musis omnib. gratissimus locus, vbi rerũ omniũ vberimus prouetus, vt nõ solũ innumera ciuiũ ac studiosoꝝ multitudo victũ acquirere facillimè possit, sed etiã fertilitas natiua miserimæ locorũ exterorũ sterilitati suppetias ferẽdo, non paruas alienarum ciuitatũ fitarchias expleat, Respub. alat, sustentet, lætificet.

*A cœli cle-
 mentia.*

Vbi denique maxima aeris salubritas, vt ipsa pestis, aut acutus alius (nam quæ de pleuresi modò ferũtur, puerilia sunt) morbus nunquam nisi fortasse, quod tamen rarissimum, decennio toto elapso, grassetur. Cuius rei causa poterit euidentis esse, vel tam placida cœli temperies, vel tam sereni

fereni totius machinæ cœlestis aspectus, quibus Marpurgensem, vt omnium sibi dilectissimam, æternus ille pater singulari quadam clementia commotus, prospere dignatus est ciuitatem. Quæ non solaribus nimium æstibus subiecta iacet, nec frigoribus nimium Borealibus propinqua, sed temperatiore sub climate constituta.

Veruntamen si tempestuosior aliquando ac immitior aer (vt omnium rerum est vicissitudo) videtur ingruere, longè plus vtilitatis ille semper, quàm incommodi solet importare. Sic enim ad omnes fortunæ truculentioris impressiones assuefiunt, sic ad morbos superandos, sic ad durissimos labores perferendos exercentur, ac edurantur corpora.

Ab aeris horridioris commoditate.

Porò si quispiam conqueratur, regionem istã montosam, asperam ac lapidibus confragosam inhorrescere, hic mihi sapiens Darij maioris factum animo præsentireuoluat. Ille populum suum, regionis scabritiæ & asperitatem, cæpestri ac molliore tractu commutare cupientem, minimè permisit: affirmãs hominum habitus vt semina ac plantas, ad regionis naturam immutari, sentiendo se malle duros homines, & laboribus accommodos, quàm

A cliuosa regionis vtilitate.

quàm molles, quàm ignauos, quàm effœminatos, quales regio mollior generare solet. Quòd si diligenter animo collectũ discussit, nullam in orbe ditionem fore confitebitur, quam cum sua permutare debeat Illustrissimus Hætorum Princeps, innumera virorum millia possidens, qui tẽpore pacis bona studia ac virtutes excolere nouerunt: bellis autem imminetibus, qui labores perpeti, qui maximum exercitũ ducere, qui summa pericula subire, qui fortiter arme tractare, qui munitissimas vrbes euertere, qui denique præcellas arces demoliri possunt. Quare Pœnorum acerrimus dux Annibal, in Italiã ab initio per Alpes per tot frigora ac niues irrupturus, maximis olim stipendiis coëmisset tales virorum manus, quales producit Marpurgum, vbi corpora vegeta, robusta, præstantiãque proueniunt, ac procera grandescunt.

Ab ingeniorum dextertate.

Sed ne prouerbium, *ἀνὴρ ὀμυρῶς*, id est, amens qui longus est, in eisdem quadret, accedit acutior mentis, & ingeniorum sagacissima perspicacitas. Nõ enim Marpurgensi multũ auersus equos Sol iungit ab vrbe. Quæ nec, vt aliã quãdam, in vallibus profundis, in locis cauernosis, in lacunis, atq; speluncis palustribus est cõdita,

dita, vbi perpetuo fœtore grauitèr olètes nebulæ, vbi putres exhalationès, vbi pestiferæ Mèphites virosa crassitie hebetât, & Saturnias quasi lemas offundentes, ingeniorum vires obnubilant, vbi ferarum latibula, luporum ac visorum spelæa, vbi horrendâ denique serpentum ac draconum antrabelluinam ad naturam animos transformant humanos: sed potius, vt nobilissima Regina Marpurgensis ciuitas, bonarum artium omnium receptaculum puriorem, eminentiorem, & ingeniis bonis aptiorem cœli partem elegit, & ita solertem sese composuit, vt proximè ad figuram hominis, ac virtutis simulachrum accedere videatur.

Enimuerò quemadmodum à Deo *O. Ab vrbis*
 pti. Maxi. videmus hominem effictum e. *figura vel*
 recta facie rigidum, vt scilicet ea specu- *habitu.*
 letur, vnde eius origo est, nèpe cœlestia,
 reliquum autem vniuersum animantium
 genus pronum, & ad terram versum,
 quod etiam Ouidius innuit dicens:

Pronâq; cùm spectent animalia cœtera terram, *Metamor*
Os homini sublime dedit, cœlûmq; videre *pho. I.*
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Sic clarissimû, vbi nostræ Academię pulcherrima sedes est Marpurgum, nō aliter atque homo princeps, caput erectissimû

ac eminentissimum suis turribus, vt diademate regio coronatum habet, nempe quam admiramini toties ἀκρόπολιν, arcem istam quæ candidam frontem suam velut inter nubila condit: cuius collum monili baccato suis velut vnionibus irradians prominet, illinc nitidis clarissimi domini Cancellarij Ioannis Ficini palatii: hinc illustrissimi Principis sapientiæ domicilio, quod βασιλευστέριον aut δικαστήριον appellamus, exornatum. Corpus est tot membris & articulis, id est, domibus ac palatiis insigne, quicquid intra ciuitatis Marpurgensis mœnia situm esse nouimus. Pectus, est ipsum templum, Curia ita, vt alimentorum dispensatrix, est stomachus. Vtrumque collegium, Pomœrij, & (vbi iam hæc dicimus) Lani, sunt præcordia: duo vici, alter, quem vulgò *den Grien*, alter, quem *Bygenstein* appellant, femora sunt aquis proxima, quòd circum ea corporis partes crebris lotionibus indigeant, ideóque mediastinis assignati. Brachiorum alterum, nempe dextrum, est ista platea, quam vernacula lingua, *den Steinweg* vocitant: Sinistrum, quod suburbium, *Vuoiden hausen*. Pedes autem instar fortissimi bouis (iuxta prouerbum) altius in terræ viscera defixit. Sic dispeffis
veluti

veluti manibus, commodissimo suæ vastitatis immobilioris anfractu, studiosos omnes, quasi gremio sinuoso, vt benignissimo, sic tutissimo complectitur & exosculetur.

Cæterùm vt honestate conspicuos peculiari quadam humanitate, quæ sua est benignitatis excellentia, prosequitur, sic in discipulos ac nebulones omnes meritâ ac iustam (vt æquum est) seueritatem exercet, vt suis flagitia, suis ipsam virtutem præmiis condecoratum iri cognoscas. Et enim cùm alterum brachium, nempe dextrum, id est *plataa Den steinueg*, iucundior quidem, sed ascensu difficilior videatur, non immeritò virtutis illi dextro calli poterit comparari, quo ad virtutis & honorum præmia traducuntur homines. Contrà, cùm *Vueidenhausen* ostendet viam latam, decliuiolem, & facie tenus molliorem: sed vbi progressus fueris, satis lutosam, ac etiam calamitosam, vbi *Lictores & Carnifices* habitant, sceleratorum calli nobis deuitando, poterit assimilari, iuxta illud: Hæc via virtutis, nimirum *Der steinueg*, dextrum petit ardua callem.

Difficilémque aditum primùm spectantibus offert:

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Molle ostentat iter via plana (Vueidenhausen) sed vltima meta Præcipiat captos, voluitque per ardua saxa: intellige cruces ac tormenta. Cuius Virgiliani carminis quasi dilucidam paraphrasin cernis, si Marpurgum ipsum penitus aspexeris. Nonne metam callis dextræ & requiæ vides, Germanicam istam domum, vbi præstantissimus Dominus Commédator, vir vt nobilitate clarus; sic omni bonitate præditus, omnes literarum meliorum ac virtutis cultores, itineris difficultate, ac studiorum assiduitate subinde defatigatos curisque confectos, comiter excipere, ac generosissimo vino, quod cum spe diuite manet. In venas animúmque tuum, quod verba ministret, reficere, & curas diluere semper est assuetus?

*A libera
tate do-
mini Cõ-
mendato-
ris adium
Teuton-
icorum.*

Quoties ad cœnas Academiæ nostræ fautores ille vocans, velut accepturos virtutis præmia, refrigeravit, & non semel ita bonæ fortunæ calicibus exhilarâs obruit, vt neque mentes illorum, neque pedes officio suo satis functa conspexerimus? Quoties ad prandia Musarum antistites studendo defessos, & laboribus exhaustos, veluti literarum fructum percepturos,

pturos, inuitans, humanissimè tractauit,
 & ferculis recreauit, opiparis? Et ne lon-
 giùs exempla petantur, quoties ille M.
 Casparum, iam Academiae nostrae Deca-
 num dignissimum tot piscibus delictio-
 ribus, utpote carpionibus ac lupis exor-
 nauit, atque tot aliis lautitiis labore pu-
 blico & domestico delassatum refecit, ut
 uel ille solus satis abundè testari possit,
 ædes Teutonicas esse dextri apud Mar-
 purgum callis æmuli virtutis, metam, &
 requiem inibi placidissimam. Quo ad-
 moneri possumus: Radices literarum, ut
 Isocrates ait, amaras esse, fructus uerò
 dulciores, callè m virtutis ascensu diffici-
 liorem, sed metam omnium iucundissi-
 mam. Atqui te non moueat, quòd hìc il-
 lius terminus & apex summo vertice non
 pendeat, sed magis ad locum inferiorem
 recesserit: id enim mysterio non caret,
 quo sapientissimus ille, quicumque fuit
 primus architectus admonere uoluit eam
 uirtutis naturam esse, ut elata numquam
 superbiat, nec summo fastu, quod habe
 pulcherrimum, uulgò prophanis oculis
 ostendet, sed potius thesaurum, ceu uili
 corrice dissimulans quod habet eximium
 intimis penetralibus recòdat & occultet.
 Hinc est, quòd Elisabethica domus fasti-

gio sublimitatis posthabito, locū humiliore præoccupando, sectatibus virtutem maluerit in occulto munera digna cōferre, quàm in excelso loco gloriam sortiri.

Ab alterius literæ Pythagorica calis explanatione.

Sed ad alteram virtutis viam redeunti, *Vueidenhausen*, illud sese offert, quod, quàm miserabilis, quàm flebilis vitæ sceleratæ sit exitus, luculenter ostendit, vbi *εἰς κρυψάπυρ, εἰς κτανάριον, ἢ εἰς λίβανος.* Vbi ipsissimum fustuarium, ac terribissima tot morticinorum porcorum ac cadauerum vorago atque barathrū, vbi fames, & atris volitans infamia penus, vbi fera pœnitentia, vbi damnatorum gemitus & eiulationes sæpius audiuntur, vbi tortorum ferocia, vbi carnificum crudelitas iam fontes virgis cædit, iam cauterio, vel candenti ferro buccas facinorosorū perforat, iam sicariorum membra rotis distringit ac contūdit: iam furti reos in crucem tollit, iam latrocinij, aliorūque criminum conuictos, alio atque alio mortis genere dilaniat, atque immaniter obtruncat.

Ab Epilogo dictorum.

Ergo ex his omnibus, ornatissimi viri, & studiosa iuuentus, opinor intelligitis, quanto cōsilio, quantis rationibus adductus Illustrissimus Princeps noster, voluerit apud Marpurgenses Academiam

erigi

erigi atque fundari, quòd inibi vicus penè
 omnis, omnis angiportus. omnis platea,
 studiosos homines virtutis admonere,
 turpissimos autem nebulones, à vitiorum
 ac scelerum maleficiis deterrere possit.
 Hæc de patronis, origine, & loco Marpur
 genis Academiæ.

Nunc ad ea digrediar, quorum utilita-
 te prouecta cum omnibus ferè Germaniæ
 totius Academiis certare possit. Quæ-
 nam igitur hodie nobis Vniuersitas vspiã
 proferri poterit, vbi tanto labore, ac fide-
 litate genus omne studiorum tradatur,
 vbi purissima maiore cum fructu Theo-
 logia doceatur, vbi facultas medica, vbi
 iurisprudentia feruentiore cultu tracten-
 tur, & sic omnia, vt nihil prorsus in lin-
 guarum nobilissimarum cognitione, ni-
 hil in omnibus, nisi vnã (cuius me vel
 inuitum professorem esse voluistis) exci-
 piendam puteris Rhetoricam, nihil in-
 quam in omnibus artibus bonis, & opti-
 mis disciplinis desiderari possit.

Vbi tot & tanti professores, tot noui, tot
 veteres doctores effulgeant, grauitate,
 doctrina, ac vitæ sanctimonia, non so-
 lum apud nostrates, sed magis apud exte-
 ros nobilitati, atque aded, quotquot hic
 videas, quotquot intuearis, tot Home-

*Ab vber-
 rimo stu-
 dioforum
 bonarum
 que disci-
 plinarum
 prouentu.*

*Ab opti-
 morũ pra-
 ceptorũ,
 atque do-
 ctissimor-
 um, cele-
 berrima
 turba.*

ros, tot Aristoteles, tot Apollines, tot denique numina quædã te iuraueris videre. De singulis iam nominatim differere, & illorum prohibet modestia, & temporis opportunitas non concedit, sed vt generatim & modestè dicam: purissima vasa sunt & habitacula, in quibus omnia studiorum optimorum genera vigeant, regnent, ac triumphet, a Deo Optimo Maximo clementer erogata. Quare si iam Apollonius ille viueret, non opus haberet Caucaſum laborioſiſſimè pertransire, nec Scythas, Maſſagetas, nec Albanos, diſtiſſima Indiæ regna tantis cum periculis bonarum literarum gratia, denuò penetrare. Item ſi Pythagoras, ſi Plato, ſi Architas ille Tarentinus in viuorum adhuc contuberniis agerent, non haberent neceſſe Perſas, Lacedæmona, Cretas, Ægyptum, tot denique regiones alias ſtudio- rum cauſſa peragrarè, cum omnia Mar- purgi quàm plena manu habere, & multo minore temporis ac rerum iactura conſequi poſſent.

*A disci-
pulorum
copia, ſtu-
diis &
officiis.*

Quo fit, vt numeroſiſſima ſemper diſcipulorum turba adſit, quorum indies tantam diligētiam experimur. vt nec Cleanthis, nec Ariſtophanis, quorum vtriuſque pertinaciſſima fecit prouerbio locum vi-
gilan-

gilantia, maior vnquam extiterit. Vnde non opus præceptoribus vltro currere, vt doceant, aut manè ad fores sedere, & operiri (vt Gellij verbis vtar) propè ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne vinum edormiant: sed potius & literarum, & præceptorum adolescentes amantissimi, quicquid officiorum iura exigere non pudibundos, atque adedè vt longè rudiores ac nequiores etiam plerunque in patriam reuertantur, quàm inde fuerint egressi. Quarum rerum portenta hic penitus nulla conspici, nostra bono iure poterit Academia gloriari.

Nam cùm à conuersantibus, authore Seneca, mores sumantur, non præceptores hic otiosi degunt, quorù veterno discipuli perdantur, non ebriosi vnde pessimum conuictores exemplum bibendi trahant: non blasphemii, qui virosam prauitatem in proximos transferant, non impudici, qui pueros emolliant, atque effeminant: Nulla deniq; improborum commercia, quorum contagio serpat in cohabitantes, sed adsùt duces optimi prorsus, qui bonos iuxta prouerbiù, comites reddùt, hoc est, ad manus habètur omniù candidissimi Magistri, qui in suos mores incorruptos trahunt ac transformant disci-

A magistrorum honestorum piarumq; consuetudine, atque commercio.

pulorum gregem. Quorum magna fatis (licet non tam numeri, quam ipsius honestatis hic habeatur ratio) studiosorum corona præsens non minuitur, sed bonis auibus, indies augetur.

*A studio-
rum præ-
miis.*

Et tantus, qui bonas vt aiunt, artes alit, honor optimarum literarum cultoribus hic defertur, vt in spectaculis, (vbi statuarum & imaginum sculpturis & picturis homines immortalibus Diis æquiparabantur) Olympicis victoribus nunquam maior exhibita fuerit gloria. Exemplo fuit proxima celeberrima nouorum doctorum festiuitas: exemplo tot magistrorum nouorum solennitas, quos ornatissimis, vt eorum studia ac virtutes meruerunt insignis officiosissimè, nostra vt vidistis omnes condecorauit Academia.

*A schola-
sticorum
exercitio-
rum assi-
duitate.*

Adde quòd tanta & diligentia & industria studiosi omnes hic in officio contineantur, tantis conatibus exerceantur in dies, vt maioribus non possint. Nullus enim est dies in quo linea non ducatur: nulla septimana, in qua non aut publicè disputeretur, aut declametur, atque adeò, *Vt schola nostra Lanæ, conuulsæque marmora clament,*

Semper & assidua dirupta voce columna.

Missam facio frequentissimè, quo nul-
lura

lum liberalius erectum, nullum accuratius administratur pædagogij disciplinam. Missa facio tot saluberrima veræ pietatis studia, quæ cum alibi aut omnino squalida iaceant, aut penitus è medio tollantur, hîc non solùm feruenter extolluntur, sed etiam adamata in pretio habentur maximo. Vnde fit vt eruditorem multò, longèque melius nostram iuventutem moratam ad suos redire percipiamus, cum laude & gloria Marpurgensis Academiae summa.

Neque id mirum, cum hîc sanis doctrinis & honestate colluceant omnia, nulla penitus nequitiarum illectamenta surrepant, sed vbique sit probissima (vt dixi) societas & confortia sancta, quæ indissolubile religionis Christianæ vinculum solidis adeo atque adamantinis constrinxit retinaculis, vt nulla ratione dirumpi queant.

Ab incorrupta viuendi ratione.

Quare vanitatis illos pudeat, qui dissidere, mutuis odiis conflagrare scholam nostram calumniati sunt, centonum factores, cum nusquam coniunctius, nusquam denique amicis viuere queat, quàm in Gymnasio nostro, quod non ex morosis cerdonibus, aut Lycambea secta constatum, sed optimis virorum eruditissimorum

Ab amolitione calumniam.

morum

morum ordinibus selectum cōsistit, quos bonarum literarum artes humanos fecerunt, quos Philosophia plus quàm homines reddidit, quos Medica facultas officiosos informauit, quos Iurisprudencia ciuiles effecit, quos denique sacra Theologia diunos effinxit, concordie studiorum omnium harmonia, virtutumque vnione conglutinatos.

*A frugali
victu at-
que tēpe-
rantia.*

Quibus omnibus non incommodum adiecerō frugalissimam (vt hinc Germaniæ grauitatem ac temperantiam agnoscas) studiosorum diætatem. Nusquam enim Sybariticus ille, ne & calamitas eiusdem comitetur, luxus & insani conuiuiorum apparatus, qui sunt ipsissimæ studiosorum pestes, prædominantur. Nam vt edulia præteream quæ munda quidem ac simplicia in studiosorum hospitiiis apponuntur, non ambitiosa, nõ luxuriosa, sed interdum eiusmodi, quæ apud nonnullas scholas ventri deditas, Squalidus in magna (vt cum Iuuenale dicam) fastidiret compede fossor, Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ: vt fercula, inquã, magis salubria, quàm artificiosa, aut luxuriosa transeam, Iunckeræ propter excellentiam appellatione nobilitatis sic vocitatur, studiosis vt bibitu iucundissimæ

ita saluberrimæ potionis crebrior vsus adhiberi solet, vini rarior: quod in illo castitas & sobrietas, in hoc impudicitia & ebrietas regnent. Vnde D. Paulus: Ne, inquit, inebriemini vino, in quo luxus est.

Ergo vinum, quod clauo, iuxta prouerbium, caret, vbi paulò largior, interdum vsus, administratur, non merum infundi solet, quòd optimam hominis partem, hoc est rationem debilitet atque eneruet, sed prorsus innoxium, nempe aqua infusa temperatum, sic longè melius redditum, & humanam ad naturam maximè appositum. Quo præclaro beneficio qui præcellunt apud nos œnopolæ, hoc est, qui aquis diluere egregiè vina callent, ad summos & honores & opes iure optimo prouehuntur. Sed hoc ipsum adhuc ignorare nostrum D. Præpositum ægerrimè ferens doleo, cum vna ista faciat inscitia, quo miser, & inhonoratus pauperiorem apud nos vitâ sese degere conqueratur. Indignam quidem, sed promeritam tamè ignorantia pœnam auferens, qui locupletior euasurus, si tã utilem, tam probatam, tam insignem illius Staphili Syrrheni filij disciplinam, vt alij, consecutus esset. Hic, authore Plinio, cum radis ac simplex olim vetustas meratius non sine plu-

*A vino
tempera-
mento.*

rima noxa biberet, vinum aqua miscere,
& Bacchum temulētum deum Nymphis
Deabus sobriis temperare docuit, vt sic
mansuefactus ac domitus ille cornutus
pater, fieret moderatior, mansuetior, mul-
tōque sapientissimorum testimoniis fa-
lubrior. Et quid aliud innuit fabula de Bac-
cho, qui fulmine cōflagrans, in Nympha-
rū aquas fingitur iniectus, nisi vini ardo-
rem, vitales iuuenilium ingeniorum suc-
cos exurentem, sobrio elemento restin-
guendum esse? Quod etiā illud Epigrāma
Meleagri testatur ac cōprobat, sic dicens:

Αἰ νόμφαι τὸν βάλεχον, ὅτ' ἐν πυρὸς ἕλασθ' ὁ λυγρὸς
Νίψου ὑπερτέφρου ἀπὲρ λιγιδέου.

Τὸνεκα σὺ νόμφαις βρέμι φιλ, εἰ δὲ νιν
ἀφρυν

Μίσηθαι, δέξιν πῦρ ἐτι λιγιδέου. Id est,

Bacchus vt è flammis puer exiliisset in undas,

Tincherunt Nympha sordidū adhuc tinere.

Hinc iūctus Nymphis est Bacchus grat: at ignē

Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Sed quorsum iste verborū excursus tēdit,
inquires? nēpe vt ostendā, hinc esse, quod
neminem apud nos studiosum cupidineis
facibus incēdi: hinc esse q̄ neminē æstu
venereo captū, aut laqueis irretitū ab ho-
nestis artibus turpiter abduci, & veluti bo-
uē ad lanienā, rapi cōperiamus: hinc esse
quod

quod nulla Circe referatur immutare, quæ beneficis adolescentibus in bestias convertat, id est, nulla præstigatrix voluptas, quæ suis affectuum illecebris illos demerens ad pudicitiae naufragia perpetranda blandiatur, aut libidinum venenis adeo pervertat, ut in brutorum transformati naturam, præter hominis vocabulum, nihil hominis habeant. Sed contra multi Vlysses, fortes videlicet ac constantes hæc viri præsto sunt, qui iam longa rerum experientia sapientum habitus sibi inducunt, maiestate veneranda perspicui, quibus imbecillior ætas innitatur, quorum exemplis informata discat Sirenum voces dulcedine mellita venenum inspirantes auersari, ab omnibus spurcarum cupiditatum alimentis alienissima.

His igitur rebus omnibus euecta iu- *A studio-*
 uentus nostra, & eruditionis & bonorum *rum fru-*
 morum pulcherrima proferens ubique *ctu.*
 specimina, quid Deo Opt. Max. quid parentibus, quid Magistratui debeat, intelligit, & expedire gaudet: vnde laudatissima ciuilitatis ac omnis honestatis obseruantia promanat, ut animorum integritati & externum corporis habitum congruere, & nusquam mentis apicem à rationis amissi delirare videamus: tantum abest,

abest, vt cum aliarum quarūdam Acade-
 miarum cessatoribus, nostri adolescentes
 pessimè viuant, pulcherrimum immor-
 talis Dei munus, vt pote tempus inhone-
 stis rebus vecorditer insumāt: sed potius
 quo charius, quo pretiosius est illud, tan-
 to diligentius ab illis asseruatur, tantòque
 circumspectius impenditur, ne sine bo-
 nis frugibus effluat. Dij faciant vt in no-
 stris discipulis, exteri sic rerū suarum sa-
 tagentes, resipiscant, ac ratione simili re-
 uoluāt, amissas opes aliūde refarciri pos-
 se temporis irreparabilem iacturam non
 posse: de illis nequiter impensis fortasse
 rationem parentibus sese reddituros, de
 horis autem turpiter exactis Deo omni-
 potenti. Quod ex æquo si fieret, nemini
 dubium foret, quin multo fertiliore plā-
 taria studiorum prouentu accrescētia, res
 humanas iam vbique gentium afflictas,
 restaurata, atque prosperatura essent,
 cum fortunatissimo disciplinarum om-
 nium successu, qualem apud nos (inuidia
 dictis absit) emergere videmus in dies.
 Argumentum sunt optimi optimarum
 arborum fructus, nempe. sanctissima vitæ
 instituta, modestè, iustè, pièque viuētium
 tum vniuersorum, tum singulorum, atque
 adeo, vt nihil in factis, nedum dictis, au-
 diatur,

diatur, quòd vel ipse Momus reprehendere possit. Quare cum vtramque, hoc est, non modò facta, sed etiam voces petulãtiores olim Romani vindicasse legantur, vt nobili etiam fœminę Appij Cæci filiæ, paulò leuius & inconsiderantius locuta, C. Fúdanius & Tiberius Sempronius multam dixerint æris 25. millia, nihil profectò in Academia nostra reperiri confirmauerim, in quod prisca illa seueritas, ac rigor animaduèrtere possent, cum omnis non modò perperam viuendi licentia, sed etiam inconsulta loquendi temeritas videatur exclusa, vt omnium cordibus illud: Hesiodi credatur insculptum:

Γλώττης τοῖς θήσαυρος ἀνδρώποι σὺν ἄριστος
φειδωλῆς, πλείστη ἢ χάρις κτλ μέτρον ἰσχύος:

Optimus est homini lingua thesaurus, & ingens

Gratia, qua parcis mensurat singula verbis.
Vnde contingere cernimus, viri ornatiss. quòd vbique gentiũ Academia nostra nõ immeritò plurimũ celebretur. Hinc etiam multi non obscuro ac tenues, sed opulentissimi aliarum vrbium ciues ac Satrapę, liberos suos huc, ad omnium veluti bonarum literarum ac virtutis mercaturam, certam assiduò transmittunt, per-

ſpectum habentes, quantum vtilitatis ac gloriæ è ſtudiis Academiæ noſtræ profluat.

*Ab vber-
ſſimo do-
ſtorum
prouentu.*

Nec illi falluntur, cum vel cæco appareat, plurimos hinc prodire, & velut ex quo Troiano turmatim emergere, qui facundè concionètur in templis, qui ſapièti eloquentia moderentur Senatam, qui prudentiſſimè iura dicant, qui cum laude publicis de rebus legationes obeant, qui denique quauis in re & iudicio valeant & eruditione.

*à contra
diſtione.*

Cæterùm ſi quiſquam Zoilus obiiciat, nonnullos aliquando à literario noſtro ad ſodalitium neſcio quod exoticum deficere diſcipulos, huic cōmodum reſponderi poterit illud Ageſilai, quo interrogāti, quī fieret, vt ab aliis ſectis deficerēt ad Epicureos, ab Epicureis nulli deficerent ad alios, ſolenter occurrit, inquiring: Quoniam ex viris Galli ſiūt, ex Gallis viri nequaquam. Gallos diſciplinaram ac virtutis oſores & voluptatum mancipia vocans. Apud nos igitur permanentes viri, ſunt qui ſtudiorum ac virtutis amore iam ſudare, iam algere non grauantur, imo paulò durius etiam exerceri non moleſtè ferūt. Deſciſcentes autem Galli ſiunt, aliò concedentes ſolùm, vt ſint à labore
ad

ad libidinem procliuiiores, vt apud spon-
 sos Penelopes, nebulones, Alcinoósque
 multò liberius ventri ancillentur, disci-
 plinarum bonarum excutiendo iugum
 inferuiant abdomini, ad nullam ingenij
 bonam frugem peruenturi, cœlum dun-
 taxat, non animum mutaturi, etiam si
 transmare currant.

Verùm quanto turpior horum est de-
 festio, qui vt liberius, imo licentius alibi
 ætatem exigant, hinc & ingrati & peruer-
 si discedunt: tanto maior illorum est glo-
 ria, quos longè doctiores & honestiores
 vel hic præsentibus habemus, vel hinc con-
 sulto dimittimus, Academiae Marpurgen-
 sis Escomion per totum terrarum orbem
 decantaturos. Ergo quis nostram fatis cõ-
 mendare poterit Academia, quàm velut
 è locupletissimo cunctarum laudum pe-
 nuario, longè vberiora dicendi argumẽta
 suggerere videtis, quàm vt humanæ vo-
 cis organa sufficiant eloqui. Artemisia
 quondam, referente Gellio, dicendis ma-
 riti Mausoli Regis Carie, laudibus, agona
 fertur instituisse, atque præmia pecuniæ
 posuisse, aliarumque rerum amplissima.
 Ad quas laudes decantandas venisse di-
 cuntur viri nobiles, ingenio atque lingua
 præstabili, Theopõpus Naucrates, Theo-

*A melio-
 rum disci-
 pulorum
 virtute.*

dectes, in quo certamine vicisse Theopompum iudicatum est. Atqui de laudibus Academiae nostrae certaturos, non tam facilis partu victoria sequeretur, sub iudicibus lite ac victoriae palma semper inuicta remanente. Illic Mausolus nullis, aut omnino paucis rebus praecclaris famosus, sed delicatae duntaxat uxoreulae plus aequo dilectus, certandi materiam, & eam valde ieiunam praebat: hic autem Academia celeberrima, tot rerum grauissimarum argumentis exuberans, tantos *ἀγέδῃ* (vt Graeco proverbio dicam) *κόπος μωμπίνας, Δάδους καὶ δάατους* offundit, vt omnes eloquentia potentes non solum delassare, sed ad nihilum etiam redigere possit. Hic enim ipsissimum est omnium Musarum domicilium. Quarum vel minimarum laudes singulatim promulgatae, maximos omnes eloquentiae buccinatores obrunderent. O ter felicem igitur Academiam Marpurgensem quae quoniam amoenitate praefulget, omnium rerum vbertate praepoderas, dignitate praecellit, merito dicata est omnibus, quae otio gaudent, honoribus aluntur, bonis Musis: quae tot propriis tuis dotibus perlucida, ad tanta honoris fastigia conscendisti: quae tot Maecenatum tuorum virtutibus illu-

strata, ac patrociniis circunnallata, prope diem ad altissimos amplitudinistuæ perfectissimæ gradus progressura, cum tot Heroes & Atlantes fortissimi, vt charissimam humeris suis fulciant atque sustentent, nunquam humi prostraturi, sed potius inter sydera feliciter collocaturi.

Cöclusio.

Habetis iã, viri ornatissimi, quæ in presentiarum de Academia nostræ laudibus dicere constitui. Longe plura ex tanta argumenti fertilitate veniebant in mentem dicenda, sed malui breuior haberi, quàm proluxa nimis oratione vestram audiendi patientiam offendere. Et ineptum planè videri potuisset, si præsumpsissem verbis exprimere omnes illius Academiae laudes, quæ tantis Principis illustrissimi virtutibus, quæ tot celeberrimis patronorum tantorum titulis, quæ tot professorum dotibus, quæ denique tot studiosorum decoribus illustrata, totius orbis terrarum oculos in se cõuerterit. Vos igitur omnium disciplinarum generibus instructissimi viri Academiam nostram excolite, & quam estis sortiti (vt sedulò facitis) Spartam, exornate: Vos studiosa iuuetus, quo soletis, honore merito proceres & Magnates Academicos assiduò prosequimini, & vos ita gerite, vt bonis literis &

probatis moribus diligēter studuisse deprehēdamini. Sic omnes apparebitis grati, sic Magistratus, sic leges & statuta Academica, quæ proximo Solis die prælecta sunt, vobis virtutum calcaria magis subditura, quàm terrorem sunt incussura. Sic denique Academia nostra plurimum) vt audistis) ornata, indices magis atque magis erit ornatio futura.

D I X I.

COP I O S A V R B I S L A V -

*dandi ratio, ex Bucol-
diano.*

*Quæ vr-
bū lau-
des sint
celebran-
da copio-
se dicet
Quint. l.
3. cap. 7.*

VRbes laudatur nō secus atque homines. Principiō sunt ea spectanda, quæ tempore præsentem vrbis celebritatem antecesserunt: vt conditor, ciuesque qui administrarunt, inhabitaruntque, deinde quæ ipsi sunt tempore coniuncta, vt ager, flumina, montes, mare, portus, mœnia, foueæ, tecta, & ciues, qui inhabitant: postremo quæ insecuta infortunia, quibus commemorandis commiserationem mouemus, ipsisque euerforibus odiū conflamus. Vt si quis Athenas aut Romam, vt quōdam fuit, laudet, dicatque quibus artibus

tibus iam inde à primis iactis à Romulo fundamentis eò incrementum acceperit, vt non modò Italiae vrbiū celeberrima, sed totius terrarum orbis caput, lumenque extaret: & quorum deinde vitio, incertiāque concidere, retróque labi cœperit. Sed cùm ferè laudem sibi hæc potissimum vendicet, quarum celebritas dignitasque in omniū posita oculis elucet maximè, quæ has ab iis, quæ tēpore antecedunt, simulque iuncta sunt, prædicandi via sit, indicabimus.

Conditorem igitur commodè primū *Vrbis* ex descriptionis loco, atque ideò ab *laus à cō-* adiunctis describemus: vnde cognosci potest, quæ ipsius potētia, & præsertim quæ *ditore.* animi virtutes, prudentia, iustitia, fortitudo, temperatiāque fuerit. Deinde à causis erit augendum, cur eo in loco urbem locarit, quæ si maritima, fertilisq; in agro posita sit, eo nimirum concilio fecisse dicendum, vt hinc mari, hinc agro magna vis hominum ali, sustentarique posset. Tum euenta erunt explicanda, quanta iā inde à condita vrbe hominum multitudo victū hinc, quomodo, & quàm facile quarat. Postremò conferendo hanc cum aliarum vrbiū agro sitūque, mirè rem extēdes ostendendoque huius agrum, aut fertiliq;

tiliorem, aut certe parè esse, nullàque in re deteriore. Dissimilitudinem autem ex situ fortè colliges: hâc maritimam, illas esse cãpestres: huc cùm terra magna, tum nauibus maxima onera aduehi: illuc plaustris modò res asportari. Iam & aëus in primo illo vrbis conditore spectandos esse adiunctorum idem nos lætus admonet. Quòd si igitur legibus & religione Rempub. nouam primus bene constituit, à causis extendenda res erit: eo nimirum consilio fecisse, vt iustè pièque uiueretur, & quos lex non posset, religio in officio retineret. Deinde euenta explicanda erūt: qui mores ex eo vsque tẽpore iustè, modestè, pièque uiuentium, tum vniuersorum, tum singulorum extiterint. Quæ omnia si, vt gesta sunt, copiose exponas, incrementum sumet oratio, maius quidem, si quæque & ex comparatorum loco dilates: Præter hæc, si quid rectè instituit, considerandum: vt si idem simul cum vrbis primordiis literarum bellique studia crexerit: illis vt animi diuinarum humanarumque rerum cognitione imbuerentur: his vt sua suorumq; fortunas tuerentur. Consilia vbi exposueris, euenta inde ab vrbe condita enarranda erunt: quot quantosque viros vndecunque doctissimos,

mos, & quo quemque tempore tulerit: quæ cuiusque eruditionis testimonia, aut scripta extent. Atque hæc subinde comparando dilatabuntur maximè. Hunc in modum & quæ interim belli studia, & fortia facta extiterint, prosequendum erit, quæ nunc vniuersorum, nunc singulorum militiæ fortitudo, virtúsque, & quo tempore, quo in loco cognita, perspectaque sit. Atque hic non solum ex comparationis loco, si voles, quæq; variè extèdes, sed & personas describes, consiliâque faciendi aperies. Breuiter, quæ ratio vrbes laudandi ab iis, quæ tempore præcesserunt, vsúmque hîc locorum, ostendimus. Verùm sit, vt sæpe de conditore, bonis que eius institutis, nihil certi in mediû adferre poterimus, solûq; in cõfesso, sit urbem vetustâ esse, semperque ferè incremētum sumpsisse, nihilominus quorum id administratione virtutèque contigerit, narrandum erit: quæ nunc singulorum, nunc vniuersorum prudēter, iustè, piè, fortiter, temperatèrque facta extiterint, quo Respub. nomen virésque accepit. Atque hic singula cuiusque facta, ex adiunctorû loco copiosè omnibus expositis circûstantiis, enarrari, personæq; describi possunt, Tum quæ causse tam vniuersos, quàm sin-

gulos ad faciendum impulerint, dicendum. Variè autem per comparationem vnum quodque amplificabis, dū aut excessum, aut similitudinem, aut dissimilitudinem, aut denique rerum pugnantiam, contrarietatemque ostendes.

VRBIS LAUS AB IIS, QVÆ
*huic simul tempore coniuncta sunt, &
 primū ab aeris temperiè per
 locos dicitur.*

R Estant ea persequenda, quæ vrbi, quam laudamus, simul tēpore sunt coniuncta. Hic primū spectandum quo in climate, cælique parte sit posita vnde aëris temperies cognosci potest.

Neque enim parū refert, languidioribus, an feruentioribus, seu temperatis solis radiis sit subiecta, vt sunt ferè omnes hæ, quæ inter Cancrī, Vrsæque circulos sunt positæ. Deinde dicendum erit de agris, qui adiacent: de fluminibus, stagnis, piscinis, montibus, ipsoque mari, si aut vicinū est, aut vrbē alluit. In iis autem omnibus ea quæ fructuosa, amcenaque sunt, laudibus euehenda esse, idem, qui omnium, adiutorum nos locus admonet. Siquidem agros fertiles, fluuios piscosos, nauigabilesque,

lesque, montes vitibus cōsitos, tum mare
navibus frequētatum, hoc ipso quòd fru-
ctus voluptatésque maximas adferant, &
urbis nomē dignitatémque in primis cō-
servare dubium nō est. Spectari item po-
test, in orāne an meditullio provinciæ sit
posita: quod genus circumstantias copio-
sè Græci, ut quos verba nō deficiunt, per-
sequuntur: præsertim Menander Rhetor,
qui de laude urbium seorsum scripta reli-
quit. Verùm dum hic in laudando ex loci
positione circumstantias, quod infinitum
est: studiosè prosequitur, eorum, quæ o-
mitti minimè debuissent, quæ videlicet
publicæ munitiones interiórque civium
structura esset, ne meminit quidē. Atqui
nos ad locos, atque adeò ipsos ad fontes
laudaturum ducimus: vnde, quantum pro
suo quisque arbitrio volet, hauriat. Nam
cùm ad laudem urbiū pertinentes circun-
stātiās explicare infinitum sit, quod vni-
cuique ferè præter diuersa hominum stu-
dia, rationémque quærendi victus, sua
quædā ppria à natura sint attributa, aliis
nempe aurifodinæ, aliis thermæ, aliis alia
id genus innumera, cognito adiunctorū
loco in hoc instructus sit, ut sciat, quæcū-
que præterita, præsentiaq; splendorē vr-
bi, commodūve, seu proprium, seu cū
cæte

cæteris commune, aiferât, laudari oportere, quæ per reliquos deinde ducta locos augentur plurimum. Postremò igitur de publicis munitiõibus, interiorique ciuiũ structura, & ipsis ciuibus erit dicẽdũ. Hæc igitur ab aidiũctis ministrata, copiosẽ erunt singula, omnibus enarratis circumstantiis, explicanda: & per reliquos subinde locos ducenda, amplificandãq; Itaque si in bono climate sita sit ciuitas, primũ aëris temperies, cœlique clemẽtia, & temperata sub ipsa solstitia, dierum noctiũque longitudo pluribus erit describenda: deinde à causis hæc erunt locupletanda: nõ enim aut Solis ignibus, aut Septẽtrionalibus frigoribus nimis esse subiectam: sed in medio positam, hinc frigora, hinc æstus fugisse, vnde & illud dierum noctiũque suo tempore nec maius, nec minus iusto incrementum, quorum alterum sub Arcto, alterum sub Solis cursu positis accidit. Ab euentis, quare homines nulla aëris intemperie impediri, quo minus toto anno victum domi & foris quærant: omniãque in agris felicius proueniant. Accedit eò & ipsa ingenia, cœli beneficio præsentiora perspicaciõrãque reddi. Et hæc quidem omnia multis explicari possunt Postremò & ex comparatione petẽ-

da copia est : vt hic aurum salubriorem hominibus , maturescendique frugibus accommodatiorem declares, quàm eius, qua cum confers vrbe A simili autem extendes , si cum ea vrbe conferas , cuius positum pluribus notum, maximèq; probatum vides. Hunc in modum, si voles & dissimilitudinem repugnantiamque collatione aperies. Quòd autem hac via, ordinèque ex locis amplificandi commodè vtamur. tamè cum & aliter rectè fiat, nemo sibi hinc legem præscribi putabit. Nam postquam ex adiunctorum loco , qui omni rei, de qua agitur, adiunctus est maximè, quæ voles ob oculos posueris, deinde ex comparatione copiam sumes, & si magis augere voles, subinde à causis augeas licet. Verùm id aliter atq; aliter fieri posse, in vniuersum sit dictum volo : adeò vt sæpe, dum vno in loco longiorem morâ trahimus , plures interim alij ex suo aliquid , vel antequàm inde digrediamur, communicent.

LAVS VRBIS AB AGRIS

*fluminibus, publicis item munitionibus,
tectis, ipsisque civibus.*

HÆc de aëris tēperie : de agris subinde dicendum, de fluminibus, stagnis montibus, piscinis, & ipso denique mari, aut vicino, aut urbem alluente : quantaque ex singulis utilitas, voluptasque capiatur, ab adiunctis copiosè erit exponendum: nunc ea ipsa describendo, nunc aut classicorum autorū, si fieri potest, aut vicinarū gentium testimoniis confirmādo. Atque hac via res quidem ipsa mirè augebitur. Quòd si verò magis hæc extendi voles, singula celeberrimis urbibus comparando, ostendes, hanc siue agri ubertate, siue fluminum copia voluptatēque, siue denique ipso maris usu aliis longè superiorem, aut certè per omnia parem esse iudicādam. Iam & de publicis urbis munitionibus, testisque dicendū: quantaque sit fouearum, aggerum, murorumque altitudo, latitudoque, erit describendum: quis portarum, turriū, propugnaculorumque numerus, quæ magnitudo firmitasque: quòd bellicis machinis rebisque ad arcendam vim accommodatis, sint omnia referta. Hæc ubi pluribus exposita verbis, descriptaque fuerint, à causis erunt augenda, cur foueas, mœnia, aggeresque ita duci poni que placuerit: quo consilio hac distantia,

stãtia, hoc in loco turres propugnaculã-
que locarint: cur tantis sumptibus, tot tã-
tisque laboribus eò omnia euexerint, nẽ-
pe, vt quãm minima manu hostiles incur-
siones, impetusq; sustinendo, propulsan-
dõque, vitam, fortunãque suas defensa-
rent. Atque hic subinde euenta narrabun-
tur, quorum hostium impetum, oppugna-
tionẽsque, quo, & quanto tempore forti-
ter sustinuerint, furõrem fregerint, disce-
dere demum cum ignominia pauci pluri-
mos coëgerint. Quin & postremò cõpa-
ratione omnia maiora ampliorãque red-
des, maximis munitissimisque vrbibus
hanc aut munitione per omnia parẽ do-
cendo, aut multis etiã partibus superiorẽ.
Atque hæc vicinarum gentium testimo-
niis, præclarisq; Regum, atque magnorũ
hominum iudiciis dilatari possunt. Tecta
autem ciuium frequẽtiora magnificeque
extructa, tum plateas, forãque ad hominũ
vsum latiora, diuorũque templa augu-
stiora esse, quod nõ parua laus sit: vt quæ-
que maximè excellũt, ita pluribus erunt
verbis ornanda, hominũque de iis testi-
monia iudiciãque adferenda: tum cum vi-
cinis pulcherrimisque ciuitatibus confe-
rẽda, quo ipso aut parem, aut longè maio-
rem huius celebritatem magnificẽtiã-
que

que edoceas. Quòd si lubet, & hæc ipsa ex aliis locis licet extrèdas. Restat de ciuibus esse dicendum: horum iam viuentium, cùm de vita defunctis dixerimus, quæ studia, qui mores, quæ præclare facta existant, spectandum. Commodè autem quæque in sua virtutù genera sparges: & sua prudentiæ sua iustitiæ, quæ erga Deos religio, erga parètes pietas dicitur, sua itè fortitudini, tēperantiæq; assignabis. Cæterùm cū suprà in patriæ laudibus laudandi amplificandiq; rationem ostēderimus, qua insistēda hic via sit, inde peti potest. Hæc de vrbiū laudibus, vnde quæ vituperari oporteat res nempe contrarias, facile colligi potest.

Qua facta ex locis copiosè laudandi sit ratio.

FActa ornandi, & amplificandi quæ ratio sit, subinde intueamur: in quibus laudandis, vituperandisque, cum & Rhetores tum maximè Historici, heroiciq; vates verantur. Temporis autè seruato ordine laudari oportere ipsa nobis præscribit ratio. poëtis tamè id de industria mutantibus. Præcipui autè hi loci sunt causæ & euenta: quanquam alij omnes, qui suprà, & huc adhiberi possit: vt expositis primū causis, deinde quæ euenerit explicetur. Quare Virgilius, postquam paucis
 pro

proponendo, Musasque inuocando, hominum animos sibi beneuolos, attentosque reddidit, causasque statim commemorat, cur Æneam Iuno, insignem pietate virum, tot labores periculaque adire coegerit.

*Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra Tiberinaque longe
Ostia, diues opum studiisque asperrima belli:
Quam Iuno fertur terris magis omnibus unã
Posthabita coluisse Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit, hoc regnum Dea gentibus esse,
Si quã fata sinant, iam tum tenditque fouetque.
Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum latè Regem, bellèque superbum,
Venturum excidio Lybiæ: sic voluere Parcas.
Id metuens: veterisque memor Saturnia belli,
Prima quæ ad Troiã pro charis gesserat Argis:
Nec dum etiam causæ irarum seuque dolores
Exciderant animo. Manet alia mente repositum
Iudicium Paridis, spreteque iniuriæ formæ.
Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.
His accensa super, iactatos æquore toto
Troas, reliquias Danaũ, atque immittis Achilli
Arcebat longè Latio, multosque per annos.
Errabant, aëli fati maria omnia circum.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.*

His iratum Iunonis è causis quæ infortunia Æneæ Troianisque euenerint, dum

cōplures annos per mare errare, & deinde in Latio bellum gerere coguntur, poëta subinde fufiffimè narrare occipit: & vix duodecim libris absoluit.

*Vix è confpectu Sicula telluris in altam
Vela dabant leti, & spumas falis are ruebant.
Ec.*

Sic & ante hunc in vtroque suo opere Homerus primùm causas, deinde insecuta canit euentra. Hunc in modum & T. Liuius secundo suscepti à Pœnis in Romanos belli, antequàm euenta, resq; gestas enarret, causas primùm dicit, quod videlicet Sicilia Sardiniaque, illa nimis celeri rerum desperatione Romanis concessa, hæc fraude ab illis intercepta esset: tum quòd Annibal, cùm puer adhuc esset, à patre Amilcare Imperatore artis admotus iurasset, se quamprimùm per ætatem posset, hostem fore Romanis. Quin & Salustiam idem facere, ipsius argumento est historia. Quid? non igitur aliò hic causarum locus valet, quàm vt causas rerum, quæ euenerunt, quod ab his autoribus factitatum esse videmus, primùm exponendas esse sciamus? Est profectò multiplex huius, passimque, nec certo in loco vsus: cùm nunc præcedant, nunc suos sequantur euentus. Nam quamquam primè quædam,

quædam, principalésque summæ rerum
 causæ sicut, quas nosse principio lector,
 auditorve cupit tamen cum subinde aliæ
 atque aliæ actiones casusque existant, &
 ipsorum alias atque alias causas esse con-
 stat: vnde si inter narrandû obiter ampli-
 ficetur, mirè orationis extendetur cor-
 pus. Quare Cicero, cum suarum se lau-
 dum minus grauem scriptorem fore in-
 telligeret, viderétque L. Luceium Q. F. in-
 signem sui temporis historicum, bellum
 ciuile scribendum suscepisse, scripta ad
 eum epistola omnibus petit modis, suas
 vt res, exemplo Græcorum, seorsum per-
 scribat, atque in se ornâdo historiæ leges
 negligat. Posse autem inde, si à continen-
 tibus suis scriptis seiungat, & à causis, e-
 uentis, adiunctis que amplificet, quoddam
 corpus confici. His porro ex locis augeri
 rem oportere L. Luceium admonet, dum
 causas, consiliâque rerum suarum, casus
 etiam, & euenta explicanda esse scribit.
 Adiuncta autem sunt, tempus, testimo-
 niâque Luceij, quem ea, quæ suo iudicio
 laudanda putaret ornare, quæ contra vi-
 tuperanda, reprehendere voluit. Atque
 huc etiam pertinet multorum in Cicero-
 nem perfidia, insidix, proditióque, quæ &
 putauit esse notanda. Hic nemo mirabi-

*Li. 5. epi.
 f. mi. epi.
 69.*

*Adiun-
 eta.*

tur consilia, & actiones, quas suprâ in locorum expositione adiunctorum loco complexi sumus, hic causas & euenta dici. Sunt namque his, quorum consilia & facta sunt, adiuncta maximè. Verum causarum & euentorum nomen accipiunt, cum sumpta ab adiunctis, vnde omnis rerum ducitur copia, inter sese componuntur: & causæ effecta, & hæc vicissim vllas ostendunt. Quare causas & euenta magnam cum adductis cognationem habere, nemo mirabitur. Inde namque licet nati loci sint, tamen & ipsi latissimè patent. Itaque his locis, vnde ornat historia, si & comparationis locum adiecisset, non video non modò vnde historici, sed Rhetores, Poëtæque qui maximè solent, magis amplificarent. Hinc Cæsar, vt Brutus apud Cicer. disputat, quia minus rerum suarum historiam vestiit, commentarios inscripsit, cæteris que scribendi ansam præbuit, vt qui vellent, easdem copiosius tractarent, & quasi calamistris quibusdam inurerent. His ipsis ex locis lactea illa Titi Liuij vbertas, est petita, vnde tamen Dionysius Halicarnassæus, qui & ipse Romanas res perscripsit, multò magis auxisse intelligas, vt mihi is, quod de Demochare Brutus Cicero-

nam.

niam iudicat, non tam historicum, quam Rhetorem egisse videatur. Hinc Maro noster, hinc. Homerus ea sumpserunt, quibus quæ voluerunt, non tam dilucidè enarrasse quàm facta vbique omnia ob oculos, posuisse videantur, hic fufissimè, ille modo quodam vsus: id quod is facilè animaduerneret, qui cognitis locis & amplificandi ratione, vtrumque cū iudicio leget. Sed hac de re suo diceretur loco: nunc, quod volumus, vsum locorum, augendique rationem in celebrandis factis diligentius, & ad cuiusque magis captum indicemus. Vnum igitur factum si oratione laudandum sumamus, sit Theodosij Imperatoris, quòd insigne maximè Gymnasium Bononiæ instituit, primum ex descriptionis loco, atque ad eò ab adiunctis ipsum describamus, vnde ingenium morèsq; principis eluceant, & causæ tam honesti & vtilis facti, quasi per transfennam appareant. Fecit id & Titus Liuius principio historiæ suæ de secundo Bello Punico, vbi pluribus Annibalis depingendo animique bona, vitiâque plurima exprimendo, qui cum viro Romano futura res esset, lectorem statim instruit. Secundum hæc ab adiunctis res ipsa erit explicanda, quantis &

vnde sumendis fructibus, qui in profes-
sores expenderentur, hanc scholam ador-
narit, confirmarique. Deinde à causis,
cur hoc in loco, & tot, tantaque stipen-
dia professoribus constituerit: vt certè
hinc in reliquam totam Europam, qui
rectè Rempublicam administrarent, do-
cti mitterentur. Tum ab euentis mirum
In modum augeas, si quæ intereà loci
emolumenta aliæque nationes hic ex
Academia & ceperint, & quotidie ca-
pian, persequaris, qui quibus in locis
hinc missi, siue cognitione rerum huma-
narum, physicarumque vtilis Reipubli-
cæ exiterint: siue legum scientia quid
æquum & iniquum esset edocuerint: siue
denique medicinæ beneficio laboranti-
bus opem tulerint, Postremò ex compa-
rationis loco quantam voles copiam su-
mes factum hoc aut cum aliis ipsius, aut
cum aliorum Imperatorum præclarè fa-
ctis conferendo.

EXEMPLVM FACTA

*ex locis amplificandi apud
Ciceronem.*

INterdum factum laudamus: & dilata-
mus, non tam ferè à causis, & quæ has
sequuntur

sequuntur euentis,quam ex adiunctorum & comparationis loco, id quod Cicero fecit gratias Cæsari agens, ipsūque laudans, quòd Marcello ignouisset. Postquam igitur exordium à tempore, eiusque quo dixit, diei circumstantia, duxisset, clementiam sapientiāque Cæsaris ab adiunctis statim laudat, ornātque nēpe à sua, totiūque Senatus lætitia, factum hoc probantis, & propterea, de Rep. subinde melius sperantis. Aspergit & paucis obiter laudem Marcelli, quod ipsum & ex hoc loco est ductum: & eo valet, vt clarius illustriūque factum eius reddatur, quòd præstantissimo, amplissimōque viro ignouisset. Deinde ex comparationis loco Cicero amplificat, & confert hoc Cæsaris factum cū maximis eius bellis, rebūque gestis, quibus omnibus iure anteferri oportere, pluribus ostendit. Porrò hac in comparatione orator tantam moram trahit, dum interim ab adiunctis circumstātiis admiscet, vt omnia quæ ad laudem pertineant, totāque oratio, nisi quòd pauca ad finem alio spectantia adiecit, hoc solo ex loco vestita, amplificatāque deprehendantur. Quare quantum ex loco res extendi possit, cū plurimis apud Ciceronem exemplis, tum hoc stu-

diſo perſpicuum eſſe poteſt.

EXEMPLVM RES EX LO-

*cis amplificandi, apud T. L. historicum,
breuitérque eaſdem expli-
candi.*

Hinc autem quis locorum uſus, quæ
laudandi amplificandique ratio ſit,
quanquam ſatis liquere putem, tamen
abs re fuerit, & hæc ipſa in historia, claſ-
ſicis que authoribus paucis indicare. Nar-
raturus T. Liuius contra Romanos res ab
Annibale geſtas, ut ſtatim intelligi poſ-
ſet, qualis is eſſet, qui tantum in diſcrimē
Romanum nomen adduxerit, primùm
ipſum Ducem ex descriptionis loco de-
pinxit his verbis: Miſſus Annibal in Hi-
ſpaniam, primo ſtatim aduentu omnem
exercitum in ſe conuertit. Amilcarem ſibi
redditum veteres milites credere, eundē
vigorem in vultu, vimque in oculis, habi-
tum oris, lineamentaque intueri. Deinde
breui effecit, ut pater in ſe minimum mo-
mentum ad fauorem conciliandum eſſet.
Numquam ingenium idem ad res diuer-
ſiſſimas parendum atque imperandum
fuit. Itaque haudfacilè diſcerneres, utrum
Imperatori, an exercitui charior eſſet. Ne
que

que milites alio duce plus confidere: plurimum audaciæ ad pericula capessenda plurimum cōsilij inter ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris ac frigoris patientia par, cibi potionisque desiderio naturali, hō voluptate mod⁹ finitus, vigiliarum, somni que, nec die, nec nocte discriminata tempora, id, quod agendis rebus superesset, quieti datum. Ea neque molli strato, neque silentio accersita. Multi sepe militari sagulo opertum, humi iacentem inter custodias stationesque militum & conspexerunt. Vestitus nihil inter æquales excellens, arma atque equi conspiciantur equitū, peditūque idē lōgè primus erat. Primus prælium inibat, vltimus cōserto prælio excedebat. Has tantas viri virtutes ingenia vitia æquabāt: inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius Dei metus, nullū iusiurādum, nulla religio. Hactenus mores, ingeniumq; descripsit, quæ quidē omnia ab eo, qui rem nudè explicare voluisset, omitti potuissent. Subiicit autē ex adiunctorum loco, his verbis: Cū hac indole virtutum ac vitiorū triēnio sub Asdrubale Imperatore militavit, nulla re, quæ augēda: audēdaq; magno futura duci esset;

esset, prætermiſſa. Hæc quidem cùm illud tēpus præcedât, quo belli dux declaratus est, omitti potuiſſent. Quæ ſequuntur ex adiunctorū, ſeu qui inde naſcitur, cauſarum & euentorum loco ſumūtur, cur videlicet Annibal in ſuſcipiēdo bello nihil prolatandum arbitretur, & dum Saguntinos petit, in Olcadū fines exercitū ducat. ſic ille. Cæterū ex quo die dux eſt declaratus, velut Italia ei præuincia, decreta, bellūmq; Romanū mādatum eſſet, nihil prolatandum ratus, ne ſe quoque, vt patrem Amilcarē, deinde Aſdrubalē cunctantem caſus aliquis opprimeret: Saguntinis inferre bellum ſtatuit. Quibus expugnādis, quia haud dubiè Romana arma mouebātur, in Olcadum fines priùs, vltra Iberum (ea gens in parte magis quàm in ditione Carthaginenſium erat) induxit exercitū: vt non petiſſe Saguntinos, ſed rerum ſerie finitimis domitis gentibus, iungendō que, tractus ad id bellū videri poſſet. His demū ſubiicit euenta, geſtæ que rei narrationē. Carteiam urbem opulentam, caput eius gentis expugnat, diripitq; quo metu percuſſæ minores ciuitates, ſtipendio im-

*Carthago
nona in
Hispania.*

poſito imperiū acceperūt. Victor exercitus, opulentūſque præda, Carthaginē no- uā in hyberna eſt deductus. Ibilargè partiendo

tiendo prædã, præterita cū fide exoluēdo.
 cunctis ciuū suorū sociorūmq; animis in
 se firmatis, vere primo in Vacceos motū
 bellū. Nuda hæc satis narratio est; nisi q̄
 obiter petitas ab adiunctis circumstantias
 inferat nōnullas: quod genus sunt, urbem
 esse Carteiam opulentam, & suę gētis ca-
 put: sum exercitum opulētum præda de-
 ductū esse. Prosequitur autem narrationē
 temporis, cuius, mentionem facit, seruatō
 ordine. Hermādica & Arbacala, Carteio-
 rum vrbes, vi captæ, Arbacala & virtute,
 & multitudine oppidanorū diu defensa.
 Ab Hermandica profugi, exulibus Olca-
 dum priore æstate domitæ gentes, cūm
 se iunxissent, cōcitant Carpētanos, ador-
 tique Annibalem regressum ex Vacceis,
 non procul Tago flumine, agmen graue
 præda turbauere. Pura hæc, nudaque sunt
 omnia, nisi quòd ab adiunctis est, oppida-
 norū virtute & multitudine Arbacalam
 diutius esse defensam: neq; procul Tago
 impetum in Annibalis agmen esse factū.
 Quæ sequuntur, paulò copiosiora sunt.
 Nam & cōsilia Annibalis aperit, propter-
 ea annē trancientis, vt in transitu flumi-
 nis hostes inuadere, & causas ferociæ ho-
 stium Carpentanorū tum sua multitudine,
 tum fuga Annibalis minus timentū.

Atque

Atq; hinc *Liuius*, & à suo obiter testimonio amplificauit: dum inuictam aciem dicit, si æquo certaretur campo: sic ille *Annibal* prælio abstinuit, castrisque super ripam positis, cum prima quies, silentiumq; ab hostibus fuit, agmen vado traiecit, valloque ita producto, vt locum ad transgrediendum hostes haberent, inuadere eos transeuntes statuit: equitibus præcepit, vt cum ingressos aquam viderent, adorirentur peditum agmen: in ripa elephantes quadraginta disposuit. *Carpentanorum* cum appëdicibus *Olcadum*, *Vacceorum*que centum millia fuere. Inuicta acies, si æquo dimicaretur campo. Itaq; & ingenio feroce, & multitudine freti, & quod metu discessisse credebant hostem, id morari victoriam rati, quod interesset amnis, clamore sublato, passim, sine ullius imperio, qua cuiq; proximũ erat, in amnẽ ruunt. Hactenus cõsilia, causasque exposuit, quibus subiicit euẽta nepe infelicẽ *Carpentanorum* pugnam, & deditiõnem. Et hæc quidem ipsa, satis à circũstantiis, quas explicat, illustrat his verbis: Et ex parte altera ripæ, vis ingens equitum in flumen immissa, medioq; alueo, haud quaquã pari certamine concursum. Quippe vbi pedes instabilis, & vix vado fidẽs, vel inermi e-

quite, equo temerè actò perueriti posset: eques corpore armisq; liber, equo vel per medios gurgites, stabili, cominus eminús que rem gereret, pars magna flumine absumpta: quidam verticoso amne delati in hostes, ab elephantis obruti sunt. Postremi, quibus ingressus in suam ripã tutior fuit ex varia trépitatione cùm in vnum colligerentur, priusquam ex tãto pauore reciperent animos, Annibal agmine quadrato amnem ingressus, fugam ex ripa fecit: vastatisq; agris intra paucos dies Carpentanos quoque in deditiõnem accepit. Hunc in modũ reliqua toto corpore alia magis, alia minus, vt quæque res postulat, his ipsis ex locis extendũtur. Rariore autem cõparationes sunt locus, in hoc præsertim genere, omnino ad ornatũ, amplificationemque accommodatissimus: vnde poëtis, rhetoribúsq; copiã sequentibus crebrior historicis, ne ad ornandum magis quàm ad narrãdum orationem sumpsisse videantur, minus familiaris. Porrò Saguntì oppugnationes, excidiũq; quod proximè sequitur, pluribus adiectis periculis copiosissimè explicatur. Verũm hæc ipsa Liuiana ex locis aucta, amplificatãq; nuda, omni ornatu, quasi vestiu spoliata, ob oculos ponamus

vnde

unde quid inter ieiunā, necessariāque
 narrationē, & copiosam locupletēque
 interfit, cognosci potest. Missus Annibal
 in Hispaniam postquam mortuo Asdru-
 bale dux belli est declaratus, Saguntinos
 bello petit. Quod dum facit, in Olcadum
 fines exercitum ducit, Carteiā urbem ex-
 pugnat, diripitque. Minoribus deinde ci-
 uitatibus metu subactis, exercitum Car-
 thaginē nouam in hyberna deducit.
 Hic largē prædam partiendo, præteritā-
 que cum fide exoluendo, cunctis ciuium
 suorum, sociorumque animis in se firma-
 tis, vere primo in Vacceos motum bel-
 lum, Hermandica & Arbacala Carteio-
 rum vrbes vi captæ. Ab Hermandica au-
 tem profugi, exulibus Olcadum, cum se
 iunxissent, concitant Carpentanos ador-
 tique Annibalē regressum ex Vacceis,
 non procul Tago flumine agmen turba-
 uere. Annibal autem traiccto amne teme-
 rē insequentes hostes ad centum millia,
 partim equitatu in flumine oppressit, par-
 tim in fugam conuertit: vastatisque agris,
 & Carpentanos paucos intra dies in dedi-
 tionem accepit. Breuis hæc, nudaque nar-
 ratio est, quā ut vir ille eloquentissimus
 ex locis locupletarit, iam visum est.

 Vituperatio est sermo exponens mala, quæ alicui insunt. Differt autem à loco communi vituperatio, quòd locus communis pœnas exposcit, vituperatio verò solùm habet velut nudum conuiuium.

Diuiditur autem in eadem capita, quibus Laus. Possiuntque vituperari eadem omnia, quæ & laudari.

Persona,

Res,

Tempora,

Loci,

Bruta animalia,

Planta.

Vituperamus verò & communiter & singularim. Vbi verò proæmion fecerit, adiunges genus, quod diuides eadem, qua in laude, ratione. Deinde educationem, & res gestas, & Epilogum ita facies quemadmodum in laude.

VITUPERATIO PHILIPPI.

NEquè virtutem merita laude frustrari Exordiū.
rectum est, neque in idem sine reprehensione de

ne dedecora relinquit: quoniam si non ita fiat, id quod precipuum est amboꝝ, premium utriq; aufertur, laudandis quidem gloria rectè factorum, vituperandis verò scelerum turpitudine. Omnes autem malè audire equum est, qui malos sese præbuerunt: tanto magis verò omnibus Philippum, quanto omnes improbos longè omni scelere superauit.

*A genere
vel natione.*

Natus est ex ea gente, quæ pessima est omnium Barbarorum & quæ non certis consistere sedibus potuerit propter ignauiam sed coacta sit, locū è loco permutans, variis erroribus iactari. Argui enim primùm ipso: sibi exturbauerunt. hinc diu vagi ad eam tandem, quam nunc incolunt regionem perlati sunt. Duplici itaque infelicitate implexi, & quod melioribus coacti sunt cedere, & quod in imbecilliores violenti iniu-

A patria. Si que fuerunt, numquam tutò habitare, aut vana maiori cui metu agere potuerunt.

bus.

Et cum ex gente ignominiosa oriundus sit, Philippus tamen ex ciuitate magis etiam infami natus est. hic sextus Vt enim abiectissimi Barbarorum censentur fuit Mace Macedones, ita Macedonum, eiusque terra vedonum lut quædam sentina est Pella, ut in qua ciuitate ne frugis quid in seruorum vllus sit pronectus. Huic autem Hac ergo progenitus patria maiores habuit, tem non patria ipsa longè magis pudendos Philippus e- immedia- nim inter maiores ipsius fuit, cui quò minus e- t è succes- ius terra regnū obtineret, obstitiit generis indi-

gnitas atque dedecus. Huic successit pater *Asit Amyn-*
myntas, qui regnum alienis opibus tenuit: pul- *tas sed*
 sum enim in regnum Athenienses reduxerunt. *Europus*

Tali igitur ortus patria, tales sortitus generis *Europo*
 autores apud Thebanos moratus. primùm obses *Alcetas*
 fuit: nec, quamuis media in Gracia versaretur, *Alceta A*
 mores conuictu mutās, ad meliora deflexit, sed *myntas.*
 barbaricā semper impotentiam inter Graciam *Ab edu-*
 retinuit institutionem. Cūque sit omne huma- *catione.*
 num genus in Gracos atque Barbaros diuisum
 ipse, velut ex vtrisque commixtus, similem im-
 probitatem in dissimilibus gētibus exercebat.

Orsus ergo primùm cognata gente, ipsam in
 seruitutem redegit, velut à perfidia rerum sua-
 rū initia auspicatus. Inde & finitimos, aggressus
 populos perdomuit: captisque deinde Pœni-
 bus, Illyricos est adeptus, Triballorum quoque
 gentem inuadens & quicquid præterea in pro-
 ximo erat terrarum, omnia velut vno impetu
 deuicit. Et corpora quidem Barbarorum pu-
 gnando cepit, mentes autem cum corporibus ne-
 quiuit capere, nec eorum animos pacis artibus si-
 bi conciliare. Quamobrem subinde deficiebant. *Genus o-*
 & quāquam victoris crudelitatem horrebant, *mnē hu-*
 tamen reb. Ilionem per omnes penē dixerim no- *manū in*
 tes somniabant: ut qui opere foris seruirent, *Gracos*
 intus cogitatione essent liberi. Subactis ergo fi- *& Bar-*
 nitimis Barbaris ad Gracos castra mouit, atque *buos di-*
 adeò antequā ipsam Graciā inuaderet, ciuita- *uisum.*
A rebus
perfidē
gestis.

tes quæ in Thracia Græciæ ditionis erant euer-
tit cepitque Amphipolin, Pydnâ subegit, istisque
Pouidæam adiunxit, neque Pheras extra Paga-
sas, neque Magnessam extra Pheras omisit: sed
cunctæ vrbes Thessalorum capiebantur, & ve-
lut generis mercedem seruitutem ferebant.

*A mortis
genere.*

Dignum sanè fuerit, exitum quoque ipsius
recesere. Postea enim quàm pleraque, quæ in-
uasit oppresserat, subiceratque contra fœdera
eos qui fuerant fœderibus deuincti, offensi vio-
latis fœderum sacris Dei, conuenientem perfidia
sua finem dederunt. Neque enim in prælio pu-
guans cecidit, quo fortissimum aliquem mortis
sua testem reliquisset, sed in medio turpium vo-
luptatum gurgite suffocatus, s. d. dignum s. pul-
chrum in earum fœditate inuenit. Videlicet ut
quemadmodum eius vita sic & mors intempe-
rantia fœdum exemplum posteris esset.

*A cõpa-
ratione.*

Quis autem est qui Echeturum illi putet posse
cõferri? Echetus enim præcisus extremis aliqui-
bus corporis membris, reliquum saltem corpus
relinquebat: at Philippus totos cum corporibus
ipsis homines perimebat, quãtòque scius est to-
tum deleri hominem, quàm partem aliquã au-
ferri tanto perniciosior est Echeto Philippus.

*Perora-
tio.*

Cessare autem à sceleribus suis Philippus ne-
sciebat, cum mihi victo magnitudine flagitio-
rum eius, necesse sit, ut plura de ipsis facere
verba desinam.

OMnia quæ laudâtur, contraria vituperari possunt ratione. Ab Aphthonio causa exercitationis reprehenditur Alexandri pater, Amyntæ filius, Philippus, qui tamen vel dictorum urbanitate, vel, ut relatû est suprâ, dexteritate ingenij superabat sæculi Reges omnes. Vide enim generum Apophthegmatum. Quemadmodum autem laudari, ita vituperari possunt: Personæ, ut Therfites: Res, ut ebrietas: Têpora, ut hyës: Loca, ut Euxinus: Nomina, apud Plutarchû in Eumene: Bruta animalia, ut crocodilus: Plantæ, ut crambe.

*Claritas
enim ge-
neri no-
tiores cir-
ca vitia
& inui-
sos magis
facit.*

Adiungens, &c. In genere, nationis, patriæ, maiorum atque parentum circumstantiæ sunt excutiendæ. Quæ omnia si clara contingere, ostendendum est, illa vitiorum omni genere contaminasse, quem vituperandum susceperis.

*Quintil.
Adnota-
numus su-
prâ ex
Quin.
hac non*

Educationem, &c. Quòd si is, quem vituperare constitueris, claris natalibus, & egregiis animi, corporis, atque fortunæ dotibus conspicuus præfulserit, dices à maioribus illum degenerasse. Animi doctibus ad dolos & fraudes abusum. Bonis corporis ad libidinem, cædes, rapinas. Divitiis ad multorum perniciem, & publicis.

*ideolanda
ri, quòd
habuerit
quis ea,
sed quòd
his hone-
sis fit &
sus.*

cas, seditiones fouendas.

Frustrari, &c. Frustrum actiuum, & frustror commune verbum legitur. Est autem sensus: qui crimina non accusant, ij non minus peccant, quàm qui virtutes non laudant, non enim decet virtutem sine laude, nec malitiam sine vituperatione atque reprehensione relinqui.

Aequum malè audire, &c. Ut sementem, iuxta prouerbium, quis fecerit, ita metet. Et qui, quæ vult, dicit aut facit, quæ non vult audiet: bene dictis aut factis qui certat, audiet bene.

Pessima barbarorum, &c. Huius gentis barbariem Stratonius Musicus Atheniensis notare solitus fuit, qui ad discipulum stupidum solebat exasperatus dicere, *eis maxidvixu* pro *eis maxaxiv*, quo dicto prouerbiali precamur exitium. Meminit Eras. 6. Apophtheg. Macedoniae autem descriptionem habet Pomponius Mela lib. 2. cap. 3. Lilius lib. 2. belli Macedonici.

Ad historię verò præsentis cognitionem pertinent ea, quæ Iustinus habet lib. 8. & 9. Thucydides belli Pelopon. li. 2. Plutarchus in vita Alexandri. Paulus Orosius li. 3. cap. 12. ad 15.

ARGOS.

Argini, &c. Argos & Lacedæmon, duæ clarissimæ vrbes, Græcię quondam lumina

na fuerant, ut ait Liuius lib. 4 Belli Macedonici. Ab Argos Argiui & Argolici: inde Macedonum Reges oriundos fuisse Liuius testatur.

Duplices, &c. In duplex, inquit, malum inciderunt, & quod Argiuis fortioribus cedere, & iam exules ad inopiam redacti aliis imbecillioribus vim inferre coacti fuerunt: quorum illud ignauia, hoc rapacitatis atque impietatis euidentis fuit argumentum.

Pella, &c. Vrbs est Macedoniae, quam, autore Pomponio Mela, fecerunt maxime illustrem Philippus Graeciae domitor: Alexander etiam Asiae Hinc Pellæus Alexander dictus. Iuuenalis Satyra 10.

Vnus Pellaio inueni non sufficit orbis,

Aestuat infelix angusto limite mundi,

Vt Cyara clausus scopulis, paruaque Seripho.

Philippus, &c. Philippus, inquit, qui Alexandri pater erat, auum habuit eiusdem nominis, hominem ignobilem, sed in Graeco *ωρίωνος* est, hoc est proauus ex Iuliano igitur Philippi genealogiam ita colliges:

Coranus in Æmathia urbem Edyffam, oppidanis non sentientibus, per imbres & nebulas captarum greges seculus occupauit.

Pella.

Inter Coranū, vel secundum

alios Coranū primum Macedoniae

Regē, &

Perdicā,

regnavit

Coranus

& Thyris

mas: quartus fuit

Perdiccas.

Corano successit Perdica: huic Ægeus, qui successorem filiū reliquit Philippum huius proauum: Philippus autē parvulum reliquit Europū patrē Amyntæ. Amyntas Philippum genuit. Alexandri patrem.

Apud Theobanos obses, &c. Obsides obsidem seruandam dabantur obsidionis tempore. Thebis autem obses fuit Philippus. Orosius lib. 3. cap. 12. Iustinus lib. 6. Philippus inquit, obses triennio Thebis habitus eruditus. Aphthonius ait, *παρ ἀθηναίων ὀμήρωσι*, id est apud Athenienses obses fuit, vt intelligas à patre Atheniensibus obsidem datum.

Panibus, &c. Sunt enim Macedonibus finitimi, Macedonia enim à Macedone. Osyridis filio dicta, Pœoniam habet à Septentrione, Illyriam ab Occidēte, Thraciam ab Oriente, Thessaliam à Meridie. Fuit olim centum quinquaginta populorum, ac duobus inclyta Regibus, Philippo scilicet, & Alexandro. Vide Plin. lib. 4.

Illyricos, &c. Illyrici sunt in sinu maris Adriatici: occupat eam Adriatici litus Illyris, vt ait Pōponius Mela lib. 2. cap. 3. Philippo autem primū certamen fuit cum Atheniensibus, quibus per insidias victis. in Illyricos bellum trāstulit, multa millia hominum occidit, urbemque nobilif

bilissimam Larissæam cepit, vt ait Iustinus libro 10. Diodorus libro. 2. de rebus Alexandri, ait: Philippus anno secundo regni sui habita concione, & militibus animatis in Illyrici fines cum decem milibus peditum, & sexcentis equitibus intravit.

Triballorum, &c. Illyricorum id genus est, vt ait Liuius lib 7. belli Punici, qui scribit, Philippum cum vrgeri suos videret, in cohortem Romanâ incurrisse, atque ibi equum pilo traiectum in caput Regē effudisse. Plinius lib. 4. cap. 10. Triballos in finibus Macedoniæ collocat. *Triballi.*

Ad Græcos, &c. Nulla fuit apud Philippum turpis ratio vincendi. securis omnibus Thermopylas occuparat, Vide Iustinum lib. 8. & 9. Græciam totam propè conciliis præuentam viribus domuit. Orosius lib. 3. cap. 12.

Thracia, &c. Antè Sython fuit dicta. Vide Gellium lib. 15. cap. 7. de qua Plinius lib. 4. cap. 11. Appellata fuit ab Asperitate. vel secūdum Tortellium, à fertiate, *ἄσπερον*, ferum & temerarium. *Thracia.*

Amphipolim, &c. Inter Neston & Strymona, fuerunt Apollonia & Amphipolis, *Amphipolis.*
vt ait Pomponius Mela lib. 2. cap. 2. Nestos autē & Strymon fluuij sunt in Thra-

cia. De Amphipoltanis Diodorus Siculus lib. 3.

Pydnam, &c. Ab Amphipoli subitò Pydnam occupauit, & Olynthiis ad obtinendam Potidæam tulit auxilia, vt ait Diodorus Siculus.

Potidæam, &c. Pomponius Mela lib. 2. cap. 2. Pallene, inquit, soli potētis, vt quinque urbium sedes sit atque ager, tota in altum abiit, augusta satis vnde in cepit: ibi est Potidæa. Eius meminit Plutarchus in Alexandro.

Pheræ. *Pheras, &c.* Phera ciuitas in Thessalia, Plinius lib. 4. cap. 8. Hinc Pheræus. Ouid. in Epist.

Ipsè repertos opis vaccas pauisse Pheræas

Fertur & à nostro sauciùs igne fuit.

Pegasa. *Extra Pagasas, &c.* Mosellanus ita reddidit hunc locum: Victorias cumulare adproperans non quieuit donec Pheræ, Pagasæ, Magnesiâque, imò Thessaliæ ciuitates omnes barbaræ seruitutis iugum acciperent, & genoris ipsius veluti notam portare sustinerent. Pagasam autem Plinius lib. 4. oppidum Thessaliæ tradit, Meminit eius Pomponius Mela lib. 2. cap. 3.

Magnesia. *Magnesiâ, &c.* μαγνησίαν Magnesiâ, Græciæ regionem annexam Thessaliæ, Plinius tradit lib. 4. cap. 8. Argo Magneti-
tida

tida, hoc est, Theffalicam appellat Ouid. in Epistolis.

Fæderibus deuincti, &c. Cum Philippus se exclusum ab ingressu Græciæ, perstru-ctis Thermopylis vidisset, paratuma in hostes bellum vertit in socios. Nam ciui- tates quarum antè dux fuit, sibi gratulan- tes & excipientes; hostiliter inuasit, cru- delitérque omnia diripuit, liberos coniu- géisque sub corona vendidit, Orosius libr. tertio, capite duodecimo.

Voluptatem gurgite, &c. Etenim destina- to lætitiis die * fuit interfectus in thea- tro per Pausaniam, cùm regnasset annos quatuor supra triginta. Diodorus vigin- ti quatuor annos duntaxat regnasse Phi- lippum scribit. De eo hæc Orosius lib. 3. cap. 14. Cùm ad ludos magnificè appa- ratos, inter duos Alexãdros, filium atque generum contenderet, à Pausania nobili Macedonum adolescente, in angustiis si- ne custodibus circumuentus, occisus est. **M**ortis eius meminit Valerius lib. 1. cap. vlt. de miraculis.

Echetum, &c. Echetus Epirotarum Ty- rannus, qui regionē hominibus ingressis nares, aures atque pudēda rescindere so- lebat, & obiicere canibus. Vnde Antinous Odyssæq. decimo octauo apud Homerum

* Cele-
brabatur
enim nu-
ptia.
Philippo
succēsebat
Pausa-
nias quod
is stuprū
sibi illatū
vindicare
neglexif-
set Eche-
tus.

ait ad Irum : Si te vicerit mendicus , mit-
tam ad te Eucherum , vt tibi nates & pu-
denda præcidat, & canibus abiiciat.

VITUPERATIONIS PHA-
laridis , exemplum.

VT virtute præditos gloria , sic vitiis
contaminatos perpetua comitatur
ignominia, qua dignissimus Phalaris , cu-
ius crudelitas , antequàm nasceretur, ma-
tris somnio comprobata est. Vide Cicé-
ronem Primo de diuinatione libro.

*A maio-
ribus.*

Cuius parentes turpissimos , vt indi-
gnos æterna fama , sed tenebris Cimme-
riis obruendos, plerique autorum silentio
præterierunt.

*A pa-
tria.*

Nactus præclaram Agrigentium patriã:
quàm vt Empedocles eximiis anima do-
tibus illustriorem , ita magis famosum
crudelitate sua reddidit illust.

A rebus.

Phalaridis imperium tam fuit trucu-
lentum, vt prouerbio locum fecerit. Qui
tauro inclusos æneo reos torrebat , &
igne subiecto cruciabat. Meminit Plinius
lib.39.cap.8. Guidius in Tristibus. Vale-
rius lib.9.cap.2.

A morte.

Factis igitur digna morte succubuit.
Nam in eum imperum faciens Agrigen-
tino

tinorum multitudo, occidit. & Tyrannū lapidibus obruit. Vide Ciceronem Officiorum 2. Valerium lib 3. cap. 3.

Crudelis quidem Proustes, sed longè crudelior Phalaris. Ille solebat in Attica regione nonnullos hospites interimere, post vt Plutarchus refert, a Theseo interceptus: hic autē eò crudelitatis processit, vt eius supplicio non debeat vna parari simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

*A compa-
ratione.*

*In patri-
cidias hoc
est inuen-
tum sup-
plicium.*

Finem dicendi faciā, perpendens meam dicendi facultatem imparem essetot criminibus illius recensendis, nedum oratione condigna vituperandis.

Epilogus.

ALIVD EXEMPLVM

vituperationis Paris.

CVm nullam hominibus immortales Dij capitaliorem pestem dederint, quàm voluptatem, bono iure vituperandi sunt, qui, post habitis omnibus virtutibus, veluti pecudes, illam malorum omnium escam sunt amplexi. Quorum in numero Paris, Epicuri de grege porcūm.

*A natio-
ne.*

Natus in Phrygia, quæ neminem frugum produxit, sed quos tympana & buxus iuuat, nō classica, vt ait Virgilius in nono. Hinc barbaris, seruilibus, ac stupendis inge-

ingeniis horrétes prodiderunt homines,
vt prouerbiis locum fecerint: Phryx pla-
gis emendatus. Et: Serò sapiunt Phryges.

*A Pa-
tria.*

Patriam sortitus Troiam, quam cum
illustrare virtutibus deberet, omniq; be-
neficiorum genere beatam reddere: fun-
ditus perdidit.

*A maio-
ribus.*

Nulla refulsit in eo maiorum claritas,
& si qua fuit, eam turpissimis facinoribus
conspurcauit, ac tenebris (vt aiunt) Cim-
meriis inuoluit. Auns fuit Laomedon in-
signis perfidia. Qui pactam pro constru-
ctis Troiæ mœnibus mercedem negauit
Apollini atque Neptuno, violauitque sa-
cram iusiurandi religionem, quæ semper
ab aliis inuolatè sanctissimèque habita
est. Vide Gell. lib. 7. cap. 18.

*A paren-
tibus.*

Patrem habuit, qui seruitutem, perpe-
tuam seruisset, si non pretio fuisset re-
demptus. Etenim puer ab Hercule captus,
cū Hesiōne sorore, pecunia solus redimi
potuit, vnde Priamus dictus, qui prius ap-
pellabatur Podarces. Porrò si qua fortasse
fuerunt in eo virtutis ornamenta, Paris

Ab iis tamen ab iis deflexit ad omnem libidinis
que nati- turpitudinem.

uitatem

*precesse-
runt.*

Cum in vtero mater Hecuba gestaret
Paridem, somniauit se faciem parituram,
quæ totam incendio Troiam esset absum

ptura Nec vanum fuit somnium. Vnde fortunatiores floruisse Troiani, si responsis Aruspicum, & oraculis numinum obtemperantes, pestiferum partum è medio sustulissent.

Meminit. Quin. li. 3. ca. 7. ex

Quem mater occidere debebat, Idæis pastoribus educandum tradidit, ubi feram inter pecudes & iultra ferarum barbariem imbibit, turpissimoque libidinis crimine animum coinquinavit, vsus infam: turpis OEnones consortio.

Hom. l. 6. Iliad. Ab educatione. A vita institutione.

Cum duæ sint viæ, altera virtutis asperior, altera vitiorum planior, & amœnior, non illam; ut Scipio Africanus, apud Sil. Italicum libro 15. sed hanc, quam stulti solent, ingressus, consequutus est digna meritis præmia, nimirum Iliada malorum.

Vt etiam Hercules apud Prodicum: de quo Xen. 2. Memo.

Studia virtutis auersatus, neminem audivit recta monentem: vnde salutarem Palladis exhortationem respuit, amplexus illecebras pestiferas Veneris quæ blando quidem, sed pernicioso lenocinio permulsum rapuit ad crudelia factorum discrimina. Vide Plutarchum in Homeri vita.

& Cicer. Offic. 1. a disciplinis.

Egregia forma conspicuus enituit: atque iuxta Socratis præceptum, inspecto sæptus speculo non cauit. ne quid illa committeret indignum. Vide Eras. 3. Apoph.

Alludit ad vs'gatum Paridis indicium. A dotibus corporis.

reg. Accessit tantum robur, atque laterum firmitas, vt in agionali certamine vicerit Hectorem, sed omnia luxu, atque voluptatibus exhausta defluerunt. Hinc non immeritò reprehensus ab Hectore apud Homerum Iliad. 2.

*A fertu-
ne bonis.*

Quas opes habuerat in turpissimos amoris fœdioris abusus profudit, & quibus patriam debebat iuuare, iis perniciem adduxit.

*A rebus
gestis.*

A Priamo receptus in regnum, non virtute regia dignum aliquid meditatus fuit, sed deterrimæ libidinis impulsu nauigauit Spartam, vbi hospitis Menelai in Cretam abeunti, vxorem illecebris expugnatam abduxit, & in patriam ipsissimam malorum lernam inuexit.

*A genere
mortis.*

Condigno, quod flagitiis meruerat, supplicio affectus mortem obiit, qualem Tyranni, scilicet non siccam.

*Hoc est,
cruore mo-
riens a-
spersusest.
Exordiū.*

ANNIBALIS VITV- PERATIO.

IN Repub. libera magnam sæpenumero commoditatem afferunt conuitiatores, Solent enim efficere, vt ex vitiosorum hominum reprehensione purior vitam cum oratione, tum moribus exoriat. Vnde Phil.

Philippus ille Macedonum Rex, calumniatoribus suis plurimam se dicebat habere gratiam, quòd suis conuitiis efficerent, vt ipse melior euaderet: dum conor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacij conuincere. Et Annibal ipse aut eius similes homines improbi, non excalescent, inò gratiam habebunt, quod iusta vituperandi libertas meliorem affert viuendi rationem.

Natus est ex ea gente, quæ factio Barchina dicebatur, à Baccha Didonis socio, *Ageneret* qui natale solum in arida Lybya tenuit. ita obscurum, infœcundũ, barbaricisq; hostibus refertum, vt id reliaquere, & in Africam trãsinigrare compulsus fuerit, vel rerum inopia coactus, vel hostium metu perculsus. Iam in Africa talis contigit populus, cuius propter insignem perfidiam suspecta fides prouerbio locum fecit.

Oriundus itaque ex horrido, & tam *A Pa* infauosto loco patriam sortitus est Cartha- *tria.* ginem. Cuius ciues odiis semper atque vitiis propè maioribus certarunt, quam viribus aut virtutibus. Vnde per ignauia & rerum omnium imperitiam amiserunt Siciliam atque Sardiniam, prouincias omnium florentissimas.

A Maioribus.

In maiorem eius numero, quem laudandum magis existimarunt, Asdrubal erat: is scilicet, quo nemo fuerat crudelior: cuius elserata sæuitia dolo, & insidiis

Regulus captus est anno ab urb. condita 496. autore Polybio.

Xanthippi Marcum Attilium Regulum, spiritus religiosissimi virum cepit, & miseris modis excruciatum interfecit. Quod vel solum immane facinus Dij videre non potentes, seruum immiserunt, qui de viro deterrimo pœnas sumeret, & diuinum factum quasi miraculo cõprobaret. Hic enim quod Dominum suum occidisset, Tyrannum subito aggressus interemit: cumque comprehensus omni modo cruciaretur, lætitiã tamen, quam ex vindicta ceperat, in ore constantissimè retinuit, cõque fuit habitu oris, vt superante lætitiã dolores ridentis etiam speciem præbuerit. Valerius libro tertio capite tertio, Liuius in præfatione bellorum Punicorum.

A parentibus.

Patrem habuit Amilcarem, Tyrannum pestilentissimum, qui vt sui similem, hoc est natiuæ crudelitatis hæredem filium relinqueret, vndecim annos natum, aris admouit, vt odium in Romanos perenne iuraret, & hic maturè patris vestigia secutus, odij magnitudinẽ ostendere cupiens, infixit in terram pedem, suscitauitque pulue

puluerem, dicēs: Tum belli finis erit, cum alterutra pars in habitum pulueris redacta fuerit. Vide Valerium lib. 9. cap. 3.

Patris igitur vestigia subsecuturus certæ prædictionis somnium vidit, votūque suis conuenientē imaginem hausit. Existimauit enim missum sibi à Ioue mortali specie excelsores iuuenem, inuadendæ Italiæ Ducem, cuius monitu primo vestigia nullam in partem secutis oculis, mox humani ingenij prona voluntate vetita scrutandi penè respiciens, animaduertit immensæ magnitudinis serpentem cum ingenti arborum ac virgultorum strage ferri concitato impetu, omne quicquid obuium fuerat proterentem, postque eā magno cum cœli fragore erumpentes nimbos, lucemque caliginosis inuolutam tenebris, attonitus deinde quidnam esset monstri, & quid portenderet, interrogauit: Hic dux, Italiæ, inquit, vastitatem vides, vt ait Valerius libro 1. cap. 5. Eadem Liuius habet primo belli Punicī 2. Silius lib. 3. Cicero de Diuinatione lib. 1.

In Prætorio patris educatus fuit, vbi nihil præter mera tyrannidis exempla vidit. Eum Asdrubal, vix dum puberem, ad se accersuit, vt militiæ assuesceret, inque paternas opes succederet: sed optimus

*Ab iis
qua natura
secutus.*

Ab educatione.

Vix Hanno factiōnis alterius princeps, animaduertens pessimam adolefcētis indolem, ipsū domi tenendum sub legibus, sub magistratibus docendum, viuere æquo iure cum cæteris censebat: ne quādoque paruus hic ignis incendium ingēs exsuscitaret. At pauci ac fermè optimus quisque Hannoni assentiebantur: sed (vt plerūque fit) maior pars meliorem vicit, vt ait Liuius. Prudentes autē Hanno: nam Annibal ferus, immanisq̄e natura, adiunxit à pueritia prima disciplinam, qua non iura, non leges, non ciuiles cōsuetudines: sed bella, cædēsque & hostiles proditiones tractare didicerat. Itaque crudelissimus euasit dux, & fallendis hominibus callidissimus. Nam ad decipiendum hostem semper intentus, quos aperto Marte superare non poterat, dolis aggrediebatur, vt refert Plutarchus.

*Ab insti-
tuti ne.*

Optimos quidem præceptores consecutus erat, sed omnes naso suspendēs per arrogantiam, in bonis disciplinis nihil promouit: etenim orationē atq; philosophū eloquentissimū peripateticū Phormionē audiuit Ephesi, de Imperatoris officio, & de omni re militari copiosissimè dissertētē, pauloque post rogatus quidnā de illo philosopho iudicaret, respondit multos se deli

se deliros vidisse senes, sed qui magis quàm Phormio deliraret, vidisse neminem. Cuius rei meminit Cicero de Oratore lib. 2

Legum iustitiam nihil curavit, fœdera rupit, Legatos P. Valerium Flaccum, & Q. Fabium Pamphilum à sociis, & pro sociis missos, contra ius gentium non audiuit, nec in castra admisit. Et quas in leges patrias delinquendo, pœnas meruerat: eas astutia mirè solitus auertere. Sic à Dulio consule nauali prælio victus, timensque classis amissæ (capitale enim Carthaginensibus ex publico legû decreto fuit, si quis ducû iniustu populi pugnasset infœliciter) pœnas dare, ex illa infœlici pugna prius quàm cladis nuncius domum perueniret, quendam ex amicis compositum & instructum Carthaginem misit. Qui postquam ciuitatis eius Curam intrauit: consuli, inquit, vos Annibal, cum dux Romanorum magnas secum maritimas trahens copias aduenerit, an cum eo confingere debeat: acclamauit vniuersus Senatus, non esse dubium quin oporteret. Tû ille: Confluxit, inquit, & superatus est. Ita liberum his non reliquit id factum damnare, quod ipsi fieri debuissent iudicauerant, vt ait Valer. lib. 7. cap. 3.

A legum contemptu.

*A rebus
gestis.*

Rupto quod primo bello Punico fuit
ictum, fœdere, totius Italię agros ferro &
igne vastavit: quod scelus ut pro sua libi-
dine patraret, occasionem quæsiuit. nec
quæsitâ defuit. Erant in Hispania Sagun-
tini, quasi medij inter Romanorum &
Carthaginensium fines, iure fœderis in li-
bertate relictî. Hi postea totos se Roma-
nis addixerant, in itaque societate Roma-
ni imperij fidissimi cultores habebantur.
Quare Annibal constituit animo, nihil
opportuniùs fieri posse ad eliciedum Ro-
manorum iram, ac incendium quod sibi
opratiſſimum erat, concitandum, quàm
Saguntinos armis belloque laceſſere. Sed
priùsquam socios populi Romani aperte
adoriretur, statuit in Olcadas, ab òsque
trans Iberum populos exercitum ducere,
ac eis ad deditiõnem compulsis, aliquam
Sagunto nocendi causam reperire, qua
non tam meditato consilio à se illatum,
quàm: à Saguntinis contractum bellum
videri posset. Primùm igitur Olcadum
gente ad deditiõnem compulsâ, Vacceos
deinde aggreditur, agros deinde popula-
tur, oppidâque multa expugnat, ut ait Plu-
tarchus.

*Ab aniri
dicitibus.*

Annibalis maiore ex parte virtus sæ-
vitia constabat: argumento fuerunt mul-
ta, cum

ta, cum primis illud quod in flumine Gilo corporibus Romanis ponte facto exercitum traduxit, ut equè terrestrium scelestum Carthaginensium copiarum egressum terra, quam maritimarum Neptunus experiretur. Idem captiuos oneribus, & itinere fessos, prima parte pedum succisa relinquebat. Quos verò in castra perduxerat, paria fratrum & propinquorum iungens, ferro decernere cogebat, neque antè sanguine explebatur, quàm ad vnum victorem omnes redegisset. Iusto ergo illum odio, verum tamè tardo supplicio senatus, Prusie Regis factum supplicem, ad voluntariam mortem compulit, ut ait Valerius li. 9. cap. 2. Nonnullis quidem virtutibus Annibal præditus erat, sed eas ingentia vitia equabant, inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius Dei metus, nullam iusiurandum, nulla religio, ut Liuius scribit.

Nulla quidem labore aut corpus Annibal ab initio fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris & frigoris patientia par, cibi potusque desiderio naturali, non voluptate modus finitus, vigiliarum somnisque nec die nec nocte discriminata tempora, id, quod gerendis rebus superes-
set, quieti dabatur: ea neque molli strato,

A corporis duobus.

neque silentio accersita: sed tantū id corporis bonum luxuria fregit, maximè Cāpana perquàm utilis Imperio Romano. Inuictum enim armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi attribuit. Illa vigilātissimum ducē, illa exercitum acerrimū dapibus largis, abundāti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiore ad somnum ac delicias euocauit: at tum demum fracta & contusa Punica feritas est, cūm Seplassa ei, & Albana castra esse cœperunt. Quid ergo his vitis fœdus? quibus virtus atteritur, victoriæ languescūt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animique pariter & corporis vires expugnātur, adeò vt nescias ab hostibúsne, an ab illis capi perniciosius habendum sit, vt ait Valerius Maximus lib. 9. cap. 1.

*A fortuna
na bonis.*

Opes, quas apud milites plebémque plusquam immodicas habebat, assiduis rapinis auxit, quibus animum animos sollicitauit, & corruptit, vt largitionibus sibi fauorem aucuparetur, viámque ad dominationem præstrueret. Libido enim maxima inuaserat Reipublicæ capiundæ, sibi que regnum parandi.

*Ab his
que su-*

Ingratos Carthaginenses appellat Valerius Maximus, quòd in animum induxerint

xerint è conspectu suo submouere Annibalem, qui pro eorum victoria tot Imperatores, totque exercitus Romanos trucidauerat. Sed illi iudicio meo prudentes, iuris rationibus adducti, nocentissimam bellam relegarunt, interurbatorem publice pacis, totque cladum authorem truculentissimum.

*premunt
vita diem
præcesserunt.*

Eiectus igitur in exilium, Ad Antiochū Regem Syriæ confugit, quo victo, ad Prusiam Bithyniæ Regem cōcessit, vnde Romā legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, veneno, absumptus est: ita morte non gloriosa succubuit, vitam insecuta turpissimam.

Pestilens & crudelis C. Flaminius erat, qui miserabilis illius ad Thrasymenū pugnæ causa fuit: Sed longè pestilentior, atque crudelior Annibal, illum semel Rem pub. affligere stultitia coëgit, hunc autem furor ad maximas clades sæpenumerò pertraxit.

*A compa
ratione.*

Plura dicere supersedeo, ineptus enim haberi possem, si crimina Annibalis omnia, quæ nullum nocendi finem habuerunt, studeam exigua, quam habet oratio mea, facultate complecti.

Cōclusio.

quæ σύγκρισις Græcè
dicitur.

CAP. X.

Comparatio est oratio, ex colloca-
tione aliquid disquirens, quo id, quod
comparatur, in maius extollat, aut
ostendat æquale.

Comparantur autem vel bona bonis, vel bo-
na malis, vel mala malis, vel parva maioribus
conferuntur. Prorsusque comparatio duplicem
habet, vel laudem, vel vituperationem, vel al-
terutrum ex laude, vituperationeque composi-
tum. Omnis autem comparationis locus admo-
dum difficilis est, præsertim si parva maioribus
conferas.

Comparari verò omnia possunt, quæ laudantur
quæque vituperantur:

Personæ,

Res

Tempora,

Loci,

Irrationalia animalia,

Plantæ.

Non oportet autem comparantem totas res
totis conferre: id enim supinum, inefficax, & ne-
qua

quaquam est pugna; sed capiti caput conferendum, hoc enim vihemens, atque diuidere totas, laudis est, non comparationis. Comparatio autem in hoc non est posita, quando totum hoc praexercitamentum comparatio vocatur: vt,

COMPARATIO ACHIL-
lis & Hectoris.

Proemium.

Volenti mihi virtutem conferre virtuti, cum Achille haud immerito componendus fuerit Hector. Sunt quidem ipsae per se virtutes nimirum abunde honestae, comparata tamen, admirabiliores videntur.

Patria ergo nati sunt non eadem, laudata tamen uterque. Ille enim in Phthia, unde Gracia ipsius primum prodit cognomentum: hic vero Troia, cuius conditores Deorum quoque primi fuerunt. Quod si pari natum esse loco affert aliquod ad laudem, nihil quidem, hac in parte Achilli posthabendus est Hector.

A loco;

Nati autem uterque praecleara patria, parem quoque generis habuerunt dignitatem: uterque enim ad louem originem suam initiumque generis sui refert. Pelei enim filius, Achilles fuit, Aeaci vero Pelus, & Aeacus Iouis. Sic quoque Hector Priami, Priamus autem Laomedontis, & Dardani Laomedon filius, Dardanus quoque Ioue prognatus est.

A parentibus.

A maio-
ribus.

Progenitore autem Ioue nati vterque, reli-
quam quoque maiorum seriem habuerunt cla-
ritudine aequalem. Vt enim Achilles Aeacum
habuit & Pelea, quorum ille Græcos à siccita-
te, penuriâque liberauit. Hic Lapithis deuictis
ob egregiam virtutem Dea coniugium est asse-
cutus. Sic Hæctoris Dardanus progenitor fuit:
Deorum primum dignus habitus conuictu. pa-
ter autem Priamus imperauit vrbi, cuius muros
ipsi quoque Diî fundarunt. Quòd si nõ minùs
est, quàm Dex sortitum esse coniugia Deorum,
idque optimorum, mensa conuiuioque vsum esse,
nihil est: quòd quisquam maiorum gloria He-
ctori præferat Achillem.

Ab educa-
tione.

Talibus autem vterque maioribus procrea-
ti ambo ad fortitudinis sese studia contulère: &
ill. quidem à Chirone educatus est: huic Pria-
mus ipse præceptor, velut naturæ quadam via,
virtutis monumenta tradebat. Par itaque,
similisque educatio parem vtrique conciliat ius-
dem.

A rebus
gestis.

Vt autem ad virile peruenere robur, eodem
in bello par vterque animi, virtutisque specimẽ
præbuerunt. Hæctor enim Troianos ducebat, so-
lûsque velut obex, propugnaculûmque ciuitati
datus, tuebatur ipsam, stetitque quandiu fauen-
tibus Diis & auxiliariis est vsus. Cadens
deinde, ipsam quoque Troiam post se traxit
atque euerit. Achilles verò Græcorum præ-
rat

rat armis, terrorēque omnes vincebat Troianos,
 Pallad. s fultus numine atque auxilio, occum-
 bēnsque, spem victoriæ in reliquum abstulit
 Gracis.

Et ille quidem victus à Pallade interiit, hic A morte.
 autem cecidit ab Apolline confixus. Natique
 ambo ex Diis, ambo quoque Deos habuere mor-
 tis authores, vtque diuini us generis initia, ita
 vitæ etiam exitium accepere. Quod si similis v-
 trique vita fuit, similisque mors vtrunque ab-
 stulit, quid est quo non Hector par sit, quoque
 cedere debeat Achilli?

Plura erant, quæ dicerem de vtriusque vir- Epilogus.
 tute, nisi quemadmodum in his quæ dixi, ita in
 reliquis per omnia ipsorum gloria esset æqualis.

SCHOLIA.

Comparatio secundum Priscianum,
 est, vel similitum vel diuersorum, vel
 minorum ad maiora, vel maiorum ad mi-
 nora collocatio.

Differt ab ea, quæ inter Schemata sen-
 tentiæ numeratur à Rhetoribus quòd hæc
 breuis sit exornatio, illa exercitationis
 studio suscepta, instar laudis vel vitupera-
 tionis fusiùs tractari solet.

Bona bonis, &c. Vt si Æneam Numę cõ-
 paraueris, Sapientiæ fortitudinem, Iusti-
 tiam

tiam pietati.

Bona malis, &c. Bonitas enim ex malorum comparatione magis enitescit ac effulget, vt Sapiencia comparata Stultitiæ, Pax discordiæ, Sobrietas ebrietati.

Ma' a malis, &c. Vt si ebrietas cum adulterio conferatur, Philippus Echeto, Procustes Phalaridi.

Parua maioribus, &c. Res exigua verbis attolli possunt, vt si ex musca feceris elephantum.

Duplicem habet laudem, &c. Per loca laudis processuri, comparabimus & urbem urbi, ex qua sunt viri, & genus generi, & victum victui, & professiones professionibus, & gesta gestis, & ea quæ accidunt extrinsecus, vt diuersos mortis modos, & quæ eam sunt secuta. Similiter si arbores comparare volueris, conferes etiam præsentia eis numina, & loca in quibus nascuntur, & fructus, & utilitatem, & similia. Res quoque si compares, extolles qui primi eas inuenerint, & eos conferes. Præterea qualitatem animi & corporis.

Alterutrum, &c. Alterutrum aliquando vituperantes, alterutrum laudamus: vt si comparemus iustitiam & diuitias.

Locus difficilis, &c. Vnde fortem, vt Priscianus ait, oratorem exigit, & callidum & cele-

celerem, vt agiles possit semper facere transitiones.

Persona, &c. Vt in Oratione pro Cluentio, vbi Milesia & Oppianicus conferuntur. Illa à secundis heredibus pro abortu pecuniam acceperat. Hic idem effecerat per alieni corporis cruciatum. Vide Erasmus 2. Copiæ.

Res, &c. Ita conferri poterit Academia aliqua cum alia: vrbs cum vrbe, locus cum loco, &c.

Tota res totis, &c. Non fuerit necesse inquit, vt aliquam rem per omnes suas partes cum alia cõferes, vt caput Demosthenis cum capite Ciceronis, humeros cum humeris, manus cum manibus, pedes cum pedibus. Sed magis, vt secundum locos generis demonstratiui compares genus Demosthenis cum genere Ciceronis, patriam cum patria, educationem cum educatione, res gestas cū rebus gestis, &c.

Non est posita, &c. In hoc comparationis progymnasmate non est comparatio caput, quia cõparatio est tota præexercitatio. Non quidem est caput, sed cõparatio diffusa per omnes locos atque partes.

Phthia, &c. φθία ἢ φθίρα ὁ τῆς ἑλλάδος προῦλησις ἐπὶ ἀστυς. Vnde Helladis cognomentū prouenit. Est autem Phthia Thessaliæ oppidum

pidum & regio Achillis patria illustris,
Dido apud Ovidium in Epistolis:

*Non ego sum Phthia, magnisque oriunda My-
centis.*

Hinc Phthius. Idem in Briseide.

*Quà sine me Phthius canescant aquora re-
mis.*

Pompon. Mela Phthiam in Phthiotide ponit, regione Græca. Et Hellas, Achaia regio, alio nomine Artis dicitur Eadem Thessalia cognominata fuit auctore Pl. lib. 4. cap. 7. Plura apud Thucydidem lib. 1. Hellines Græci appellati sunt, Hellas autem dicta fuit à Deucalionis & Pyrrhæ filio, qui Hellin appellatur.

Troia conditores, &c. Apollo & Neptunus cum Laomedonte, Ili filio, patre Priami, mercede pacta muros Troianos condiderunt, vnde Ouid. ait.

Vtilius staret etiam nunc mœnia Phæbi.

-- *Ceciditque superbum.*

Ilium; & omnis humo fumat Neptunia Troia.

Peles, &c. Iupiter, vt Ouidius ait 6. Metamorph. in ignem transformatus. ex Ægina Asopi filia (quam inde vocat Asopida) genuit Æacum, Æacus Pelea, Peleus ex Thetide Achillem, vnde ab auo Æacides appellatur, à patris nomine Pelides.

*Priami, &c. Dictum aiunt ἀπὸ τῆς πρώτης,
εἰνο,*

Virgil. in
3. Aen.

emo, quòd ab Hercule captus, auro fuerit redemptus.

Dardanon, &c. Iouis & Electræ filius, Ouid. 4. Fastorum:

Dardanus 'Electra quis nescit Athlantide natum

Scilicet Electræ concubuisse Iouem?

Hinc Dardania dicitur Phrigia. Sicut à Dardani filio Troë, Troia. Ab Ilo Trois filio, Ilios, vel Ilion.

Alij genus Hectoris paulò aliter deriuant. Iupiter inquit, ex Electræ genuit Dardanum, Dardanus Assaracum & Ilū, Ilus Laomedontem, Laomedō Priamum, Priamus Hectorem. Vide Tortellium.

Græcos liberauit, etc. Æacus tam cæteris virtute præstitit, ut, cum maxima sicci- tate in Græcia plurimi hominum cor- rumperentur, nullumque malo huic au- xilium inueniretur, postquam magnitu- do calamitatis excreuit, eum ciuitatum principes adierint, rogantes, ut tantum ma- lum tantamque pestē ab eis propulsaret: sperabant enim propter ipsius generosi- tatem atque eximiam pietatem quàm ce- lerrimè à Diis præsentium malorū libe- rationem inuenturum. Nec ea spes eos fefellit. Itaque voti cōpotes facti, in Ægi- na, ubi votum ille precēsque fecerat, com- munc

mune omnibus Græcis sacrum edificauê-
re. Atque ex eo tempore, donec inter ho-
mines fuit, summa cum gloria vitam du-
xit. Postquam verò migravit è vita, cum
apud Plutonium Proserpinamque maxi-
mos honores assecutus esset, ad iudican-
das animas eis assedisse fertur. Hæc ex
Plutarchi Euagora.

Lapithis deuictis, &c. Hi Thessaliæ po-
puli, Ixionis & Nubis filij, frænorum &
stratorum inuentores. Virg. 3. Georg.

*Frena Pelsthronij, Lapithæ, gyrósque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub ar-
mis*

Luc. li. 6. Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Exiuit primus chalybem, frænósque momordit
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen.
Spumauitque nouis Lapithæ domitoris habe-
nis.

Plura de Lapithis & Centauris apud Oui.
Metamor.

Deæ coniugium, &c. Hoc est, Thetidos.
Thethis. Fuit autem Thetis, *θετις* Pelei vxor, Achil-
lis mater, vt Thetis, *τηθύς*, Cæli & Vestæ
filia, Neptuni coniunx, mater Nympha-
rum Hoc primam producit, illud autem
corripit. Virgil. 1. Georgicorum:

*Téque sibi generum Tethys emat omnibus vn-
dis.*

Claudianus lib. i de raptu Proserpinæ:
*Hinc latrat Getula Thetys Lilybaëque pulsar
 Litora.*

*Lava tenent Thetis, & Melite, Panopæaque Virgil.
 virgo.*

Ob egregiam virtutem, &c. Cùm Peleus in pugna contra Centauros strenuè dimicasset, multisque aliis bellis atque periculis probat⁹ esset, Thetys, Nerei filiâ, immortalem, quamvis ipse mortalis, vxorem meruit, atque ex omnibus, quæ antè fuêre, solùm in istis nuptiis Hymenæum Deos, cantasse ferunt, vt ait Plutarchus.

A Chirone educatus. etc. Centauri ἀπὸ τῶ *Chiron.*
κιντρῶν, hoc est, à pungendo aut stimulando dicti, equorum stimulatores. Quorum vnus erat Chiron, Saturni & Phylliræ filius, optimus Citharædus, Medicus Astrologus. Ab eo Musicam Achilles didicit. Ouidius i de arte.

*Phyllirides puerum cithara præfecit Achillem,
 Aeacida Chiron ego sum præceptor amoris.*

Ab eodem medicinam Æsculapius, Astrologiam Hercules didicit. Fuit autem iustissimus omnium, qui cùm tractaret sagittas Herculis, vnâque lapsa pedè vulnerasset, post nonum diem in signum Sagittarium versus dicitur. Ouidius 5. Fa-
 storum.

*Nona dies aderat, cum tu, iustissime Chiron,
His septem stellis corpora cinctus eras.*

Propugnaculum, etc. *πρόπτερος* accipitur pro tutore, defensore, propugnatore. Aliàs dicitur scopulus, vel eminens in mari saxum.

Faudentibus Diis, etc. Troia tantisper fauentes Deos habuit, nec capi potuit, dum fata Troianorum permanserunt integra. In fatis autem fuerunt Troili vita, Palladij conseruatio, illæsum Laomedontis sepulchrum, Equi Rhesi.

Visus à Pallade interiit, etc. Hector ab Achille fuit interfectus, vnde Virgilius in primo:

*Ter circum Iliacos raptauerat Hectora mu-
ros,*

*Exanimimque, auro corpus vèdebat Achilles.
Sed Palladem habuit adiutricem, οὐραν-
οῦσι, οὐρανῶν, in pugna sociam.*

Ab Apolline, etc. Paris Achillem interfecit, in Apollinis Thymbraei templo, sed ab Apolline directis in Achilleum corpus sagittis Virg. in 6.

*Pho be graues Troia semper miserate labores
Dardana qui Parisi direxti tela manusque
Corpus in Aeacide.*

Ouid.

Ouid. 13. Metamorph.

At postquam cecidit Paridis, Phœbique sagittis.

Plutarchus in comparatione Lyſandri & Syllæ, ait, Achillem interfectum à Paride inter portas.

COMPARATIO DEMOSTHENIS & CICERONIS.

SI non paruam laudem merentur, qui diuinorum ingeniorum gloria, cæterarumque rerum conspicuarum claritate pares entuerunt, non vulgarem sibi vendicant Demosthenes & Cicero, quos viros summos per omnia pares natura produxit.

Exordium.

Patriam vterque fortitus illustrem, ille Græciam, vberimum Atticæ eloquentiæ fontem. Hic Italiam, Latinæ linguæ parentem facundissimum.

A patriâ.

Obscuro natus vterque parente clarissimus euasit. Ille patrem vix seculo suo notum habuit, vt inquit Valerius: de huius item patre nihil (vt Plutarchus inquit) certum est proditum.

A parentibus.

Generis seriem, quam à maioribus humilem, & ingloriam acceperunt, ita virtutibus propriis illustrarunt; vt maxima

A maioribus.

laudis claritate polleant in æternum.

*Ab educa-
tione.*

Ingeniorum speciem sub prima iuventa statim emicuit. Vnde bonas inter disciplinas educati, & præclaris artibus dicendi prorinus addicti, summos in oratores euaserunt, summamque è foro, curiamque gloriam sibi quæsiuerunt.

*Ab insti-
tutione.*

Ab optimis præceptoribus instituti fuerunt: Demosthenes ab Isæo eloquentissimo doctore. Cicero à Philone Academico, & Milone Apollonio, viris in docendo disertissimis.

*Ab exer-
citatione.*

Cicero Græcè & Latinè declamãdo se se plurimum exercuit cum M. Pisone, & Q. Pompeio. Et Demosthenes vadosis littoribus insistens, declamationes fluctuû fragoribus obluçantibus edebar, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia duratis auribus in actionibus vteretur, vt ait Valer. Ferrus & Ciceronem primum in pronunciatione non minus, quàm Demosthenem laborasse, vnde omni cura, & Roscium Comicum, & Æsopum Tragedum obseruasse traditur, vt ait Plutarchus.

*Ab ani-
mi doti-
bus.*

In vtroque refulsit integritas, beneuolentia, & humanitas, vnde cum Demosthenes ab Atheniensi populo iussus esset accusare quendam, recusauit id facere: vt er

go aduersus eum reclamatio populi quæ admodum confuevit, facta est, surrexit Demosthenes, & inquit, Vos me, viri Athenienses, consultorem habetis etiam inuiti, calumniatorem verò, nec si velitis quidè. Et Cicero cùm Præfectus annonæ esset, sortitúsque Siciliã, in missione frumenti quam apud Urbem agere coactus erat, plerisque Siculis molestus grauisque videbatur, sed mox cùm eius integritatè, humanitatè:que experti forent, eum veluti neminem ex aliis ducibus suis honore sommo dignati sunt.

Ad Rempu. salutis publicæ conseruandæ studio se contulère. Nactus autem Demosthenes vberem in Rempu. materiam & honestam, pro Græcorū libertate aduersus Philippum, & in ea præclarè decertàs, confestim nomè & gloriam assecutus est. Nec solùm vt disertus, verumetiã vt fortis vir suspiciebatur, vt admiraretur ipsū Græcia, obseruaret Persarum Rex, plurimus apud Philippū sermo esset, cõfiteretur aduersarij, sibi aduersus præclarum virum esse certamen. Et Cicero maximis periculis Remp. liberauit. Vnde Iuuenalis Saty. 8. eleganter inquit:

*A rebus.
gestis.*

Quis, Catilina, tuis maioribus atque Cethegi
Inueniet quicquam sublimis? arma tamen
vos

Nocturna, & flammam domibus, arisque
parastis,

Vt Braccatorum pueri, Senonamque minores

Ausi, quod liceat tunica punire molesta
Sed vigilat Consul, vexillaque vestra coer-
cet.

Hic nouus Arpinas ignobilis, & modò
Roma

Municipalis eques, galeatum ponit vbique
Præsidium attonitis, & in omni gente la-
borat.

Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli, quantum non Leucade,
quantum

Thessalia campis Octavius abstulit vdo
Cedibus assiduus gladio: sed Roma paren-
tem,

Roma patrem patriæ Ciceronem libera
dixit.

Ab au-
thoritate.

Auctoritas in Rep. par fuit, præsidio v-
terque militarium hominum egebat. De-
mosthenes. Charetis, Diophetis, Leosthe-
ais: Cicero Põpeij, Augusti. id quod Au-
gustus ipse ad Agrippam, & Mæcenatem
scribit,

Duos Rhetores alios haud inuenio, *A simili*
 qui ab obscuris paruisque facti sint tanti, *qua mor-*
 qui Tyrānis se Regibus obiecerint, filias *tem præ-*
 amiserint, patria sua exularint, reuerſi ſunt *ceſſit for-*
 cum honore, rurfus fugitantes in aduer- *tuna.*
 ſariorū peruenerint manus. Quòd ſi natu-
 ra fortunāque viri vtriuſque ſit, quemad-
 modum artifices quidam inter ſe, con-
 tendant, difficile iudicatu eſt, magisne
 moribus, an rebus geſtis ſimiliores red-
 diderit.

Vnà cum patriæ libertate fuerunt ex- *A morte.*
 tincti. Demosthenes Antipatri imperio
 per Archiam Phygotheram, ſatellitum
 principem: Cicero Antonij iuſſu per He-
 rennium Centurionem. Et, quod mirum,
 certis præſagiis vtrique mors denuntiata
 fuit: illi ſomniais, huic auſpiciis. Demo-
 sthenes enim nocte per quietē viſus erat
 cū Archia Tragædiis in theatro certare,
 & cū illū ſuperaffet, tamen defectu ap-
 paratus ab illo vinci. Et Cicero cū in villa
 Caietana eſſet, coruus in cōſpectu ei⁹ ho-
 rologij ferrū loco motū excuſſit, & protin-
 us ad ipſum tetendit, ac laciniam togæ
 eouſque morſu tenuit, donec ſeru⁹ ad oc-
 cidendum eum milites, veniſſe nūtiaret. *Ab iis*

Vt Demosthenis glorioſam, ita Cice- *que mor-*
 ronis mortē æterna gloria fuit inſecuta: *tem cōſe-*

atqui Tyrannos, quorum nefario scelere succubuerūt, infamiæ crimen perpetuum est comitatum.

Epilogus.

Plura dicenda essent: sed cùm cætera comparaturis facilia sint collatu, operæpretium est visum, hæc paucis indicasse: quæ restant autem stylo manum iniecturis reliquisse.

Ad cõsimile genus exercitationis conferre poteris Philippum cum Pyrrho, ex primo belli Macedonici libro apud Liuium, aliosque authores.

Item Philippum cum Alexandro, apud Iustinum libro 9.

Item ex Plutarcho petas licebit exem pla compara tionum,	}	Publicolæ, & Solonis.
		Alcibiadis & Coriolani.
		Periclis, & Fabij.
		Annibalis, & Scipionis.
		T. Flaminij; & Philopœ- mentis.
		Aristidis, & Catonis.
		Timoleonis, & Æmilij.
		Lyfandri, & Syllæ.
Agésilai, & Pompeij.		
Dionis, & Bruti, & c.		

CAP. XI.

Ethopœia est imitatio & expressio morum personæ subiectæ.

Imitationis autē tres sunt differen-
sive. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Εἰδωλοποιία,} \\ \text{προσομοποιία.} \\ \text{ἰδοποιία.} \end{array} \right.$

Est quidem Ethopœia, quæ notam habens personam, mores solū effingit, ut qualia faceret verba Hercules, Eurystho sibi imperante, Hic notus quidem est Hercules, dicentis verò effingimus mores.

Idiopœia est, quæ personam habet notā, sed defunctam, & loqui non potentem, quemadmodum ἐν Δύμοις Eupolis finxit, & Aristides ἐν τῷ ἰ περ τῶν τεταχένων. Unde etiam Idiopœia vocatur.

Prosopopœia est, quando finguntur omnia, & mores, & persona, quemadmodū Menander fecit argumentum. Argumentum enim nec rem, nec personam habet propositam, unde Prosopopœia est dicta: fingitur enim ipsa cum moribus personæ:

A S. Passiva

Diniditur
autem Etho-
pœia : nan-
que alia

Passiva, quæ exprimit adfectû:
ad quam pertinent, quæ pror-
sus animi significant motum,
vt qualia verba Hecuba fa-
ceret Troia subuersa.

Moralis, quæ mores solos de-
pingit, vt quid diceret medi-
terraneus primùm conspicua-
tus mare.

Mixta, quæ mores habet pari-
ter, & affectû, vt qualia loque-
retur Achilles super occiso Pa-
troclo, cû pugnare decreuisset,
Mores enim consilium habet,
adfectum verò amicus occisus.

Ethopœiam verò tractabis dicendi genere
dilucido, breui, florido, disuncto, omni flexus
etque figura remota. Proque capitibus diuides
tribus ipsam temporibus : præsen- & reterito &
fuiuro.

EXEMPLVM ETHOPOEIÆ

PASSIVÆ CONTINENS

quæ verba dicere posset

Niobe iacentibus

liberis.

Exordiũ
à præsen-
ti.

ME miseram, quam aliã præ alia desiebo
calamitatem, orbata nunc liberi: quibus
anti

antè fuerā insignis? Quæ copia infælicis mihi ad quam redacta est inopiam? non sum iam misera vnius filij mater, quæ antea tam multis conspicua incedebam, At quanto satius foret sterilem fuisse potius quàm in lachrymas, atq; luctus fecundâ? Lögè enim infæliciori loco sunt hæ quæ orbitatem suam deflent, eis quæ nunquam pepererunt. Hoc enim quod experimentum amoris filiorum sumpserunt, destitutis postea acerbißimum est.

Sed infælicem me, quæ parem ei qui me genuit, sum experta fortunam. Orta enim ex A præse-
rito. Tantalo, qui conuictu Deorum fælix, tandem ab ea est Deorum amicitia euolutus: huius quoque cladibus meis approbo me esse genus. Coniuncta enim sum Latone, perque hanc ipsam nunc his opprimor malis, & ipsius familiaritatem filiorum orbitate deploro. Hæcque mihi finis cum Dea conuictus, ut in calamitatibus degam. Prius namquè quàm ipsi suum cognita Latone, fælicior ipsa fui mater: ut antè sum illi notior facta, desolata sum liberis, quorum antea quàm me nosset ipsa, insigni sui multitudine beata. Iacet ille sexus utriusque latus numerus mihi summum in luctum. Quo me veritè infelix? ad quæ deflecta? quod mihi ad tot defunctos liberos sufficiet sepulchrum? Miseram me in tantis malis meus ipse quoque me deserit calamitatum mearum honor, & si fælici iusta
inter

munc omnibus Græcis sacrum edificauê-
re. Atque ex eo tempore, donec inter ho-
mines fuit, summa cum gloria vitam du-
xit. Postquàm verò migravit è vita, cùm
apud Plutonem Proserpinàmque maxi-
mos honores assecutus esset, ad iudican-
das animas eis assedisie fertur. Hæc ex
Plutarchi Euagora.

Lapithis deuictis, &c. Hi Thessaliæ po-
puli, Ixionis & Nubis filij, frænorum &
stratorum inuectores. Virg. 3. Georg.

*Frena Pelisthronij, Lapithæ, gyrosque dedere
Impositi dorso, atque equitem docuere sub ar-
mis*

Luc. li. 6. Insultare solo, & gressus glomerare superbos.
Exiuit primus chalybem, frænósque momordit
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen.
Spumauitque nouis Lapithæ domitoris habe-
nis.

Plura de Lapithis & Centauris apud Oui.
Metamor.

Thetis. *Dea coniugium, &c.* Hoc est, Thetidos.
Fuit autem Thetis, *θετις* Pelei vxor, Achil-
lis mater, vt Thetis, *θηθὸς*, Cæli & Vestæ
filia, Neptuni coniunx, mater Nympha-
rum Hoc primam producit, illud autem
corripit. Virgil. 1 Georgicorum:

*Téque sibi generum Tethys emat omnibus vn-
dis.*

Claudianus lib. i de raptu Proserpinæ:
*Hinc latrat Getula Thetys Lilybæaque pulsar
 Littora.*

*Læva tenent Thetis, & Melite, Panopæaque Virgil.
 virgo.*

Ob egregiam virtutem, &c. Cùm Peleus in pugna contra Centauros strenuè dimicasset, multisque aliis bellis atque periculis probat⁹ esset, Thetys, Nerei filiâ, immortalem, quamvis ipse mortalis, vxorem meruit, atque ex omnibus, quæ antè fuère, solùm in istis nuptiis Hymenæum Deos, cantasse ferunt, vt ait Plutarchus.

A Chirone educatus, etc. Centauri ἀπὸ τῆς *Chiron.*
κνυτῆς, hoc est, à pungendo aut stimulando dicti, equorum stimulatōres. Quorum vnus erat Chiron, Saturni & Phylliræ filius, optimus Citharædus, Medicus Astrologus. Ab eo Musicam Achilles didicit. Ouidius i de arte.

*Phyllirides puerum cithara præfecit Achillem,
 Aeacida Chiron ego sum præceptor amoris.*

Ab eodem medicinam Æsculapius, Astrologiam Hercules didicit. Fuit autem iustissimus omnium, qui cùm tractaret sagittas Herculis, vnâque lapsa pedè vulnerasset, post nonum diem in signum Sagittarium versus dicitur. Ouidius 5. Fa-
 storum.

Nona dies aderat, cum tu, iustissime Chiron,

His septem stellis corpora cinctus eras.

Propugnaculum, etc. *πρόσθετες* accipitur pro tutore, defensore, propugnatore. Aliàs dicitur scopulus, vel eminens in mari saxum.

Faudentibus Diis, etc. Troia tantisper fauentes Deos habuit, nec capi potuit, dum fata Troianorum permanserunt integra. In fatis autem fuerunt Troili vita, Palladij conseruatio, illæsum Laomedontis sepulchrum, Equi Rhesi.

Victus à Pallade interiit, etc. Hector ab Achille fuit interfectus, vnde Virgilius in primo:

*Ter circum Iliacos ra;tauerat Hæctora mu-
ros,*

Exanimimque, auro corpus vèdebat Achilles.

Sed Palladem habuit adiutricem, *σώματιον*, in pugna sociam.

Ab Apolline, etc. Paris Achillem interfecit, in Apollinis Thyrabræi templo, sed ab Apolline directis in Achilleum corpus sagittis Virg. in 6.

*Pho be graues Troia semper miserate labores
Dardana qui Paridis direxti tela manusque
Corpus in Aeacide.*

Ouid.

Ouid. 13. Metamorph.

At postquam cecidit Paridis, Phœbique sagittis.

Plutarchus in comparatione Lyfandri & Syllæ, ait, Achillem interfectum à Paride inter portas.

COMPARATIO DEMOSTHENIS & Ciceronis.

SI non paruam laudem merentur, qui *Exordii.*
 diuinorum ingeniorum gloria, cæterarumque rerum conspicuarum claritate pares entuerunt, non vulgarem sibi vendicant Demosthenes & Cicero, quos viros summos per omnia pares natura produxit.

Patriam vterque sortitus illustrem, ille *A patriâ.*
 Græciam, vberimum Atticæ eloquentiæ fontem. Hic Italiam, Latinæ linguæ parentem facundissimum.

Obscuro natus vterque parente clarissimus euasit. Ille patrem vix seculo suo notum habuit, vt inquit Valerius: de huius item patre nihil (vt Plutarchus inquit) certum est proditum. *A parentibus.*

Generis seriem, quam à maioribus humilem, & ingloriam acceperunt, ita virtutibus propriis illustrarunt; vt maxima *A maioribus.*
 laudis

laudis claritate polleant in æternum.

*Ab educa-
tione.*

Ingeniorum speciem sub prima iuven-
ta statim emicuit. Vnde bonas inter disci-
plinas educati, & præclaris artibus dicen-
di protinus addicti, summos in oratores
evaserunt, summamque è foro, curiâque
gloriam sibi quæsiuerunt.

*Ab insti-
tutione.*

Ab optimis præceptoribus instituti fue-
runt: Demosthenes ab Isæo eloquentissi-
mo doctore. Cicero à Philone academi-
co, & Milone Apollonio, viris in docen-
do disertissimis.

*Ab exer-
citatione.*

Cicero Græcè & Latinè declamâdo se-
se plurimum exercuit cum M. Filone, &
Q. Pompeio. Et Demosthenes vadosis lit-
toribus insistens, declamationes fluctuû
fragoribus obluçantibus edebat, vt ad
fremitus concitatarum concionum pa-
tientia duratis auribus in actionibus vte-
retur, vt ait Valer. Ferrus & Ciceronem
primum in pronunciatione non minus,
quàm Demosthenem laborasse, vnde om-
ni cura, & Roscium Comicum, & Æso-
pum Tragedum obseruasse traditur, vt
ait Plutarchus.

*Ab ani-
mi doti-
bus.*

In utroque refulsit integritas, beneuo-
lentia, & humanitas, vnde cum Demo-
sthenes ab Atheniensi populo iussus esset
accusare quendam, recusauit id facere: vt er

go aduersus eum reclamatio populi quæ admodum confuevit, facta est, surrexit Demosthenes, & inquit, Vos me, viri Athenienses, consultorem habetis etiam inuiti, calumniatorem verò, nec si velitis quidē. Et Cicero cùm Præfectus annonæ esset, sortitusque Siciliã, in missione frumenti quam apud Urbem agere coactus erat, plerisque Siculis molestus grauisque videbatur, sed mox cùm eius integritatē, humanitatēque experti forent, eum veluti neminem ex aliis ducibus suis honore sommo dignati sunt.

Ad Rempu. salutis publicæ conseruandæ studio se contulere. Nactus autem Demosthenes vberem in Rempu. materiam & honestam, pro Græcorū libertate aduersus Philippum, & in ea præclare decertās, confestim nomē & gloriam assecutus est. Nec solūm vt disertus, verumetiã vt fortis vir suspiciebatur, vt admiraretur ipsū Græcia, obseruaret Persarum Rex, plurimus apud Philippū sermo esset, cōfiteretur aduersarij, sibi aduersus præclarum virum esse certamen. Et Cicero maximis periculis Remp. liberauit. Vnde Iuuenalis Saty. 8. eleganter inquit:

*A rebus.
gestis.*

Quis, Catilina, tuis maioribus atque Cethegi
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen
vos

Nocturna, & flammis domibus, arisque
parasti,

Vt Braccatorum pueri, Senonumque minores

Ausi, quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul, vexillaque vestra coer-
cet.

Hic nouus Arpinas ignobilis, & modò
Roma

Municipalis eques, galeatum ponit vbique
Præsidium attonitis, & in omni gente la-
borat.

Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli, quantum non Leucade,
quantum

Thessalia campis Octavius abstulit vdo
Credibus assiduis gladio: sed Roma paren-
tem,

Roma patrem patria Ciceronem libera
dixit.

Ab au-
thoritate.

Auctoritas in Rep. par fuit, præsidio v-
terque militarium hominum egebat. De-
mosthenes. Charetis, Diophetis, Leosthe-
nis: Cicero Põpeij, Augusti. id quod Au-
gustus ipse ad Agrippam, & Mæcenatem
scribit,

Duos

Duos Rhetores alios haud inuenio, *A simili*
 qui ab obscuris paruisque facti sint tanti, *que mor-*
 qui Tyrānis se Regibus obiecerint, filias *tem pra-*
 amiserint, patria sua exularint, reuerſi ſunt *ceſſit for-*
 cum honore, rurfus fugitantes in aduer- *tuna.*
 ſariorū peruenerint manus. Quòd ſi natu-
 ra fortunāque viri vtriuſque ſit, quemad-
 modum artifices quidam inter ſe, con-
 tendant, difficile iudicatu eſt, magiſne
 moribus, an rebus geſtis ſimiliores red-
 diderit.

Vnà cum patriæ libertate fuerunt ex-
 tincti. Demosthenes Antipatri imperio
 per Archiam Phygotheram, ſatellitum
 principem: Cicero Antonij iuſſu per He-
 rennium Centurionem. Et, quod mirum,
 certis præſagiis vtrique mors denunciata
 fuit: illi ſomniis, huic auſpiciis. Demo-
 sthenes enim nocte per quietē viſus erat
 cū Archia Tragædiis in theatro certare,
 & cū illū ſuperaffet, tamen defectu ap-
 paratus ab illo vinci. Et Cicero cū in villa
 Caietana eſſet, coruus in oſpectu ei⁹ ho-
 rologij ferrū loco motū excuſſit, & protin-
 us ad ipſum tetendit, ac laciniam togæ
 eouſque morſu tenuit, donec ſeru⁹ ad oc-
 cidendum eum milites, veniſſe nūtiaret.

A morte.

Vt Demosthenis glorioſam, ita Cice-
 ronis mortē æterna gloria fuit inſecuta: *Ab iis*
que mor-
tem cōſe-

atque Tyrannos, quorum nefario scelere succubuerunt, infamiae crimen perpetuum est comitatum.

Epilogus. Plura dicenda essent: sed cum caetera comparaturis facilia sint collatu, operae pretium est visum, haec paucis indicasse: quae restant autem stylo manum iniecturis reliquisse.

Ad cõsimile genus exercitationis conferre poteris Philippum cum Pyrrho, ex primo belli Macedonici libro apud Liuium, aliosque authores.

Item Philippum cum Alexandro, apud Iustinum libro 9.

Item ex Plutarcho petas
licebit exem
pla compara
tionum,

Publicolæ, & Solonis.

Alcibiadis & Coriolani.

Periclis, & Fabij.

Annibalis, & Scipionis.

T. Flamini; & Philopœ-
mentis.

Aristidis, & Catonis.

Timoleonis, & Æmilij.

Lyfandri, & Syllæ.

Agefilai, & Pompeij.

Dionis, & Bruti, & c.

antè fuerã insignis? Quæ copia infœlicì mihi ad quam redacta est inapiam? non sum iam misera vnius filij mater, quæ antea tam multis conspiciua incedebam, At quanto satius foret sterilem fuisse potius quàm in lachrymas, atq; luctus fecundã? Lõgè enim infœliciori loco sunt hæ quæ orbitatem suam desunt, eis quæ nunquam pepererunt. Hoc enim quod experimentum amoris filiorum sumpserunt, destitutis postea acerbissimum est.

Sed infœlicem me, quæ parem ei qui me genuit, sum experta fortunam. Orta enim ex *A præc-
rito,* Tantalò, qui conuictu Deorum fœlix, tandem ab ea est Deorum amicitia euolutus: huius quoque cladibus meis approbo me esse genus. Coniuncta enim sum Latone, pèrque hanc ipsam nunc his opprimor malis, & ipsius familiaritatem filiorum orbitate deploro. Hicque mihi finis cum Dea conuictus, vt in calamitatibus degam. Prius namquè quàm ipsi suum cognita Latone, fœlicior ipsa fui mater: vt autè sum illi notior facta, desolata sum liberis, quorum antea quàm me nosset ipsa, insigni fui multitudine beata. Iacet ille sexus vtriusque latus numerus mihi summum in luctum. Quo me veritã infelix? ad quæ deflectar? quod mihi ad tot defunctos liberos sufficiet sepulchrum? Miseram me in tantis malis meus ipse quoque me deserit calamitatum mearum honor, & in fœlicì inlta
inter

intermittuntur.

A futu-
ro.

V. rùm enim uero quid ista queror, ac deploro, cum à diis, ut me in aliam naturã transuertēt, impetrare liceat? Vnũ hoc miseriarum mearum video remedium, ut in alicuius, quod sensus viteque sit expers, formam commuter. Sed vereor misera, ne & sic quoque quamuis mutata, inter lachrymas agere non cessem.

S C H O L I A.

Etho-
pæia.

EThopœia, à Prisciano vocatur allocutio, sermonis imitatio, ad mores, & suppositas personas accommodata. Quintilianus libr. 9. cap. 2. Imitatio inquit, est morũ alienorum, quæ ἠθοποιία, vel, ut alij malũt, *μίμναις* dicitur: versatur & in dictis, & in factis. Expressio, morũ est, & adfectuũ, vnde nomen habet.

Hercules Eurystheo, &c. Hercules Iouis Alcmenæ filius. Vide Ouidiũ Metamor. 9. Dictus quasi aëris gloria. Macrobius. 1. Saturn. cap. 20. Reuera Herculem solem esse vel ex nomine claret. Heracles enim quid aliud est, nisi heras, id est, aëris cleos? quæ porrò aëris gloria est, nisi solis illuminatio, cuius recessu spiritus occulitur profunditate tenebrarum. Coactus fuit multa adire pericula, Iunone impellente, & impe

imperantē Eurystho. Vide Boccatiū lib. 12. cap. 34. Fuit autē Εὐρυσθένης Stheneli Mycenarum Regis filius. Ovidius in Epistolis.

Quem non mille fera, quem nō Stheneleius hostis.

Non potuit Iuno vincere, vicit amor.

Duros. vt mille labores

*Virg. in
Aeneid.*

*Rege sub Eurystheo sacris Iunonis iniqua
Perculerit.*

Εἰδωλονία, &c. Hęc simulachri fictionem appellat Priscianus. Fit cū mortuis verba dātūr. Quod facit Cicero pro Cælio, verba dāns Appio Cæco contra Clodiam. Liuius lib. 6. belli Punicī: Si ab inferis existat Rex Hiero, fidissimus imperij Romani cultor, quo ore aut Syracusas aut Romam ei ostēdi posse, cū vbi semirutam ac spoliatam patriam respexerit, ingrediēs Romam in vestibulo vr̄bis propē in porta spolia patrię suę visurus sit? Item, Cicero in Confirmatione: Quōd si nunc L. ille Brutus reuiuiscat, & hīc ante pedes vestros adsit, nō hac vterur oratione? Ego Reges eieci, vos Tyrannos introducitis. Ego libertatem quæ non erat, peperī, vos partam seruare non vultis. Ego capitis mei periculo patriam liberaui, vos liberi sine periculo esse non curatis.

Item

Item Hector occisus apud Virgilium
in secundo:

*Heu fuge, nate Dea, teque his, ait eripe flammis
Hostis habet muros, ruit alto à culmine Troia:
Sat patriæ, Priamòque datum. si Pergama dex
era*

*Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
Sacra suosque tibi commendat Troia penates,
Hos cape fautorum comites, his mœnia quare,
Magna pererrato statues qua denique ponto.*

Item Polydorus in tertio:

*Quid miserum, Aenea, laceras? iam parce se-
pulto,*

*Parce pias scelerare manus: non me tibi Troia
Externum tulit, haud cruor hic de stipite ma-
nat.*

*Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum.
Nam Polydorus ego, hic confixum ferrea texit
Telorum seges, & iaculis increvit acutis.*

Idem apud Euripidem in Hecuba, in-
quit: Sum profectus à profundis mani-
bus &c.

Εὐπολίης, Εὐπολῆς, &c. In Comœdia cui
nomen id fuit inditum. Eupolis autem te-
rat veteris, cuius magna fuit licentia, co-
mœdiæ scriptor.

HOR. I.
ser. 4.

*Eupolis atque Cratinus, Aristophanésque poe-
ta.*

Atque

Atque alij quorum comœdia prisca virorum
est,

Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut
fur,

Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui.

Famosus, multa cum libertate, notabant, &c.

Submersus autem ille fertur ab Alcibiade, quòd quædam illius crimina carpsisset.

Aristides, &c. Hic in oratione quadam Rhetoricè defendit, & encomiõ canit introductorum quatuor, Themistoclis, Miltiadis, Cimonis, & Periclis.

Trosopopœia, &c. Hanc Priscianus reddit conformationem. Quæ est quando alicui rei cõtra naturam datur persona loquendi. De qua vide Ciceronem quarto ad Herennium. Idem patriam loquentem facit in Catilinam, iniquiens: Nullum iam tot annis facinus extitit, nisi per te nullum flagitium sine te tibi vni multorum civium necesse, tibi vexatio, direptiõque sociorum impunita fuit ac libera. Tu non solùm ad negligẽdas leges, & quæstiones, & verùm etiã ad euertendas, perfringẽdasque valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamẽ vt potui, tuli. Nũc verò me totam esse in metu propter te vnũ quicquid increpuerit, Catilinam timeri:
nullum

nullum videri contra me consilium iniri
 posse, quod a tuo scelere abhorreat, non
 est ferendum. Quamobrem discede, atque
 hunc mihi timorem eripe: si verus, ne op-
 primar: sin autem falsus, vt tandem ali-
 quando timere desinam.

Et Ouidius 2. Metam. introducit Tellu-
 rem, ita loquentem:

*Si placet hoc, meruique, quid ò tua flamina ces-
 sant.*

*Summe Dùm? liceat peritur viribus ignis,
 Igne perire tuo, clademque autore leuare.
 Vix equidem fructes hec ipsa in verba resoluo.
 (Presserat ora raptor) totos en aspice crines.
 Inque oculis summū: volitāt super ora funilla.
 Hòsne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,
 Officiisque refers, quod adunci vulnera aratri,
 Rastrorūque fero, totòque exerceor ann?
 Quod pecori frondes alimentaque mitia fru-
 ges*

*Humano generi, vobis quoque ihura mini-
 stro?*

*Sed tamen exitium fac me meruisse, quid vnde?
 Quid meruit frater cur illi tradita sorte
 Aethura decrescunt & ab aethere longius
 absunt?*

*Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
 At celi misere tui: circumspice, virinque
 Fumat vterque polus: quos si violaueris ignis,*

Atria

*Atria vestra ruent: Atlas en ipse laborat,
Vixque suis humeris caudentem sustinet axem.
Si freta, si terra percunt, si reges cæli,
In chaos antiquum confundimur. Eripe flam-
mis,
Si quid adhuc superest, & rerum consule sum-
mæ.*

Menander fecit argumentum, &c. Menæder
poëta Comicus fuit. Gellius lib. 17. ca. 4.
scribit ab eo relictas fuisse centum & o-
cto, vel (secundū alios) ceterum & nouē co-
mœdias, sed omnes ad nostra tēpora nō
peruenerūt. Cæterū vt Menæder habuit
φάσμα, ita *έλεγχος*, in quo res erat: nulla
autem vera, sed ficta persona. Catanæus
reprehensionem vertit. Aphthonius ait:
*ὁ γὰρ έλεγχος πρῶτον εἶναι, & μὴ ἔτι καὶ πρῶτον-
τον*, hoc est Redargutio res quidem, non
autem persona: Vt si quis illa introducat
loquentem, carpentēque faciat homi-
num mores, aut vitia. Sic Moriam Eras-
mus introduxit. Agricola reddidit argu-
mentum, quod (vt ait Cicero ad Heren-
nium) est res ficta, quæ tamen fieri possit,
vt argumenta Comœdiarum.

Passina, &c. A Prisciano, passionalis ap-
pellatur, in qua passio, id est, commiserati-
o perpetua inducitur, vt quibus verbis
vix potuisset Andromache occiso Hector-

re: fuit autem ea vxor Hectoris, animo virili prædita, vnde à virili pugna nomen sortita.

Mores, &c. In qua continentur mores, vt quibus verbis potuisset vti rusticus, cum primùm aspexit nauim.

Patroclus *Patroclo, &c.* Hic cum in patria eadem fecisset, in Thessaliam confugit ad Achillis patrem: Mœnetij Regis Locrensis filius fuit.

Quidius primo de Ponto.

*Cedē puer facta Patroclus Opuntia reliquit,
Thessaliamque adit hospes Achillis hu-
mum.*

Amicus fuit Achillis, & sub huius armis interfectus.

Ouidius *Sive Mœnetiadem falsis ce ilisse sub armis,
i. Episto- Flebam successu posse carere dolos.*
lis.

Achillis autem verba, quæ potuisset Patroclo interfecto facere, complecteretur passionem funeris amici, & moram de bello in Troianorum vindictam suscipiendo cogitantis.

De huius *Ad. Etum amicus occisus, &c.* Huius e-
cum affi- nim progymnasmatibus vsus est, vt exerci-
citate, tij studio personatum omnium affectus
utilitate. imitari aptasque materiæ sensuum, sen-
sentiarum, verborumque formas accom-
modare Q. modare coneris. Alia enim oratio prudē-
lib 3. c. 1.

tis hominis, & pacati, alia insipientis & irati. Alia timentis, gaudentis, lugentis, senis, iuuenis, viri, fœminæ, matronæ, scorti. Vide Emporium Sophistam.

Amicus, &c. In Aphthonio habetur, ἡδὸς γὰρ ἡ βελή, πάθος δὲ φίλος πείσων. Quintilianus lib. 6. cap. 3. πάθος, inquit, atque ἡδὸς ex eadem natura sunt, ita ut illud maius sit, hoc minus, ut amor παίδος, charitas ἡδὸς: πάθος concitat, ἡδὸς solet mitigare: ἡδὸς mores sunt, quibus plerumque rusticos superstitiosos, avaros, timidos secundum conditionem propositorum effingimus, mores eorum imitamur, & ex his ducimus orationem. Diuersum est huic, quod πάθος dicitur, quodque nos affectum propriè vocamus, & ut proximè vtriusque differentiam insignem, illud comœdiæ, hoc tragœdiæ simile.

Sunt qui
Ethopœiæ
ponunt tri-
plicem ex
pressio-
nem,

Morum, quam prolixiorē
tradūt, ut ingeniorum, vir-
tutum, vitiorum, Thraſonis
aut Tyranni.

Naturalium propensio-
num, inclinationū, φυσικῶν
συγγῶν, hoc est, affectuum
innatorum, ut amoris pa-
terni in liberos, charitatis
adfinium, cognatorūque

inter sese

{ Affectuum leuiorum, vt
cūm animos erigimus, in
spem aut lætitiā.

Dicendi genere dilucido, &c. *Ex p̄a* per-
spicuo, de quo supra in Narratione. Ma-
crobius quinto Saturnal. cap. 2. ponit di-
cendi genera 4.

Copiosum in quo Cicero dominatur.

Breue, in quo Salustius regnat.

Siccum, quod Frontoni ascribitur.

Floridum & pingue, quo Plinius Se-
cundus luxuriatur. Plura dicendi genera
profert. Erasmi. 1. Copiæ. ca. 123.

Tribus temporibus, &c. In præsentī in-
stantis fortunæ permutatio, & ærumnæ
recensentur. In præterito potissimum ex
conferuntur cum infortunis parentū vel
maiorū. In futuro rerum euentus, malorū
fines adducuntur, vel consilia quorum
ratione, tantis malis succurri possit.

Niobe, &c. Hæc Tantali filia, Pelopis so-
ror, Amphionis vxor. Fuit autem fœcun-
dissima. Hinc Iuuenalis ait Satyra 6.
Atque eadem scropha Niobe fœcundior
alba.

Quæ secundum Diodorum Siculum &
Historiarum, septem filios, totidēque fi-
lias, secundum Ouidium in Metamorph.
septem

septem filios, Ismenon, Sipylum, Phœdimum, Tātalū, Alphenora, Damafichthona, Ilioxæa: Secundūm Boccatium lib. 5. ca 31. quatuordecim Vide Gellium. li. 20. cap. 6. Homerum Iliad. vltimo.

Sed infelicem me, &c. Fabula Niobes significat mulierum superbiam exitiosam esse. In summum enim illa malum incurrit, (vt Niobes mala prouerbialiter maxima dicerentur & acerbissima) quod passa fuit, quòd se Latonæ præposuisset. Etenim apud Ouidium:

*Quis furor auditos, inquit præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras,
Numen adhuc sin thure meum est?*

Orta ex Tantalo &c. Vnde Tantalus ab Ouidio dicitur. Tantalus autem, Iouis & Plotes filius, Rex Phrygiæ ditissimus. Vnde Tantali talenta abierunt in prouerbiū. Primò fortunatus fuit: deinde, cūm Deorum secreta hominibus prodidisset, detrusus fuit ad inferos. Ouidius 2. amorum Eleg. 2.

*Quærit aquas in aquis, & poma fugaciæ captat
Tantalus hoc illi garrula lingua dedit.*

Porrò Tantali fabulam paucis explicat, inquiens.

*Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit
Tantalus infelix, quem sua vota premunt.*

Diuitis hæc magni facies erit, omnia latè

Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

Huius genus, &c. In similem, inquit parentis calamitatem incidi. Quemadmodum ab initio pater fœlix erat Tantalus ita ego beata. Iam ego misera, sicut & ille. Quem in Cratylo scribit Plato dictum, quasi *ταλαιφάντος*, hoc est, infœlicissimum. Huius supplicia ad eò graua, vt prouerbio locum fecerint, Tantalii supplicia, & Tantalii lapis.

Latoia, &c. Hæc Cæi Titani filia, Apollinis & Dianæ mater, à parente Titanis appellata, vt à matris nomine Appollo Latoides, & Diana Latois. Vnde Niobe apud Ouid. Metamorph. 6.

*Quòque modo audetis natam Titanida Cæo
Latoia in præfere mihi? cui Tantalus auctor,
Cui licuit soli superoribus tangere mensas.*

Atqui contra sententiam Ouidij Diodorus Siculus li. 6. dicit Phœbes & Saturni filiam.

Aliam naturam, &c. Nioben præ nimio dolore in saxum, vel marmor conuersam aiunt, illud innuentes, maximo dolore eam dirigisse. Ouidius in Metamorph.

Idem in Epist. *Dirigitque malis, nullos mot et aura capillos
Queque superba parès saxo per corpus oborto,
Nunc*

Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.
 A Statio in Syluis Sipyleia mater appella-
 tur, quoniam facta saxea turbine venti.
In Siphylū raptā est, vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmora
manant.

Sensus vitæ aque expers, &c. Fabula Nio-
 bes hoc habet verum: Niobe fingitur ex
 homine conuersa in lapidem, quoniam
 imaginem lapideam supra natorum suo-
 rum sepulchra posuerat. Quod Palæpha-
 tus se vidisse scribit.

ETHOPOEIARVM E X E M-

pla primi argumentum
tale est.

Q Vænam verba Gerhardus Nouia- *Gerhar-*
 magus ex lypotymia ad sese rediēs *duſ No-*
 olim potuisset dicere, cuius Vvitterber- *uioma-*
 gam profecturi caput latrones securi dif- *gus.*
 fiderāt, ipsum apud Brunonis vicum hu-
 milstratum spoliauerant, & fugitiui mor-
 tuum credentes in sylua reliquerant.

Vetus illud dictum, Nemini fidendum *Exordiū.*
 esse, nisi cum quo prius modium salis ab- *à præſenti*
 sumperis, esse verissimum experior, quos
 fidos itineris comites arbitrabar, ij crude-
 lissimi sicarij iugulū mihi petierūt: mul-

tisque vulneribus inflatis, syntecticum re-
 liquerunt, qui ab ineunte ætate bonis li-
 teris ac virtutibus inuigilando persuasum
 habebam, studiosis hominibus tutam ubi-
 que profectioem patere. Credebam Ho-
 ratio, qui scripserat integros vitæ sceleris
 que puros, non egere Mauri iaculis nec
 arcu siue per Syres, siue per inhospitalē
 Caucaſum iter eſſent facturi. At ego, licet
 non apud Scythas *αὐθροποράγος* verſari
 videbar, ſed apud homines (quos à Ger-
 mana charitate non alienos ſperabam fo-
 re) Germanos: tamen longè prudentius
 feciſſem, ſi noſtri (quo friget omnis cha-
 ritas) ſeculi tam impunitam peccandi li-
 centiam ante oculos mihi poſuiſſem, nec
 ſolus neque inermis profectioem hanc
 inſtituiſſem, iam ſecura nimis impruden-
 tia mihi nocuit, qui ſtratus humi ſanguī-
 ne meo terram hanc intingo, herbæſque
 coloro Nunc maximo periculo meo cau-
 tior factus tandem diſco, nuſquam tutam
 eſſe fidem, ubique rapti viui, non hoſpi-
 tem ab hoſpitem tutum, nec generum à ge-
 nero. Sed quid deploro? Quin libenter
 ego, quam delicta fortæſſe mea prome-
 ruerunt, calamitatem patior, æquioréque
 animo iniurias fero. Sed utinam caput illa-
 ſum & integrum ſit, ut bonarum diſcipli-
 narum

narum capax à rationis amissi nunquam deliret. Utinam in hoc casu Cœneus ille Perrhœbus fuisset, & hoc mihi donatum, ut nullo ferro sauciari potuissem. Eheu quàm plagam profundam, quàm vulnus altum sentio, quod pacis semper amans ego præter meritum accepi, & ab illis, quo beneficio prosequer, quos amicos atque fidos incognitarum mihi viarum duces amplexabar, pro quorum incolumitate, incoulmis ipse hoc corpusculum amittere nõ detrectabam, eorumque inopiam mea qualicumque rerum copia subleuare (si modò postulassent) minime grauatus fuisset. Id quod è bonarum literarum studio semper addidici facere, nec ego vnquam pecuniæ seruus, congestis vndique saccis indormire solitus, neque tanquam sacris parcere, quæ tortum digna sequi potiùs quàm ducere funem. Sed ô perfidam pecuniam, & sacram auri famem, quid non mortalia pectora cogis? O mores! ô tempora!

*Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contùmque ti-
mebis,
Et mota ad lunam trepidabis arundinis um-
bram.*

Ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones.

Hos etiam de media luce surgere, testimonio fuerit calamitas mea: quæ & euidenti est argumento, quàm fragilis, & quantis vita nostra periculis sit obnoxia. Omnis mea, qua valdè gloriosius iam pridem effulgebam, dignitas, hic ad nihilum ferè iacet redacta, Gloria mea quasi flos agri propemodum demissus, flaccessit. Quid ergo sumus, aut quidnam victuri gignimur, ordo quis datus, aut metæ quã mollis flexus? Deum immortalem, quot periculorum genera vitæ nostræ indies insidiantur! Quot accidunt casus, venena, naufragia, cædes, pestes! Alius acini granum glutiens præfocatus, interiit. Fuit, quem potus cum lacte pilus strangularit. Fuit, cui stiria gelu durata, delapsa tecto subitum attulit exitium. O lubricas igitur res mortalium, & hominem verè bul- lam!

A prætorito.

O nimiam hominum tererrimorum crudelitatem! O meam insignem imprudentiam, atque securitatem! qui omnia prospera atque tuta mihi persuaseram, in hæc tanta mala incidi, hic vulneribus cõfectus, atque pulueribus oblitus iaceo, cuius amici gloria magna, parentes honore

nore summo claruerunt. Hic miserabiliter iaceo, qui iam olim in Gymnasio Louaniensi clarum nomen atque decus, laborum meorum & virtutis beneficio, consecutus fueram, celebris poëta, celebrior orator, celeberrimus Theologus salutatus. Hic flebiliter iaceo: quem Episcopus Traiectensis Dominus Philippus, nobilissimo Burgundiorum sanguine procreatus, maximis honoribus adfecit, tot muneribus optimis, tot sacerdotis pinguibus exornare nunquam intermisit, qui tot heroes atque principes amicos bonarum literarum cultu, victæque sanctimonia mihi deuinxeram, vt cælum citius ruere, quàm in hanc fatalem ærumnam me putauerim iri præcipitatum. Sed quorsum ita mihi? O res humanas variabiles! ô vanitatem rerum, & inconstantiam!

Sed quid istorum recordor, quæ magis refricant memorata, quàm dolorem minuunt? Vnum restabit, vt supplex ad asylum Dei Optim. Maxim. confugiam. Hic est vnica salutis arx, ipsum orabo huic supplicabo, huic peccata mea confitebor, atque precabor, vt me liberet ex hoc tanto malo consolator optimus. Cuius diuina prouidentia ad nostri emendationem atque salutem omnia fieri permittit.

Ille

A futuro.

Ille Pharaonem, ille alios indurauit, & ad affligendum sibi dilectum populum sæpius instigauit. Ille rursus Tyrannum fluctibus obruit, & ab omnibus miseriis infontem gregem eripuit: in hoc fortem apparere, in hūc vnum spem erigere, præsentissimum ærumnarum cunctarum remedium est. Quo posthabito, rebus inhumanis mentem occupatam habere, magis erit dolorem augere, quàm mitigare, aut omnino tollere.

ALIUD EXEMPLVM, CON-

*tinens quæ verba Hercules Euristheo
sibi imperante, potuisset fa-
cere.*

*A præsen-
tis.* **M**ulti sunt infortunati, sed nemo magis, quàm ego sum, infœlix: qui miser, quarta natus luna, calamitates varias & plurima mala patior.

*A præte-
rito.* Non sufficiunt, quæ retro actis annis animo fortissimo tuli: quæ nouerca Iuno mihi præparauit. Hæc serpentes immisit, quæ me puerum in cunis occiderent: mox Eurysthea stimulis nouercalibus impulit, vt in varia periculorū genera me protrudēs, è medio tolleret. Variis igitur tempestatibus ego iactatus, fœdan-

dantem peregrino templa cruore Busy-
rin domui: Et

*Solus Amazonio cinctus Stymphalides arcu,
Non cadere Antao, nō crescere pr fuit hydra,
Non ceruam volucres eripere pedes, &c.*

Sed quis finis, qui modus, Eurysteu, A futuro.
furoris atque tyrannidis tuæ futurus?
Quin parcis ætate confecto? Manliana at-
que Phalaridis imperia longè tuis huma-
niora. Tu quam, Lycha, vestem à Deiani-
ra missam huc pertulisti, nimirum Iunoni
gratam, mihi perniciosam futuram, imbu-
tum veneno Lernæo munus est, vnde no-
uam pestem profluxuram video, cui nec
virtute poterit resisti, nec telis, neque ar-
mis, sed pulmonibus errabit ignis edax
imis, & per omnes pascetur artus. Vide
Ouid. 9. Metamorphos. Et Claudianum
in præfatione libri secundi de raptu Pro-
serpinæ. Virgilium Æneidos octauo.

TERTIVM EXEMPLVM

*contuens qualia verba diues ad
inopiam redactus p f-
set facere.*

*Exordiu
ex Plauto
sumptum.*

Multa mihi in vnū locum confluunt A præ-
incommoda, quæ meū pectus pul- senti-
sant, sant,

fant, simul multiplex ærumnam exerci-
tam habet paupertas. Vbi spes meas collo-
cem, non habeo. Nunc tandem experior
infœlix, Omnes modis omnibus qui pau-
peres sunt, miseros viuere. Quid enim?
me hercule, miser est homo, qui ipse sibi,
quod edat, cogitur quærere, & idpsum
ægrè inuenit: longè miserior qui & ipse
quærat, & nihil inuenit: omnium miserr-
mus, qui cùm ipse cupiat, quod edat, non
habet. Huius farinæ sum ego miser, qui
Cræso iam dudum fœlicior habitus, iam
autem Codro pauperior, atque Leberide
nudior, non possideo, vbi pedem ponam.
Etenim omnia vel hostis abstulit, vel in-
cendium absumpsit.

*A prate-
rito.*

Florentissimo iam pridem mihi diuina
quasi virgula suppetebant omnia. Et diui-
tiarum copia fretus, omnia vel facere, vel
dicere audebam, vt re ipsa fontes argenti
locutos animaduertisses. Mala etiam lau-
di dabantur, cùm fœlicibus sint & trime-
stres liberi, stultitiámque patiantur opes.
Proinde mihi Suffenus eram, qui oppidò
fortunatus plurimos habebam, qui mihi
adhærescebant fautores.

Donec eram fœlix, multos speculabar amicos:

Tempora cùm modò sint nubila solus ero.

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Etenim

Etenim pauperem modò me factum
 nemo cōsolatur, nemo fert suppetias.
 Qui iam pridem aderant non vocati, iam
 rogati fugiunt, & qui fideles amici visi,
 eos calamitas mea falsos coarguit. Erant
 enim, (vt prouerbio dicitur) ἀντιλήκυθος
 Verum nimis est, quod ait Ouidius 2. de
 Ponto:

*Turpè quidem dictu, sed si modò vera fatemur,
 Vulgus amicitias vtilitate probat.*

Iuuen. Sa

*Quantū quisque sua nummōrū seruat in arca, tyr. 3.
 Tantum habet & fidei.*

O me miserum? Cū non sit omnis
 hominis, sed tantū sapientis paupertate-
 tem ferre, iuxta illud Menandri: πνίαν
 φέρει ἢ πάντις, ἀλλ' ἀνδρῶσ σοφῶ: ego per
 inopiam mentis inops factus, tanta mala
 diutius tolerare non potero. Inter duo igitur
 mala pendens, quod leuius videbitur,
 eligam. Longè meliùs arbitratus fore, vt
 mihi mortem consciscam, quàm in pau-
 pertate viuam, aut ad turpe compen-
 dium me compellat inopia. Quare, quod
 Theognis Cyrno consilium dedit, am-
 plectar.

*In mare fluctuagum, ne me premat aspera ege-
 stas,*

Præcipitabo, altis de filiâque iugis.

Quid? Mors vltima linea rerum, quæ nihil sentit. quod autem nihil sentit, nihil ad me, &c. Vide Gel. lib. 2. cap. 8.

Q U A R T V M E X E M P L V M,

continens qualia verba dixerit: Hecuba post excidium Troianum.

Fuit autē Hecuba, Cyssæi Regis Thraciæ filia: vnde Cyssæis vocatur. Virg. in 7. *Cyssæis prægnans tædæ enixa iugales.*

*A præ-
senti.*

FORTUNAM Euripum, siue æstuariam, non iniuria vocatam, re ipsa iam infœlix experior, quæ statu beatissimo gloriabar Regis filia, Regis vxor pulcherrimorum, atque fortissimorum heroum mater, iam in tantas, quantæ ne quidem excogitari, nedum exprimi poterunt, calamitates incidi. Fortuna me sublimiùs euexit, vt illisura grauiore casu præcipitem daret. Vnam in humili aut obscuro loco nata, aut crudelissimi Scyronis filia fuisset, sic æquiore animo, quæ patior, ferrem. Pro meritam enim genitoris pœnam in me quoque deriuatam arbitrarer.

*A præ-
terito.*

Sed in fati esse video: vt eius gene-

ris, in quod ascita sum, discrimina subeã,
 eiúsque malorum particeps fiam. Socer
 Deos iratos habuit, Glos monstris mari-
 nis exposita, Maritus occisus à Pyrrho, Fi-
 lius fortissimus ab Achille. O me mise-
 ram, quid Polydorum, quid Parin, quid
 Troilum, quid Helenum, quid dulcissi-
 mam filiam Polyxenam ad Achillis sepul-
 chrum iugulatam commemorem? O me
 infœlicem! vtinã nunquã viro nupsissem,
 nec in magnam calamitatem tot liberos
 peperissem.

Sed quid lamento? Multò consultius *A futuro.*
 fuerit Deos precari, vt in aliquod sensu
 carens, aut in rationis expers animalculũ
 me transforment. Quamuis ærumnarum
 miserti Dij me exaudierint, & in canem
 mutare decreuerint: tamen ego quod hu-
 mana voce non potero, id latratibus assi-
 duis deplorare non sum cessatura.

QVINTVM EXEMPLVM,

*continens que verba Taurorum
 cornibus alliganda protule-
 rit Antiopæ.*

Quæ fuit Nyctei in Lesbo Regis filia,
 vnde Nycteis appellatur, vxor Lyci The-
 banorum Regis. Peperit ex Ioue Zetum *Antiopæ.*
 & Amphionem. Varias ærumnas exper-

402 A P H T H O N I I
ta. A Circe in montem abducta, vt tauro-
rum cornibus ardentis tædas habentibus
suspensa interficeretur.

Perſius Satyra prima:

Anticipa ærumnis cor luctificabile ſulta.

*A præſen-
ti.* **Q** Vanam in terris fœmina poterit vi-
uere, quæ tantis malis iactetur quã-
tis in præſentiarum ego, cuius luctus mi-
ſerabili prouerbio locum facit.

Omnium beatiffimam me fore puta-
bam, quæ Regina duos Iouis Optimi
Maximi filios peperiffem, alterum à
Diana dilectum, venationibus illuſtrem,
alterum artis Appollinæ peritiffimum,
qui non ſolùm Deos atque homines, ſed
etiam feras, & ſaxa teſtudinis cantu per-
mouere poteſt. Quæ duo chariffima pi-
gnora iam non amplius videre, nec am-
plecti datur, ſed heu mihi genere mortis
teterrimo iam dilaceranda, cogor relin-
quere,

*A præte-
rito.* Vtinam ego nunquam fuiſſem in hanc
lucem edita. Quid mihi profuit Regiſ fi-
liam, quid Regiſ vxorem, quid ab ipſo Io-
ue grauidam fuiſſe? Quorum omnium
quò maior gloria præfulſit, tanto caſus
gra-

gravior & acerbior mihi modò calamitas insurgit. ô fors fortuna, vt nunquam perpetuo es bona. O quàm potens, quàm variabilis, Tantum iuris atrox, quæ tibi vendicas.

Caterùm quid prodest fletibus indulgere? Quin potius ad deorum auxilia confugio suppliciter oratura, vt appellæ subueniant, finemque malorum faciant. Sed qui propiores estis vicini, succurrite. O populares auxiliamini, & ærūnas meas commiserescentes, ab hisce crudelissimæ Circes vinculis semimortuam eripite. *A futuro.*

S E X T V M E X E M P L V M;

continens quæ verba Andromache captiua patrio solo euerso, & marito occiso potuisset dicere.

Erat autem Andromache vxor Hectoris, & Ætionis filia, Regis Thebarum in Cilicia. Vnde Ouidius in tertio de arte ait:-- *nunquam*

Thebas Hectoreo nupta resedit equo.

Homerus Iliad. 6.

Ἀνδρoμάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος ἠετ Ἴωνος.

Filia magnanimi fuit Andromache Aetionis,

*A præ-
fens.*

O me miseram! quæ diuitiis & honore
sydera iam pridem adibam nunc maxi-
mas in ærumnas præcipitata sum. Omne
mihi gaudiû, omnis voluptas, omnis de-
nique vitæ iucunditas est erepta. Solus
me dolor assiduus excruciat, continuus
inætor exhaurit, perpetuæ lachrymæ cõ-
sumunt, enecor deflendo fortissimum
meique amantissimum Hectorem mari-
tum, extinguor lugendo filium dulcissi-
mum, quem pater ipse Scamandrium alij
maluerunt Astynacta, quòd urbem tuta-
retur, vocare. Quibus occisis omnem spẽ
amisi, vt orbatę iam nihil supersit nisi sus-
pendio arbor diligenda.

*A præte-
rito.*

Fatalis quædam necessitas incumbit
mihi, & adamantina ærumnarum catena
traxit, vt in ipsissimam malorum Iernam
inciderim. Quippe vt modò Troiam Grę-
ci, sic olim Achilles patriam Thebas euer-
tit, patrem Aëtiona sustulit, septemque
vno die fratres interemit, & pretio ma-
trem redemptam, ante paternas ædes in-
terfecit, vbi pater olim ac fratres beati re-
gnatũt, ibi nunc ingens solitudo frutice-
ta, p̄ ortũmque sunt pascua: & Troia iam
in cineres cõuersa cũ marito filius occi-
sus, vt nihil solatij restet vel apud amicos
vel ad fines. Quò igitur infelix me con-
feram?

feram? quo locorum abducatur captiua? O
utinam, quo die me parens enixa fuit, ali-
quis turbo rapuisset, aut tellus ima dehif-
cens ad umbras me pallentes adegisset.

Sed cur me lactu macero? cur non po-
tius ad victoris pedes prouoluor? enixè *A futuro*
rögatura, ne in miseram nimium sæuiat
tot alioqui malis oppressam. Ah quam
vereor, ne victoria forsitam insolescens
ille mihi grauiter sit insulturus, ut mors
potius, quàm vita, sit exoptanda.

IDEM argumentum Sophista Liba-
nius tractauit, ab Erasmo Roterodamo
Latinum factum: cuius verba non piguit
ascribere.

SEPTIMUM EXEMPLUM,

*Quæ dixerit Andromache, inter-
fecto Hectore.*

DECLAMATIO.

EVenit, quod timebam, & verba mea *Andro-*
despiciens Hector, ad optima horta- *mache.*
tam esse cognouit. Admonueram ut sibi
parceret: ille verò contrà, suam salutem
vilem habuit: ergo extinctus est, nō meis
prō Dij, in manibus, verùm ab Achille.
Quòd ille occubuit, hoc est interiisse Pria-

mum, Hecubam, fratres, hūc ipsum puel-
lum, me, ciuitatem omnem. Ille tuebatur
Ilium. A quo igitur posthac seruabitur?
Intereunt, occiderunt omnia, facta sum
mulierum infelicissima. Quanta me felici-
tate, cuius gustum modò dederat for-
tuna, spoliauit! Erant mihi in regijs pater
ac mater, tum fratrum chorus, nitidāque
ac lauta omnia. Accedebat ad hæc aliud,
maximum omnium, cōiunx Hæctor, bel-
lator insignis, spectabat, beata dicebar. Et
si quis adiens me Andromachen appella-
bat, cognominis vice adiciebat, Impera-
toris, victoris fortunatā. Oportebat igi-
tur in eadem fortuna pariter consensce-
re. At non passus est sæuus iste Achilles,
quem quidem in meum exitium produ-
xit Thetis, patrem mihi ademit, trucidauit
fratres, seruitutem matri iniecit: dein-
de restituta est, ac ne ea quidem superest.
Et hæc grauia quidem, verum tu tolera-
biles reddebas arumnas, Hæctor, atque
vnus præstabas omnia, & quibus eram
orbata, ea rebar adesse per te: sed occisus
es, accepisti vulnus: nos rapimur, instant
tristia, impendet periculum, imminet in-
cendium. Videre mihi videor Troianos
cædi, vxores per vim indignè tractari,
liberos trahi, videre ferrum, videre flam-
mam.

nam. Aperta est hostibus Troia, te haud amplius pro portis propugnare. Ah puer fortè prehensum te quispiam hostium ad turrim adiget. Strenuus erat pater, à te pœnas repèrent Græci. Me forsitam occidet alia vis. Atque in hoc quidem fortunata erimus. At non continget, seruitus me manet & famulatus, plagæ & in extremum vsque æui lachrymæ. Haud etiam scio an visura sim terram, vnde nobis hostis iste aduenit. Mox etiam quod acerbissimum est, cõcubitum cogar pati eius, qui interemit Hectorem.

OCTAVVM EXEMPLVM,

Medea.

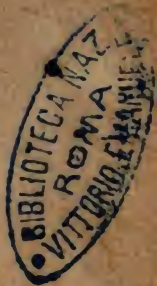
QVAE DIXERIT MEDEA
suos mactatura
filios.

*Declamatio Libani sophista, Erasmo
interprete.*

F Vit & mihi mea ars auxilio, vt accepta contumelia, non tãtum angerer, sed & pœnas sumerem. Non amplius rex Iason, nō amplius Corinthiorum potitur. Omnes opes subuertit corona, omnia vellum perdidit, omnia cõflagrarunt incendio. Et accedit ad calamitatis cumulum

dementiae genus, quòd illi de me nihil etiam subolet. Quid igitur? sufficere hæc putabimus, ac præterea nihil requiremus? Minimè gentium, imò superest alia vindicandi ratio, superiore atrocior, nihil egens beneficiis, aut arte clancularia, verum animo præfenti, virilique & dextera, quæ facinus nullum refugiat: Sunt liberi mortalium omnium impiissimo, & vocatur pater. Hoc è filiis solatiū vna cum ipsa appellatione, illi adimamus. Haud quaquam me finit, quæ iusta sunt, expendere meorum malorum tum multitudo, tum magnitudo. Sed rationem ineunti mihi, pro quibus factis quem fructum receperim, omnia ad pœnam minora videntur. Æta mihi pater erat, isque Scytharum rex: tum virginitas & fama egregia, ac multi inter finitimos proci: denique spes præsentibus bonis potiores. Appulit scelestus iste, neq; Deos metuens, neque homines reuerens: atque erat omnibus malis circūvallatus, & necesse habebat inuincibilia vincere, tauros ignem efflantes armatam aciem è terra profilientem, draconem peruigilem. Ac dignus quidem erat, qui in his omnibus vinceretur ut isto cadente victoria penes patrem meum esset potius, quàm Ætæ regnum

ludibrio haberet vnus nauigij dominus.
 At ego quicquid est pro ditorum scelere
 præcurrens, quicquid amentium stultitia
 superans, familiares pro hostibus, hostes
 familiarium loco habui, & cōtra patriam
 ab alienigenis stabam. Porrò artē oppo-
 sui naturæ ferarum, extinctus est ignis,
 tauri iugum duxerūt, cessit aratro solum
 longè durissimum, sopitus apparuit dra-
 co, id quod antea nunquam. Manu tene-
 bam adhuc trementem Iasonem. Ego
 porrò super hæc omnia nauem conscēdi:
 multis magnisque persuasa pollicitatio-
 nibus, sacramentis, meis ipsius beneficiis.
 Accepit & beneuolentiæ meæ argumen-
 tum, & Iolcus, vbi rex Pelias inimicus se-
 nex, ab iis, quas genuerat, discriptus est
 iuuentutis spe, vltro se fraudi tradens. Et
 huiusmodi quidem mea in Iasonem par-
 tim domi, partim in Græcia beneficia ex-
 titerunt: Gratia verò cuiusmodi? Corin-
 thum vidit & Creontis imperium, ac de
 Glaucè audiuit. Cæterùm nulla habita ra-
 tione eorum, quæ feceram vxorem duxit,
 cùm ex me liberos haberet, me viua vidit
 nuptias, atq; illa omnia exciderūt animo,
 præque imperij cupiditate mea merita
 neglecta sunt. Atqui ne ista quidem suf-
 ficiebant: in super expulsa sum: contume-

lia affecta sum, nimis onerata sum: hæc quidem iustam indignandi causam præbuerunt, artem verò effugij tantùm gratia tenebam, & hæcenus suffecit. Incedamus iam, & per aliqua, quaque licet eamus. Feri, Medea, filios, macta filios Iasonis, viri scelerati, impij patris, hospitis mali. Ne quid te rerum omnium reuocet, non natura, non gestatio, non partus recordatio, non nutritio, non vox, non forma, plectatur Iason in filiis: hi verò hostium nomine plagam recipiant: nō eripiant eos cognati Clauæ, neque iram in illos euomant. Atrox quidem facinus, sed ad prius illud consequens. Contra naturam impiè agemus? At istud olim ausum sumus. Fratris cædes ad liberorum cædem deducit. Eiusdem est & hoc animi, eiusdem dextræ. Obsecro, filij, sub ense venite, hic in vos per me adingendus est. Enimverò si probus ille fuisset, nihil horum pateremini. Et quàm elegans forma, quàm bona figura corporum, sed patris imaginem referunt: id facit vt occidam iubentius. Hi quidem igitur mox iacebunt. Ego verò è sublimi medióque aëre scelestum aspiciam. Atque ille gemens, & nihil non faciens, vociferabitur quidem me verò nequaquam attinget. Eius-

modi

modi draconum iugo freta vehat, supra Athenarum verò urbem ingrediens, inde cruciatum spectabo.

POSTREMVM EXEMPLVM,

Continens quænam dixit Concilia, cùm audisset victum à Casare Pompeium. Vide Plutarchum in vita Pompeij. Item, quæ Cleopatra ad Antonij sepulchrum. Vide Plutarchum in vita Antonij.

DE DESCRIPTIONE QUÆ
græcè ἐπιγραφὴ dicta.

CAP. XII.

Descriptio est oratio expositiva, quæ narratione id quod propositum est, diligenter, velut oculis subiicit:

Descriptionis summa est virtus inquit.

Quin. li. 8. cap. 3.

Describuntur autem

- Personæ,*
- Res,*
- Tempora,*
- Loci,*
- Verba animalia,*
- Planta.*

Personæ

Persona, ut Homerus in Odyssæa ad Eurybaten. Latu erat humeris, ore ater, crinè que crispus.

Res, ut nauales pedestrèsque pugna, quemadmodum Historicus fecit.

Historici
simplici
appella-
tione, Thu-
cydidem
intelligit.

Tempora, ut ver, aut æstas, differendo, quòd multi proferant in his se flores.

Loci, ut idem Thucydides portum Thesprotarũ $\chi\alpha\mu\acute{\alpha}\pi\iota\omicron\nu$, id est, hyemalem, quàmque teneat formam dixit.

Descrībentes verò personas à summis ad ima vsque ire oportebit, id est à capite ad pedes.

Res verò ab antecedentibus, & eis quæ insunt ipsis quæque ex ipsis solent prouenire.

Tempora verò & loca ex eis, quæ ipsis continentur.

Descriptio-
num autem
alia sunt

Simplices, quæ fedestres vel nauales explicant pugnas.

Composita, ut res pariter temporaque coniungunt, velut Thucydides, qui noturnam in Sicilia pugnam describit: Simul enim & pugnam quomodo facta sit, & nocte quomodo gerebatur, comprehendit.

Oportet

Oportet autem describentem dicendi figura vti tenui, & multiplicibus orationem variare schematibus, prorsusque res imitari, quas describit.

DESCRIPTIO ARCIS
Alexandriæ.

Arces in urbibus ad publicum præsidium atque munimenta sunt constituta, veluti vertices urbium, hostiumque arcetices, firmaturque non magis ipsæ urbibus, quam ipsas vrbes tuentur. Atheniensium autem arcem media Athenarum complectitur regio. Caterum Alexander a vrbe que ab illo cognomentum accepit, arcem construxit, quam iustius Acropolin appellare licet, quod in vrbis extremo, & excelso posita sit, quam illam, qua multum Athenienses gloriatur. Hæc autem sicuti se habet, ita oratione quoque prosequemur. Cilius quidem medio è solo extollitur ingenti in sublimi spatio se proferens: hunc arcem vocant: propter utraque hæc & quod hostes arceat, & quod sit in vrbis arce, id est summo locata. Viæ ad ipsam ducunt due, sed dissimiles: hæc enim via est, illac verò patet ingressus, mutatisque proinde nominibus, id ipsum quod sunt vocantur in m. p. dibus hæc i. e. licet. capaxque curruum est via. Illi vero, que curribus inuia est, addita sunt, calce, gradisque
supra

supra gradum ex inferiori in sublimi deducens, neque priusquam centenarium expleuerint numerum, desinentes: hic enim absolutus numerus scalarum terminus est. Vestibulum dehinc gradus excipit, cæc. Illis mediocribus circumseptum, quatuorque sublimes, & maxima columna, quæ vias omnes ad vnum deducunt ingressum. Columnis autem domus quaedam est imposita, multas mediocres ostentans columnas, quæ vario colore conspicuae eximium præbent loco ornatum. Tectum autem diata in rotunditatem circumactum, ingentem multiplicemque imaginem complectitur rerum. Intrōeunti autem arcem, locus offertur, quatuor eisdem equis lateribus diuisus, proinde tota quoque adificij figura efficitur quadrata. Aula in medio est columnis vndique suffulta: eam porticus excipiunt, & ea quoque æqualibus distinctæ columnis, ita in medio dispositis, vt neutram in partem sint nihil quisquam deflexæ. Vnaquæque autem porticus ad transversam alteram finitur, & duplex est columna ad utrâque porticum diuisa, vt illac quidem desinat, hac verò rursus incipiat. Addita autem porticibus introrsum armaria, quibus libri ecò

Alexanduntur, eaque semper, si cui vacet, aut libeat lege drina bire aliquid, patet, totamque velut urbem ad bibliotheca philosophiæ cultum adhortantur. Alia item loca omnibus sunt, ad venerationem Deorum vetustorum in semper patris instituta. Tectum porticum auro distinctum, versens.

tices columnarum arce fabricati, auróq; supernè
 inclusi. Neq; verò aula simplex ornatus est, ve-
 rùm alius atque alius: quorum hic quidè Per-
 sei continet certamina, ille autè aliud. Media
 autem arce columna immèsa altitudine se pro-
 fert, quæ locum ipsum facit illustrem: haud enim
 in proptu quis, quò progrediatur, habet, nisi in-
 dicè viarum hanc subinde respèctet columnam.
 Quin & arcè ipsam terra marique conspicuam
 præstat, in vertice principia rerù primàque ele-
 menta sunt expressa. Prius autem quam media
 transeat, ædificium est quoddam pluribus o-
 stis, patens, quorum cuique à Deorum vetusto-
 rum aliquo est inditum nomè. Due dehinc py-
 ramides lapideæ posite, & fons profluens, Pisi-
 stratarum fonte haud paulo melior. Mirandum
 etiam id quoque spectaculum, eo quòd eorum,
 qui fabricati sunt arcem, velut vno tanto ope-
 ri non sufficiente: numerum nominàque cõpre-
 hendit, duodecimque pariter in ipso arcis fasti-
 gio conspiciuntur artifices. Descendenti autem
 ab arce, planus offertur locus studio adsimilis,
 idque ipsum loci est nomen. Alia item parte
 alius quoque ad similia accommodus, verùm illi
 & planitie, & magnitudine impar. Ceterùm
 præstantior huius artis forma, & ornatus, pul-
 chritudòque maior est, quàm vt paucus narrari
 possit. Quòd si quid prætermisimus, admiratio-
 ne rerum in se rapientium ænimum, est effe-
 ctum

Etum. Sed & quæ pro magnitudine explicari non poterant ea relinquere satius est visum.

S C H O L I A.

*Descri-
ptio est o-*

ratio, qua

totâ re-

râ, de qui

bus agi-

tur, ima-

go quodâ-

modo ver

bis depin

gitur, ex

Quin. li.

8. cap. 3.

Descriptio est oratio, colligens & repræsentâs oculis quod demonstrat, vt ait Priscianus. Idem refert, quosdam nō posuisse descriptionem in præexercitamentis, quòd præoccupata sit & in fabula, & in narratione, in quibus etiam describuntur personæ, loca, tempora, res. Sed quoniam eloquentissimi viri eandem, vt ad ingenia exercenda commodissimam, tradiderunt inter progymnasmata, seorsimque tractandam prodiderunt, non in cōgruum est eos imitari. Erasmus secūdo Copiæ vocat *ἰσχυραὶ*, cū vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia rem nō simpliciter exponimus, sed, ceu coloribus expressam, in tabula spectandam proponimus, vt nos depinxisse non narrasse, lector spectasse, non legisse, videatur. Id fiet, prius ipsi totam rei naturam, omnesque circumstantias, ac veluti facie animo lustremus: deinde ita verbis, ac figuris idoneis effingamus vt quàm maxime reddatur evidens perspicuaque lectori.

Ea constat de $\left\{ \begin{array}{l} Personarum, \\ Locorum, \\ Temporum, \\ Rerum. \end{array} \right.$ descriptione

O ratio expositiva &c. Sic reddidit Cata-
neus, Aphthonius enim vocat, λόγον περι-
γυμντικὸν ἢ περιηγώματι, quod narro est, vel
expono, vnde & περιήγησις.

Personæ describuntur. &c.

Descriptionem, προσωπογραφίαν appellant:
fit cum depingimus personam amantis,
luxuriosi, auari, voracis, tumultenti, som-
nuculosi, inuidi, sycophantæ, parasitile
nonis, garruli, aut gloriosi ostentatoris:
vt si velis non diuitem, sed pecuniarum
ostentatorem describere. Iste, inquires, qui
se dici diuitem putat esse præclarum, pri-
mùm nunc videte, quo vultu nos intuea-
tur: nõne vobis videtur dicere: Darem, si
molesti non essetis. Cùm verò sinistra
mētum subleuat, existimat se gemmæ ni-
tore, aut auri splendore aspectus omnium
perstringere. Cùm puerum respicit, alio
nomine appellat, deinde alio atque alio.
Heus tu inquit, veni Sannio, ne quid isti
barbari perturbent, vt ignoti qui audiūt,
vnum putent eligi è multis, &c. Vide Ci-
ceronis notationem ad Herēnium quar-

to. A nonnullis aliis dicitur *εἰκὼν* imago,
Vir. in I. effigies.

*Virginis os, habitumque gerens, & virginis
 arma*

*Spartana, vel qualis equos Threissa fatigat
 Harpalice, volucrumque fuga praeuertitur He-
 brum.*

*Namque humeris, de more,abilem suspenderit
 arcum*

*Venatrix, dederatque comam diffundere ventis,
 Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentis.*

Latus erat humeris, &c. Verba sunt Vlyssis
 ad Penelopen, Odyssæ 19. Ille se Creten-
 sem esse simulabat. Interrogatus igitur à
 Penelope de Vlyssæ, habitum eius descri-
 bit, & amicos, in quorum numero Eury-
 baten præconem fuisse recenset.

*Qui γυγὶς ἐν ἄμοις, μελαγχρὸς, οὐλοῦν ἄρπυξ,
 Rotundus humeris, nigricolor, & crispus
 crine. Aphthonius habet, γυγὶς ἐν ἄμοις,
 μελαγχρὸς, &c.*

Describuntur res, &c. Cùm videlicet id
 quod fit, aut factum est; non summarim
 ac tenuiter exponimus, sed omnibus fu-
 catum coloribus ob oculos ponimus, vt
 auditorem siue lectorem iam extra se po-
 situm, velut in theatrum auocer. *Quam*
ab effingenda rerum imagine; ὑποτύπωσις
Græci vocant, etiam si vocabulum hoc
com.

commune est, quoties aliquid oculis subiicitur, veluti si quis expugnatam ciuitatem dicat, cuncta nimirum in summa complectitur, quæcunque talis fortuna recipit, vtar enim Quintiliani verbis. Vt si aperias hæc, quæ verbo vno inclusa erant, apparebunt effusæ per domos ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor, & ex diuersis clamoribus vnus quidam sonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu suorum cohærentes, & infantium, fœminarûmque ploratus malêque vsque in illum diem seruati fato senes. Tum illa prophanorum, sacrorûmque direptio, efferentium prædas, repentiûmque discursus, & acti ante suû quisque prædonem catenati, & conata retinere infantem suum mater, & sicubi maius lucrum est, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia cõplectatur euerfio, minus est tamen totum dicere, quàm omnia. Vide Erasmus 2. Copiæ.

Naualis, &c. Vt apud Actium Epiti opidum, & præmontorium, vbi Cæsar Augustus nauali prælio vicit Antonium: & naualis pugna D. Quintij Romani, & Democratis Tarenti, apud Liuium lib. 6. secundi belli Punici.

Pedestres pugna, &c. Vt pugna Annibalis

lis & L. Sempronij, apud Liuium 1. belli Punici. Apud eundem libro secundo. Varronis & Annibalis ad Cānas. Ibidem Annibalis & C. Flamini ad Thrasymenum lacum. Item equestris pugna Inbellij Taureæ, & Claudij Afelli apud Liuium lib. 3. eiusdem belli. Vide Erasmi in pro- uerbio? Cantherius in fossa.

Historicus, &c. ἐουρυπαφῶς per excellen-
tiam intelligit Thucydidem.

Ver, astas, &c. Verni tēporis descrip-
tionem habet Horatius Odarum 5. Od. 7. dif-
fugere nives, &c. Porro temporis descri-
ptionem *ἡ εὐρυπαφῶς* appellant. Vnde non
ratò sumitur narrationis initium. Non-
nunquam delectandi duntaxat gratia ad-
hibetur, veluti quoties Poëtæ diem, no-
ctem auroram, aut crepusculum expri-
munt. Sæpius amplificandi causa assu-
mitur. Virg. 4. Æneidos:

*Nox erat, & placidum carpebant fessa sopo-
rem*

*Corpora, per terras syluaque & seua quierant
At quora, cū medio voluuntur sidera lapsu.
Cū tacet omnis ager, pecudes, piētæque volu-
cres,*

*Quæque lacus latè liquidos, quæque asp. ra
dumis*

Rura tenent, somno posita sub nocte silenti

Leni-

Lenibant curas, & corda obita laborum.

Loci, &c. Huius generis est, quoties tota loci facies, veluti spectanda depingitur, ut urbis, montis, regionis, fluminis, portus, villæ, hortorum, amphitheatri, fontis, specus, templi, luci. Quæ si veræ sint, *τεπειραξιαι* appellari volunt, sin fictæ, *τεπειδειξιαι* ut ait Erasmus 2. Coptæ.

Thesprotarum, &c. Thucydides libro primo belli Peloponnesiaci, Centum, inquit quinquaginta naues velificantes Leucade tendunt in Chimeriõ, quod est ora Thesprotidis. Est autem portus, & super eum urbs à mari distans, in palustribus Thesprotidos sita, nomine Ephyre, iuxta hæc exit in mare palus, Acherusia cognomen nacta à flumine Acheronte: quem excipit sinus Thesprotius, ex Masside profluentem Oraculis autem fuit Alexander admonitus ut caueret Acherusiam: hinc in Italiam concesserat. Meminit huius rei Liuius li. 8. ab vrbe condita.

Intellige de Alexandro Rege Epeiri.

A sumis ad ima, &c. Ut si dicas: Totus animo & corpore monstrum est, nam quancunque vel animi vel corporis partem contempleris monstrum reperies; ingenium excute, prodigium inuenies: mores expende, vitam scrutare, omnia monstrosa comperies, oculos, os, vultum, totam

denique corporis figuram inspice, quid aliud quàm monstrum præ se ferunt? Linguam & vocem belluinã illam obserua, portentum dices: pectus, ventrem, pedes considera, quid aliud quàm bestiam pronuntiabis? Hic si quis velit in singulis veluti depingendis immorari, satis apparet, quãtum vbertatis sit accessurum orationi, vt ait Erasmus 2. Copiã.

Res ab antecedentibus, &c. Vt si Carthaginẽ expugnatam velis describere, proferas omnia, quæ præcesserunt, deinde omnia quæ in expugnatione contigerunt, postremò quæ subsequuta fuerunt. Hanc descriptionis speciem nonnulli vocant, ὑποτύπωσις, ab effingenda rerum imagine.

Nocturnam in Sicilia pugnam, &c. Thucydides lib. 7. belli Peloponnesiaci.

Quomodo gerebatur, &c. Ancipiti scilicet prælio noctu quidem fulgebat Luna, sed bellatores ita se inuicem conspiciebant, vt conspici ad lunam licet. Speciem corporis cernebant, familiarem ab alieno nõ discernebant. Et Pompeius cum Mithridate pugnaturus tempus elegit dimicationi nocturnum, ac aciem ita constituit, vt Ponticorum oculos aduersa luna perstringeret, suis autem illustrem & perspicuum

cum præberet hostem, vt ait Iulius Frontinus lib. 2. cap. 1.

Figuræ tenui, etc. De generibus dicendi Cicero in opere de perfecto Oratore, & quarto ad Herennium. Alij figuras, alij formas, Gellius χαρακτῆρας, appellat, & Aphthonius χαρακτῆρα ἀνεπιμίον.

Res imitari, etc. Quemadmodum pictor formas rerum coloribus examuffatim depingit, ita oportet eum, qui res descripturus est, excutere virtutes atque naturas earum, circumstantiis expressas.

In exemplum. Descriptio est arcis Alexandriæ, quàm Alexander condidit per architectum Dimocratem. Vide Solinum capite 41. Ammianum Marcellinum lib. vigesimo quarto. Plutarchum in vita Alexandri. Et Diodorum Siculum. Notabis multas, secundùm Ptolomæum, Alexandrias fuisse. Alia super Tanaim in Scythia: Alia in Asia. Hæc in Ægypto, quæ in orbe prima aut secunda habita. Vide Diodorum Sicul. lib. 2. de Antiquis gestis, Liuium libro octauo. Qui ait, ab Alexandro Epiri Rege conditam Alexandriam in Ægypto. exordium autem ductum à conditoris consilio, arcisque commeditate.

Acropolim, etc. Ita vocarunt arcem,

quasi summitatem vrbis. Ibi enim solebant arces extrui. Et Græci ἀκροῦ, summum verticem dicunt.

Cuius quidam, &c In locorum regionumque situ describendo diligenter positionem eorum sequi oportet, & orationem velut per loca circumferre, in qua vt primum quodque occurrit, sic aptissime primum dicitur. authore Rodol. Agricola libro 1. cap. 32.

Armata, &c Alexandri Musæi Strabo meminit lib. 1.

Persei &c Sunt qui intelligant Philippi Regis filium, de quo sic Liuius lib. Macedonici belli. 1. Nec Philippus segnius apparabat bellum, filiū Persea puerum admodum, datis ex amicorum numero qui ætatem eius regerent, cum parte copiarum ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, mittit Sciathum & Peparethum, haud ignobiles vrbes diruit, &c. Sunt quibus libeat ad Persea, qui Iouis & Danaës filius erat, referre: qui Medusam occidit, & Andromedem alligatam saxo, liberauit. Propertius lib. 2.

Andromede monstris fuerat deuota marinis,

Hæc eadem Persei nobilis vxor erat.

Cuius gesta Aphthonius vocat ἀλκίμα
τα, Vide apud Ouidiūm 4. Metamorph.

Vide

Vide prouerbum Erasmi: Gorgonem Perseus aggreditur. Quod dicitur de egregio facinore.

Quod Deorum antiquorum nomina, &c. Deorum
 Sunt autem iuxta quorundã sententiam, *antiquo-*
 Deorum antiquorum nomina, Iupiter, *rum nomi-*
 Iano, Neptunus, Minerua, Mars, Venus, *na.*
 Apollo, Diana, & tot, vt Apollonij recen-
 set interpres, sunt à Græcis culti: Ζεύς, Ἥρα
 ποσειδών, ἑρμῆς, ἰούλιος, ἠφαιστος, ἀπόλλων, ἀρτε-
 μίς, ἑστία, ἄρης, ἀφροδίτη, ἄτηνχ.

Pyramides, &c. Elato in arctum tenden-
 tes erant constructę moles, quarum non-
 nullę tam fuerunt altę, vt miraculi loco
 fuerint. Vide Solinum cap. 41.

Pisistratarum fonte, &c. Per Pisistratas vel
 πεισιπράτιδας, intelligit Pisistrati nepotes
 vel posteros, hoc est, Athenienses, qui pul-
 cherrimum fontem habuerunt, nouem
 fistulis aquam fundantem. Vnde ἐννεακροῦ-
 νον appellant. Item καλλιπέλο, pulchrę
 fluentem Cuius meminit Thucydides
 lib. 2. belli Pelopõnesiaci.

Stadium, &c. Eius duplicem rationem
 Suidas tradit. Alterã, qua intelligitur spa-
 tium, quod homo vnicò spiritu, cursuque
 suo cõficere potest, quod nũc breuius, nũc
 longius pro currentis aut robore, aut fra-
 gilitate redditur. Alteram, quę Geome-

trica, qua vtuntur Cosmographi, cuius meminit Plin. lib. 2. cap. 33. Continet autem sexcentos, & 25. pedes.

EXEMPLA DESCRI-
ptionum.

- D**escriptionem habes subitæ tempestatis, apud Virgilium in 1.
Apud eundem in sexto, Caci domus.
Diluuij, apud Ouidium 1. Metamorphoseos.
Inuidiæ, lib. 2. Famis, 8. Somni, 11.
Ætne apud Claudianum, & Gellium lib. 17. cap. 10.
Iustitiæ, apud Gellium lib. 14. cap. 4.
Arcis Tarentinæ, apud Plutarchum in vita Annibalis. Et Cleopatræ nauis in vita Antonij.
Crotonis, apud Liuium. l. 4. belli Punici.
Cyzici, apud Florum lib. 3. cap. 5.
Templi Hammonis, id est, Iouis Arenartj, apud Diodorum Sicul. in gestis Alexandri.

PROGYMNASMATA. 427
DESCRPTIO HABITATIONIS
Sancti Antonij apud D.
Hieronymum, in Hilario-
nis vita.

SAxeus & sublimis mons per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit, quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt, supra quem ex vtraque ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amoenitatis & commodi tribuunt. Hic psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Vites arbusculos plantauit. Areolam manibus suis ipse composuit. Piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Erat autem cellula non plus mensura, per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendentibus arduo valdè visu, duæ eiusdem mensuræ cellule viscebantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum conbernium fugiens, moratus est. Verùm hæ in vino excisæ saxo, ostia tantùm addita habebant.

DESCRIPTIO GYMNA-

*stica domus Reinhardi Lori-
chy Hadamarij.*

SI nemo ringitur, aut sugillat, quòd Plinius omnem villæ suæ Laurentis formam sitúmque calamo de pinxit, quæ (malum) insolentia fuerit, me naso suspen sum, aut calumniis proscissum iri, si ad imitationem prudentissimi viri nouam meam, quam in patria (nó venustatis, aut vanæ iactantiæ, sed vrgentis, quam incendia fecerunt, necessitatis causa) modò fabricor, domum descripsero. Et cum diuersis ab authoribus varia rerum, etiam humillarum, genera, videamus descripta, cadémque extra omnem interpretantium malignitatem posita, quis, nisi Momo sit iniquior, mihi vitio dederit, quòd multorum honesta imitatu exempla secutus ego, Musam meam delienauero? Quæ longitudine multò spatiosior, quàm latitudine (propius aquilegium, siue puteum ciuicum Hadamariæ constructa videtur insula. Cuius lapideus, quo vndique cingitur, paries altus est triginta duos pedes, crassus autem in fundamento quatuor, in sublimi tres. Duos in effossa terra fornices habet satis profundos, atque pro facultat-

cultatibus capaces, fenestellas modicas
ferratas in curuaminibus, in recto sua cō
tinentes armariola Quorum prior terrā
quinque pedibus supereminens, hypo
gæū potest appellari, quòd locus subter
raneus, cellarum variarū, vt oleraceæ aut
falsamentariæ vicem explere possit. Inde
ianua ducit in alterum muro discretum,
qui paulò profundior, & à sole remotior,
vini apotheca est, saxo stratus, & lacuscu
lo, vnde, si fortè ruptis circulis vinū efflu
xerit commodum exhauriri possit, ador
natus. Vtriusque incuruo solario seni vn
ci grandes ferrei ex ordine sunt firmiter
infixi, vt iniectis oblōgis perticis, super
impositisque tabulis constituatur poma
rium, quod oporothecam vocare licet. In
imo vtriusque fundo terra fuit arenosa,
alicubi etiam glareosa, ad tolerandā mo
lem grauiorem incommoda, vnde com
plures proceræ simul ac crassæ sunt alni
positæ, quibus aliæ transversariæ breuior
es fortiter adfixæ, nec non grandiora sa
xa cōfertim fistucis impacta, firmamen
tum statuunt immobile, & quod negavit
natura, compensant arte. Duos admittunt
ingressus, alterum angustum, ex ipsis edi
bus per compendiosam cochlidium de
scēdentem, alterum multò laxiorem, per
quem

quem culearia dolia, magnique cadi vini-
 narij, cistis aut curribus aduecti deuoluū-
 tur. Huius tergo satis robusto super ædi-
 ficata est turris hexagonia, podio ten^o la-
 pidea, cum muro, cui adheret, domestico,
 sursum versum ducta, pari crassamento.
 Quæ non vulgarem ædificio commodi-
 tatem, ornatumque reddit. Sinum à dex-
 tra recipit angulosum, ad flexos propa-
 nis arcus idoneum. Ibidem planulatum
 firmiorum ianua domus, à platea tribus
 erecta gradibus pandit atrium, in quo sta-
 tim quatuor aliæ conspiciuntur: quarum
 vna quæ spectat Occidentem, hypocausto
 præbet introitum: quæ Septentrionem,
 culinæ. Rursus quæ orientem, duæ sunt.
 Altera deducit in cryptam, altera vergit
 in contignationem domus infirmâ. Prin-
 cipio gradibus quatuor ex atrio, scãditur
 in æstuarium, à culina muro separatū, te-
 studinis dorso prioris impositum, eo salu-
 brius, quo magis sublimatum à terræ gra-
 uedinoso squalore, sitūque peminoso re-
 cedit. Ingrediēti statim offertur à sinistra
 lapideus aqualis. Ibidem piētus *ὄβρις* ille,
 conqueritur de hominum, quibus in dies
 adficitur, iniuriis, qui cum nihil faciat, ac-
 cusatur omnia perperam facere. A dextra
 basi ferreæ suffulta fornacula, cuius præ-
 fur-

furnium peculiari ductu fumum transmittit in caminum. Ex aduerso autem mensa non omnino rustica, incitegræ, vel abaco proxima. Nec procul in muro sunt repositoria, vbi cum cœnophoris cululi, calicésque reconduntur. Fenestris illuminatum est pellucetibus, in quibus, vt in aliis, resurgent Musarum, patronorum, atque Mæcenatum insignia, cum primis eorum, qui aliquid opis absolendo huic ædificio contulerunt. Solum afferibus abiignis contabulatum est. Medium eius, qua patet Meridies, in imam dictæ iam turris sedem excurrit, quæ non modò iucundum hospitibus discumbendi locum, sed etiam omnia, quæ tribus in plateis geruntur, speculari facultatem præbet. Sedilia vndique disposita, non solum id sunt, quod vocantur, sed ita per ingeniosos arcularios constructa, vt cistarum vestiariarum, linteariarum, aut etiam si velis, scrutiariarum possint officio fungi. Circa easdem iconcularum variarum peristromata siue tapetes ita picti sunt, vt verorum desideratorum esse loco possint. Quorum in superficie Bias ille conspicitur, qui, cum patriam eius Prienen hostes inuasissent, omnibus, quos modò sæuitia belli incolumes abi-

re

re passa fuerat, pretiosarum rerum pondere onustis fugientibus, interrogatus, quid ita nihil ex bonis suis secum ferret:

Ille, inquit Cicero paradoxo primo, hæc ludibria fortuna ne sua quidē putavit, quæ nos appellamus etiã bona.

Ego, inquit, vera bona mea mecum porto. Pectore enim illa gestabat, non humeris, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec immortalium manibus poterūt labefactari. Lacunaria coloribus distincta renident. Nec tabulæ coronamentis amœnis tortuosoque corymborum anfractu conspicuè desunt, in quibus ex ordine supellex stannea vel ænea disponi potest. Applicitum est cubiculum dormitorium, quod si voles, diè, clamorem, somnūque excludit, vicinum item calorem recipit atque retinet, aut, ut ratio exigit, effundit. Inibi lectus est pedibus iligenis factus, circa quem tota parietis æqualitas historiã Solonis atque Cræsi, quæ apud Plutarchum habetur, coloribus expressam ostendit. ut animum à diuitiarum, mundanæque gloriæ curis (quæ diu noctūque discruciare solēt homines) abducens ad quietem inuitet, aut magis honesto studio dignã meditationem ingerat menti. Non procul inde Crassi caput cum dextra manu recisum, & ad Regem reportatum videtur, & aurum liquidum in rictum oris infusum, ut cuius animus

mus arserat, auri cupiditate, eius etiã mortuum & exanguè corpus auro vreretur. Et inibi Regina Tomyris caput Cyri amputari, atque in virem humano sanguine oppletum coniici iubet, non muliebriter increpitans: Satia te sanguine, quem sitiisti. Locus illustratus est tribus, binas in muro sediculas habētibus, fenestris, quæ vel Aquilonem inhibere, vel mitiorem, si volueris, auram admittere possunt. Quarum in confinio nugis vxoriis aptum loculamentum est, insertum muro tali arte, vt si fures effregerint prima claustrî repagula, nõ tamẽ, quod charum maximè celatim asseruari velis, inuenerint. Solùm atque lacunaria respondent iis, quæ sunt in hypocausto. Coquina ab atrio cancellatis interstitiis discreta est, vbi focus ferratis ferramentis, alariisque stipatus, & per quod fumus exit (quod alij vocãt infumibulum, Græci *λεανδόντω*) spiraculum, saxo constructum est. Cuius gremiũ in apſida curnatum, cacumẽnque pedes aliquot altius tecto, molestias omnes fummi, atque scintillarum euomit in aëra, tantum, quod carnario sufficit, relinquẽs. Et vitreę fenestrę borealem nullam intemperiem admittũt: prope quas inclusa muro capsula porrigitur, variis vsibus idonea.

Hinc aquariolum, quã nonnulli lauatri-
nam appellant. Non procul offertur lo-
cus tabulis abięgnis cōcinnatus, vbi tudi-
cularum, frixoriorum, patellarum, veruũ,
catinorum, ollarum, ahenorum, creagra-
rum, lebetum, confimiliũmque reposito-
ria. Solum pauimenti lithostroton est, vt
etiam atrij. Ex hoc descensus est sex gra-
dum in cryptam, quæ breuĩ posticula,
fenestrisque clatratis illustrata, triplicem
in primis vtilitatem adfert. Etenim à dex-
tra cum opaco baptisterio, colloquiũque
balineum, habet vel asamĩthum, ibique
adiunctum apodyterium, quod ita condi-
tum, vt aliàs etiã penuaria cella possit ef-
se. Nec deest anaclinterium quod ab aliis
accubitũ appellatur. E regione gurgustiũ
est, equorum etiam vacerris, lignis que re-
cipiẽdis accommodum. Eius tabulatum,
quam contignationem domus infimam
appellauĩ, solerter aduersus incendia pa-
uimentatum est. In id ex atrio gradiculis
quinque scanditur, & pedes decem à pri-
mo totius domus solatio distat, commo-
ditates totidem, quot locus inferior, im-
portans. Nam quã culinam spectat, peda-
gium est, seu potiũs famularum cubile,
cui adstructum ornitotrophion, siue gal-
linarium, vt excubitorum alitum cãtibus
exci

excitatae surgat ad soluēda pēsa. Ex aduerso, ubi farinario girgillis item atque rhōbis est locus, scalæ sunt quibus ascēditur ad dictarum iam partium domus solariū primum, quod hoc modo complanatum atque confectum est: Quernæ complures validæ trabes ex ordine parum admodū inter se distantes, ita muro sunt incertæ, ut vtrinque capita extrema ruderibus cæmentitiis obtecta, nihil emineant, deinde earum lateribus in rimas tanquam sulculos duos vngues profundos diffusis, impacti sunt dissertim paxilli sesquipediales, habentes vndique circumuolutos, regyratōsque septenos, aut octonos funiculos longiusculos, nexos stramine, quod limo lutōque tenacissimo perlitum cōortum, atque subactum est. Postmodò rectorium omne lignum occultans, arenatum superinductum, cæmentitiūque pauimentū, cylindro cœquatum, certissimum contra incendia tutamentum. Huic superstructa sunt, cum suis scimpodiis, & apparatu Musas non decente, conclauia, quorum propriæ trabes & fabrica, lapidibus quadratis sectilibus suffulta, non attingit inferiorum ligna, ut incendij fortuitò suborti flāma subiectis nocere non possit. Circa eadem procestrion est, ex

quo per murum transitus in æstuarium, inferiore maius, quod vel diæta, vel si voles triclinium insigne, cum heliocamino poterit esse. Eius quoq; vt inferioris, medium euagatur in turrim, quod non minoris cõmodi, quàm amœnitatis cœnaculum prædicari potest. Apparatus autem & dispositio ferè eadem, quæ substructi hypocaulti: diuersa tamen picturarum genera. Nam, vt reliqua trãseam, hîc Aristippus naufragus coloribus effigiatus, suis ciuibus enũciat, ac suadet, vt eas possessiones filiis parent, quæ cum naufragio enatare possint. Illic inter Reges Plato, Beatum terrarum orbem futurum prædicat, cùm aut sapientes regnare, aut Reges sapere cœperint. Nec cubiculum (vt etiam cominus insurgentium xypticorum possit esse capax) annexum, neque solum dolatis asseribus, sed aduersus ignes cœmentis obductum est. Prope scalas, quas dixi, latrinæ secessum habent. Non procul inde murû trabes duæ crassiores penetrant, & târùm in sublimi supra plateã extant quantum ad anabathra, quibus in supremum solarium ascenditur, sustetanda sufficiunt, quæ sunt extra domum erecta quo maius spatium intrinsecus relinquunt, nec incendia suborta locum per-
uim

uium habeant, vnde desuper cadant, aut ex edito delabantur in structuram subiectam. At eadem ianua transitusque scanfilis tam latus est, vt eum frumētario sacco rusticus expeditus peruenire possit in granarium. Quod supremum, vt recēsui, solarium, eodem modo, & qua substructū ratione complanatum est. Omnes enim trabes quantum fieri potuit, contra flammās integumētis & incrustationibus obiectæ sunt. Earum tamen extrema capita, quibus tigni, quos alij vocant telamones, inseruntur, atque iis tectum quasi fulturis sustinetur, ignibus ita sunt obnoxia, vt vim patientibus facilè poterit succurri. Hoc in loco muri desinunt, tectūque succedit. Sed impositum est turri sesquipedans ædificiolum amœnum, quod podium vel exedrā vocare libet. Id sublicii validioribus suspensum est, vndique fenestras habens in quibus sol nascitur cōditurque. Quòd si iuxta sententiam. Horatii domus laudatur, lōgos quæ prospicit agros, hoc laudibus euehēdū erit, cum velut è specula totam ferè Hadamariam intueatur, latōsque prospectet cāpos, atque nemuscula cū primis Trupeliana. Musis igitur destinatū, quæ cacuminibus delectantur. In eo cum grammatophylaciis

est bibliotheca, quæ totam Hadamariam ad bonarum artiũ disciplinas inuitate videtur. Cuius in parietis spatio dormiens Alexãder Iliadẽ Homeri sub puluino habet. Eius tectum non fastigiatum, in fine pinnaculum ostentat obæratũ. Subest tabulatum peristerotrophio nõ incommodum. Atqui multo laxior ad eruiliam auenãque recipiendam cõtignatio tabulara est sub totius contingux domus tecto. Quod ipsum nõ costilibus laterculis, aut lapideis tegulis instratum, sed pro tẽpore contextum hoc modo: Tigillis atque scãdulis adfixæ sunt validæ crates viminẽ quæ luto tenacissimo constipatæ, atque ita strictim condensatæ sunt, vt vtrinque nihil appareat lignorum: huic cõspisato glutinamento stramentorum fasces ingesti, lineæque pala sunt æqualiter adaptati. Quæ tectorum genera sunt agrestia quidem, sed Musis tamen, operoso nullo splendore gaudentibus, non indecora, & durabilia satis, incendiorũque tempore multo cõducibiliora, quàm vel lateritia, vel lapidea. Siquidem illis correptis flãma parum incõmodat, sed stramentitia tegumenta solummodò lambit, atque raptim sine horrore magno depascit, reliqua tanquàm vaporibus indurata crusta relinquit intacta.

intacta. Atqui Vulcanus in hæc magnam
 exercet tyrānidem: etenim tota non mo-
 dō corripit, & absumit, sed etiam auxilio
 venientibus terrorem incutit, atque pro-
 fligat: in aduersos enim fragmina cāden-
 tia, voluit, & crepitantibus flammis horri-
 sonóque fragore tanquam igneam gran-
 dinem eiaculatur, hostiúmque more tela
 fulgurantia torquet, aufértque prospectu,
 & auxiliij spem omnem. Documento fuit
 ipsa Hadamaria, & stadium ab ea distans,
 Iosti Sudij clarissimi doctoris patria Eli-
 sa, per clandestinos Germaniæ vastato-
 res nuper incensa. Vbi certa didicisses
 vtrorúmque discrimina. Porrò mediis in
 flammis cùm circumsecus omnia flagra-
 rent, vidisses illa stare, magnóque conatu
 se defendere, aut laborátia manus posce-
 re: hæc autem ignibus superata, non mo-
 dō cōcidere, sed etiam vt dixi, auxiliatu-
 ros in fugam crudeliter compellere. Hæc
 de domus tecto, atque iis quæ sunt in-
 trinsecus. Iam, si vacat, quæ forinsecus,
 audi: Totus vndique murus læuigatus,
 ac dealbatus est: Coria laterum atro di-
 stincta colore. Illius in medio tria tribus
 in locis foramina propemodum tetrago-
 na videtur, inscriptionibus destinata. Pri-
 mum igitur, quod in turris medio cōspi-

citut, talibus versiculis exornatū est qui
lachrymabile tempus, quo tota deflagra-
uit Hadamaria, domus hæc quoque reæ-
dificari cœpta, memoriæ produnt:

Diva redēptoris post incunabula Christi,
Mille ac quingenti cum quadraginta fue-
runt

Anni mensis habens cognomina Martis,
& eius

Nuntia post decimam fati lex quarta si-
nistri,

Solis & hæc retinens à iudice nomen, &
huius

Nona furēs siccis ventis borealibus hora,
Qua sacer emisit verbū cæleste minister,
Cum caderet rapidis Hadamaria prodita
flammis.

Pòst domus hæc anno reparari cœpta se-
quenti.

In supremis eius loci fenestris, aurea
Stoicorum illa sententia legitur: *Ὁ τριπλί-
ως σοφὸς πλούσιος*. Id est, quod solus sapiens
diues. Qua mortalium, quorum infinitus
vbique numerus, Philargyria perditorum
greges monent, longè pluris virtutem
quàm diuitias æstimandas esse, quòd ha-
rū gloria fluxa sit, atque fragilis: sed im-
mortalis illa, quæ nec eripi, nec surripi
possit, neque naufragio, neque incendio
amit

amitti: qua præditi qui sunt, solos esse diuites; cum soli possideant res & fructuosas & sempiternas, solique (quod, authore Cicerone, proprium est diuitiarum) contenti sint rebus suis. Duo reliqua in medio sunt eius muri, qui portam anteriorem, siue molarum spectat: quorum priori tale retrastichon: quod ipsa domus proloquitur, est sculptum,

Quod mihi sit nomen quæris fortasse viator:

Siste gradum, tali carmine certus eris.

Huc Mæcenates quia dona tulere, quod ausus

Hæres me tenuis condere, Musa vocor.

Alteri tale Saphicon.

Ipsæ Reinhardi pater huc amissis

Contulit primæ lapides, nepoti

Debet hinc nostro domus ipsa longè

Charior esse.

Et quibus profectò liberis non charissimum id fuerit, quod vicinorum testimoniis boni parentes, vel dixerint, vel fecerint memoratu dignum. Sub imis autem eius loci fenestris, longum, idque paulo rudius & grauius, ne possit aliorum transferri, scamnum faginum est positum, ubi transeuntes viatores delassati quiescere, aut senes appricari, aut ciues Hadamarij

considerere possint, de rebus publicis tractaturi, aut animi demulcendi gratia nugas acturi, relique ventos quod aiunt, venaturi.

DESCRIPTIO SERPENTUM,
*è Lucani libro Nono
 desumpta.*

Illa tamen sterilis tellus, fœcundaque
 nulli
 A ruâ bono, virus stillantis tabe Mudusæ
 Concipiunt, dirósque fero de sanguine
 rores.
 Quos calor adiuvit, putrique incoxit a-
 renæ.
 Hinc quæ prima caput movit de pulvere
 tabes
 Aspida somniferâ tumida ceruice leuavit.
 Plenior hinc sanguis, & crassi gutta ve-
 neni
 Decipit: in nulla plus est serpente coactû.
 Ipsa caloris egens gelidum non transit in
 orbem
 Spõte sua: Nisóque tenus metitur arenas:
 Sed quis erit nobis lucri pudor? inde pe-
 tuntur,
 Hinc Libycæ mortes: & fecimus aspida
 inertem.

At non

At non stare suā miseris passura cruorem
Squamiferos ingens hæmororhis expli-
cat orbes,

Latus & ambigua coleret qui Syrtidos
arua.

Chersydros, trachique via fumante che-
lydri,

Et semper recto lapsurus limite Cechris
Pluribus ille notis variatā tingitur aluū,
Quam paribus tinctus maculis Theba-
nus Ophites.

Cōcolor exustis, atque indiscretus arenis
Ammodites, spinaque vagi torquente
Cerastræ,

Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas: & torrida Dipsas:
Et grauis in geminum vergēs caput Am-
phisbena.

Et natrix violator aquæ, iaculique volu-
cres

Et contentus iter cauda sulcare Phareas:
Oraque distendēs avidus spumantia Præ-
ster:

Ossaque dissoluens cum corpore tabifi-
cus Seps:

Sibilaque effūdens cūctas terrētia pestes.
Ante venena nocens, latè sibi sumit ouet
omne

Vulg⁹, & in vacua regnat basiliscus arena.

Vos

Vos quoque qui cunctis innoxia numina
terris,

Serpitis aurato nitidi fulgore dracones.
Pestiferos ardens facit Aphrica, ducitis
altum

Aëra eum pennis, armatâque tota secuti
Rūpitis ingentes amplexi verberere tauros:
Nec tutus spatio est elephas, datis omnia
letho,

Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

DE THESI.

CAP. XIII.

*Hesis, id est, cōsultatio, est rei alicuius investi-
ganda per orationem
consideratio, vel disqui-
sicio. Consultationum au-
tem aliæ civiles sunt, aliæ contempla-
tiuæ. Civiles sunt, quæ actionem habent
ciuitati accommodatam, velut: An du-
cenda sit uxor, an nauigandum, an
muri faciendi. His enim omnibus ci-
uitatis status continetur. Contemplati-*

ua verò, qua ad solam animi considerationem pertinent, videlicet: An globosum cœlum, an multi sint mundi. Hac enim in usum hominibus non veniunt, sed mente sola pervidentur. Differt autem consultatio ab Hypothesi id est, causa, quòd causa definita est, consultatio verò indefinita. Definitio autem fit persona, re, causa, & reliquis, ut muri sunt-ne faciendi: perquisitio est sine persona. Quod autem inuadentibus Persis Lacedæmonij consultum, muro Spartam circumdare, causa est. Personam enim habet, Lacedæmonios deliberantes? Rem, murum Sparta addere. Causam verò, inuadentes Persas. Prima autem omnium preexercitamentorum consultatio contradictionem, & solutionem, secundum questionem admittit. Diuiditur ergo Thesis primum in Ephodum, id est, in proœmion, ex directo ad narrationem tendens, quem aggressum proœmii lo-

co pones. Hinc finalibus vteris capitibus, legitimo, iusto, utili, & possibili.

THESIS: AN DV-
cenda vxor.

Aggres-
sus vice
proæmij.

SI quisquam omnia pariter laudare
volet, is mihi matrimoniũ laudet:
demissum enim ex celo est, ipsũque
rursum cœlum Diis impleuit, eõsque
procreauit, quorum munere paternum
hominibus tribuitur nomen: eisdẽm-
que quos progenuit, dedit rerum natu-
ram tuendam. In terras autem accep-
tum, reliquis omnibus originem dedit,
queque singula natura sua fluxa cadu-
cãque erãt, stabiliiuit posteritate, æter-
nitatemque ipsis successione adinue-
nit. Primũ autem maximẽ ad forti-
tudinem, subeundõque constanter peri-
cula homines impellit. Quis enim vxo-
rem liberosque defendere, quis pro iis
bella mouere recusat? quo fit vt cum

eorum amore arma sumantur, maioribus certetur animis, lubētiusque Martis subeatur euentus. Quin iustos etiā, nedum fortes homines efficit. Cognationem enim necessitudines, iurāque tribuit, quorum respectu metūque ab inferenda iniuria homines coercet: itaque iustitiam simul docet cum fortitudine. Sed & sapientes facit, quippe quibus charissimorum pignorum iniicit providentiam atque curam: quòdque maximè quis miretur, ipsam temperantiam secum adfert matrimoniū, & in mediis voluptatibus modestiæ quoque inuenit locum: legē enim libidinibus præscribens temperantiæ fide voluptates coercet: quæque ipsa per se accusatur voluptas eam matrimonio coniunctam laudamus. Si ergo matrimonium Deos dedit, & procreando posteritatem omnem firmat, si fortes idem, iustosque facit, & sapientes præstat, & temperantes: quis est, qui non
 pro

pro virili, quatenus possit, ipsum sibi putabit laudandum?

Cōtradi-
ctio.

Sanè, inquis: sed calamitatum multarum matrimonium est caussa.

Solutio.

Fortunam mihi videris, non matrimonium accusare. Quæ enim aduersa hominibus accidunt, eorum fortuna est causa, non matrimonium. At contrà, Quæ leta matrimonium tribuit, ea certè nequaquam fortune accepta possunt referri. Rectius ergo est, matrimonij bona laudare, quàm accusare mala, quæ ex ipsa afferuntur fortuna. Iam verò si quis maximè humanorum casuum aduersa volet matrimonio assignare, nihilo tamè idcirco magis fugiendum erit. Nam si qua reliquis in rebus nos offendunt, ea continuo nos ab ipsarũ cura deterrebunt. Agedum, singulas excutiamus artes: omnes habent aliquid quod quis accuset. Agricola procellis infestantur, & per grandinem fame contabescunt: non tamen,

si

si quos tempestas offendit, ideò statim agros reliquunt, sed perseuerant colere. Neque nautæ, si quid ex cælo accidit ipsis, continuo post tempestatem dissolunt naues, cessantque nauigare deinceps metu eorum, quæ pertulerunt: verùm difficultates fortuna tribuentes, ad opes, quas mari parauerunt, reuertuntur. Bella etiam pugnaque militantium absument vitam, non, quia occumbunt aliqui, idcirco deserunt militiam, sed quia pugnantes ob fortitudinem laudantur, hoc ipso etiam, quòd ceciderunt, gaudent, & instantem fortune asperitatem presenti gloriæ bono rependunt. Neque enim propter mala meliora fugienda sunt, sed bonorum causa etiam asperrima perferenda: Nonne ergo absurdum est, agricolas, nautas item, & milites difficultates meliorum gratia tolerare, matrimonium verò nobis auersandum putare, quia habeat aliquid quod offendat?

Contra-
dictio.

Sanè, inquis, sed viduitatem mulieribus, puerisque orbitatem affert.

Solutio.

Mortis hæc mala sunt hancque nobis difficultatem circumdedit natura, quam tu quidè accusare mihi videris, quòd non homines effecit, ut dii essent: accusarèque matrimonium, quòd non diis mortales coniunxit. Quid insimulas matrimonium eorum, quorum est apud mortem causa? Cur nuptiarum dicis, quòd ipsius est natura? Patere perire cum, qui natus est, quocumque tandem pereat modo. Quòd si occidunt homines quia nati sunt, eademque via coniugem viduam reliquunt, natosque ex se filios faciunt pupillos: Quid? hæc matrimonii dices culpa fieri que solum ab ipsa fiunt Natura? At ego è contrario orbitatem, viduitatemque puto matrimonio resarciri. Mortuus est illi pater, eoque nomine pupillus est, reddit rursus alium sibi matrimonium patrem. Itaque hoc malum non ex matrimonio

monio

monio prodit, sed matrimonio occul-
 tatur, fitque matrimonium non causa
 orbitatis, sed abscondit potius ipsam
 & restaurat: Sic viduitatem quoque
 quam obitus mariti attulit Natura,
 matrimonium nouis iterum nuptiis
 immutat. Quam enim mors reliquit
 viduam, hanc rursus matrimonium
 viro coniūgit: atque velut conseruator
 muneris sui ea qua dedit initio, ablata
 quoque restituit. Auferre ergo viduita-
 tem solet matrimonium, non facere:
 Pater quoque morte liberis orbatur,
 rursūque alios matrimonio assequi-
 tur, fitque secundo matrimonii munere
 pater cui id, quod semel iam habuerat,
 paternum nomen, erat oblatum. Quid
 ergo matrimonii bona in crimen ipsius
 conuertis? Videris mihi non arguere,
 sed laudare nuptias velle. Quādo enim
 enumerare nuptiarum bona cogis lau-
 dator matrimonii factus es potius quā
 reprehensor, vituperansque matrimo-
 nium

nim ut recenseamus, laudes ipsius adducis, causamque prebens munera sua recognoscendi nobis, eo ipso quod criminata refutamus.

Contra-
dictio.

Esto, inquis, sed laboriosa tamen res est matrimonium.

Solutio.

Verum: sed labores quoque matrimonium soluit, & auferuntur per nuptias quaecunque exercitos homines, reddunt. Vita tranquillitas est, cum muliere sociari: quantulum autem virum in thalamo uxori coniungi? iam quanta cum voluptate puer expectatur, speratusque se profert, & in lucem prodiens, mox patrem appellat. Additur deinde arti alicui discende patriisque fit laborum particeps. In concionibus exinde versatur, pasitque in senectate patrem & prorsus in quodcunque res ipsa poposcerit, aptum se expeditumque prebet.

Epilogus.

Adeò non est oratione recensere, quanta matrimonium deferat bona. Ingens ergo

ergo res est matrimoniū, & Deos procreans, & mortalibus ut dii esse videantur, successione præstans: ac omnes qui nuptiis iniciantur, instituit, ut iustitiam colant, temperantiam obseruent: quin & reprehensas alioqui voluptates, honestas facit. Idcirco plurimi faciendum esse matrimonium, inter omnes facile constant.

SCHOLIA.

GRæci Rhetores Thesin appellant *Thesis.* quæstionem vagam, nullis circumstantiarum cancellis inclusam, Latini quæstionem infinitam. Cicero in Topicis Propositum. In Partitionibus Consultationem, Priscianus Positionem dixit, ut, An ducenda vxor, An colenda sit amicitia, An nauigandum, An sit bellum gerendum, An discendæ literæ Græcæ.

Hypothesin autem vocant quæstionem *Hypothesis.* finitam, quæ habet in quæstione certas personas, loca, tempora, & reliqua genera attributorum. Hanc Cicero in Partitionibus controuersiam, in Topicis causam appellat, ut sitne Cæsari bellum suscipiendum aduersus Pompeium An Syl-

læ administranda Respubl. An Græcæ literæ discendæ destinato Theologia. An Cato tempore belli ciuilib rectè duxerit Martiam vxorem. Vide Quintilianum libro 8. cap. 5. Idem lib. 2. cap. 1. ait, Antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis, vt Theses dicerent. Et Cicero in oratore ad Brutum: Aristoteles inquit, adolescentes ad copiam Rhetorū, in vtramque partem, vt ornatiùs & vberius dicere possent exercuit. Rodolph. Agricola li. 2. ca. 8. Thesin quæstionem vocat *κατηγορικὴν*, id est prædicatiuam, quæ nullis certis finibus temporum, locorum aut personarum concluditur, vt: An accedendum ad Rempub. Hypothesin, conditionalem, *ὑποθετικὴν* vt: Sitne Socrati accedendum ad Rempub.

*Locus cō-
muniſ &
Thesi dif-
fers.*

Magnam autem habent *δέξις*, cum loco communi similitudinem: sed hoc differunt, quòd locus communis ad amplificandam & augendam causam assumitur. Thesis ad explicandam & probandam. Et illo quasi certa re declamatur: hac disputatur & differitur. Denique ille affectuum, hæc cōsiderationis est. Priscianus inquit: Inter Locum communem & Positionem hoc est differentia, Quòd Locus communis est conuictæ & manifestæ

stæ rei exaggeratio, Positio autem dubiæ rei quæstio?

Aliæ ciuiles, &c. Has Græci πολιτικὰς appellat: quæ sunt earum rerum, quæ in ciuitatibus vsurpantur, ac fiunt publicè aut priuatim: Ducendæ ne vxores, nauigandum ne sit, ædificandum, ambuladum. Huiusmodi & illæ Ciceronianæ sunt, de quibus ipse Attico scribens libro nono. Sed tamen ne me totum ægritudini: inquit, dedam, sumpsi mihi quasdam tanquam βίσεις, quæ & πολιτικὰ sunt & temporum horum, vt & abducam animum à querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. Ea sunt huiusmodi: εἰ μὴν τίς ἔμπατριδί; τυραννὸς ἐλθὺς δε αὐτῆ, εἰ παντὶ τρέπω τυραννίδος καταλύσειν πρακτέον, &c.

Contemplatiua, &c. Has alij speculatiuas appellant, Græci θεωρητικὰς, quòd sola In iis cõ-
animi ratione explicari, & intelligentia templati-
soleant comprehendi, vt animas sitne nauis con-
terra aliqua. Et eadẽ ne mortalis. Et mun- sultationi
dis ne extiterit aliquo tempore. Item, sit bus an sit,
ne syderum Musica. Plinius libro 2. ca. 22. quid sit,
Item, sint ne Antipodes. Earum quæstio- quale sit
nun magnam copiam habent Scholasti- quari so-
cõrum παραδιατριβαί, cuius generis hoc let Quin.
est, An homo creari potuerit ἀναμάττωτος. lib. 3. c. 5.
Et id genus aïia innumera.

An globosum calum, &c. Priscianus inquit, An pilæ formam habeat mundus.

An multi sint mundi, &c. Quod nonnulli voluerunt. Vide Ciceronem de vniuersitate. vnde Alexander, cum eius comes Anaxarchus, ex autoritate Democriti, mundos innumerabiles referret: Heu me, inquit miserum, qui nec vno quidem sum potitus, vt recenset Valerius lib. 8. cap. 11. Vide Plutarchum in Alexandri vita. Et Q. Curtium. Vide Cic. 1. Tusc. quæst. Hinc illud Iuuenalis.

Vnus Pelæus inueni non sufficit orbis.

Sunt item Quæstionum aliæ simplices, aliæ compositæ. Simples, vt: An luctatione sit exercendum, An declamandum. Compositæ, vt: An luctatione exercedum, siue agricultura. An declamandum sit ex chartis, siue memoriter cum decora vultus atque gestus moderatione.

Inuadentibus Persis, &c. Historia habetur apud Thucydidem. Et bellorum Lacedæmoniorum cum Persis Orosius reminit lib. 3. cap. 11. Plutarchus in vita Aristidis scribit, Lacedæmonios à Persis prophæta retulisse.

*Sparta,
qua etiã
Lacedæmon.*

Sparta, &c. Sparta vel Sparte, fuit vrbs Laconia, nullis ab initio muris cincta. Vnde Agesilaus percontanti, quã ob causam

sam

ſam Sparta nō circūdaretur muris : oſtenſis ciuibus: Hi, inquit, ſunt Spartana mœnia. ſignificans nullo Republicas munimēto tutiores eſſe, quàm ciuium virtute.

Diuiditur Thesis. &c. Primùm, inquit, ingreſſus aliquis ad argumentationem vice exordij erit : deinde excutiendi loci ſuaſoriarum, honeſti, vtilis. facilis, neceſſarij, &c Et ſi quid probabiliter contradici poſſe videatur, hoc ſuo loco refutandum erit : poſtremò breui epilogo velut perorandum, authore Moſellano.

IN EXEMPLVM.

Deis cælum impliuit. &c. Vnde Cicero primo Tuſculanarum. Quid? totum prope cælum nōne humano genere completum eſt? &c. Diuus Ambroſius 32. quæſt. 1. Nuptiæ inquit terras replent, virginitas Paradifum. At Varro putabat vtile, vt ſe homines Diis genitos mentirentur. Vide Auguſtinum de Ciuitate, libro tertio, capite quarto.

Aeternitatem adiuuenit, &c. Vnde Plato de legibus, quarto dialogo: Genus, inquit, hominum immortalē hoc modo in ſempiternum perdurat, quod filiorum filios relinquendo, nunc & idem ſemper

Fortitudo.

per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est immortalitate seipsam sponte priuare. Hac verò ex animo ille se priuat, qui filios & vxorem negligit.

Succeſſione, &c. Hoc est, per discessionem aliorum in aliorum locos. Etenim morientibus aliis, alij rursus nascuntur. Hinc Homerus homines arborum folijs comparauit. Vide Erasmus in prouerbio, Homo bulla.

Ad fortitudinē, &c. Ciues enim vt liberos & vxores defendant, fortiter pugnāt. Et Scipio vltimo conflictu cum Annibale congressus, milites adhortando, dixit, adesse finem belli, in manibus esse prædam Carthaginis, si fortiter pugnauerint, redditum datum iri in patriam, ad parentes, liberos, coniuges, Penatésque Deos.

Prouidentiam, etc. Qua perspiciunt parentes, quæ liberis bona, vtilia, honestaque sunt. Pars est enim prudentiæ bonarum aut malarum rerum & vtrarumque scientia, vt ait Cicero, secundo de Inuentione.

Temperantiam, etc. Hæc est firma animi, & moderata dominatio rationis in libidines, atque alios non rectos impetus, vt ait Cicero. Cuius partes Clementia, Continentia,

nentia, Modestia.

Accusatur voluptas, etc. Cicero secundo de Finibus scribit maximas virtutes iacere dominante voluptate: quam malorum escam Plato vocavit, quod homines ea, velut hamo pisces capiantur. Et Architas Tarentinus ait nullam capitaliorem pestem hominibus à natura datam, quam voluptatem. Cuius meminit Cicero de Senectute.

Si ergo, etc. Epilogus est haecenus dictorum, quæ ab honesti partibus deduxit matrimonium laudando. Diuiditur autem honestum in laudabile & rectum. Hoc ipsum rursus diuiditur in iustitiam, fortitudinem, prudentiam, modestiam. Vide Ciceronem tertio ad Herennium.

Calamitatem causa, etc. Vnde Menander, ὁ μὴ γαμῶν ἀνδρῶτος, οὐκ ἔχει κακὰ, Qui non ducit uxorem homo, non habet mala. Ἄλλως μὲν ἔχεις σίον χωρὶς γάμων, Id est, sine dolore vitam transiges, si non duxeris uxorem. Matrimonium, vt Erasmus ait 4. Apoph. comitatur perpetua sollicitudo, dotis exprobratio, affinium graue supercilium, molesta soeris, incertus euentus, iuges querelæ, atque rixæ.

Matrimo
nij mala.

Iuuenalis Sat. 9.

*Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.*

Agedum, &c. Fidei faciendæ gratia vti-
tur induzione: & ostendit nullum vitæ
genus esse, quod non suas habeat mole-
stias, Sapienter Solon aiebat: Si in vnum
locum cuncti mala sua contulissent, futu-
rum vt propria deportare domum, quàm
ex omni miseriarum aceruo portionem
suam ferre mallent, vt ait Valerius lib. 7.
cap. 2. Meminit Erasmi tertio Apophtheg.

*Cælestiū
iniuria-
rum duo
genera.*

Per grandinem, &c. Vt si de cælo vel ar-
bores, vel segetes fuerint tactæ Cælestis
autem iniuriæ duo sunt genera: Vnum,
quod tempestatem vocamus, in quibus
grandines; procellæ, cæterâque similia in-
telliguntur: quæ cum acciderint, vis ma-
ior appellatur. Alia sunt illa, quæ silente
cælo, serenisque noctibus fiunt nullo sen-
tiente, nisi cum facta sunt: Publica hæc &
magnæ differentiæ, aliis rubiginem, aliis
vredinem, aliis carbunculum appellantibus,
vt ait Plinius lib. 18. cap. 28.

Dissolunt naues, &c. Tempestatibus ia-
ctati non statim deserunt navigationes
sed mox reficiunt rates quassas, indociles
pauperiem pati.

Laudantur, etc. Qui fortiter in prælio rem administrarant, ab Imperatoribus laudabantur, atque fortitudinis præmia conſequebantur coronas ciuicas, obſidio- nales, vallares, caſtrenſes, ſtatuas, trium- phos, mortui etiam laudibus eueheban- tur. Quinimo, vt inquit Imp. Iuſtinianus, qui pro republica perierunt, per rerum geſtarum gloriam ſemper viuere intelli- guntur, vnde etiam patribus in excuſa- tionibus tutelarum profunt tanquam viui.

Gaudent, etc. Lætantur qui fortiter pu- gnando ſuccubuere. Sic Epaminondas qui ſanguine & ſpiritu deficiens, Non fi- nis eſt inquit, vitæ meæ, ſed melius & altius initiū adinuenit. Nunc enim veſter Epa- minōdas naſcitur, quia ſic moritur, vt ait Valerius libro tertio capite ſecundo.

Laborioſa res, etc. Vnde illud Cynici Cra- teris, τὴν αὐτὰ π' ὄντι. Vide Eraſmum in prouer- bio: Optimum non naſci.

Labere ſoluit, etc. Hinc Metellus ille Numidicus aſſeuerabat: Nullas plerun- que eſſe in matrimonio moleſtias: ſi quæ tamen accidere nonnunquam videren- tur, paruas & leues, facilésque toleratu eſ- ſe dicebat, maioribúſque eas emolumen- tis & voluptatibus obliterari, eaſdemque
 ipſas

ipsas nunquam omnibus, neque naturæ vitio, sed quorundam meritorum culpa & iniustitia euenire. Vide Gellium libro primo, capite sexto.

Pascit in senecta, etc. Iuxta prouerbium ἰνυτιπλαργῆν, quod est, parentes ætate fessos nutrire, mutuamque vicem repēdere.

THESIVM EXEMPLA: PRI-

mi argumentum tale est: Quòd non ducenda sit vxor: vbi Thesis contrarius Aphthonij locis tractata, studio exercitij.

*Exordij
formula.*

CVM iuxta vetus prouerbium: Ignis, mare, mulier, tria mala sint, mihi plurimum decipere videntur, qui se coniecerint in flammam, in fluctus, & in matrimonij calamitates. Hoc ipsum dissuadendi studio cum primis Homerus ait: vsque ad eò nihil improbius mulierèque peius. Et temporibus hodiernis strenuè dant operam mulieres, ne Poëtarum grex vaniloquus omnino fuisse reputetur, qui foemina nihil pestilentius esse confirmarunt. Et mulierem omnem esse malum, perquam venustè significauit Lacon quidam, qui cum vxorem duxisset perpusillam dicebat

bat è malis quod minimum esset, eligendum, Quippe *λύκυσ ἀθύντις γυνή πᾶσα ἢ αὐτί.*

Non eo inficias, matrimonium institutum à Deo, sed ab eodem etiam, adiectos tot laborum sudores, tot molestias denique dolores, inficias non eo. Et quod ab initio bonum erat, iam vel temporum iniuria, vel hominum malitia factum est longè deterrimum, vt multò citiùs Psutonia regna cacodæmonibus repleat quam Diis cælum.

Ab indignitate matrimonij.

Milites ignavi sunt, & cor in pedes iis decidere solet, quibus domi sunt vxores atque liberi. Etenim extra telorum iactus esse, & post principia se continere laborant, id vnum curantes, vt integri maneant ac illæsi, ne si fuerint interfecti, relinquat viduas atque pupillos. Cæterùm qui paulo fuerint animosiores, à suis obiurgantur, iuxta illud Penelopes:

A pusillanimitate.

Ausus es ô nimium, nimiùmque oblitte tuorum, &c.

Iniquos facit ad iram concitans coniugium. Hæc ipsissima est officinæ rixarum, vt portus tranquillitatis cœlibatus, vnde illud: Qui non litigat, cœlebs est. Deinde, qui obstricti sunt matrimonio, coguntur indices magnum in vsus domesticos

Ab iniustitia.

sticos sumptum facere, ad vxores liberos
& familiam alendam. Et deficiente cru-
mena, per fas, pèrque nefas pecuniam cor-
radunt, secum assiduò dicentes:

Vnde habeas quæriri nemo, sed oportet
habere:

Lucrum pudori præstat.

Et genus & formam Regina pecunia do-
nat:

O ciues, ciues, quærenda pecunia pri-
mùm est,

Virtus post nummos,

Quantum quisque sua nummorum seruat
in arca,

Tantum habet & fidei.

Prima fere vota, & cunctis notissima tem-
plis

Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima
toto

Nostra sit arca foro: Vt ait Iuuenalis.

*Ab intè-
perantiâ.*

Quotusquisque est, qui non matrimo-
nium contrahat, vt sponsi (quòd aiunt) vi-
tam victurus perfruatur voluptate, ac su-
bet in libidinem, curétque hoc vnum, vt
lasciuum interueniat illud: *Ζὸν καὶ ψυχὴν,*

Epilogus.

Quis igitur matrimonium laudibus
euehendum æstimet, cum inferiorum re-
gna magis quàm cælorum adaugeat, cum
iniquos faciat, contineátque vitam ob-

scœnis

scœnis plenam voluptatibus, ac earum venenatis illecebrarum præstigiis incubans, adducat malorum (quod aiunt) Illiada, vt γλωσσιν: v ἰλεῖδρος, prouerbio locum fecerint.

Sed ais, quæ sunt in matrimonio mala, ipsi fortunæ sunt assignanda.

Contradictio.

Id immeritò facis. Nam si viri cœlibes viuerent, à plurimis afflictionibus liberi manerent. nunquam agricolæ assiduo tanto labore terram colere, nunquam genus omne cerdonum tanto sudore diffluere, nunquam tantis periculis mercatores nauigare cogèrentur, si non querulis vxoribus atque liberis egentibus victum & amictum quærere compellerentur. Verè igitur diuus Paulus de coniugatis inquit: Afflictionem in carne sunt habituri, & beatiore prædicat, qui hoc frænum non momorderint.

Solutio.

Sed viduarum & orborum, pupillorùm que conditiones morti, non matrimonio refers acceptas, & per hoc resarciri dicis quod per illam aufertur.

Contradictio.

Esto, Mors tibi patrem eripit, nonæ nutritiæ vitricum reddunt. Sed hæc ipsa pensatio ipsissima est Diomedis & Glauci permutatio, qua pro perca scorpius accipitur, pro charissima matre datur nouer-

Solutio.

ca, vt videatur, qui ad eius tumulum fuerit lachrymatus.

*Contra-
dictio.*

Esto inquis. Sed tamen non laboriosa res est matrimonium, cum laborum participes vxores sint viris solatio: & filij parentes ipsos omni malorum fasce leuent, foueant fessos ætate.

Dilutio.

Sæpius molestant viros quam consolantur vxorum greges: quarum paucissimæ fideles, vt verè dictum sit: Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem. Quod monet, vsque adeò non esse fidendum mulieri, vt etiam, si morientem videas putes fingere. Et filiorum incertissimus est euetus. Longè plures dedecori sunt parentibus, quam ornamento. Qui vt arietes nutritionis mercedem persoluant, argento senes emungendo, turpissimisque facinoribus excruciendo, vt Crates ille rectè dixerit: *τίνακ πένου, &c.*

*Conclu-
sio.*

Ergo cum tot vndique malorum fluctibus matrimonium impetatur, quis vel sanæ mentis solutus ab vxore, quæ fuerit vxorem?

*continens quòd senectus non mo-
lesta, nec onus Aetna
grauius.*

SI vina vetera nouis, quasi de musto
& lacu haustis, praestantiora iudica- *Thesis.*
mus, cur non senectutem iuuenta melio-
rem, audatùque magis dignam arbitra-
mur, cum vt illic omnia defæcata & salu-
bria, ita hìc omnia immatura & graui-
a contemplemur esse?

Senectutem omnes vt adipiscamur so- *A legiti-*
lemus optare. Quod cum ita sit, iniquè *mo.*
faciunt, qui adeptam accusant, ac in illa
genuinum frangunt, quàm diuina scri-
ptura coronam dignitatis appellat, eam
praecipuè, quæ reperietur in viis iustitiæ.
Prouerb. 16.

In antiquis est sapientia, & in multo *Ab utili.*
tempore prudentia prouerbio nobilitata.
Seris enim venit vsus ab annis. Hinc est,
quod iuuetus olim cumulatam & circun-
spectum honorem reddebat senibus, vt
ait Valerius. Et Iuuenalis:

Credebant tum grande nefas, & morte
piandum,

Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuiuscumque puer licet, ipse videret

Plura domi farra & maiores glandis aceruos.

A facili. Nec difficili adeò senectus est, neque tam molesta, sed tolerabilis & iucunda, quam tot rerum bene gestarum præconia exornant, quam recordatio multorum tot benefactorum oblectat, quam denique grauitas, cōstantia, consiliorum rationes, authoritas, & reuerentia planè diuinam efficiunt.

*A necessa-
rio.* Prudenter institutæ Respub. solæ, quæ senum propria virtus est, prudentia conseruantur oportet. Etenim florentis ætatis est temeritas, senectutis prudentia. Illa ciuitates multas euerias, hac non seruatas esse, tot veterum exempla testantur.

*Contra
dictio.
Solutio.*

At senectus ipsa morbos auocat à rebus gerendis ac inuites reddit.

*In Cic. Multò plura, quàm iuuenes, efficiere possunt senes: rerum studiis assueti: quorum arma sunt artes & virtutum exercitationes. Nec viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum magnæ res geruntur, sed consilio, authoritate, atque * prudentia.

Obiectio. Sed obliuionem inducit, memoriam minuit, vires adimit.

Dilutio. Memoria perit nisi exerceas. Prudentes ergo senes, intentum animum, tanquam arcum,

arcum habétes non languescunt nec succumbunt senectuti. Senibus ingenia manent, modò permaneat studium & industria. Vnde Cato Pythagoræorum more exercédæ memoriæ gratia quod quoque die dixerat, audierat, egerat, cōmemorabat vesperi. Hæ sunt exercitationes ingenij, hæc curricula mentis. In his desudans, atque elaborans, corporis vires non magno opere desiderabit, vt ait Cicero.

Sed caret voluptatibus, vt rectè Horatius dixerit:

Multa ferunt anni venientes commoda *Etio.*
 secum,

Multa recedentes adimunt, Venerem,
 conuiuia, lusus.

O præclarum munus ætatis siquidem *Solutio.*
 id aufert nobis, quod est in adolescentia vitiosissimum. Omnem malorum escam voluptatem eripit, & libidines pecunias animis eximit, ac instillat vera pectoris dona. Porrò nihil pestilentius voluptate, at nihil præstabilius ratione. Hanc fouet senectus, illam autem expellit.

At sunt morosi, & anxij, & iracundi, & difficiles senes, si quarimus, etiam auari. *Cōtradi-*

Sed hæc morum vitia sunt, non senectutis. At morositas tamen, & ea vitia, quæ *Etio.*
 dixi, habent aliquid excusationis. Vide *Dilutio.*

Ciceronem in Senectute.

*Cōtradi-
ctio.*

Sed appropinquatio mortis est, quę cer-
tè à senectute non potest longè abesse.

Solutio.

O miserum senem! qui mortem con-
temnendam in tam longa ætate non vi-
derit. O infelicem Christianum, qui mor-
tem metuit, ac non potius cum Paulo di-
cit, Cupio dissolui & esse cum Christo.
Quid enim hæc vita commodi, quid non
potius laboris habet? cur in malis, & non
potius in bonis omnia, quę secundum na-
turam fiunt, habentur? Quid est autem
tam secundum naturam, quàm senibus
emori, quod idem contingit adolenti-
bus aduersante & repugnante natura? Ita-
que adolentes mori sic mihi videntur,
vt cum aquę multitudine vis flammę op-
primitur: senes autem, sicut sua spõte nul-
la adhibita vi consumptus ignis extingui-
tur, & quasi poma ex arboribus si cruda
sunt, vi auelluntur, si matura & cocta de-
cidunt: sic vitam adolentibus vis au-
fert, senibus maturitas.

*Conclu-
sio.*

Finem dicendi faciam, nihil ambigens,
quin iudicaturi suis, dignissimã esse lau-
datu & amplexu senectutem, cum ea re-
bus gerendis consilia suppeditet, pruden-
tia valeat, autoritate polleat, reuerentia
præluceat, omnium denique malorum
libera

liberationem maturitatis naturalis beneficio subministret.

TERTIVM EXEMPLVM

*Thefeos, continens Diuitias non
effe summum bonum.*

Qui sententias iniquas defendendas suscipiunt, mendacia verborum lenocinis facere solent, & morbido sermoni exquisita adhibere medicamenta. Quorum in numero sunt, quos non pudet asserere, Summum bonum diuitias, & solum diuitem esse beatum. Contra, qui veritatem, cuius est simplex oratio, amplectuntur, non in diuitiis, sed potius summum in virtute bonum collocant. Etenim perpendunt, opum affluentia non beatos, sed magis infœlices reddi, cum maximæ sollicitudines, atque calamitates inde soleant prouenire. Namque, vt Iuuenalis, inquit,

Exordium.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia
census.

Ex Horat.

Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contumque
timebis,

*Spart'm
quid per-
diderit.*

Et motæ ad lunam trepidabis arundinis
 umbram, &c.

Et quid aliud olim Lacedæmonios perdidit quàm pecuniæ cupiditas? Qui oraculo respõsum acceperant, tum demum vincendam esse Spartam, cùm aurum & argentum in pretio cœpissent habere. Accedunt alia, quæ licet per se videantur leuiora aut infirmiora, tamen turba valent atque confirmant, diuitia malis plurimis tentari, stultitia regi, pusillanimitate eneruari, libidine corrumpi, ac iniustitia denique prophanari. Nam quotusquisque diuitum est, qui non fortuna ebrius, arroganter, & confidenter loquatur, & agat, opibus scilicet fretus, vt inde natum prouerbium: ἀργύρου κελῶναι λαλᾷσι: Argenti fontes loquuntur. Quod notans Horatius, Mecum inquit, contendere noli, Stultitiã patiuntur opes. Quotusquisque, qui non tumultu quopiam suborto, aut bellis ingruentibus in morem galli cuiuspiam, vt aiunt, trepidet, atq; magis sibi thesauriisque suis, quàm Reipub. velit consultum. Quotusquisque qui non plura, quò plura possideat, assiduò peccat.

Crescit enim amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Crescit

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
 Nec sitim pellit, nisi causa morbi
 Fugerit venis, & aquosus albo
 Corpore languor.

Quotusquisque, quem non diuitiæ ad
 genus omne turpitudinis inflamment, lu-
 xu resoluant, funditúsque perdât, vt mul-
 tò plures crapula, nimiáq; libidinis ener-
 uatione credantur perire, quàm gladio.

Quis igitur diuitias summum bonum
 vocet, & non potius iniquitatis appellet
 mammona, cùm illæ stultos infelices, ef-
 fœminatós, auaros, & peruersos reddant,
 vt facilius sit Camelum per foramen acus
 transire, quàm diuites in regnum Dei
 ingredi.

At diuitiæ afferunt gloriam, parant *Cõtradi-*
 amicos: paupertas contemptos facit. In *ctio.*
 pretio pretium nunc est, dat census ho-
 nores. Pauper vbique iacet. Nil habet in-
 felix paupertas durius in se, Quàm quòd
 ridiculos homines facit, & c.

Sed quàm opes pariunt, fluxa est glo- *Solutio.*
 ria, & ollaris, quæ *opes mix* dicitur, a-
 micitia nihil aliud est, quàm adulario.
 Donec eris felix, multos numerabis ami-
 cos:

Nullus ad missas ibit amicus opes.

Nec alicera in gloriam via recta con-

tendentes impedit paupertas, sortita sapientiam. Nonne Cicero, nonne complures alij pauperes ab initio conscenderunt ad summum gloriæ culmen, ita studiorum honestissimorum cultu prouecti, vt maioribus omnibus suis virtute præluxerint.

*Contra-
dictio.*

Esto. Verùm, Vt ait Iuuen. Saty. 3.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi.

Solutio.

Desidia torpentes non emergunt, sed qui per honestos labores ad summam nituntur. Respice Cleanthem, qui licet obtusi tardiorisque fuerit ingenij, adeoque pauper, vt tempore nocturno cogere-
retur in hortis aquas haurire, quo posset interdium studiis liberalibus operam impendere, tamen ad summam eruditionis & honoris fastigium peruenit, consecutusque est tantas facultates, vt alium, si voluisset Cleanthem alere potuisset, Vide Laërtium Diogenem libro 7. Quam matrem Euripides, aut quem patrem Demosthenes habuerit, ipsorum quoque seculo fuit ignotum. Alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditasse, omnium penè doctorum literæ loquuntur. Sed quid aut illius Tragicæ,

gica, aut huius Oratoria clarius ut ait Valerius Maximus libro tertio capite quarto.

Sed inopia pressos homines ad varia designanda flagitia paupertas impellit, ut per fas & nefas vitæ subsidia quærere cogantur.

*Contra-
dictio.*

Nihil repugno, si mali intelligantur, quorum cordibus illud fixum personat: lucrum pudori præstat, quod Græci dicunt. *κέρδος αἰχύνης ἀμύμων.* Sin boni, reluctor: cum ij longè satius ducant rei iacturam facere, quàm famæ, simul ac animæ dispendium. Quin potius, ad omnia scelestorum genera rapiuntur ipsi diuites, nec diuitiæ semper optimis contingunt, ut Homerus rectè dixerit:

Solutio.

*Ζῆς αὐτὸς νικεῖ ἴλθον, λύμπως ἀνθρώποισι
Ἐὐβλοῖς ἠδὲ λαοῖσιν, πικρὰ ἰδέλυσεν ἐυάστω.*

Multò facilius pauperes criminum occasiones fugere poterunt, quàm diuites cum desint illis opes, irritamenta malorum: his autem opus sit multis præceptis, ut bene & honestè viuant, ut Diogenes rectè paupertatem *αὐτοδίδακτεν* appella-uerit.

Ergo non in diuitiis, vnde malorum (ut aiunt) mare profluit, sed potius in vir-

*Conclu-
sio.*

tute suum est bonum collocandum.

C A P. X I I I I.

LEgis quoque inductionem, quidam exercitamentum esse putauerunt. Est enim propemodum tota causa, non tamen omnia quæ in causa sunt, intra se continens. Adfert personam quidem, sed incertam, & non omnibus notam, unde & in consultationis magis est parte, quàm causæ. Quatenus enim figuram in se habet personæ superat consultationem, sed qua definitionem non habet, minor est causa. Est autem duplex Legis inductio. Confirmatio posita legis, atque confutatio. Lex autem est inuentio, & donum Deorum, communis constitutio ciuitatis, & correctio utrinque errorum. Diuisio autem inducendæ legis est

Quid sit
lex vide
L. 2 ff. de
lege.

gis est ista. Tractabis eam capitibus eisdem, quibus negotialem: Legitimo, iusto, utili, possibili. Proæmion facies, post proæmion subiicies contrarium. hinc capitibus prædictis uteris, unde & hoc exercitamentum à causa differt.

EXEMPLVM CONTI-
nens accusationem legis iu-
bentis Adulterio depre-
hensum interfici.

NEc mihi videtur per omnia lex Proæ-
ista laudanda, nec rursus quòd mium.
hoc modo plata sit, rursus reprehendenda. Quòd enim pœnam adulteris decernit, laudo planè: quòd verò Iudicum sententiam non expectat, culpandum ceriè videtur. Si namque largitionis metu, ne qua Iudices corrumpantur, iudicia præuenit, sufficax nimirum est, & iniqua nimirum erga iudices mentis: sin autem iusta iudicare

vos quemadmodum facitis certè , arbitratur , iniquum esse constat , si lex Indices quidem laudet , tollas autem iudicandi potestatem.

Contrarium,

Alia sanè leges , quaecunque demum ea sunt , & quaecunque ratione perlata discrepant fortè ab alicuius civitatis legib. sed & alterius rursus legibus conveniunt : hæc autem sola lex omnibus simul repugnat civitatum institutis. Videmini autem mihi multo rectius de hac lege cognituri si omnia recenseatis consulta vestra , atque decreta. Duces bellorum , Sacerdotia , Plebiscita , omniàque adeò , que circa rem militarem pertinent , Iudicium subeunt diligentiam , fitque ille , quem Iudex constituit , sacrificat qui iudici videtur , iustumque decretum est , quod populi sententia perrogatum est. Milites quoque præcia non accipiunt bellorum iustificata. Quomodo ergo nec absurdum est , omnia
indi

judiciorum arbitrium expectare, solā
verò presentem legem Iudicium sub-
terfugere cognitionem?

Sanè inquit: Sed Magnæ sunt mœ-
chorum iniuria.

Contra-
dictio.
Solutio.

Quid autem? homicidarum scelera
nonne sunt grauiora? ane proditores
aliis scelestis minores arbitramur?
anne sacrilegi proditoribus priores
sunt? Attamen in his criminibus de-
prehensus Iudicū ex animi subiacet,
neque proditor pœnas dat, nisi decer-
nente Iudice: neque perimitur sicarius.
nisi eo, qui accusat, coarguente delictū:
neque, qui numinibus dicata præri-
puerunt, puniuntur, antequam Iudex
admissum cognouerit scelus. Nonne
ergo iniquū est, maiora Iudicium vin-
dictæ reseruari, neq; quicquā eorū cri-
minis loco, nisi iudici liqueat, aestima-
ri, solum autē adulterū sine cognitione
interfici? quem in primis, quia leuior
in eò, quàm in cæteris, culpa est, Iudi-

cum ex amini subiciere oportuit.

*Cōtradi-
ctio.*

*At quid refert, inquit, occidam a-
dulterum: an Iudicibus tradam, si v-
traque via morte pœnas luet?*

Solutio.

*Quantum inter Tyrannum ac le-
gem, popularem statum ac vnius prin-
cipatum differt, tantum ista inter se
diuersa sunt: Tyrannus enim unum-
quemque pro libidine sua perimit: le-
ges autem conuictum iustè occidunt. Et
populus disceptatione omnia atque
cōtentione tractat, quò sint explicatio-
ra omnia: at rerum dominus etiam
indicta caussa occidit. Contrà, populus
& lex indicta caussa non occidit, sed
omnia ab rerū Dominis & Tyrannis
diuersa facit. Quid ego? multum ne
intererit occidere adulterum, & Iudi-
cum sententiis puniendum tradere?
Ad hac quoque, qui per se adulterum
occidit, seipsum arbitrum pœna ad-
missi sceleris facit: qui verò Iudicibus
tradit ipsum, penes illos vult esse pote-
statem,*

statē iūsque animaduertēdi. Neminē igitur dubitare crediderī, quin æquius sit, eius, qui accusatur, arbitrium esse apud Iudicem, quàm apud accusatorē. Quin etiam qui suo arbitrato adulterum occidit, alterius rei gratia occidere ipsum, aduersum esse suspicionem relinquit: at qui iudicio exhibet, solum iusta seētari, presentisque sceleris dolorem videbitur vlcisci.

Esto, inquit, sed grauiores dabit pœnas subito peremptus, quoniam si ad Iudices deferretur, illam temporis intercapedinem pro lucro haberet.

At contra porro habebit si Iudicibus subiicietur. Etenim iudicio destinatus acerbiores vitam exiget. Nam qui pœnā expectat, grauiora supplicia, quàm si illam fuisset illicò passus, sentit. Quippe pœna dilatio pœne videbitur additio, morieturque sepe qui iam pro mortuo habitus est, expectationemque sustinebit morte duriorē. Atqui oc-

cisus de improviso adulter, nō dolet, sē-
 sumque mortis pœna celeritas aufert:
 insensibilis enim est exitus, qui ante-
 quam expectetur, contingit. Mors au-
 tem sapius expectata, postquam semel
 illata, pœnas expectatione adauget.
 Age verò si libet considera hæc confēr-
 que inuicem. Ille per seipsum occidit
 adulterum, nullūque facit ultionis
 sue testem, alius Iudicibus tradit, mul-
 tōsque adhibet supplicio spectatores,
 acerbior haud dubiè ultionis modus,
 quicumque est oculis plurium subiectus.
 Et oprabilius alioqui adulteris utcun-
 que fuerit occultè perire, opinionem
 apud plerōsque relicturis, inimicitia-
 rum causa esse occisos. Conuictō autem
 apud Iudices crimine, indubitata
 iam reus, & nullis obnoxiam interpre-
 tationibus pœnam subibit. Itaque plu-
 rimum interest, adulter an occultè tru-
 cidetur, an Iudicibus tradatur afficien-
 dus supplicio.

Res atrox est adulter, omnium scelerum magnitudinem supergressus. Contradictio.

Coarguatur ergo prius hinc occidatur? iudiceturque potius, quam pœnas ante cognitionem incerto crimine, indietaque caussa luat quòd si publicè necabuntur adulteri, certiore facient procreationem, neque quisquam cuius sit filius deinceps dubitabit, ubi paterni nominis insidia, adulteria fuerint adempta. Itaque cum sit adulterium publica quedam rerum nature iniuria, publica quoque sententia plebatur. Vereor enim ne adulter secreto occisus, multos post se alios relinquat. Nam quia, cur occidatur, nescitur, eius improbè facta multi imitabuntur. Sic eiusmodi pœna non adulterij finis, sed exordium erit. Solutio.

*Legisla-
tio.*

Legislatio, etc. Alii promulgationem legis appellant. De qua sic Quintilianus libro secundo, capite 4. Legum laus & vituperatio iam maiores ac prope summis operibus suffecturas vires desiderant, quæ quidem Suasoriis, an controuersis magis accommodata sit exercitatio, consuetudine & iure ciuitatum differt. Apud Græcos enim lator earum ad Iudicem vocabatur, Romanis pro concione suadere ac dissuadere moris fuit.

Lex inuentio Deorum, etc. Demosthenes in Aristogytonem, oratione priore, πᾶς, inquit, ἐστὶ νόμος ἀνθρώπων μὲν καὶ θεῶν δὲ τοῦ νόμου δὲ προνομιῶν ἀνθρώπων. &c. Id est, Omnis lex inuentum ac munus Deorum est, Decretum prudentium hominum. Cicero Philip. 10 Lex inquit, nihil aliud est nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem 1. de Legibus, Lex inquit, est ratio summa insita à natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria.

Quibus negotialem, etc. Cicero secundo de Inuentione, duas generalis constitutionis

tionis partes facit: Iuridicialem, ac negotialem. Hanc ait in ipso negotio iuris ciuilis implicitam controuersiam habere. In ea autem quæritur iustum sit, an iniustum, utile an inutile, vt ait Marcus Fabius Victorinus.

IN EXEMPLVM.

Nec mihi, &c. Solon constituit fas esse deprehendenti mœchum interficere in ipso adulterio. Et nono legibus Plato sanxit, adulteram deprehensam impunè occidi à viro posse. Idem censuit Cato, cuius meminit Gellius. Et Augustus legem Iuliam tulit gladióque iussit in adulteros animaduerti.

Iudicum sententiam non expectat, &c. Nō licet, inquit, adulterum occidere, nisi Iudicum sententiis damnatum. Et Valerius Publicola tulit legem, qua neminem licebat indicta causa necare.

Discrepant, &c. Ciuitatibus, inquit, aliis aliæ sunt leges. Est prouerbum, Lex & Regio: Sed quæ sunt aliis contrariæ, cum aliis conueniunt: Atqui Lex de occidendis indicta causa adulteris, discrepat ab omnibus.

ipsas nunquam omnibus, neque naturæ vitio, sed quorundam meritorum culpa & iniustitia euenire. Vide Gellium libro primo. capite sexto.

Pascit in senectâ, etc. Iuxta prouerbium *ἐν τριπλαγγῆρ*, quod est, parentes ætate fessos nutrire, mutuamque vicem repēdere.

THESIVM EXEMPLA: PRI-

mi argumentum tale est: Quòd non ducenda sit vxor: vbi Thesis contrariis Aphthonij locis tractata, studio exercitij.

*Exordij
formula.*

CVM iuxta vetus prouerbium: Ignis, mare, mulier, tria mala sint, mihi plurimum decipere videntur, qui se coniec-
erint in flammam, in fluctus, & in matrimo-
nij calamitates. Hoc ipsum dissuadendi studio cum primis Homerus ait: vsque ad-
deò nihil improbius mulieréque peius. Et
temporibus hodiernis strenuè dant ope-
ram mulieres, ne Poëtarum grex vanilo-
quus omnino fuisse reputetur, qui fœmi-
na nihil pestilentius esse confirmarunt. Et
mulierem omnem esse malum, perquam
venustè significauit Lacon quidam, qui
cùm vxorem duxisset perpusillam dice-

bat è malis quod minimum esset, eligendum, Quippe *λύλυσ ἀρθ'ιυτος γυνή π'αοα ἰ αὐτί.*

Non eo inficias, matrimonium institutum à Deo, sed ab eodem etiam, adiectos tot laborum sudores, tot molestias, et denique dolores, inficias non eo. Et quod ab initio bonum erat, iam vel temporum iniuria, vel hominum malitia factum est longè deterrimum, ut multò citiùs Plutonia regna cacodæmonibus repleat quam Diis cælum.

Ab indiguitate matrimonio- nij.

Milites ignavi sunt, & cor in pedes iis decidere solet, quibus domi sunt vxores atque liberi. Etenim extra telorum iactus esse, & post principia se continere laborant, id vnum curantes, ut integri maneat ac illæsi, ne si fuerint interfecti, relinquât viduas atque pupillos. Cæterùm qui paulo fuerint animosiores, à suis obiurgantur, iuxta illud Penelopes:

A pusillanimitate.

Ausus es ô nimium, nimumque oblitte ruorum, &c.

Iniquos facit ad iram concitans coniugium. Hæc ipsissima est officina rixarum, ut portus tranquillitatis cœlibatus, vnde illud: Qui non litigat, cœlebs est. Deinde, qui obstricti sunt matrimonio, coguntur indices magnum in vsus domesticos

Ab iniustitia.

stieos sumptum facere, ad vxores liberos
& familiam alendam. Et deficiente cru-
mena, per fas, pèrque nefas pecuniam cor-
radunt, secum assiduò dicentes:

Vnde habeas quærit nemo, sed oportet
habere:

Lucrum pudori præstat.

Et genus & formam Regina pecunia do-
nat:

O ciues, ciues, quærenda pecunia pri-
mùm est,

Virtus post nummos,

Quantum quisque sua nummorum seruat
in arca,

Tantum habet & fidei.

Prima fere vota, & cunctis notissima tem-
plis

Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima
toto

Nostra sit arca foro: Vt ait Iuuenalis.

*Ab intē-
perantia.*

Quotusquisque est, qui non matrimo-
nium contrahat, vt sponsi (quòd aiunt) vi-
tam victurus perfruatur voluptate, ac su-
bet in libidinem, curétque hoc vnum, vt
lasciuum interueniat illud: *ζὸν καὶ ψυχή,*

Epilogus.

Quis igitur matrimonium laudibus
euehendum æstimet, cùm inferorum re-
gna magis quàm cælorum adaugeat, cùm
iniquos faciat, contineátque vitam ob-
scœnis

scœnis plenam voluptatibus, ac earum venenatis illecebrarum præstigiis incubans, adducat malorum (quod aiunt) Illiada, ut γυναικῶν ἡλεῖσθαι, prouerbio locum fecerint.

Sed ais, quæ sunt in matrimonio mala, ipsi fortunæ sunt assignanda.

*Contra-
dictio.*

Id immeritò facis. Nam si viri cœlibes viuerent, à plurimis afflictionibus liberi manerent. nunquam agricolæ assiduo tanto labore terram colere, nunquam genus omne cerdonum tanto sudore diffluere, nunquam tantis periculis mercatores nauigare cogèrentur, si non querulis vxoribus atque liberis egentibus victum & amictum quærere compellerentur. Verè igitur diuus Paulus de coniugatis inquit: Afflictionem in carne sunt habituri, & beatiore prædicat, qui hoc frænum non momorderint.

Solutio.

Sed viduarum & orborum, pupillorùm que conditiones morti, non matrimonio refers acceptas, & per hoc resarciri dicis quod per illam aufertur.

*Contra-
dictio.*

Esto, Mors tibi patrem eripit, nonæ nuptiæ vitricum reddunt. Sed hæc ipsa pensatio ipsissima est Diomedis & Glauci permutatio, qua pro perca scorpius accipitur, pro charissima matre datur nouer-

Solutio.

ca, vt videatur, qui ad eius tumulum fuerit lachrymatus.

*Contra-
dictio.*

Esto inquis. Sed tamen non laboriosa res est matrimonium, cum laborum participes vxores sint viris solatio: & filij parentes ipsos omni malorum fasce leuent, foueant fessos ætate.

Dilutio.

Sæpius molestant viros quam consolantur vxorum greges: quarum paucissimæ fideles, vt verè dictum sit: Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem. Quod monet, vsque adeò non esse fidendum mulieri, vt etiam, si morientem videas putes fingere. Et filiorum incertissimus est euctus. Longè plures dedecori sunt parentibus, quam ornamento. Qui vt arietes nutricationis mercedem persoluant, argento senes emungendo, turpissimisque facinoribus excruciendo, vt Crates ille rectè dixerit: *τὴν ἄνδρα πλῆναι, &c.*

*Conclu-
sio.*

Ergo cum tot vndique malorum fluctibus matrimonium impetatur, quis vel sanæ mentis solutus ab vxore, quæsiuerit vxorem?

*continens quòd senectus non mo-
lesta, nec onus Aetna
grauius.*

SI vina vetera nouis, quasi de musto
& lacu haustis, praestantiora iudica- *Thesis.*
mus, cur non senectutem iuuenta melio-
rem, audatùque magis dignam arbitra-
mur, cum vt illic omnia defæcata & salu-
bria, ita hîc omnia immatura & graua
contemplemur esse?

Senectutem omnes vt adipiscamur so- *A legiti-*
lemus optare. Quod cum ita sit, iniquè *mo.*
faciunt, qui adeptam accusant, ac in illa
genuinum frangunt, quàm diuina scri-
ptura coronam dignitatis appellat, eam
praecipuè, quæ reperietur in viis iustitiæ.
Prouerb. 16.

In antiquis est sapientia, & in multo *Ab utili:*
tempore prudentia prouerbio nobilitata.
Seris enim venit vsus ab annis. Hinc est,
quod iuuetus olim cumulatam & circun-
spectum honorem reddebat senibus, vt
ait Valerius. Et Iuuenalis:

Credebant tum grande nefas, & morte
piandum,

Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuiuscumque puer licet, ipse videret

Plura domi farra & maiores glandis aceruos.

A facili. Nec difficili adeò senectus est, neque tam molesta, sed tolerabilis & iucunda, quam tot rerum bene gestarum præconia exornant, quam recordatio multorum tot benefactorum oblectat, quam denique grauitas, cōstantia, consiliorum rationes, authoritas, & reuerentia planè diuinam efficiunt.

*A necessa-
rio.*

Prudenter institutæ Respub. solæ, quæ senum propria virtus est, prudentia conseruentur oportet. Etenim florentis ætatis est temeritas, senectutis prudentia. Illa ciuitates multas eueras, hac non seruatas esse, tot veterum exempla testantur.

*Contra
dictio.*

Solutio.

At senectus ipsa morbos auocat à rebus gerendis ac inutiles reddit.

**In Cic.
ex quo
hic sum-
ptus est
locus le-
gita sē-
rentia*

Multò plura, quàm iuuenes, efficiere possunt senes: rerum studiis assueti: quorum arma sunt artes & virtutum exercitationes. Nec viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum magnæ res geruntur, sed consilio, authoritate, atque * prudentia.

Obiectio.

Sed obliuionem inducitur, memoriam minuit, vires adimit.

Dilutio.

Memoria perit nisi exerceas. Prudentes ergo senes, intentum animum, tanquam arcum,

arcum habētes non languescunt nec succumbunt senectuti. Senibus ingenia manent, modò permaneat studium & industria. Vnde Cato Pythagoræorum more exercēdæ memoriæ gratia quod quoque die dixerat, audierat, egerat, cōmemorabat vesperi. Hæ sunt exercitationes ingenij, hæc curricula mentis. In his desudans, atque elaborans, corporis vires non magnopere desiderabit, vt ait Cicero.

Sed caret voluptatibus, vt rectè Horatius dixerit:

Multa ferunt anni venientes commoda *Etio.*
secum,

Multa recedentes adimunt, Venerem,
conuiuia, lusus.

O præclarum munus ætatis siquidem *Solutio*
id aufert nobis, quod est in adolescentia
vitiosissimum. Omnem malorum escam
voluptatem eripit, & libidines pecunias
animis eximit, ac instillat vera pectoris
dona. Porrò nihil pestilentius voluptate,
at nihil præstabilius ratione. Hanc fouet
senectus, illam autem expellit.

At sunt morosi, & anxij, & iracundi, &
difficiles senes, si quærimus, etiam auari. *Cōtradi-*

Sed hæc morum vitia sunt, non senectutis. At morositas tamen, & ea vitia, quæ *Etio.*
dixi, habent aliquid excusationis. Vide *Dilutio.*

Ciceronem in Senectute.

*Cōtradi-
ctio.*

Sed appropinquatio mortis est, quę certę à senectute non potest longę abesse.

Solutio.

O miserum senem! qui morrem contemnendam in tam longa ætate non viderit. O infelicem Christianum, qui mortem metuit, ac non potius cum Paulo dicit, Cupio dissolui & esse cum Christo. Quid enim hæc vita commodi, quid non potius laboris habet? cur in malis, & non potius in bonis omnia, quę secundum naturam fiunt, habentur? Quid est autem tam secundum naturam, quàm senibus emori, quod idem contingit adolescentibus aduersante & repugnante natura? Itaque adolescentes mori sic mihi videntur, vt cum aquę multitudine vis flammę opprimitur: senes autem, sicut sua spõte nulla adhibita vi consumptus ignis exinguitur, & quasi poma ex arboribus si cruda sunt, vi auelluntur, si matura & cocta decidunt: sic vitam adolescentibus vis auferit, senibus maturitas.

*Conclu-
sio.*

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, quin iudicaturi suis, dignissimã esse laudatu & amplexu senectutem, cum ea rebus gerendis consilia suppeditet, prudentia valeat, authoritate polleat, reuerentia præluceat, omnium denique malorum libera

liberationem maturitatis naturalis beneficio subministret.

TERTIVM EXEMPLVM

Theſeos, continens Diuitias non eſſe ſummum bonum.

Qui ſententias iniquas defendendas ſuſcipiunt, mendacia verborum lenociniis ſuadere ſolent, & morbido ſermoni exquiſita adhibere medicamenta. Quorum in numero ſunt, quos non pudet aſſerere, Summum bonum diuitias, & ſolum diuitem eſſe beatum. Contra, qui veritatem, cuius eſt ſimplex oratio, amplectuntur, non in diuitiis, ſed potius ſummum in virtute bonum collocant. Etenim perpendunt, opum affluentia non beatos, ſed magis infœlices reddi, cum maximæ ſolicitudines, atque calamitates inde ſoleant prouenire. Namque, vt Iuuenalis, inquit,

Exordium.

Sed plures nimia congeſta pecunia cura Strangulat, & cuncta exuperans patrimonium cenſus.

Ex Horat.

Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingreſſus, gladium, contumque timebis,

Spart'm quid perdidit.

Et motæ ad lunam trepidabis arundinis
vimbram, &c.

Et quid aliud olim Lacedæmonios perdidit quàm pecuniæ cupiditas? Qui oraculo respõsum acceperant, tum demum vincendam esse Spartam, cùm aurum & argentum in pretio cœpissent habere. Accedunt alia, quæ licet per se videantur leuiora aut infirmiora, tamen turba valent atque confirmant, diuitia malis plurimis tentari, stultitia regi, pusillanimitate eneruari, libidine corrumpi, ac iniustitia denique prophanari. Nam quotusquisque diuitum est, qui non fortuna ebrius, arroganter, & confidenter loquatur, & agat, opibus scilicet fretus, vt inde natum prouerbium: ἀργύρου κρήναι λαλαῶσι: Argenti fontes loquuntur. Quod notans Horatius, Mecum inquit, contendere noli, Stultitiã patiuntur opes. Quotusquisque, qui non tumultu quoquam subotto, aut bellis ingruentibus in motem galli cuiuspiam, vt aiunt, trepidet, atq; magis sibi thesauriſque suis, quàm Reipub. velit consultum. Quotusquisque qui non plura, quò plura possideat, assiduo se at.

Crescit enim amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Crescit

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
 Nec sitim pellit, nisi causa morbi
 Fugerit venis, & aquosus albo
 Corpore languor.

Quotusquisque, quem non diuitiæ ad
 genus omne turpitudinis inflamment, lu-
 xu resoluant, funditusque perdât, vt mul-
 tò plures crapula, nimiâq; libidinis ener-
 uatione credantur perire, quàm gladio.

Quis igitur diuitias summum bonum
 vocet, & non potius iniquitatis appellet
 mammona, cum illæ stultos infelices, ef-
 fecerint avaros, & peruersos reddant,
 vt facilius sit Camelum per foramen acus
 transire, quàm diuites in regnum Dei
 ingredi.

At diuitiæ afferunt gloriam, parant *Cōtradi-*
 amicos: paupertas contemptos facit. In *ctio.*
 pretio pretium nunc est, dat census ho-
 nores. Pauper vbique iacet. Nil habet in-
 felix paupertas durius in se, Quàm quòd
 ridiculos homines facit, &c.

Sed quàm opes pariunt, fluxa est glo- *Solutio.*
 ria, & ollaris, quæ *ci-pes* *rix* dicitur, a-
 micitia nihil aliud est, quàm adulatio.
 Donec eris felix, multos numerabis ami-
 cos:

Nullus ad missas ibit amicus opes.

Nec aliter erant gloriam via recta con-

tendentes impedit paupertas, sortita sapientiam. Nonne Cicero, nonne complures alij pauperes ab initio conscenderunt ad summum gloriæ culmen, ita studiorum honestissimorum cultu prouecti, vt maioribus omnibus suis virtute præluxerint.

Contra- Esto. Verùm, Vt ait Iuuen. Saty. 3.
dictio. Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi.

Solutio. Desidia torpentes non emergunt, sed qui per honestos labores ad summa nituntur. Respice Cleanthem, qui licet obtusi tardiorisque fuerit ingenij, adeoque pauper, vt tempore nocturno cogere-
retur in hortis aquas haurire, quo posset interdium studiis liberalibus operam impendere, tamen ad summum eruditionis & honoris fastigium peruenit, consecutusque est tantas facultates, vt alium, si voluisset Cleanthem alere potuisset, Vide Laërtium Diogenem libro 7. Quam matrem Euripides, aut quem patrem Demosthenes habuerit, ipsorum quoque seculo fuit ignotum. Alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditasse, omnium penè doctorum literæ loquuntur. Sed quid aut illius Tragicæ,

gica, aut huius Oratoria clarius vt ait Valerius Maximus libro tertio capite quarto.

Sed inopia pressos homines ad varia designanda flagitia paupertas impellit, vt per fas & nefas vitæ subsidia quærere cogantur. Contra-
dictio.

Nihil repugno, si mali intelligantur, quorum cordibus illud fixum personat: lucrum pudori præstat, quod Græci dicunt. *κέρδος αἰχύνης ἀμύμη.* Sin boni, relictor: cum ij longè satius ducant rei iacturam facere, quàm famæ, simul ac animæ dispendium. Quin potius, ad omnia scele- rum genera rapiuntur ipsi diuites, nec diuitiæ semper optimis contingunt, vt Ho- merus rectè dixerit:

*Ζῆς αὐτὸς νύμει ἔλεον, λύμπις ἀνδρόποισι
Ἐ' ἐβλοῖς ἠδὲ λησποῖσι, πικρὴ δὲ λησὴρ ἐπάστω.*

Multò facilius pauperes criminum oc- casiones fugere poterunt, quàm diuites cum desint illis opes, irritamenta malo- rum: his autem opus sit multis præceptis, vt bene & honestè viuant, vt Diogenes rectè paupertatem *αὐτοδίδακτεν* appella- uerit.

Ergo non in diuitiis, vnde malorum (vt aiunt) mare profluit, sed potius in vir- Conclu-
sio. tute summum est bonum collocandum.

C A P. X I I I I.

Legis quoque inductionem, quidam exercitamentum esse putauerunt. Est enim propemodum tota causa, non tamen omnia que in causa sunt, intra se continens. Adfert personam quidem, sed incertam, & non omnibus notam, unde & in consultationis magis est parte, quam caussa. Quatenus enim figuram in se habet personæ superat consultationem, sed qua definitionem non habet, minor est causa. Est autem duplex Legis inductionis. Confirmatio positæ legis, atque confutatio. Lex autem est inuentio, & donum Deorum, communis constitutio ciuitatis, & correctio utrinque errantium. Diuisio autem inducendæ legis est

Quid sit
lex vide
L. 2 ff. de
lege.

gis est ista. Tractabis eam capitibus eisdem, quibus negotialem: Legitimo, iusto, utili, possibili. Proæmion facies, post proæmion subiicies contrarium. hinc capitibus prædictis uteris, unde & hoc exercitamentum à causa differt.

EXEMPLVM CONTI-
nens accusationem legis iu-
bentis Adulterio depre-
hensum interfici.

NEc mihi videtur per omnia lex Proæ-
iusta laudanda, nec rursus quòd mium.
hoc modo plata sit, rursus reprehenden-
denda. Quòd enim pœnam adulteris
decernit, laudo planè: quòd verò Iu-
dicum sententiam non expectat, cul-
pandum ceriè videtur. Si namque lar-
gitionis metu, ne qua Iudices corrup-
pantur, iudicia præuenit, sufficax ni-
mirum est, & iniqua nimiū erga iu-
dices mentis: sin autem iusta iudicare

vos quemadmodum facitis certè , arbitratum , iniquum esse constat , si lex Iudices quidem laudet , tollas autem iudicandi potestatem.

Contr. 1.
riam.

Alia sanè leges , quæcunque de-
mum ea sunt , & quæcunque ratione
perlata discrepant fortè ab alicuius
ciuitatis legib. sed & alterius rursus
legibus conueniunt : hæc autem sola
lex omnibus simul repugnat ciuita-
tum institutis. Videmini autem mi-
hi multo rectius de hac lege cognituri
si omnia recenseatis consulta vestra,
atque decreta. Duces bellorum , Sa-
cerdotia , Plebiscita , omniàque adeò,
quæ circa rem militarem pertinent,
Iudicum subeunt diligentiam , fitque
ille , quem Iudex constituit , sacrificat
qui iudici videtur , iustumque decretum
est , quod populi sententia perrogatum
est. Victores quoque præmia non ac-
cipiunt bellorum nisi iudicata. Quo-
modo ergo non absurdum est , omnia
iudi

*iudiciorum arbitrium expectare, solā
verò presentem legem Iudicum sub-
terfugere cognitionem?*

*Sanè inquit: Sed Magna sunt mœ-
chorum iniuria.*

Contra-
dictio.
Solutio.

*Quid autem? homicidarum scelera
nonne sunt graviora? anne proditores
aliis scelestis minores arbitramur?
anne sacrilegi proditoribus priores
sunt? Attamen in his criminibus de-
prehensus Iudicū ex animi subiacet,
neque proditor pœnas dat, nisi decer-
nente Iudice: neque perimitur sicarius.
nisi eo, qui accusat, coarguente delictū:
neque, qui numinibus dicata præri-
puerunt, puniuntur, antequam Iudex
admissum cognoverit scelus. Nonne
ergo iniquū est, maiora Iudicum vin-
dictæ reservari, neq; quicquā eorū cri-
minis loco, nisi iudici liqueat, estima-
ri, solum autē adulterū sine cognitione
interfici? quem in primis, quia leuior
in eò, quàm in cæteris, culpa est, Iudi-*

cum examini subiicere oportuit.

*Cōtradi-
ctio.*

*At quid refert, inquit, occidam a-
dulterum: an Iudicibus tradam, si u-
traque via morte pœnas lue?*

Solutio.

*Quantum inter Tyrannum ac le-
gem, popularem statum ac vnius prin-
cipatum differt, tantum ista inter se
diuersa sunt: Tyrannus enim vnum-
quemque pro libidine sua perimit: le-
ges autem conuictum iustè occidunt. Et
populus disceptatione omnia atque
cōtentione tractat, quò sint explicatio-
ra omnia: at rerum dominus etiam
indicta causa occidit. Contrà, populus
& lex indicta causa non occidit, sed
omnia ab rerū Dominis & Tyrannis
diuersa facit. Quid ego? multum ne
intererit occidere adulterum, & Iudi-
cum sententiis puniendum tradere?
Ad hæc quoque, qui per se adulterum
occidit, seipsum arbitrum pœna ad-
missi sceleris facit: qui verò Iudicibus
trahit ipsum, penes illos vult esse pote-
statem,*

statē iúsque animaduertēdi. Neminē igitur dubitare crediderī, quin aequius sit, eius, qui accusatur, arbitrium esse apud Iudicem, quàm apud accusatorē. Quin etiam qui suo arbitrato adulterum occidit, alterius rei gratia occidere ipsum, aduersum esse suspicionem relinquit: at qui iudicio exhibet, solum iusta sectari, presentisque sceleris dolorem videbitur ulcisci.

Esto, inquit, sed grauiores dabit pœnas subito peremptus, quoniam si ad Iudices deferretur, illam temporis intercapedinem pro lucro haberet. Contrad. Etio.

At contra porro habebit, si Iudicibus subiicietur. Etenim iudicio destinatus acerbiores vitam exiget. Nam qui pœnā expectat, grauiora supplicia, quàm si illam fuisset illicò passus, sentit. Quippe pœna dilatio pœnæ videbitur additio, morieturque sepe qui iam pro mortuo habitus est, expectationemque sustinebit morte duriorē. Solutio.

cisus de improviso adulter, nō dolet, sē-
sumque mortis pœnæ celeritas aufert:
insensibilis enim est exitus, qui ante-
quam expectetur, contingit. Mors au-
tem sapius expectata, postquam semel
illata, pœnas expectatione adauget.
Age verò si libet considera hæc confér-
que inuicem. Ille per seipsum occidit
adulterum, nullūmque facit ultionis
sua testem, alius Iudicibus tradit, mul-
tōsque adhibet supplicio spectatores,
acerbior haud dubiè ultionis modus,
quicumque est oculis plurium subiectus.
Et oprabilius alioqui adulteris utcun-
que fuerit occuliè perire, opinionem
apud plerosque relicturis, inimicitia-
rum caussa esse occisos. Conuictō autem
apud Iudices crimine, indubitata
iam reus, & nullis obnoxiam interpre-
tationibus pœnam subibit. Itaque plu-
rimum interest, adulter an occultè tru-
cidetur, an Iudicibus tradatur afficien-
dus supplicio.

Res atrox est adulter, omnium scelerum magnitudinem supergressus. Contradictio.

Coarguatur ergo prius hinc occidatur? iudiceturque potius, quam pœnas ante cognitionem incerto crimine, indietaque caussa luat quòd si publicè necabuntur adulteri, certiore facient procreationem, neque quisquam cuius sit filius deinceps dubitabit, ubi paterni nominis insidie, adulteria fuerint adempta. Itaque cum sit adulterium publica quedam rerum nature iniuria, publica quoque sententia plectatur. Vereor enim ne adulter secreto occisus, multos post se alios relinquat. Nam quia, cur occidatur, nescitur, eius improbè facta multi imitabuntur. Sic eiusmodi pœna non adulterij finis, sed exordium erit. Solutio.

*Legisla-
tio.*

Legislatio, etc. Alii promulgationem legis appellant. De qua sic Quintilianus libro secundo, capite 4. Legum laus & vituperatio iam maiores ac prope summis operibus suffecturas vires desiderant, quæ quidem Suasoriis, an controuersis magis accommodata sit exercitatio, consuetudine & iure ciuitatum differt. Apud Græcos enim lator earum ad Iudicem vocabatur, Romanis pro concione suadere ac dissuadere moris fuit.

Lex inuentio Deorum, etc. Demosthenes in Aristogytonem, oratione priore, πᾶς, inquit, ἐστὶ νόμος δόγμα μὲν καὶ δῶρον θεῶν δόγμα δὲ προνίμων ἀνθρώπων. &c. Id est, Omnis lex inuentum ac munus Deorum est, Decretum prudentium hominum. Cicero Philip. 10 Lex inquit, nihil aliud est nisi recta & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem 1. de Legibus, Lex inquit, est ratio summa insita à natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria.

Quibus negotialem, etc. Cicero secundo de Inuentione, duas generalis constitutionis

tionis partes facit: Iuridicialem, ac negotialem. Hanc ait in ipso negotio iuris ciuilis implicitam controuersiam habere. In ea autem quæritur iustum sit, an iniustum, vrile an inutile, vt ait Marcus Fabius Victorinus.

IN EXEMPLVM.

Nec mihi, &c. Solon constituit fas esse deprehendenti mœchum interficere in ipso adulterio. Et nono legibus Plato sanxit, adulteram deprehensam impunè occidi à viro posse. Idem censuit Cato, cuius meminit Gellius. Et Augustus legem Iuliam tulit gladiòque iussit in adulteros animaduerti.

Iudicum sententiam non expectat, &c. Nō licet, inquit, adulterum occidere, nisi Iudicum sententiis damnatum. Et Valerius Publicola tulit legem, qua neminem licebat indicta causa necare.

Discrepant, &c. Ciuitatibus, inquit, aliis aliæ sunt leges. Est prouerbiū, Lex & Regio: Sed quæ sunt aliis contrariæ, cum aliis conueniunt: Atqui Lex de occidendis indicta causa adulteris, discrepat ab omnibus.

Duces bellorum etc. Inductione vel enumeratione utitur. Imperatores inquit, populi Iudicium atque magistratum suffragiis creati, bella gerunt, & cum hostibus manum conferunt. Et capitale apud Carthaginenses erat, si quis iniussu populi pugnasset infeliciter. Vnde Annibal amissæ classis pœnas dare timens, offensam astutia mirè auertit. Vide Valerium libro 4. cap 3.

Plebis ita, etc. Vide Gell. libro decimo cap. 20.

Qui pœnam exp. Etat, etc. Multo grauior expectata, quàm illata mors est Quippe certi supplicij dilatio pœnâ adauget. Vnde Ouid. 1. de Ponto:

Et grauior longa fit mea pœna mora.

Et tertio. Mitiùs ille perit, subita qui mergitur vnda;

Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.

Finis optandus.

Vnde rex Mæcedonum Philippus, subitam mortem lentè præposuit. Qui cùm interrogaretur: Quis homini finis maxime optandus esset, respondit: Qui subitus & celer inopinato ferro possit accidere. Vide Orosium lib. 3. cap. decimoquarto. Et Iulius Cæsar subitam ac celerem
exop

exoptavit mortem, vt scribit Suetonius Tranquillus.

EXEMPLA.

Confuta- tio Legis.	<p><i>Roscia</i>, qua Roscius Otho cauit, ne quis in ordine eque- stri spectacula videret, nisi haberet sestertia quadragin- ta.</p>	<p><i>Lex Roscia.</i></p>
	<p><i>Talionis</i>, & eius qua iubebat corpus disseccari eius qui multa creditoribus deberet, nec esset soluendo. Gell. lib. 20. cap. 1.</p>	<p><i>Talionis</i></p>
Cõfirma- tio Legis.	<p><i>Cincia</i>, quã Cincius tulit, qua cauebatur, ne quis ob causam orandam pecuniam acciperet, aut domum. Cuius suator Q Fabius admodum senex vt ait Cicero in Catone Maiore.</p>	<p><i>Cincia.</i></p>
	<p><i>Sumptuaria</i>, de qua Gellius lib. 2. cap. 24.</p>	
	<p><i>Fusis</i>, qua malis ac pernicio- sis legibus resistebatur.</p>	<p><i>Sumptua- ria.</i></p>
	<p><i>Voconia</i>, quam suavit M. Ca- to, vt ait Cicero in Senectu- te. Vide Gellium lib. 17. c. 6.</p>	<p><i>Fusis. Voconia.</i></p>

Oppia, quam tulit M. Oppius, ne mulieres superfluo ornatu vterentur, neue pilentis, id est, rhedis pensilibus vherentur. Vide Liuium in principio quarti libri Macedon.

EXEMPLVM CONFIRMATIONIS Legis
Oppia.

Exordiū à legislatoris encomio. M. Oppius Tribunus plebis fuit, summae procul dubio prudentiae vir. Qui publici magis comodi quam gloriae privatae studiosus, hanc utilissimam omnibus Imperiis legem tulit, à suo nomiae dictam Oppiam.

Con- trario. Quae si, iuxta M. Fundanii & L. Gale- rii, sententias abrogaretur, omnibus aliis legibus repugnaretur, quae volunt in re- pu. viuendi rationem honestam conser- nandam esse, non superbiae sed virtutum studia semper excolenda.

Mani- festo. Quae per superfluos mulierum ornatus contaminari, imò perditum iri quis non videt? Etenim cultu nimio conspicuae fae- minae non solum in se conuertunt viro- rum oculos, sed etiam animos in libidi- nem

nem rapiunt. Illecebroso enim nuptarum
 amictu pelliecti viri, nitorem admirantur
 ac sequuntur, donec telo iecur ictum fin-
 datur, pudicitiaë que fiat naufragium. Re-
 ctè igitur Iesus Syrach, Auerte inquit fa-
 ciem tuam à muliere compta, & ne cir-
 cumspicias speciem alienam. Propter spe-
 ciem mulieris multi perierunt, cum autem,
 vt prouerbio dicitur, Ex aspectu nascatur
 amor, aiunt Democritum sibimet oculos
 ademisse, tanquam omnium malarum cu-
 piditatum authores. Cuius meminit Gel-
 lius lib. 10. cap. 17.

Quòd si reliquæ leges quæ maximam *A legitima*
 Reip. utilitatem adferunt, sanctè conser- *mo.*
 uantur contra earum placita fuerit, eam è
 medio tolli, quæ cum optimis sentiens
 Reipub. statum incorruptum conseruat
 ac illustrat.

Liciniam vel Æmilianam legem qua fru- *A iusto.*
 galitas exigebatur, admisit ordo senatorum
 ac tribunitia potestas: quanto iustius
 eam admiserint, quæ modestiam intro-
 ducit, & superbiam omnium malorum
 radicem, explodit?

Nulla res vberiora commoditatis bo- *Ab utili.*
 na poterit ad Reipublice statum immacu-
 latum conseruandum importare, quam lex

Oppiã, quæ libidinem, fastum, ac omnem insolentiam intolerabilem reprimit mulierum, quarum mala tot prouerbiis locum fecerunt. Quæ, quò minus, habent mentis, tanto inhonestis voluptatibus sunt addictiores. Quântum autem ruboris ciuitatibus omnibus mulieres turpiter ac impotenter sese gerendo incutiunt, tantum laudis afferunt grauiter punitæ, quemadmodum illæ, de quibus olim Senatus Romanus iusta seueritate mandauerat Spurio Posthumio, & Q. Martio Philippo Coss. vt de iis quæ sacris Bacchanalium incestu vsæ fuerant, inquirerent, & in omnes intra domos cognatas animaduertent, damnaréntque. Multæ igitur damnatæ fuerant, latèque patens opprobrij deformitas, seueritate supplicij emendata, vt ait Valerius lib. 6. cap. 3.

*Contradi-
ctio.*

Sed ais, fœminis olim vini vsus fuit interdictus. Verùm ne tristis earum & horrida pudicitia, sed eleganti ornatus genere ornata esset, indulgentibus maritis, & auro abundantibus, & multa purpura sunt vsæ.

Solutio.

Esto. Sed authore Valerio, tunc nulli subseffores aliorum matrimoniorum oculi metuebantur, sed pariter & videre, & aspici

aspici mutuò pudicè dabatur : nunc alij sunt mores, alia tempora.

Cōclusio

Non opus est pluribus verbis, cūm Opiam legem approbatu dignissimam esse constet, vt pote omnis luxuriæ atque superbiæ expultricem, omnisque cōtrà pudicitia atque modestiæ conseruatricem.

SECUNDVM EXEMPLVM

confirmationis legis. Quæ iubet vt liberi parentes alant, aut vinciantur.

CVM nihil tam sanctum sit quod non aliqua soleat impia temeritate violari, sapienter promulgata lex est, quæ licentiosam filiorum in parentes iniuriam coërceat, ac pietatem, quæ, vt Cicero ait, fundamentum est omnium virtutum sanctè colendam atque conseruandam velit, iubens vt liberi parentes alant, aut vinciantur.

Huius legis meminit Quin, lib.7.c.7.

Quid autem naturæ, quam optimam vt Cicero scribit, ducem & tanquam Deum sequi debemus, tam consentaneum fuerit quam eos, vnde vitam accepimus venerari, confectósque senio & omni ope humana destitutos, beneficiis prosequi,

A Conuenienti.

qui, atque nutrire.

A legitimo.

Hoc ipsum Lex diuina requirit, ac iubet, vt parentes honoremus. Exod. 20. Item, Si qua vidua liberos ac nepotes habet, discat primum propriam domum piè tractare, & vicem rependere maioribus 1. Timoth. 5. Quippe Diis, parentibus ac magistris non potest æquiualens reddi, vt ait Aristoteles. 9. Ethic.

A Iusto.

Quid enim iustius, quàm si parentes à te mutua charitatis & beneficiorum officia perceperint, iuxta prouerbiū: *ἀντὶ ἀγαθῶν ἀγαθὸν ἔσται.* Iniquissimum enim habetur, iis qui nostra caussa tot molestias atque labores perpeffi sunt, malam gratiam referre, ac, arietum more, nutritionis mercedem persoluere, hoc est, pro benefactis maleficium reponere. Quod tam atrox crimen est, ac detestabile, vt iustissimè pari quadam vindicta parentum ac Deorum violatio sit expianda.

Ab vtili.

Vix vllum Deī præceptum inuenies, quod promissionis diuinæ præmium habeat adiunctum, præter illud quo parentes honorari iubetur. Exod, 20. Vbi Deus omnipotens promulgata lege pollicetur longam vitam, atque cælestem benedictionem iis qui parentes amore, beneficiisque

ciisque fuerint profecuti. Quod idem docet Ecclesiasticus cap. 3. Qui honorat patrem suum, iocundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum, vita viuet largiore, & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominum, honorat parentes, & quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt.

Honorare quidem parentes assurgere, & caput aperire possum, sed nihil dare cū ipse rerum mearum indigeam, atque non rim, quàm sit mihi curta suppellex.

*Contra-
dictio.*

Rectè Plutarchus inquit *αὐτὸν ὡς ἐδίδυ* *ἰσὶν ἀντιφρένῃσιν*, Hoc est contra famen nulla contradictio. Non officiosus orationis fucus inopiam parentum tollit, sed compensatio beneficiorum, & adminicula, qui verbo tenus amici sunt, non amici sed adulatores habentur. Vnde Ecclesiasticus: In opere inquit, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo. Et S. Io. Filioli mei, ne diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

Solutio.

Videmus hoc vulgo contingere solitum vt qualis quisque fuerit in parentes, tales experiatur in se liberos. Exemplo sit ille, qui cum à filio criminibus pertrahe-

*A negle-
tæ pūta-
tis incom-
modo se-
retur, quente.*

retur, ventumque esset ad domus limen: Desine, inquit, fili, nam & ego patrem hucusque. Et accusatus ille, quod patrem pulsasset hoc modo, defendit impium facinus. Et ille inquit, patrem suum verberauit. Et hic, ostenso filio, me verberabit, postquam adoleuerit. Primus iuxta Ambrosij sententiam pietatis gradus est iste, vt quos auctores vitæ voluit esse Deus, honores obsequiis, abstineas contumeliis. At qui contempserit aut maledixerit patri atque matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris, & oculum eius corui iuxta flumen effodient. Prouerbiobiorum 20. & 30.

*A possibi-
li & faci-
li.*

Nec res ardua, neq; dura factu parentes venerari, atque alere, cum filiis corpora integra, sana, ac robusta, sint à Deo cōcessa, quo possint imbecilibus victū quærere, nec ætate confecti multa requirunt, cum effœtorum emarcuerint vires; cum edendi cupiditas absorpta, cum adempta voluptas, atque luxus, cum denique natura maximè senum paucis contenta sit. Respice Pollionem Romulum, qui centesimum ingressus annum non magno sumptu, sed exiguis impendiis corporis vigore seruasse legitur, intus mulso, foris oleo.

Valdè

Valdè moleſtum eſt illos fouere qui
 faſtidio ſi ſunt, ac nauſeoſi, quibus eden- *Contra-*
 tulis gingiua frangendus panis inermi, *dictio.*
 vt ait Iuuenalis.

Iſta vox bouis eſt, nō hominis. Quòd ſi *Solutio.*
 rationis expers Ciconia parètes nō auer-
 ſatur, neque faſtedit, ſed defectos ſeneſta
 viciffim alit, & volādi impotètes hume-
 ris geſtat, vt inde natum ſit prouerbiū
ἀντιπελαργῆν, quid tu feris immanior, mu-
 tuam officij vicem grauaris repēdere ma-
 ximè nutricādi fouēdique eos, à quibus
 aliquando fueris enutritus?

Sed admodum eſt difficilè, eos alimen- *Contra-*
 tis ſuſtinere qui moroſi, inuſiles, deliri *dictio.*
 ſunt & iracundi, vt Sophoclis filij patrem
 meritò videantur accuſaſſe, &c.

Parentū mores & vitia noueris, non o- *Solutio.*
 deris. Illud officij tui ſcias eſſe pietatē co-
 lere, legibúſque ſacris obtemperare. Su-
 ſcipe igitur ſeneſtam patris tui, & non
 contriſta. Si defecerit ſenſu, veniam da, &
 nō ſpernas eum in virtute tua. Eccleſiaſti-
 ci tertio. Quòd ſi feceris, ad fortunatam
 cum laude ſumma peruenies ſeneſtutem,
 quam Bion ille Boryſthenites malorum
 appellauit portum, eoque properandum
 omnibus malorum finem ſperantibus.

Sanè

*Contra-
dictio.*

Sanè quidem, sed quis tam pius est, qui possit æquiore animo ferre tot molestias atque labores nutriendi eos, quorum bis puerorum senum paupertas sordida, atque miseriæ queant alicui horrorem incutere.

Solutio.

Non diffiteor, egenorum ac senum parentum horridam atque miseram conditionem esse, vt Diogenes percontanti, quid esset in vita miserrimum, respondit: Senex egenus. Atqui tu veræ pietatis affectu flagrans, omne tædium deuorabis cunctoque præsidio destitutos suffulcies, quem olim te parentes genuerunt, futurum senectutis suæ baculum, solatium vitæ, & spem posteritatis. Admodum piè quondam illa fecit Ethnica fœmina, quæ patrem, custodiæ traditū, iam vltimæ senectutis, velut infantem pectori suo admotum aluit, vt ait Valerius lib. 5. cap. 4.

*Contra-
dictio.*

Sed inquis, Mihi vxor alenda, liberi, numerosa familia, idque in tanta annonæ grauioris caritate, vt nihi sit reliqui, quod parentibus impertiri possim.

Solutio.

Nemo requirit, vt liberalitatis tuæ benignitas maior sit quàm facultates.

Quomodo potueris, ita misericors esto: si multum tibi fuerit, abundanter tribue,

si

si exiguum, parcius, ut Tobias docuit. Quod si, iuxta S. Iacobi sententiam, is qui nulla charitate præditus, fratrem oderit, homicida est: item, qui viderit egentem, & ab eo clauerit viscera sua, reus habetur eiusdem criminis, quanto magis erit is homicida, imo parricida, qui parentes inedia contabescere, ac rerum inopia marcescentes, perire sustinuerit: in quod bipedum nequissimorum hominum genus sapientes olim viri supplicium excogitarunt singulare, ut quem ipsa natura in officio retinere non potuisset, is magnitudine pœnæ maleficio summoueretur. Insuebatur enim parricida culeo, cum cane, gallinacco, vipera & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus, in vicinum mare vel amnem proiciebatur. Etenim ei repente cælum, solem, aquam, & terram ademerunt, ut qui eum necasset, vade ipse natus esset, careret is rebus, ex quibus omnia nata esse dicuntur, ut ait Cicero pro Roscio Amerino.

Ergo quibus pietas est curæ, promulgata de parentibus alendis atque sustentandis legem tuebuntur, atque conseruabunt, cum multarum virtutum atque præmiorum diuinorum fons sit vberimus, & origo. *Cœclusio.*

TERTIVM EXEMPLVM

*comprobationis legis. Qua apud Helueticos
cauetur ne quis inuitatione ad bi-
bendum irgeatur Authore
Petro Mosliano.*

MVlta quidem præclarè in sua ditio-
ne instituunt fortissimi libertatis
sux defensores Heluetij, sed nihil præ-
clarius, nihil laudabilius, nihil Reipub.
utilius, quàm quod ab illis nuper scitum
est: nam cum per ebrietatem passim pec-
cari viderent, vt aditus ad id vitij omnes
præuiderent, in sua ditioe statuerunt,
ne cui deinceps alios vulgarium istarum
inuitationum prætextu ad ebrietatem so-
licitare impune liceat. Quid autem per
Deum immortalem, aut honestius, aut
præolaris temperantia atque omnis vitæ
moderatione? Imò quid sine hac vel in ci-
uitatum Curis, vel populi concionibus
vel principum aulis, rectè aut consulitur,
aut consultum facto præstatur? Sed hac
in peruersa illa bibendi necessitate, quæ
per inuitationes illas mutuas irrepsit, vi-
gere non potest, citius enim ex pumice
aquam hauseris, quàm ebrio sobrium, aut
dictum aut factum extorsis. Quòd si so-
brietas

brietas ac vitæ moderatio sola est, quæ omnium virtutum officia parit, alit, conseruat, ac tuetur: rursus ebrietas omnem mentis vsus peruertit, omnem vitæ humanæ dignitatem commaculat: an non votis omnibus expetita erat lex ea, quæ & susteret ebrietatem, & potitionis moderationem procuraret? Quid autem perinde vtile, atque in Repub. cauere ne sit impune illud, cuius licentia omnia corrumpit, omnia perdit? Quid enim tam emollit, imò frangit & animos & corpora ciuium quàm liberior comessatio, compotatióque? An non Respub. Romana, quamdiu frugalitatem seruauit, tamdiu aduersus omnes hostium insultus inexpugnabilis stetit?

At posteaquam luxu certari inuicem cœptum, ita cecidit, vt ne ruinae quidem vestigia aliqua supersint. Nam Hannibal tum primùm vinci cœpit à Romanis, cum exercitum suum Campano luxu solui eneruarique passus est. Vnde tot infani amores? tot supra? tot adulteria? nisi ex otiosorum hominum temulentia? Verum enim est illud, Sine Cerere & Libero frigere Venerem. Vnde tot rixæ? tot vul-

nera? tot cædes? nisi ex temulentorum
 computationibus? Cui alij tot ac tantas
 rei familiaris dissipationes, tot patrimo-
 niorum abligurationes debemus, quàm
 conuiujs in ebrietatem solutis, atque ho-
 rum parenti luxuriæ? Quæ restam multos
 adolescentes, alioqui fœlicissimè natos
 ab artium optimarum virtutumque cultu
 abducit, quàm studium cômputationum?
 Primùm corporis otium, in quo ferè de-
 gunt qui literis adhibentur, mater est va-
 riarum cupiditatum, quòd si huic compo-
 tandi quoque licentiam addideris, quæ so-
 te qui fieri potest, qui in animis parum
 firmis, pro virtutum bonarumque artium
 cultu omnium libidinũ seges sensim pul-
 lulescat? Quòd si spes omnis in hac æta-
 te rectè formanda, velut agricolis in her-
 ba posita est, nihil poterat ea lege excogi-
 tari vtilius, quæ, quod vnum omnem eam
 spem semel præcidit, hoc tollit. Neque e-
 nim audio eos qui in tanto erratium con-
 sensu nihil valituram legem iactât. Nihil
 enim vel rectius imperatur, vel facilius
 recipitur, quàm quòd tacitus naturæ sen-
 sus non potest non probare. Quis autem
 tam efferatus & ab omni humanitate re-
 motus est, cui non rem recta via repu-
 tanti,

tanti, suprà quàm natura postulet, ad alienæ stultitiæ præscriptum bibere, naturæ inimicissimum esse videatur? Compotoris hominis privati puerilis & stultus affectus, vt me ipse ebrietatis probro afficiam persuadebit: & patriæ, in cuius verba iuratum est ab omnibus æquissima, cunctisq; saluberrima lex, vt sobriè agam & me hominem esse meminerim, non impetrabit? In gratiàmne potoris alicuius immodica portione ita me prosternam, vt præter figuram, humani mihi reliquum sit nihil, & populi fortissimi laudatissimique, cui parere summa est vtilitas, legem omnium ornamentorum vitæ parentem & altricem recipere grauabor? Amplectenda ergo omnibus ea lex, qua nihil neque honestius, neque præclarius, neque factio iucundius fortissimi populi magistratus ferre potuêre.

FINIS.

